



T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ORHAN PAMUK ESERLERİNDE AŞK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tülay KARATEKİN

ŞANLIURFA

2013



T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ORHAN PAMUK ESERLERİNDE AŞK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tülay KARATEKİN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Levent BİLGİ

ŞANLIURFA

2013

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Edebiyat Bilim Dalı'nda 095210003 numaralı Tülay Karatekin'in hazırladığı "Orhan Pamuk'un Eserlerinde Aşk " konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 25/07/ 2013 tarihinde, saat 10:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

25/07/ 2013

(Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Yrd. Doç. Dr. Levent BİLGİ

Üye
Doç. Dr. Şevket ÖKTEN

Üye
Doç. Dr. Ekrem BEKTAŞ

Bu Tezin Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım



Prof. Dr. Recep ÇİĞDEM
Enstitü Müdürü

28.5.2015

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunundaki hükümlere tabidir.

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Enstitünüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına bağlı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim.

Hazırlamış olduğum "Orhan Pamuk'un Eserlerinde Aşk" konulu tezdeki bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağımı gösterdiğimi beyan ederim.

Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. Maddesinde yer alan etik ihlallerinden herhangi birisinin bu tezde yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, bu tezimin ve diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Adı ve Soyadı

Tülay KARATEKİN



ADRES:

Alipaşa Mah. Suvaroğlu Sok. Yaşam Evleri C. Blok No: 11

VAN /MERKEZ

Tel. No: 553 609 58 65

e-mail: karatekintulay@hotmail.com

ÖNSÖZ

Orhan Pamuk, çok okunan ve çok tartışılan yazarların başında gelir. Severe okuduğum yazarın hayata şımarık bakışı, tartışmalı üslubu, hayat karşısındaki umarsız tavrı her zaman dikkatimi çekmiştir.

Özellikle romanlarını okuduktan sonra yazarı daha yakından tanımak istedim. Danışman hocamın da önerisi ile yazarın eserlerindeki aşk temasını çalıştık.

Çalışma dönemi oldukça eğlenceli geçti, her roman bitiminde yazarın ne kadar çalışkan olduğunu şaşkınlıkla fark ettim. Kendi deyimiyle yazmak, adeta iğne ile kuyu kazmaktı. Orhan Pamuk da hiç şüphesiz bu işi en iyi yapanlardan birisidir.

Çalışma dönemim boyunca beni yalnız bırakmayan, her daim güven veren ve destek olan danışman hocam sevgili Levent BİLGİ'ye, her türlü kahrımı çeken canım anneme ve ilkokul öğretmenim olan biricik babama sonsuz teşekkür ediyorum.

Tülay KARATEKİN

Haziran /2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORHAN PAMUK'UN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Orhan Pamuk'un Hayatı.....	3
1.2. Eserleri.....	5
1.3. İngilizce Çevirileri.....	6
1.4. Fransızca Çevirileri.....	7
1.5. Almanca Çevirileri.....	8
1.6. Ödülleri.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

AŞK

2.1. Aşk Nedir?.....	10
2.2. İslam Dini ve Aşk.....	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORHAN PAMUK ESERLERİNDE AŞK TEMASI

3.1. Orhan Pamuk ve Aşk Kavramı.....	19
3.2. Cevdet Bey ve Oğulları Romanı Özet.....	29
3.2.1. Devrin Yaşantısına Ayna Tutan İlişkiler.....	31
3.2.1.1. Cevdet Bey ve Nigan Hanım.....	31
3.2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Bir Birliktelik.....	35
3.3. Sessiz Ev Romanı Özet.....	37
3.3.1. İki Hazin Aşk Hikâyesi.....	41
3.3.1.1. Zengin Kız ve Yoksul Genç.....	41
3.3.1.2. Devrimci Gencin Öldüren Aşkı.....	46
3.4. Yeni Hayat Romanı Özet.....	50
3.4.1. Yeni Hayat ve Aşk.....	54
3.5. Benim Adım Kırmızı Romanı Özet.....	58
3.5.1. Kara ile Şeküre.....	61
3.6. Kar Romanı Özet.....	69
3.6.1. Siyasal Romanda Aşk Kırıntıları.....	71
3.6.2. Aşk Adı Altında Aranan Anne Şefkati.....	76
3.7. Masumiyet Müzesi Romanı Özet.....	79

3.8. Masumiyet Müzesi Üzerine.....	80
3.8.1. İlk Karşılaşma.....	84
3.8.2. Şanzelize Butik.....	84
3.8.3. Merhamet Apartmanı.....	88
3.8.4. Füsün'un Gölgesinde Hilton'daki Nişan.....	101
3.8.5. Ayrılık Acısıyla Dolu Aşk Günleri.....	107
3.8.6. Aşk Acısı ve Unutma Çabaları.....	117
3.8.7. Sekiz Yıl On Ay Süren Çukurcuma Akşamları.....	132
3.9. Masumiyet Müzesi Sonuç.....	144

EKLER

RÖPORTAJLAR

4.1. Masumiyet Müzesi Romanı Üzerine Yapılmış Röportaj I.....	147
4.2. Masumiyet Müzesi Romanı Üzerine Yapılmış Röportaj II.....	163
4.3. Masumiyet Müzesi Romanı Üzerine Yapılmış Röportaj III.....	168
4.4. Masumiyet Müzesi Romanı Üzerine Yapılmış Röportaj IV.....	174
SONUÇ.....	182
KAYNAKÇA.....	184

KISALTMALAR

Ank.	: Ankara
A.Ü.İ.F	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bas.	: Basımevi
C.	: Cilt
DİA	: Diyanet İşleri Ansiklopedisi
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Enst.	: Enstitüsü
S.	: Sayfa
Ünv.	: Üniversitesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay.	: Yayınları

ÖZET

ORHAN PAMUK ESERLERİNDE AŞK TEMASI

Bu çalışmanın konusunu, Orhan Pamuk'un eserlerinde aşk temasını nasıl ele alıp işlediği oluşturmaktadır. Yazarın aşka bakışının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yazarın hayatı ve eserlerine, ikinci bölüm irdelediğimiz aşk temasına, üçüncü bölüm esas konumuz olan yazarın eserlerindeki aşkı işleyişine, son bölüm olan dördüncü bölüm ise yazarın konu ile ilgili röportajlarına ayrılmıştır.

Çalışma, Orhan Pamuk'un aşk temasına bütün eserlerinde yer verdiğini, Masumiyet Müzesi adlı romanını da sadece bu konu üzerinden kurguladığını göstermektedir. Çalışmamız yazarın aşkı, bildiğimiz mutlu mesut halleriyle değil de acının özü olarak değerlendirdiğini kanıtlar niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Aşk, tema, Masumiyet Müzesi, Orhan Pamuk, roman.

ABSTRACT

THE THEME OF LOVE IN THE WORKS OF ORHAN PAMUK

The study examines the theme of love in the writings of Orhan Pamuk. It aims to find out his approach to the concept of love in his works. The dissertation is composed of four chapters. The first deals with the life and the works of the author. The second is attributed to the concept of love. The third examines the theme of love in his works. The last is dedicated to the interviews with the author.

The study has showed that the theme of love takes place in the works of Orhan Pamuk and that love is the main theme of his novel 'Museum of Innocence'. It has further indicated that he uses the concept of love as the essence of pain and not the ground of happiness.

Keywords: Love, theme, Museum of Innocence, Orhan Pamuk, novel.

GİRİŞ

Tezimizin konusu Orhan Pamuk'un eserlerinde aşk temasıdır. Yaklaşık üç yıl üzerinde çalıştığım tezin amacı günümüz yazarlarından Orhan Pamuk'un eserlerinde, özellikle de romanlarında aşk temasını nasıl ele alıp işlediğidir.

Yazarın yayımlanmış olan on iki eseri bu bağlamda okunup değerlendirilmiştir. Birçok romanında yazar, aşk temasını olaylara renk katmak amacıyla yan motif olarak kullanır. Yazarın tek aşk romanı vardır. O da Masumiyet Müzesi'dir. Yaklaşık altı yüz sayfalık bu aşk romanı dışındaki eserlerinde aşka dair bir derinlik bulmak güçtür.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Orhan Pamuk'un hayatı, eserleri ve almış olduğu ödüllere ayrılmıştır. Bu bölümde yazarın yaşamı kısa bir şekilde, önemli ayrıntılarıyla verilmiştir. Yazarın hayatı, aile ilişkileri ile ilgili ayrıntılı bilgi almak isteyenler "Manzaradan Parçalar" ve "Öteki Renkler" adlı eserlerini okuyabilirler. Yine yazar, ilk romanı olan "Cevdet Bey ve Oğulları" adlı ilk romanında da kendi ailesinden, çocukluk yıllarından bahsetmiştir.

İkinci bölüm, yazarın eserlerinde izlerini aradığımız "aşk" temasına ayrılmıştır. Aşkın genel tanımlamaları yapılmıştır. "İslam Dini ve Aşk" başlığı altında ise İslam dininin aşka bakışı değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölüm ise tez konumuzla ilgili ana bölümdür. Bu bölümde öncelikle, yazarın aşka bakışını genel hatlarıyla ele alınıp, daha sonra ise tek tek bütün eserleri başlıkları altında ayrıntılarıyla aşka dair incelenmiştir. Bu eserler arasında hiç şüphesiz yazarın ilk ve tek aşk romanı "Masumiyet Müzesi" bizim için ayrıca bir önem teşkil etmiştir. Tezimizde o romana ayrıca bir zaman ayrılmıştır.

Tezin son bölümü olan dördüncü bölümde ise yazarın konumuzla ilgili, çeşitli gazete ve dergilere vermiş olduğu dört röportajına ayrılmıştır. Bu röportajlar, gerek yazarın hayatı ve sanatı, gerek eserleri ile ilgili biz araştırmacılar için güzel ipuçları barındırmaktadır. Tez sonuç ve kaynakça kısımları ile son bulmaktadır.

Orhan Pamuk, yazınsal gerçekliği farklı anlatım teknikleriyle okuruna en iyi aktaran romanları ile çağdaş edebiyatımızın önemli simalarındandır. Nobel Ödülü'nü almış ilk ve tek

Türk yazar olması sebebiyle de Türk edebiyatında hatırı sayılır bir yer tutar. Kitapları altmış dile çevrilen yazar, Türk edebiyatının dünyaya açılan pencerelerinden biridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORHAN PAMUK'UN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Orhan Pamuk 1952'de İstanbul'da doğdu. *Cevdet Bey ve Oğulları* ve *Kara Kitap* romanlarında anlattığına benzer kalabalık bir ailede, Nişantaşı'nda büyüdü. Otobiyografik kitabı *İstanbul*'da anlattığı gibi çocukluğundan yirmi iki yaşına kadar yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek yaşadı. Liseyi İstanbul'daki Amerikan Lisesi *Robert College*'de okudu.

İstanbul Teknik Üniversitesi'nde üç yıl mimarlık okuduktan sonra, mimar ve ressam olmayacağına karar verip okulu bıraktı ve İstanbul Üniversitesi'nde gazetecilik okudu. Pamuk, yirmi üç yaşından sonra romancı olmaya karar vererek başka her şeyi bıraktı ve kendini evine kapatıp yazmaya başladı.

İlk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları* 1982'de yayımlandı ve Orhan Kemal ve Milliyet Roman Ödülleri'ni aldı. Pamuk ertesi yıl *Sessiz Ev* adlı romanını yayımladı ve bu kitabın Fransızca çevirisiyle 1991'de *Prix de la Découverte Européenne* adlı ödülü kazandı.

Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı *Beyaz Kale* (1985), pek çok dile çevrilerek Pamuk'a uluslararası ününü sağlayan ilk romanı oldu.

Aynı yıl karısıyla Amerika'ya gitti ve 1985–88 arasında New York'ta *Columbia Üniversitesi*'nde "misafir âlim" olarak bulundu.

İstanbul'un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan *Kara Kitap*'ı 1990'da Türkiye'de yayımladı. Fransızca çevirisiyle *Prix France Culture Ödülü*'nü kazanan bu roman, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Pamuk'un ününü hem Türkiye'de hem de yurtdışında genişletti.

1991'de, Pamuk'un Rüya adını verdiği bir kızı oldu. 1994'te, esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir genci hikâyeye ettiği *Yeni Hayat* adlı şiirsel romanı yayımlandı. Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk

ve aile romanının entrikasıyla hikâye ettiği *Benim Adım Kırmızı* adlı romanı 1998’de yayımlandı.

Bu kitapla Fransa’da *Prix du Meilleur Livre étranger*, İtalya’da *Grinzane Cavour* (2002) ve İrlanda’da *International Impac-Dublin* (2003) ödüllerini kazandı.

1990’ların ortasından itibaren Pamuk, insan hakları ve düşünce özgürlüğü konularında yazdığı makalelerle Türkiye devletine karşı eleştirel bir tavır takındı. Yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli gazete ve dergilere yazdığı edebi, kültürel makalelerden oluşturduğu geniş bir seçmeyi 1999 yılında *Öteki Renkler* adıyla yayımladı.

“İlk ve son siyasi romanım” dediği *Kar* adlı kitabını 2002’de yayımladı. Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi hikâye eden bu kitap, *New York Times Book Review* tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabından biri seçildi.

Pamuk’un 2003 yılında yayımladığı *İstanbul*, yazarın hem yirmi iki yaşına kadar olan hatıralarını aktardığı bir hatıra kitabı, hem de kendi kişisel albümüyle, Batılı ressamların ve yerli fotoğrafçıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir.

Kitapları 58 dile çevrilmiş olan, bütün dünyada yedi milyondan fazla satmış olan Pamuk, pek çok üniversiteden şeref doktorası aldı. Alman Yayıncılar Birliği tarafından 1950 yılından beri verilmekte olan, Almanya’nın kültür alanındaki en seçkin ödülü olarak kabul edilen Barış Ödülü, 2005’te Orhan Pamuk’a verildi.

Ayrıca *Kar* Fransa’da her yıl en iyi yabancı romana verilen *Le Prix Médicis étranger* ödülünü aldı. Aynı yıl *Prospect* dergisi tarafından dünyanın 100 entelektüeli arasında gösterildi ve 2006 yılında *Time* dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçildi.

American Academy of Arts and Letters’in ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi’nin şeref üyesi olan Pamuk, senede bir dönem Columbia Üniversitesi’nde ders vermektedir. Orhan Pamuk 2006 yılında *Nobel Edebiyat Ödülü*’nü alarak bu ödülü kazanan tek Türk oldu.¹

¹ <<http://www.iletisim.com.tr/>>

1.2. Eserleri

* Cevdet Bey ve Oğulları, roman, İstanbul, Can Yayınları, 1982.

* Sessiz Ev, roman, İstanbul, Can Yayınları, 1983.

* Beyaz Kale, roman, İstanbul, Can Yayınları, 1985.

* Kara Kitap, roman, İstanbul, Can Yayınları, 1990.

* Gizli Yüz, senaryo, İstanbul, Can Yayınları, 1992.

* Yeni Hayat, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.

* Benim Adım Kırmızı, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998.

* Öteki Renkler, söyleşi, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999.

* Kar, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

* İstanbul: Hatıralar ve Şehir, anı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003.

* Masumiyet Müzesi, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.

* Manzaradan Parçalar, yazılarından ve söyleşilerinden seçmeler, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

* Saf ve Düşünceli Romancı, söyleşi, İletişim Yayınları, 2011.

1.3. İngilizce Çeviriler

* The White Castle, (Beyaz Kale) Türkçesinden çeviren Victoria Holbrook, New York: Braziller, 1991.

* The Black Book, (Kara Kitap) Türkçesinden çeviren Güneli Gün, New York: Farrar, Straus, 1994.

* The New Life, (Yeni Hayat) Türkçesinden çeviren Güneli Gün, New York: Farrar, Straus, and Giroux, 1997.

* My Name is Red, (Benim Adım Kırmızı) Türkçesinden çeviren Erdağ M. Gökner, New York: Knopf, 2001.

* Snow, (Kar) Türkçesinden çeviren Maureen Freely, New York: Knopf, 2004.

* Istanbul: Memories and the City, (İstanbul: Hatıralar ve Şehir) Türkçesinden çeviren Maureen Freely, New York: Knopf, 2005.

1.4. Fransızca Çeviriler

* La maison du silence, trad. du turc par Münevver Andaç, Paris: Gallimard, 1988.

(Traduction de: Sessiz Ev)

* Le livre noir, trad. du turc par Münevver Andaç, Paris: Gallimard, 1994. (Traduction de:

Kara Kitap)

* Le château blanc, trad. du turc par Münevver Andaç. Paris: Gallimard, 1996. (Traduction

de: Beyaz Kale)

* La vie nouvelle, trad. du turc par Münevver Andaç. Paris: Gallimard, 1998. (Traduction de:

Yeni Hayat)

* Mon nom est Rouge, trad. du turc par Gilles Authier. Paris: Gallimard, 2001. (Traduction

de: Benim Adım Kırmızı)

* Neige, traduit du turc par Jean-François Pérouse. Paris: Gallimard, 2005. (Traduction de:

Kar)

1.5. Almanca Çeviriler

* Die weisse Festung, (Orijinal adı: Beyaz Kale), Türkçeden çeviren: Ingrid Iren. Frankfurt am Main: Insel, 1990.

* Das schwarze Buch, (Orijinal adı: Kara Kitap), Türkçeden çeviren: Ingrid Iren. Mönih: Hanser, 1995.

* Das neue Leben, (Orijinal adı: Yeni Hayat) Türkçeden çeviren: Ingrid Iren. Mönih: Hanser, 1998.

* Rot ist mein Name, (Orijinal adı: Benim Adım Kırmızı), Türkçeden çeviren: Ingrid Iren. Mönih: Hanser, 2001.

* Schnee, (Orijinal adı: Kar) Türkçeden çeviren: Christoph K. Neumann. Mönih: Hanser, 2005.

* Der Blick aus meinem Fenster, (Orijinal adı: Pencereden bakmak), Gözlemler, Mönih: Hanser, 2006

1.6. Ödülleri

- * 1979 Milliyet Roman Yarışması Ödülü Karanlık ve Işık (iki yazar arasında paylaşıldı)
- * 1983 Orhan Kemal Roman Ödülü Cevdet Bey ve Oğulları
- * 1984 Madaralı Roman Ödülü Sessiz Ev
- * 1990 Independent Yabancı Roman Ödülü (Birleşik Krallık) Beyaz Kale
- * 1991 Prix de la Découverte Européene (Fransa) Sessiz Ev (Fransızca çevirisi nedeniyle)
- * 1991 Antalya Altın Portakal film festivali en iyi senaryo Gizli Yüz
- * 1995 Prix France Culture (Fransa) Kara Kitap
- * 2002 Prix du Meilleur Livre Etranger (Fransa) Benim Adım Kırmızı
- * 2003 Premio rinzane Cavour (İtalya) Benim Adım Kırmızı
- * 2005 Alman Kitap Sanatı'nın Barış Ödülü (Almanya)
- * 2005 Prix Medicis Etranger (Fransa) Kar.
- * 2006 Nobel Edebiyat Ödülü (İsveç)
- * 2006 Washington University'nin Seçkin Hümanist Ödülü (ABD)
- * 2006 Commandeur de l'ordre des arts et des lettres (Fransa)
- * 2008 Ovid Ödülü (Romanya)
- * 2010 Norman Mailer Yaşam Boyu Başarı Ödülü (Amerika Birleşik Devletleri)

İKİNCİ BÖLÜM

AŞK

2.1. Aşk Nedir?

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğüne göre aşk; aşırı sevgi, bağlılık duygusu ve sevi anlamlarına gelmektedir:

Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, amor.²

Oxford sözlüğüne göre ise; aşk veya sevda, bir varlığı tutku ve bağlılık düzeyinde sevmeye. Kişinin duygularını yönetememesi durumu.³ dur.

“İnsanın kendisini her şeyiyle sevdiğine vermesi ve ondan başka hiçbir şeyle ilgilenmemesi sonucu sararıp solması”⁴ anlamlarına gelen Aşk, insanı belli bir varlığa, bir nesneye veya evrensel değerler manzumesine doğru onu çeken ve bağlayan bir gönül bağıdır.⁵

Bu kavram felsefeye dini duyarlılıklarla girmiş ve Tanrı'nın yegâne yaratıcı olduğu düşüncesinin sevgiye aksetmesiyle şekillenmiştir.

Aşk kavramı üzerine çok değişik mahiyette değerlendirmelerin yapıldığı aşikârdır. Kâinatın yaratılışının temelinde ve canlıların nesillerinin devamının sağlanmasında etkisinin büyük olduğunu söyleyebiliriz. Aşk, varlık kavramıyla beraber zikredilen bir olgu olduğu için varlıkla beraber algılanabilir. Bu bağlamda, İlk çağ filozoflarından başlamak üzere filozofların bu konu üzerinde değerlendirmeler yaptığını görmekteyiz.

"Aşk" kavramı Eflatun ile birlikte ilk İlah olarak tarif edilip, Psikolojik bir manadan ziyade Ontolojik bir kavram olarak gündeme gelmektedir. Eflatun "Aşk" ı, hem bir ilah hem

² Büyük Türkçe Sözlük, TDK, 2000.

³ Oxford Illustrated American Dictionary,1998.

⁴ İbn Munzır,Lisanü'l Arap, Darü'l Kütüb'il İlmiye Yay. 2009.

⁵ Cevizci, Ahmet, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, 7.Baskı, İstanbul, 2010.

bir "şeytan" ve hem de ruhun bir "ihtirası" olarak görür ve ona yaratıcı bir fonksiyon da yükler.⁶

Aşk hakkında Eflatun ve Aristo'nun değerlendirmeleri İslam filozoflarının dikkatini çekmiş ve ilk zamanlar onların değerlendirmelerinin etkisinde kalmışlardır.

İslam Felsefesinin değerlendirmelerinde aşk kavramının hem kozmolojik hem de ahlaki muhtevasına işaret edilmektedir. Aşk ve sevgi, varlığın ortaya çıkışında kozmolojik bir etkiye sahiptir.⁷ Bu etkiyi açıklamak için Farabi de Allah' ı ilk âşık, ilk mâşuk ve aşkın bizzat kendisi olarak görür ve aşka kozmolojik bir mana yükler.

İbn-i Sînâ' ya göre aşk, ilâhî varlık ve diğer varlıkların sebebidir. Allah kendi zâtıyla ve zâtındaki aşk ile kendi varlığını ve diğer varlıkları var etti. Bu yaratılışı İbn-i Sînâ "tecelli" olarak isimlendirmektedir.⁸

Aşkın varlığının kabul edilmesi Allah' ın varlığının kabul edilmesi sonucunu doğurmaktadır. İbn-i Sînâ' ya göre ilk âşık ve mâşuk olmasaydı tecelli olmaz ve varlıklar da olmazdı. Aşk varlıkların varoluş sebebidir. Aşk orijinal ilk sebep olarak ontolojinin merkezinde yer almaktadır.

Bundan sonra da Tasavvuf çığırı varlığın temelinde "ilk sevgi" yi (Muhabbet-i Asliyye) görmektedir. Mutlak varlık kendi kendisini sevdiği için âlemi meydana getirmiştir. İlk sevgi bütün varlıkların kaynağıdır. Evren bu ilk sevginin türlü görünüşleridir. Mutlak varlık kendini görmek istemiş ve âlemi yaratmıştır. Âlemler genel olarak "Aşk" kanununa tabidir.⁹

Genellikle aşkın dünyevi tarzı üzerinde duran günümüz insanının elbette bu derinlikleri yakalama adına zihin yorması ve düşünmesi gerekmektedir. İnsanlık neslinin devamını da bu açıdan değerlendirmek de mümkündür. Aşk'ın günümüzde sığ düşünce yapısıyla açıklandığı şekliyle, sadece nefsin arzularını tatmin etmek olmadığı, aynı zamanda mutlak zorunlu varlık olan Tanrı'nın varlığının da en büyük işaretlerinden biri olduğu gerçeğinin vurgulanması çok önemlidir. Varlığın, varlık âlemine çıkışının en önemli

⁶ Bayraktar, Mehmet, *İslâm Felsefesine Giriş*, T.D.V. Yay./225, Ankara, 1997.

⁷ Kutluer, İlhan, *DİA Aşk maddesi*, Diyanet Vakfı Yay. 1991.

⁸ İBN-İ SİNÂ, *Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale*, (Risale Fi Mahiyeti'l-Işk) Neşreden ve Türkçeye Çev. Ahmet Ateş, İst. Üniv. Ed. Fak. Yay. İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1953.

⁹ Ülken, Hilmi Ziya, *İslâm Düşüncesi*, 2.Baskı, Ülken Yay. İstanbul, 1995.

sebeplerinden biri olarak gösterilen aşk üzerine düşünce tarihi boyunca birçok araştırmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Aşk sözcüğü, tüm dillerde ortak olmak üzere bazı insanların birbirlerini tutkuyla sevmesi anlamına gelir. Ancak, gene başka dillerde olduğu gibi, Türkçede de sevgi sözcüğü bilimi, Tanrı'yı, şiiri vb. tutkuyla sevmeye manasına da gönderme yapar. Bu bağlamda bilim aşkı, tanrı aşkı, şiir aşkı denebilmektedir. Sözcüğün bu tür kullanımları onun zaman içinde anlam genişlemesine uğramış olduğu konusunda bir belirti olarak değerlendirilebilir.

Bu sözcük ileride belki de taşımakta zorluk çekeceği ölçüde çok anlamla yüklü olacaktır. Belki de şimdiden böylesine anlam yüklü bir duruma gelmiştir. Kavramın uzlaşılabilir bir tanımının bir türlü yapılamaması, belki böyle bir duruma ulaşmış olduğu konusunda bir kanıttır.

Ancak insanlık ölçüsünde eski olan bu tür sözcüklerin anlamca genişlemeleri kaçınılmazdır.

Sigmund Freud da sevgi sözcüğü için benzer bir sav ileri sürmektedir. O, sevginin cinsellikten şefkate dek uzanan pek çok sözcüğün işini tek başına gördüğünü söylemektedir. Bunlar arasında doğallıkla sevi sözcüğü de bulunmaktadır. Sevgi sözcüğünün tanımlanmasındaki güçlükler de buradan kaynaklanmaktadır.

Yukarıda değinilen cinsler üstü örnekleri de olabilmekle birlikte sevi denildiğinde daha çok Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, İnana ile Dumuzi, Romeo ile Juliet gibi kişilerin birbirlerine kavuşma çabaları anlatılmak istenmektedir. Bu yaklaşımın nedeni belki de halk deyişleri arasında "Kavuşamayınca aşk olur" gibi ünlü bir sözün bulunmasıdır.

Ne var ki, bu yaklaşım çok hoş görünmekle birlikte doğruya yaklaşmamaktadır. Aslında kavuşamayınca sevi olmamaktadır, çünkü birbirlerini seven kişilerin geçmişlerinde bakışmayla sınırlı kalsa da en az bir kez kavuşma vardır.

Bu da demektir ki, sevinin başlama anı aslında bir çeşit kavuşma anıdır. Bu kavuşmanın şu ya da bu nedenle bir ayrılığa dönüşmesi ise sevgiyi acı bir duruma getirir ve onun toplumsal bir ilgi konusu olmasına neden olur. Dolayısıyla bir topluluğun bir sevgiyi fark edebilmesi için onun bu "acı aşamasına" varması gerekir.

Ancak bir noktayı belirtmek gerekir ki, topluluğun bir seviyi fark etmesini sağlayan acılı ayrılık sona erip de bakışmanın ötesindeki kavuşma yaşantısı gerçekleşince sevinin sona ermesi gerekmez. Yani kavuşamayınca aşk olur sözü aşkı değil, aşkın toplulukça fark edilmesini anlatan bir söz olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda denebilir ki, sevinin işlevi karşıt cinsler veya aynı cinsten insanlar arasındaki birlikteliği kurmak ve bu birlikteliğin bozulmasını önlemektir. Dolayısıyla yukarıda değinilen bu işlev, birlikteliğin oluşturulması ölçüsünde sürdürülmesini de içerir. Öyleyse sevi varlığını kavuşamama borçlu olan bir tutku değildir; yalnızca kavuşmama durumunda varlığını en çok duyuran bir itici güçtür.

Nitekim kavuşamamanın sonuçları dramatik olabilmektedir. Sevdiğine kavuşamamış oldukları için intihar eden kişiler bu dramatik sonuçların nerelere dek uzanabileceği konusunda her yıl bir ipucu sunmaktadır. Sevdiğine kavuşamamış olduğu için intihar eden yüzlerce kişinin varlığına işaret eden istatistikler bu konuda yadsınamaz kanıtlar sunmaktadır.

2.2. İslam Dini ve Aşk Kavramı

Aşk, bilhassa tasavvufta ve edebiyatta kullanılan geniş anlamlı bir kavramdır. Kelimenin aslı Arapça olup sevginin ifratı olan “aşırı sevgi”yi ifade etmektedir.

Kelime “sarmaşık” anlamındaki “aşk” kelimesinden türemiştir. Sarmaşık kuşattığı ağacın suyunu emerek ondan beslendiği gibi âşık da maşukuna olan aşırı sevgisi ile başka şeyi düşünemez olur, dengesini kaybeder ve insana ait vazifelerin birçoğunu yapamaz olur.

İslam kaynaklarında aşk ilâhî ve beşerî olmak üzere ikiye ayrılır. İlâhî aşka “aşk-ı hakîki” beşerî aşka ise “aşk-ı mecâzî” denilmiştir. Kalam bilginleri gerek ilâhî, gerekse mecazî aşk anlayışını tenkit etmişlerdir.

Tasavvufta ilk sufi ve zahitlerde aşk yerine “takva” ve “havfullah” yani Allah korkusu esas alınmışken, daha sonraları “aşk” yaklaşımı daha ağır basmıştır. Edebiyat ve ahlak kitaplarında da mecazî aşkın zararları üzerinde durulmuş, gerçek aşkın “Allah aşkı” olduğu vurgulanmıştır.

Kur’an ve hadislerde aşk kelimesi geçmez. Sevgi ve muhabbet anlamında “meveddet ve hubb” kelimeleri ve bunların müştakları geçmektedir. İlk dönem zahitleri ve sufiler Kur’an ve Sünnette geçmemesi sebebi ile sevgi ve muhabbet yerine “Aşk” kelimesinin kullanılmasına karşı çıkmışlardır.

Beyazîd-i Bistami, Cüneyd-i Bağdâdî, Hallac-ı Mansur gibi sevgi temasını işleyen sufiler de aşk kelimesi yerine “hub ve muhabbet, habib ve mahbub” kelimelerini kullanmayı tercih etmişlerdir.

Tasavvuf sahasında kitap yazan Hâris el-Muhâsibî, Ebu Talip Mekki, Hâkim et-Tirmizî, Ebu Nasr es-Serrâc, Ebû Nuaym, Abdülkerim el-Kuşeyrî, Hucvurî ve Gazalî gibi âlimler ve din bilginleri eserlerinde aşka hiç yer vermemişlerdir.

Kuşeyrî’nin hocası olan allame Ebu Ali Dekkâk “Aşk, sevgide aşırıya kaçma ve ölçüyü aşma anlamına gelir. Allah hakkında böyle bir şey düşünilemeyeceğinden O’nun

kuluna olan sevgisine aşk denemez. Kulun Allah'a olan sevgisi ne kadar güçlü olursa olsun yine de onu lâyıki ile sevemeyeceği için Allah sevgisi aşk olarak nitelendirilemez”¹⁰ demiştir.

Bununla beraber Kuşeyrî Risale isimli eserinin “*Muhabbet*” bölümünü “*Âşıklar sözlerinden dolayı kınanamaz*” cümlesi ile tamamlayarak kulların Allah'a olan sevgisinin aşk derecesine ulaşabileceğini ve aşk adı verileceğini kabul etmiştir.¹¹

Daha sonra gelen mutasavvıflar yüce Allah'ın “*Vedud*” ismini esas alarak Kur'ân-ı Kerimde geçen “*İman edenlerin Allah'a olan sevgileri daha şeditir*”¹² ayetindeki aşırı sevgi ile “*Daha sevgili*”¹³ ifadesine dayanarak “*şiddetli ve daha fazla sevgiden maksat aşktır*” demişler ve düşüncelerini delillendirme yönüne gitmişlerdir.

Ayrıca peygamberimizin (sav) “*Ya Ömer! Beni anne-babandan, eşinden ve çocuklarından daha çok sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamazsın*” hadisini de Allah aşkına delil olarak almışlardır.

Bütün bunlara rağmen Hucvurî bu konuda söylenenleri özetledikten sonra Allah'a duyulan sevginin aşk kelimesi ile ifadesinin caiz olmadığı görüşünü benimsediğini belirtir.¹⁴

İmam-ı Gazalî de İhya'sında “*Kitabu'l-Muhabbe ve's-Şevk ve'r-Rıza*” bölümünde “*Allah'ı tanıyanın O'nu seveceği, sevgide ileri gittikçe âşık olma derecesine geleceğini ifade eder. Nitekim Kureyş peygamberimizin (sav) Hira'da mağaraya çekilerek Allah'a ibadet etmesine “Muhammed Rabbine âşık oldu” şeklinde ifade etmişlerdir. “Sevgiye layık olan tek varlık Allah'tır” buyurarak Allah sevgisine aşk denebileceğini ifade etmiştir.*

Hallac-ı Mansur her ne kadar muhabbeti esas almış ise de muhabbetin aşk mertebesini anlatmak için “*Aşk ile kılınacak iki rekât namazın abdesti kanla alınmazsa sahih olmaz*” diyerek Allah aşkının tarifini yapmış ve kendisi de taşlanarak kanlar içinde şehit olmuştur. Bundan dolayı kendisine “*şehid-i aşk*” denilmiştir.

Aşkî tasavvufa kazandıran İmam-ı Gazalî'nin kardeşi *Sufî Ahmet el-Gazalî'dir.*

¹⁰ Uludağ, Süleyman, Kuşeyrî Risalesi, Dergâh Yay. 2009.

¹¹ Uludağ, Süleyman, Kuşeyrî Risalesi, Dergâh Yay. 2009.

¹² YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, *Kur'an ı Kerim Türkçe Meali*, Haz. Doç. Dr. Abdülvehhab Öztürk. İstanbul: Kahraman Yay. 2006.

¹³ YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, *Kur'an ı Kerim Türkçe Meali*, Haz. Doç. Dr. Abdülvehhab Öztürk. İstanbul: Kahraman Yay. 2006.

¹⁴ Hucvurî, Keşfu'l-Mahcup, Dergâh Yay. İst. 1996.

İmam-ı Gazali “İlim ve Marifeti” esas aldığı halde kardeşi Ahmet Gazali “Aşk” esas almıştır. Ahmet Gazali’nin “Sevânihu’l-Uşşak” isimli Farsça eseri Aşk konusunun işlendiği ilk risaledir.

Bu risalede aşkın tarifi, özellikleri, tesirleri ve mertebeleri konu edilmektedir. Bu eserin yayılmasından sonra tasavvufta aşk konusu yaygınlık kazanmıştır.

Daha sonra Fahreddin-i Irâkî, Mevlana Celaleddin-i Rumi, Abdurrahman-ı Câmî ve Feridüddin-i Attar gibi ilim sahibi mutasavvıflar tasavvufta aşkı esas almışlardır. Onların yaşadığı dönem aşkın altın çağı olmuştur.

Aşk gözü ile âlemin yaratılışı ve peygamberimizin (sav) ile miraç macerasını değerlendiren mutasavvıflar “Ben gizli bir hazine idim tanınmak ve bilinmek istedim kâinatı yarattım” hadisinde “bilinmek” ten maksadın “marifet” istemekten maksadın “aşk” olduğunu ifade etmişlerdir.

Allah’ın sevgi ile tecelli etmesiyle kâinat yaratılmıştır. İlk tecelli “Hakikat-ı Muhammediye” dir. Bu yaklaşıma göre âlemin yaratılış sebebi Allah’ın ona olan ezeli aşkıdır. Bu nedenle peygamberimize (sav) “Habibullah” ve “Mahbub-u Kibriya” denilmiştir.

Süleyman Çelebi’nin “Vesiletü’n-Necât” isimli “Mevlid” kitabında “Miraciye” bölümünde “Gel Habibim sana âşık olmuşam / Cümle halkı sana bende kılmışam” mısrası da Allah’ın Hz. Muhammed’e (as) aşkını ifade etmektedir.

Bu telakkiye göre Allah Hz. Muhammed’e (sav) Hz. Muhammed (sav) de Allah’a âşıktır. Mutasavvıflar peygamberin (sav) bu halini örnek almışlar ve kendilerini de Hakkın âşığı olduğunu söylemişlerdir.

Aşk-ı mecâziyi de aşk-ı hakikiye geçmek için bir yol ve usul olarak kabul ederler. Bu anlayışa göre de beşerî ve tabii aşk akıl ve ilmin kontrolünde olmazsa kötüdür ve insanı yoldan çıkarır.

Ruhâni ve ilâhî aşk ise seçkinlerde yani havasta bulunan maddi ve manevi güzelliklerin arkasında bulunan Allah aşkına götüren bir saiktir. Böyle bir aşk dünyevi şehvetlerden ve ihtiraslardan korunduğu ölçüde insanı arifler derecesine çıkarır.

Muhiddin-i Arabî “*Füsûs-i Hikem*” ve “*Fütûhât-ı Mekkiye*” isimli eserlerinde “İlâhî muhabbet” “ruhî muhabbet” “tabii muhabbet” olmak üzere muhabbeti üçe ayırır.

Muhabbet Allah’ın “*Cemil*” isminin tecellisi olduğu için gerçekte bütün sevgi ve muhabbetler Allah’a aittir ve Allah’a gider. Zira güzellik O’na aittir” demektedir. Bu da Muhiddin-i Arabî’nin mesleği olan “Vahdet-i Vücut” yaklaşımıdır.

Niyaz-i Mısırî aynı anlayışı daha farklı bir şekilde dile getirmiştir.

Ahmet Gazalî, Feridüddin-i Attar, İbnu’l-Fârîd, Mevlanâ Celaleddin-i Rûmî gibi mutasavvıfların varlık hakkındaki açıklamaları hep aşka dayanır.

Necmeddin-i Kübra “*Usul-i Aşere*” isimli eserinde mutasavvıfları üçe ayırır: “*Ahyâr, Ebrar ve Şettar.*” Şettar denen sufiler aşk, şevk, vecd, cezbe ve sekri esas almışlardır. Bu ise İslam muhakkiklerinin ve cumhur-u ulemanın kabul etmediği ifrat halleridir ve bir kemal mertebe olmaktan çok, gerçekte nâkıs bir mertebedir. Âşka yapışanlar kendilerini bu cezbe halinden kurtaramadıkları için bunu bir kemal mertebesi olarak kabul etmektedirler.

İslam muhakkikleri ve bilginleri daima aşk yerine “*Muhabbeti*” esas almışlardır. Zira aşk hem şer’an hem de aklen mezmumdur, muhabbet ise hem dinen hem de aklen faydalı ve güzel bir duygudur. Aşka meftun olan insanlar zayıf karakterlidirler. Aşk bir ifrat ve cinnet halidir. Bu nedenle aşk yolunu tutan mutasavvıflar çoğunlukla akıl ve mantığa meydan okumuşlar, akıl ve ilmi hiçe sayarak gerek Kur’an-ı Kerimin ve gerekse hadis-i şeriflerin en çok üzerinde durduğu akıl ve ilme değer vermemişlerdir.

Düşünce ve akıl Kur’ân-ı Kerimin en çok üzerinde durduğu bir konudur. Aşk duygusu yoğunluğu halidir. Duyguları ise ilmin rehberliğinde akıl kontrol eder. Şayet duygu akla hâkim olursa buna rezilet, akıl duyguya hâkim olursa buna fazilet denir. Fazilet ifrat ve tefrit arasında istikamet halidir.

Aklı ve şuuru yok eden ve sağlıklı düşünceyi engelleyen hissi bir hal olan aşk bu açıdan makbul bir şey değildir. Aşk ölçsüzlüktür ve âşık da dengesiz biridir. Ölçsüzlük ve dengesizlik ise hiçbir zaman iyi bir şey değildir. Aşk insanın gözünü kör, kulağını sağır eder. Aşk uğruna kâtil olanlar, intihar edenler ve din değiştirenler dahi vardır.

Bu nedenle *İbn-i Teymiye* aşkı “*Nefsin kendisine zarar veren şeyi sevmesi*” olarak tarif etmiş ve “*kalbî bir hastalık*” olarak kabul etmiştir. Birçok bilgine ve filozofa göre de aşk bir irade bozukluğu ve hastalığıdır.

Sonuç olarak, aşk bir kemal hali olmadığı için Allah’a has bir vasıf olmaktan uzaktır. Allah hakkında âşıktır ve mâşuktur denemez. Allah sevgisi de ancak “*muhabbet*” şeklinde ifade edilebilir. Allah’ın sevgi ve muhabbeti de rahmeti ve rızası şeklinde tecelli eder. Kulun Allah’a aşkı ise sevginin ifrat hali olan aşka baliğ olabilir. Aşka baliğ olunca da kul dengesini kaybeder ve vecd, cezbe sekir halinde kendisini gösterir. Ancak bu kemal bir mertebe olmayıp nakıs bir makamdır. Ama ne ki bu makam sahipleri buldukları makamı en yüce makam olarak gördükleri için bundan çıkmak istemezler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORHAN PAMUK'UN ESERLERİNDE AŞK TEMASI

3.1. Orhan Pamuk ve Aşk Kavramı

Orhan Pamuk hiç şüphesiz günümüz edebiyatının en renkli yazarlarından biridir. Gerek yazdığı romanlar, gerek verdiği siyasi demeçlerle her zaman dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır.

Eserlerin tahliline geçmeden önce yazarın dünyasındaki aşk kavramına genel hatlarıyla bakmaya çalışacağız.

Orhan Pamuk, yazma işini meslek edinen ender yazarlardandır. Mimarlık okurken ressam olma sevdasıyla okulunu yarıda bırakan Pamuk, zamanla resim yaparak kendini ifade edemeyeceğini hisseder ve roman yazmaya karar verir. Odasına kapanır, adeta “iğneyle kuyu kazar gibi” sabırla romanlarını kaleme almaya başlar. Yazma işini en değerli “kutsal” ı olarak hayatının merkezine yerleştirir.

Yaşam şartları gayet iyi olmasına rağmen sosyal bir insan değildir. Kendisi de bunu birçok yerde dile getirir. Yazar, bir röportajında kendisini şöyle ifade eder:

“Temkinli miyim, bilmiyorum ama sosyal olmadığım kesin. Bu halim 15 yıl önce daha vahimdi, şimdi ilerledim. Eski utangaçlığım kalmadı, yine de kalabalıkta canım sıkılıyor. Sabırsız, aceleci ve aksi biriyim, huyumu bildiğim için de böyle davranmamaya çalışıyorum. Bir tek yazarken sabırlıyım, çünkü roman aceleye getirilmeyi kaldırmayan bir sanat.”¹⁵

Sosyal bir insan olmaması yazarın kendi seçimidir. İstanbul'un en gözde semtlerinden Nişantaşı'nda varlıklı, modern bir ailede doğmuş olmasına rağmen yazar, hareketli bir yaşam yerine, hayatı kendi dünyasında anlamlandırmaya çalışır. Bundan da gurur duyar.

“Gençler eğlencelere katılır, kızlarla tanışmak ister... Bense o yaşta hep kitap okurdum. Bunda gurur verici bir yan var, bunlarla oylanmak yerine hayatı anlayacağım, daha

¹⁵Gülenay Börekçi, *Orhan Pamuk Röportajı*, Egoistokur, 14 Eylül 2011.

derin biri olacağım diyorsunuz. Bir iddia bu, meydan okuma, yüzeyi geçip daha derinde bir yere ulaşma çabası...”¹⁶

Yazar, Nobel Ödülünün de bu durumu değiştirmedini söyler. “Bu şekilde hayatı kaçırdığınızı düşünmüyor musunuz?” sorusuna bir röportajında şöyle cevap verir:

“Değiştirmedim. Hâlâ hayatı kaçıyorum. Nobel’in tadını siyasi baskılar yüzünden değil çalışmak yüzünden çıkarmadım. Hiçbir şey bundaki o müthiş tatmin duygusunun yerini tutamaz. Oyuncaklarıyla oynayan bir çocuk, ben kim bilir neler kaçıyorum diye düşünür mü? Ben de düşünmüyorum.”¹⁷

Böylesi içe kapanık, kendi dünyasında yaşayan bir yazarın, hiç şüphesiz aşk gibi, karşılıklı iletişim gerektiren bir duyguyu kelimelere dökmesi kolay olmayacaktır. Bu yüzden yazarın ilk romanlarında “aşk” hikâye olarak varsa da aslında yok gibidir. Soğuk ve samimiyetsizdir. Tema olarak birçok romanında vardır; fakat varlığını hissettirmez. Kahramanlar birbirlerine “seni seviyorum” der; ama bu ifadeler, buz gibi yavan cümleler olmaktan ileri gidemez. Yazar da bunun farkındadır.

“İlk romanlarımda aşk konusunda tutuk ve çekingendim.”¹⁸

Bu anlamda yazarın yazılarını ve söyleşilerini topladığı *Öteki Renkler* adlı kitabın bir bölümünü ayırdığı “Aşk” yazısını incelemek sanıyorum yerinde olacaktır.

AŞK

1. Karnım ağrıyor ama kötü bir şey yediğim için değil.
2. Bekliyorum.
3. Kitap okuyamıyorum.
4. Sinemada herkes gülmeye başlayınca ben kendimi çok zavallı buluyorum ve filmi seyretmek için değil, vakit geçer diye içerde kalıyorum.
5. Herkes ne kadar zavallı olduğumu öğrenecek diye çok korkuyorum.

¹⁶ Gülenay Börekçi, *Orhan Pamuk Röportajı*, Egoistokur, 14 Eylül 2011.

¹⁷ Gülenay Börekçi, *Orhan Pamuk Röportajı*, Egoistokur, 14 Eylül 2011.

¹⁸ Gülenay Börekçi, *Orhan Pamuk Röportajı*, Egoistokur, 14 Eylül 2011.

6. Sürekli tek bir şey düşünüyorum.
7. Herkes neden benim gibi değil diye kızıyorum herkese.
8. Hayalimde çektiğim filmde biz evleniyoruz.
9. Yatağımın üzerindeki tavan böyleymiş, lambanın kordonu da bu kadar tuhafmış da fark etmezmişim.
10. Kimse bana yardım edemez.
11. Bu konularda gülerek konuşan herkese çok kızıyorum.
12. Eskisi gibi çalışmıyorum.
13. Yemeklerde yalnızca tatlıları yiyor, akşamları içki içiyorum.
14. Ben neden herkes gibi değilim diye kızıyorum kendime.
15. Bacağımdaki siğil geçmiş.
16. Yaz olsaydı, denize girerdim ve belki iyi gelirdi.
17. Tek başıma kalmak istiyorum.
18. Bütün bu anlattıklarımı kimseye söylemenizi, kimsenin bilmesini hiç istemiyorum. Ama acaba o bilse bir yararı olur muydu? Olmayacaksa bilmesini hiç istemiyorum.
19. Çok zavalliyim, ama önemli olan bu değil.¹⁹

Yine aynı kitapta karşımıza çıkan “Aşk” başlıklı yazısında yazar, adeta küçük cümlelere aşk tanımları sığdırmaya çalışır.

AŞK NEDİR

Aşk teslim olmaktır. Aşk, aşkın sebebidir. Aşk anlamaktır. Aşk bir müziktir. Aşk ve soylu yürek aynı şeydir. Aşk hüznün şiiridir. Aşk kırılğan ruhun aynaya bakmasıdır. Aşk geçicidir. Aşk hiçbir zaman pişmanım dememektir. Aşk bir kristalleşmedir. Aşk vermektir. Aşk bir çikleti paylaşmaktır. Aşk hiç belli olmaz. Aşk boş bir laftır. Aşk Allah’a kavuşmaktır. Aşk bir acıdır. Aşk melekle göz göze gelmektir. Aşk gözyaşlarıdır. Aşk telefon çalacak diye beklemektir. Aşk bütün bir dünyadır. Aşk sinemada el ele tutuşmaktır. Aşk bir sarhoşluktur. Aşk bir canavardır. Aşk körlüktür. Aşk yüreğin sesini dinlemektir. Aşk kutsal bir sessizliktir. Aşk şarkılarda konu edilir. Aşk cilde iyi gelir. Aşk birisine şiddetle sarılma, onunla aynı yerde olma özlemidir. Onu kucaklayarak bütün dünyayı dışarıda bırakma arzusudur. İnsanın ruhuna güvenli bir sığınak bulma özlemidir.²⁰

¹⁹ Orhan Pamuk, *Öteki Renkler*, Yazılarından ve Söyleşilerinden Seçmeler, İletişim Yayınları, 1999, s.77.

²⁰ Orhan Pamuk, *Öteki Renkler*, s. 77

Yazar, yazısını “*Aşk*” ve “*Aşk Nedir*” başlıkları altında toplamıştır. *Aşk* başlıklı yazısında, âşık bir insanın neler hissettiğini maddeler halinde listelemiştir. *Aşk Nedir* başlıklı paragrafta ise küçük cümlelerle aşkı tanımlamaya çalışmıştır.

Yazarın aşka bakışını tüm açıklığıyla okura sunan dizelerdir. Fakat maddeler halinde listelenmesi ve de cümleciklerin duygudan yoksunluğu yazıya bir soğuk, ruhsuz bir hava katmıştır.

Yazar, aşka iyileşmeyi bekleyen bir hastalık, bir trafik kazası ya da başa gelmiş bir bela gözüyle bakar.

“Karnım ağrıyor ama kötü bir şey yediğim için değil.

Kimse bana yardım edemez.

Bu konularda gülerek konuşan herkese çok kızıyorum.

Yaz olsaydı, denize girerdim ve belki iyi gelirdi.”²¹

Bunu romanlarında, özellikle de aşka ayırdığı Masumiyet Müzesi’nde çeşitli örneklerle sıkça dile getirecektir. Masumiyet Müzesi üzerine yapılmış bir röportajında bu durumu şöyle ifade eder:

“Ama kitabım aşkın çok sevilebilir bir şey olduğunu söylemiyor. Kitabımı okuyanlar sekiz yıl büyük bir aşk yaşayan Kemal’in aslında bu aşkı trafik kazasına uğramış biri gibi yaşadığını, şu geçse de normal hayatıma dönsem diye çırpındığını, üç ay sonra bu iş biter de normal hayatıma dönerim diye umduğunu ama üç ay sonra hiç bitmediğini, sekiz yıl çırpındığını da göreceklerdir.”²²

²¹ Orhan Pamuk, *Öteki Renkler*, s.77.

²² Banu Güven, “*Aşkından Müze Yaratan Adamın Hikâyesi*” 2 Eylül 2008 Tarihinde Ntv’de Yayınlanan Röportajdan Alınmıştır.

Pamuk, insanların aşkı yüceltmelerini ve hayranlıkla ondan bahsetmelerini mantıklı bulmaz.

“Aşk, Atatürk heykeli gibi bir şey çünkü... Herkes hayranlıkla ona bakıyor ve çok önemsiyor. Dahası bildiğini sanıyor. İkincisi, gençliğimde şarkılar, şiirler, filmler hep aşk hakkındaydı ve ben bu aşk kültürünü çok sıkıcı bulurdum. ‘Gözlerin, ah o gözlerin’... Manayı gözlerde aramak bana uzaktı. Ben gözlere bakınca bir şey hissetmezdim. İnsanlar aşktan ne kadar edepsizce bahsediyorlar, ne kadar rahatlar derdim.

Evet, aşkı, evlilik öncesinde mutlaka hissedilmesi gereken bir duygu sayan bir toplumda ben, üzerine kalın bir şerbet dökülerek şekerlendirilmiş bu söylemin parçası olmak istemiyordum. Aşk, bizimki gibi toplumlarda evliliği haklı çıkaran bir iksir, insanın onu üzmeyecek doğru kişiyi bulduğuna inanmasını sağlayacak bir büyü... Bunu anlıyordum ama hoşuma gitmiyordu.”²³

Pamuk bu duygunun insanı sefil ve mahcup bir hale soktuğunu, küçük düşürdüğünü savunur. *Öteki Renkler*deki şu cümleleri de bu görüşünü destekler niteliktedir:

“Sinemada herkes gülmeye başlayınca ben kendimi çok zavallı buluyorum ve filmi seyretmek için değil, vakit geçer diye içerde kalıyorum.

Herkes ne kadar zavallı olduğumu öğrenecek diye çok korkuyorum.

Bütün bu anlattıklarımı kimseye söylemenizi, kimsenin bilmesini hiç istemiyorum. Ama acaba o bilse bir yararı olur muydu? Olmayacaksa bilmesini hiç istemiyorum.

Çok zavallıyım, ama önemli olan bu değil.”²⁴

Pamuk’un dikkat ettiği güzel bir nokta da aşkın insana ayrıntıları görme, inceleme hali sağladığıdır.

“Bacağımdaki siğil geçmiş.

²³ Fadime Özkan, *Masumiyet Müzesi Üzerine Bir Röportaj*, Star Gazetesi, 08 Eylül 2008.

²⁴ Orhan Pamuk, *Öteki Renkler*, s. 77.

Yatağımın üzerindeki tavan böyleymiş, lambanın kordonu da bu kadar tuhafmış da fark etmezmişim.”²⁵

Aşk insanı yalnız kalmaya, sürekli tek bir şeyi düşünmeye iter. Kişi, bu duyguları sadece kendisinin yaşıyor olduğu zannına kapılır. Bu cümleler yazarın, âşık bir insanın ruh halini yansıtan başarılı gözlemlerdir.

“Kitap okuyamıyorum.

Sürekli tek bir şey düşünüyorum.

Herkes neden benim gibi değil diye kızıyorum herkese.

Eskisi gibi çalışamıyorum.

Ben neden herkes gibi değilim diye kızıyorum kendime.

Tek başıma kalmak istiyorum.”²⁶

Son romanı Masumiyet Müzesi ile de aşkı merkeze alan yazar, yaklaşık altı yüz sayfa boyunca toplumumuzun aşkı nasıl yaşadığını anlatmaya çalışmıştır. Yayımlanan bu romanıyla ilk defa aşkı bu derece yoğun bir şekilde işleyen yazarın, aşkı nasıl ele aldığı merak uyandırmıştır. Tez konumuz dolayısıyla yazarın aşka ayırdığı bu romanı bizim için de ayrıca bir önem taşır. Bu yüzden çalışmamızda bu romanı ayrı bir titizlikle incelemeye çalıştık.

Yazar bir röportajında değişik bir aşk romanı yazmak istediğini şu cümleleriyle ifade eder.

“yaşadığımız toplum, bizler nasıl bir aşk yaşıyoruz... Ya da aşkı yaşayış şekillerimizle ilgili bir roman yazmak istiyordum. Bunun daha yaygın şekilde söylenişi, aşk romanı yazmak istiyordum. Ama değişik bir aşk romanı yazmak istiyordum.

²⁵ Orhan Pamuk, Öteki Renkler, s. 77.

²⁶ Orhan Pamuk, Öteki Renkler, s. 77.

Ben bu kitapta aşkı yaprak yaprak çözümlmeyi denedim, onun çekim gücünü, kendine has diplomasisini, âşıkken kendimizi olduğumuzdan başka türlü biri gibi gösterme güdümüzü, aşkla beraber hayatı da anlamlandırma arzumuzu... Şimdi artık şunu biliyorum, insan kalbi dünyanın her yerinde aynıdır ve o romantik söylemde bir gerçeklik payı da vardır. Yani hepimiz aşkı şu ya da bu ölçüde yaşamışızdır, bu yüzden aşk konuşmalarını, öfkelenmeleri, kırgınlıkları, kıskançlıkları yazıya dökmek çok zor iştir. İki siyasetçinin ya da iki iş adamının tartışmasını yazarken yanlış notaya basabilir, uygun olmayan bir ayrıntı eklediğinizde bunu rahatlıkla okura unutturabilirsiniz. Aşk ilişkilerini romanlaştırırken ise hakikilik ve inandırıcılık şarttır.

Aşk romanının şöyle bir çekiciliği var: Herkes bunu yaşamış, ama gene bu konuda başka ülkelere göre aşk konusu bizde konuşulur. Ama şiirsel bir duygulanma anlatılır, 'Aşk ne yüce' denir ve orada bırakılır. Akılcı çözümlerle ile konunun bütün sayfalarının teker teker dökümü yapılmaz. Bunu ilk defa yaptığımı düşünüyorum, yalnız Türkiye'de değil, dünya edebiyatında da..."²⁷

Romanda, Kemal'in Füsun'a gösterdiği olgun aşk, yani âşık olduğumuz kişinin, her türlü insani durumuna, jestlerine, elini kolunu tutuşuna, kıyafetine, takılarına, sigarayı içişine, öfkelenmesine, çay içmesine, pencereden bakmasına, arada bir dalgınlaşmasına, suskunlaşmasına kadar gözlemlenir. Bütün bunlara gösterdiği dikkat aslında bir noktadan sonra birlikte yürüdükleri sokaklara, İstanbul'un insanlarına, şehirde olup bitenlere, bir yerde yapılan bir inşaata ya da Boğaz'dan geçen bir gemiye, bir noktada İstanbul üzerinden bütün âleme duyulan sevgiye dönüşür.

Bu biraz Divan Edebiyatı'nda cananın yalnız aşk duyduğumuz kişi değil, Allah olması, ya da başka derin bir anlam olması gibi bir şeydir. Kemal'in Füsun'a duyduğu aşk en sonunda, Füsun'u aşar ve Kemal'in Füsun'la ilgili her şeye, daha sonra da bütün âleme duyduğu bir aşka dönüşür.

Yazar bu durumu kapalı toplum yapımıza bağlar. Çünkü aşkın dile gelebileceği açık bir iletişim alanı olmayınca, insanlar aşkı daha bastırır ve hayal kurmaya başlar. Böylece âşıklar daha gözlemci, daha dikkatli olur.

²⁷ Banu Güven, "Aşkından Müze Yaratan Adamın Hikâyesi" (Röportaj) Ntv, 2 Eylül 2008.

Yazar romanın yayımlanmasının ardından sıkça “Kemal karakteri ne kadar sizsiniz? Veya gözlemediğiniz bir başkası?” tarzında sorularla karşılaşır. Banu Güven’le yaptığı röportajında bunu şöyle cevaplar:

“Kemal benden sekiz yaş büyük. Zengin bir ailenin çocuğu. Onun çocukluğunda ve orta yaşlarında gördüğü şeyleri ben de biraz gördüm. Ben de Kemal gibi, özellikle çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımda, 70’lerin ortalarına kadar, ailem parasını çok fazla kaybetmeden evvel, zenginler arasında öyle gezindim. Oraya kadar diyebilirim ki Kemal’e benziyorum. Ama herkesin, kitabı okuyan gazetecilerin dediği gibi “Orhan Bey siz de Kemal gibi âşık oldunuz, birisinin eşyalarını biriktirdiniz, yıllarca birisinin peşinden gittiniz mi?” sorusunu geçelim.

Ama şu bakımdan Kemal’e benziyorum ve asıl oranın altının çizilmesini isterim. Kemal en sonunda, bir noktadan sonra yalnızca Füsun’un kahve fincanını tutmasını, yoksul evindeki sobaya maşayı tutup kömür atmasını, kapıyı açmasını, annesine yemek yaparken ve dikiş dikerken yardım etmesini, öfkeli öfkeli sigara içmesini, annesine yemek yaparken ve dikiş dikerken yardım etmesini, sinirlenmesini, hep birlikte televizyon seyrederken duygulanıp acayip bir jest yapmasını sessizce kendisine bakmasını sekiz yıl boyunca izlemiyor. Aslında onunla birlikte önce Füsun’un yaşadığı ve Keskin ailesinin Çukurcuma’daki evinde olup bitenleri izliyor. Sonra sokakta olup bitenleri izliyor. Aslında Kemal, bütün hayatı Füsun’u izler gibi izliyor. O bakımdan, Kemal’in Füsun’a gösterdiği dikkat neredeyse bir romancının hayata gösterdiği edebi dikkat olduğu için, Kemal’le ben aslında gözlemcilikte, gözlemleyip hayatı kelimelere geçirmekte benzeşiyoruz.”²⁸

Aşk konusunda kendisini, yıllarca aşk acısı çeken kahramanı Kemal’den daha şanslı görür.

“Kendim için şu kadarını söyleyebilirim: Aşk hayatımda ben, Kemal’den çok daha fazla mutlu bir adam oldum.”²⁹

Orhan Pamuk mutlu bir aşk hayatı yaşamış olmasına ve de Masumiyet Müzesinde aşkı satır satır anlatmasına rağmen, kendisine aşkın ne olduğu sorulduğunda şu gizemli cevabı

²⁸ Banu Güven, "Aşkından Müze Yaratın Adamın Hikâyesi" (Röportaj), Ntv, 2 Eylül 2008.

²⁹ Gülenay Börekçi, *Orhan Pamuk Röportajı*, Egoistokur, 14 Eylül 2011.

verecektir. Bu cümle biraz da, aşkın kelimelerle tarif edilemeyeceğinin ve de sebepsiz olduğunun kanıtı gibidir.

“Aşkın bir cevabı varsa bile, ben bilmiyorum. Aşkın tarifinde sebebini bilmemek de olmalı.”³⁰

Yazarın aşkı ele alışı birçok yönüyle eleştirilmiştir. Aşkı samimiysiz, sıcaklığından uzak bir halde sunduğu eleştirmenlerin bulunduğu ortak noktadır. Prof. Dr. İsmet Emre, “*Orhan Pamuk İyi Bir Romancı mı?*” başlıklı makalesinde yazarı şu cümleleriyle eleştirir:

“Orhan Pamuk, eline aldığı bütün kavramları kalın parmakların arasında ezilen, ansızın yok olup buharlaşan kelebek gibi katı halden gaz haline dönüştürüyor. Kavrama olan vukufiyetiniz, kurbiyetiniz, yakınlığınız bir anda ortadan kalkıyor. Sevgiden mi bahsediyor Pamuk? Gerçekten de sevgi kelimesini kullanıyor. Sevgi kelimesini sayfalarca kullanıyor, bıkmadan usanmadan sevgi deyip duruyor, bıkkınlık veriyor. Aşktan mı bahsediyor? Sadece aşk kelimesi vardır karşınızda. Sayfalarca aşk der durur yazar; ama aşkın kendisi uçup gitmiştir sayfalar arasından. Bir daha uğramamak üzere terk etmiştir o diyarı. Aşk, diye düşünürsünüz, eğer bu üç sestem ibaret, mekanik bir şeyse, demek hiçbir şeymiş. Aşk, diye düşünürsünüz, Orhan Pamuk metinlerinde sanki başını alıp gitmiş yahut başka, bambaşka bir elbiseye bürünerek kendine ihanet eden bir akrebe dönüşmüş. Zehrini kendi içine akıtıp hayatına son veren. Evet, aşk, içeriğindeki bütün çağrışım alanlarını çıkarıp atarak giriyor Pamuk metinlerine. Böylece aşk, aşk olmaktan çıkıyor elbet.”³¹

Yine eleştirmen Zerrin Soysal, romanda aşk kelimesinin defalarca geçmesine rağmen varlığını hissettirmediğini vurgular:

“Aşk da kelime olarak satırlarda defalarca yerini aldığı halde romanın hiçbir yerinde varlığını hissettirmez.”³²

Edebiyat eleştirmeni Pakize Barışta *Taraf* gazetesinde, *Masumiyet Müzesi* için yazdığı eleştirisinde, romanda kimi zaman duygunun genişletilmiş hallerinin var olduğunu, kimi

³⁰ Gülenay Börekçi, *Orhan Pamuk Röportajı*, Egoistokur, 14 Eylül 2011.

³¹ İsmet, Emre, “*Orhan Pamuk İyi Bir Romancı mı?*” <<http://www.edebiyatufku.com>. 05 Ocak 2009.

³² Zerrin, Soysal, *Arzudan Tutkuya, Tutkudan Yüceltmeye: Masumiyet Müzesi ya da Bir Takıntının Romanı*, <<http://www.focafoca.com>. 15 Aralık 2008.

zaman da durumun fazlasıyla abartılmış halleriyle yer aldığını belirtmiştir. Romandaki insani yüzeyin dayanağı olan gerçeklik ile kurgulanmış olan gerçeklikler arasındaki uyumsuzluğun romanın şiirine zarar verdiğini, Kemal'in aşkının ise gerçekliğin zorlanması olduğunu yazmıştır.

Eleştirmen, "Masumiyet Müzesi'nde delice bir âşık olma durumu mu var? Yoksa delice bir tutku hali mi?" sorularını sorduğu yazısında romanın aşk romanından ziyade tutku romanı olduğunu belirtir.³³

Radikal gazetesinin kitap ekinde kitabın eleştirisini yapan A. Ömer Türkeş, zengin-fakir ilişkisi gibi unsurları barındıran romanda tipik bir Yeşilçam kalıbı kullanıldığını belirtir.

Pamuk'un anlattığı aşkın, Cumhuriyet Türkiye'sinin modern muhafazakâr karakterinden kaynaklanan bir aşk türü olduğunu, 592 sayfalık romanın her parçasını birbirine bağlayan kusursuz kurgu sayesinde, yazarın taklit ettiği melodramların saçmaya varan rastlantısallıkları, onun hikâyesinde nedenselliğe dönüştüğünü yazmıştır.

Türkeş'e göre Pamuk dikey bir üslup kullanmış, böylece uygusal içeriği yoğun konuları yeri geldiğinde yalın, serinkanlı, duygusuz bir dille anlatmayı başarmış. Gerek anlatıcının konumu gerekse de üzerinde durulan temalar açısından Masumiyet Müzesi'nin *Proust'un Kayıp Zamanın İzinde* romanını çağrıştırdığını yazmıştır.³⁴

Kitap hakkında Türkiye dışında da çeşitli eleştiriler yapılmıştır. İngiltere'de yayımlanan *Financial Times*, kitabı *James Joyce'un Ulysses'i*, Tolstoy'un *Anna Karenina* 'sı ve *Nabokov'un Lolita*'sına benzetir.

³³ Pakize, Barışta, "Masumiyet Müzesi", *Taraf*, 7 Eylül 2008.

³⁴ A. Ömer, Türkeş, *Kırık Bir Kalbin Romanı*, *Radikal*, 5 Eylül 2008.

3.2. Cevdet Bey ve Oğulları Romanı Özet

Orhan Pamuk'un ilk romanı olan Cevdet Bey ve Oğulları, Nişantaşı semtinde geçer. Tüccar, Cevdet Işıkçı ve ailesinin üç kuşak hikâyesidir. Devir Abdülhamit devridir.

Roman Cevdet Bey'in ilginç rüyasıyla başlar. Başarılı bir tüccar olma hayalleri kuran Cevdet Bey'in en büyük hayali mutlu, huzurlu bir aile hayatı kurmaktır. İyi bir aileye mensup, bir Osmanlı paşasının kızı olan Nigan Hanım'la nişanlıdır.

Cevdet Bey'in abisi Nusret verem hastasıdır, Cevdet Bey'den son isteği de kötü şartlarda yetiştiğini düşündüğü oğlu Ziya'ya sahip çıkmasıdır. Cevdet Bey bu isteği yerine getirir. Ziya'ya sahip çıkar. Ziya roman boyunca hayalet gibi bir görünüş, bir kaybolur.

Romanın ikinci bölümünde, Cevdet Bey ve Nigan Hanım'ı evlenmiş olarak görürüz. Evliliklerinin üzerinden otuz yıl geçmiştir. Bu bölümde Cumhuriyet dönemi Türkiye'sine tanık oluruz. Böylece ikinci kuşağın hikâyesi de başlamış olur. Cevdet Bey'in iki oğlu ve bir kızı olmuştur. Osman, Refik ve Ayşe. Osman, Nermin ile evlidir. Cemil ve Lale adında iki çocuğu vardır. Refik ise Perihan ile evlidir. Yazar kurguladığı bu dünyayla; yazıhaneye gidip gelişler, hep birlikte yenilen mutlu bayram yemekleri, güzel dostlukları olan huzurlu bir aile tablosu çizer.

Cevdet Bey hayatını kaybeder. Yeni bir kuşağın hikâyesi başlar. Refik'in kızı Melek dünyaya gelir. Refik'in mühendislik okulundan iki yakın arkadaşı vardır. Ömer ve Muhittin. Ömer, yurt dışından yeni gelmiş ve büyük işler başarmak isteyen hırslı bir gençtir. "Fatih" olmak istemektedir. Milletvekili Muhtar Bey'in kızı Nazlı ile nişanlıdır.

Muhittin ise şairdir. Otuzuna kadar iyi bir şair olamazsa kendini öldüreceğini söyler. Ömer, demir yolu yapımı için Kemah'a çalışmaya gider. Refik, bir süre sonra hayatı anlamlandırma adına bir şeyler yapmak ister. Bulduğu durumdan sıkılmaya başlayan Refik, arkadaşı Ömer'in yanına Kemah'a gitmeye karar verir. Orada köylerin kalkınması için neler yapılabileceği konulu bir kitap yazar. Bir yıla yakın kaldığı Kemah'tan bu kitapla Ankara'ya gider; fakat kitabı beklediği ilgiyi göremez. İstanbul'a döner.

Refik ile Perihan, her ne kadar Nigan Hanım istemese de, ayrı bir eve taşınırlar. Refik yine eskisi gibi yazıhaneye gidip gelmeye başlar. Hayat adına, kendisini geliştirme adına bir şeyler yapamamaktan rahatsızdır. Yeni tasarıları vardır, bir yayınevi açmayı düşünür.

Ayşe'nin, aile dostları Fuat Bey ve Leyla Hanım'ın oğlu Remzi ile nişanlanmasıyla ikinci bölüm sona erer. Bu bölüm ikinci kuşağın hikâyesinin de sonudur.

Üçüncü ve son bölüm, Refik ve Perihan'ın oğulları olan Ahmet'in resim atölyesi olarak da kullandığı evde başlar. Türkiye'nin 70'li yıllarıdır. Ahmet ressamdır, babaannesi ve amcasıyla aynı apartmanda yaşamaktadır. Ahmet'in sanatla, özellikle resim sanatıyla ilgili görüşlerini dinleriz. Aynı zamanda, roman kahramanlarının akıbetlerini de öğreniriz.

Refik, bir yayınevi açmış, iflas etmiştir. Bütün parasını kaybetmiş ve kanserden ölmüştür. Perihan ise, onun bu arayışlarından usanmış evi terk etmiş ve bir avukatla evlenmiştir. Nigan Hanım çok hastadır. Osman'ın ise işlerini büyüttüğünü, ampul fabrikası açtığını görürüz. Çocukları evlenmiş, hatta torunları bile olmuştur.

Ömer Kemah'ta bir çiftlikte yaşamaktadır. Ahmet'in devrimci arkadaşı Hasan ve kız arkadaşı İlknur da bu bölümde romana dâhil olan genç karakterlerdir. Nigan Hanım'ın ölümüyle roman son bulur.

İstanbul'un en gözde semtlerinden biri olan Nişantaşı'nda geçen roman, yaşanan siyasi olaylar, konak hayatından -yazarın çekmece diye nitelendirdiği- apartman hayatına geçiş, kullanılan eşyalar, kadın erkek ilişkileri, köylünün durumu gibi birçok konuda Türkiye'nin yakın geçmişine ayna tutar.

Tez çalışmamız yazarın aşka bakış açısına, aşkı ne derece işlediğine dairdir. Yazarın 610 sayfalık en uzun romanında, aşk kelimesinin sadece bir kere geçmiş olması da oldukça ilginçtir.³⁵

Bu yüzden Cevdet Bey ve Oğulları romanında bu temayı yaşanan ilişkiler üzerinden tahlile çalışacağız.

³⁵ Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları*, roman, İstanbul, Can Yayınları, 1982, s.155.

3.2.1. Devrin Yaşayış Tarzına Ayna Tutan İlişkiler

3.2.1.1. Cevdet Bey ve Nigan Hanım

Nigan Hanım, geleneklerine bağlı bir Osmanlı paşasının, Şükrü Paşa'nın kızıdır. Cevdet Bey ve Nigan Hanım, devrin evlilik kurallarına uygun bir şekilde tanışırlar. Herhangi bir buluşmadan yüz yüze görüşmeden bahsetmek zordur. Tüm bu zorlu şartlara rağmen Cevdet Bey nişanlısını düşünürken heyecanlanır ve aile hayatına ilişkin güzel hayaller kurar.

“...Şimdi otuz yediyim, nişanlıyım yakında evleneceğim. Nişanlısını hatırlayınca heyecanlandı. Evet, yakında evleneceğim, sonra...”

Nişanlısını ve gelecekteki hayatını düşününce yine keyiflendi. İki kere gördüğü o kızıdan, Nigan'dan “hanım” diye söz etmek hoşuna gitti.”³⁶

Cevdet Bey nişanlısını, yani evleneceği kızı sadece iki kez görmüştür, üçüncü kez göreceği için heyecanlanır.

“Öğleden sonra Nişantaşı'na Şükrü Paşa'nın konağına gideceğim. Nişanlısını üçüncü defa görebilme umuduyla heyecanlandı.”³⁷

Nişan olayı, Cevdet Bey'in Avrupa görmüş abisi Nusret tarafından küçümsenir. İnsanların birbirlerini görmeden, tanımadan evlenmeleri bir süre Avrupa'da yaşamış olan Nusret'e komik gelir. Bu anlayış aslında görücü usulü evlenmelere ve devrin evlendirme yöntemlerine bir tür eleştiridir.

“Nusret dudaklarındaki aynı küçümseyici gülüşle: “Pek de şıksın bugün” dedi. Cevdet Bey'in cevabını beklemeden Mari'ye döndü: “Sana bunun bir paşa kızıyla nişanlandığımı söylemiş miydin? “Kardeşine döndü: “Nasıl, iyi bir insan mı?”

İyi bir insan

³⁶ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 14

³⁷ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 15

Nereden biliyorsun? Kaç kere gördün onu?

Yerine otururken “iki” diye mırıldadı.

İki ha? İki kere gördün ve iyi insan olduğunu anladın! Peki, hiç konuştunuz mu?

Öyle konuştuk dedi Cevdet Bey.”³⁸

Nusret, Mari adlı Ermeni bir kadınla birlikte, kendince bu birlikteliği Cevdet Bey’in münasebetinden üstün görür. Hatta kardeşini küçümser. Cevdet Bey de Mari’nin abisine olan sevgisine imrenmeden edemez.

Burada aslında yazar batı tarzı ilişkilerle dönemim Türkiyesinde yaşanan ilişkileri kıyaslar. Cevdet Bey bizim toplumumuzu temsil ederken, abisi Nusret Avrupa toplumunu temsil eder. Buradaki eleştirel, biraz da küçümseyici bu tavrından yazarın batıya yakın bir duruş sergilediği söylenebilir.

“Ee, o kadar utanma dedi birden Nusret. Onunla konuşmaman senin suçun değil. Bu kötü geleneklerin, buradaki pis, sefil, kötü hayatın bir sonucu. Anladın mı ne demek istediğimi? Anlamadın, anlamadın ama başını sallıyorsun! Aynı şey senin de başına gelebilir! Ama yok... Sen öyle biri değilsin. Senin bir ailen olur. Ama böyle bir kadın seni sevemez.

İkisi birlikte dönüp Mari’ye baktılar...”³⁹

Cevdet Bey nişanlısı ile görücü usulü tanıştığı için ikili arasında bir aşktan ya da sevgiden bahsedilemez. Cevdet Bey de bunu çok iyi bilir. Mari gibi bir kadının sevgisini hiçbir zaman kazanamadığı için abisi Nusret’e imrenir.

“...Cevdet Bey abisiyle bu kadının bu odayı doldurduklarını, kendisinin bir fazlalık olduğunu düşündü. Sonra yeniden Ermeni kadına bakarak, hayatında bir kere böyle bir kadının sevgisini kazanamadığını aklından geçirdi.”⁴⁰

³⁸ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 26

³⁹ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 27

⁴⁰ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 26

Devrin hayat tarzı, şartları, karşı cinse bir şeyler hissetmeye engeldir. Gelenek ve görenekler bunu adeta yasaklar. Evliliklerde mantıklı olmayı ön görür. Duyguyu ikinci plana atar. Paşa'nın izniyle, pencereden üçüncü kez uzaktan gördüğü nişanlısı da Cevdet Bey'e bunu düşündürür.

“Orada ağacın altında yıllardır beklediği, hayalini kurduğu şey duruyor, hareket ediyor, gülüyordu. Ne kadar uzak ne kadar belirsizdi! Onu aklıyla, bir tek aklıyla kavrayabiliyor, gereken yere yerleştiriyordu. Duyguyla değil: Duygu, vicdan gibi ağır, kıpırdanması zor bir şeydi... Daha bakmak istemedi.

Cevdet Bey terledi. Az önce kesinleşen o şey şimdi daha uzak ve belirsiz oldu. Onu kavramak için Cevdet Bey, aklını kullanması, çok uğraşması gerektiğini anladı. “O nedir? Ne istiyor? Nasıl? “ diye korkuyla mırıldandı. Sonra bütün gücünü vererek oradaki o hareketli şeyi tasarılarının içine yerleştirmeye çalıştı. “⁴¹

Bu şartlar altında nişanlısına karşı bir şeyler hissetmediğinin bilincindedir. Her şeye rağmen Cevdet Bey eşi olacak Nigan Hanım'ı sevebileceğini düşünür. Hatta genç kızların eşlerinden başka kimseyi sevmeyecek şekilde yetiştirildiğinden emindir. Bu noktada da yazar, aslında bayanların evleneceği erkeği seçemediği gelenek görenekleri inceden eleştirir.

“Nigan'ı seveceğini seziyordu. Onu sevmek istediğini önceden çok düşünmüştü. Nigan'ın şimdi kendisini sevmediğini de biliyordu. Ama az önce gördüğü o hareketli şeyin ailesi ne kadar tuhaf, eski ve kendisine uzak olsa da, kocasını sevmek için yetiştirildiğini biliyordu.”⁴²

Romanın genelinde yaşanan ilişkilerde olduğu gibi bu birliktelikte de heyecan verici bir tutkudan, aşktan bahsedemeyiz. Bunu tamamen dönemin yaşayış tarzına bağlarsak yanılırız; çünkü romanın gerek ikinci kuşağında gerekse üçüncü kuşakta aşkın heyecanından bahsetmek neredeyse imkânsızdır.

⁴¹ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 60–61

⁴² Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s. 64

Yaşanan bütün ilişkiler merhamet tarzında bir sevgi ve hayranlıktan ibarettir. Kitap boyunca tutkulu sizi sarıp sarmalayacak, sürükleyecek bir aşk yoktur denebilir. Nazlı ve Ömer'in tanışmasıyla umutlanan okurlar, Ömer'in hırslarının peşine düşmesi ve çiftin yaşadığı ayrılıkla hayal kırıklığına uğrarlar.

3.2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Bir Birliktelik:

Ömer İngiltere'den yeni gelmiş genç ve yakışıklı bir mühendistir. Hayatta bir şeyler yapmak adına oldukça hırslıdır. Roman boyunca “bir fatih olacağım” der. Adını koyamasa da Nazlı'ya karşı bir şeyler hisseder; fakat uyuşuk, sıradan bir hayata kapılmaktan da çekinir.

“Ömer de bu sırada Nazlı'yı dikkatle inceleyebildi. Yüzü güzel değildi, ama çirkin de değildi. Alnı genişti gözleri büyüktü, burnu babasının burnu gibi küçüktü, ağzı da gülünçtü. Yüzünden hep bir şeyler hatırlıyormuş gibi bir ifade okunuyordu. Yemekten kalktıktan sonra ellerini göğsünün üstünde kavuşturunca Ömer ona dikkat ettiğini, divanın köşesinde oturan bu kızın varlığından tedirgin olduğunu fark etti.

Ömer teyzeye bir şeyler söylüyordu, ama dikkatini kapının önünde kıpırdanan, kucağındaki kedisini okşayan Nazlı'ya verdiğini de biliyordu. Birden, “Ben bir fatih olacaktım” diye mırıldandı.

Bu uyuşuk, rahat, hımbıl yumuşaklığa, bu tutkusuz aile hayatına kendimi bırakmayacağım.”⁴³

Ömer sürekli İstanbul'da gördüğü bu uyuşuk, yumuşak aile havasına dâhil olmaktan korkar. Böyle bir şeye kapılırsa, yapacaklarını yapamadan ayağına terliklerini geçirip sıradan bir hayat yaşamaya başlamaktan endişe duyar.

Kendince bu tür korkular taşıyan Ömer, Nazlı'ya yaklaştığını her hissettiğinde düşünceleriyle, duygularının önüne adeta set çeker.

“Nazlı'ya baktı. Onunla aralarında geliştirdikleri bir yakınlık ve sevgi işareti olsun da kimseye fark ettirmeden selamlaşabilsinler istedi. Ama böyle bir şey yoktu. Yalnızca birbirlerine baktılar. Ömer, Nazlı'nın yeşil ve uzun elbisesini gülünç bulmaktan korktu. Sonra başka şeylerden, hırsını kaybetmekten, aile hayatının içinde kaybolmaktan, günlük hayat ile yetinmekten de korktu.”⁴⁴

⁴³ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s.123

⁴⁴ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s.196

Dönemin şartları aşk kelimesinin kullanılmasını bile yasaklamıştır. Nazlı, Ömer'in gönderdiği mektubu okuduktan sonra duygularını kendisine açıklamaktan bile adeta çekinir. Bu bölüm altı yüz sayfalık romanda “aşk” kelimesinin geçtiği tek paragraftır.

“...Bacaklarını karnına doğru çekerek bir teşpihböceği gibi yatakta büzüldü. “Aşk” diye mırıldadı. Bu utanç verici kelimeydi, aile içinde söylenmezdi, birisi, bir yabancı söyleyiverirse işitilmemiş gibi yapılırdı. Ailede herkes birbirini çok severdi. Ama kelimenin çirkin ve hıştırtıyı hatırlatan sesinden herkes çekinirdi. Bu ses Nazlı'nın aklına odalarda tek başına okunan romanları, bazı filmlerin çabuk bitmesini istediği öpüşme sahnelerini ve herkesin küçümsediği bazı kadınları getiriyordu. Birden bütün bu utanç verici şeyleri unutarak kelimeyi tekrarlardı ve şaşırırdı.”⁴⁵

Ömer'in hırslarının peşine düşüp Kemah'a geri gitmesiyle de bu birliktelik sona erer. Romandaki üç genç arkadaş Refik, Ömer ve Muhittin ikinci kuşağın, yeni kurulan Cumhuriyetin gençleridir. Bu üç genç de yeni ve dinamik Cumhuriyet gibi yeni bir şeyler yapma adına arayış içindedir. Bu arayış, hayatı anlamlandırma çabası Ömer'in aşka bakışına da yansır. Yani hayatlarında yaşadıkları bu arayış, bir şeyler yapabilme çabası aşk anlayışlarında da kendisini gösterir.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında yaşanan ilişkiler aşk heyecanından, tutkusundan ziyade, aile saadeti içerisinde sevgi, hayranlık ve merhamet tadında yaşanan ilişkililerdir. Belirttiğimiz gibi bizi peşinden sürükleyecek bir aşk hikâyesi yoktur.

⁴⁵ Orhan Pamuk, Cevdet Bey ve Oğulları s.155

3.3. Sessiz Ev Romanı Özet

Sessiz Ev, yazarın Cevdet Bey ve Oğulları'ndan sonra yayımlanan ikinci romanıdır. Roman, dört ana karakter üzerine kurgulanmıştır. Faruk, Metin ve Nilgün adlı üç kardeşin, doksan yaşlarındaki babaannelerinin yanında geçirdikleri bir haftayı anlatır. Kardeşler babaannelerini ziyaret ederken aynı zamanda Gebze'deki değişiklikleri de gözlemler, geçmişle bugününü kıyaslarlar. Her ne kadar birlikte zaman geçiriyor olsalar da aslında herkes kendi yaşantısıyla, sıkıntılarıyla ve geçmişle meşguldür.

Babaanne Fatma Hanım, Fatma Darvinoğlu, Doktor Selahattin Darvinoğlu ile mutsuz bir evlilik yapmıştır. Bu evlilik biraz da Fatma Hanım'ın ailesinin isteğiyle olmuştur. Evliliğin ilk yıllarında çok sevdiği İstanbul'dan ayrılmak, Gebze'ye yerleşmek zorunda kalmışlardır. Fatma Hanım ailesinden ve çok sevdiği İstanbul'dan ayrı düşmüştür. Burada çiftin ilk ve tek çocukları olan Doğan dünyaya gelmiştir. Faruk, Metin ve Nilgün, Doğan Darvinoğlu'nun çocuklarıdır.

Selahattin Darvinoğlu toplumun içinde bulunduğu cahillikten şikâyetçidir. Toplumun bu cehaletten kurtulması için sadece bilime ihtiyacı olduğuna inanır. Halkın dini inancını da akla uygun bulmadığı için de sürekli yadırgar ve küçümser. Bu anlamda soyadı kanunu çıktığı zaman 'Darvinoğlu' soy ismini alması da dikkate değerdir. Din ve yaratıcı ile ilgili fikirlerini eşi Fatma Hanım'a da anlatır. Halkı aydınlatmak için de çeşitli çeviriler yaparak kapsamlı bir ansiklopedi yazmaya başlar. Bu ansiklopedileri tamamlayamadan ölür. Hiçbir şekilde eşinin görüşlerini onaylamayan Fatma Hanım, eşi öldükten sonra bu sayfaları sobada yakarak yok eder.

Evlilikleri sırasında eşi, Fatma Hanım'ı 'halkımın saflığını ve temizliğini görüyorum' dediği, ev işlerine bakan köylü kadınla aldatır. Ve bu ilişkiden de iki oğlu olur. Bu birliktelik Fatma Hanım'ın da bilmesine rağmen evin yanındaki küçük barakada devam eder. Romanın sonuna kadar çeşitli ipuçlarıyla yazar okuyucuları meraklandırır. Köylü kadına ve çocuklarına ne olduğunu, evde Fatma Hanımla yaşayan cüce Recep'i ve bu cüceden Fatma Hanım'ın neden hoşlanmadığını merak ederiz.

Bu soruların cevaplarını da sürekli geçmişi düşünen yaşlı bir kadın olan Fatma Hanım'ın ağzından dinleriz. Bu birlikteliğe daha fazla tahammül edemeyen Fatma Hanım, bir

gece köylü kadın ve iki oğlunun yaşadığı bu barakaya gider ve sopayla bu iki çocuğu döver. Bu olay çocuklarda hasar bırakır. İşte, bu çocuklardan biri Fatma Hanım'a bakan cüce Recep'tir. Bu olaydan sonra Selahattin Darvinoğlu daha fazla zarar görmesinler diye köylü kadını ve iki oğlunu bir köye yerleştirir.

Babasının ölümünden sonra vicdan azabı duyan oğulları Doğan onları bulur ve eve geri getirir. Romanda Fatma Hanım'ı sürekli geçmişiyile baş başa görürüz. Yazar, bizlere geçmişiyile, hatıralarıyla beraber yaşayan huysuz, ihtiyar bir kadın profili çizer.

Faruk, Fatma Hanım'ın büyük torunudur. Faruk Bey, romanda silik bir karakterdir. Sorunları yüzünden çok sevdiği eşinden ayrılmış, mutsuz ve şişman bir öğretim üyesidir. Zaten roman boyunca Faruk'u kütüphanelerde 'Veba' konusunda araştırma yaparken görürüz. Bunun dışına Faruk'un tek zevki kız kardeşi Nilgün'le yaptığı sohbetlerdir.

Nilgün, Fatma Hanım'ın tek kız torunudur. Nilgün, romanın en çarpıcı sonu yaşayarak okuyucuları şaşırtan kahramanıdır. Nilgün'ü sabahın erken saatlerinde bakkaldan 'Cumhuriyet' gazetesi alırken, plaja gidip yüzerken ya da kitap okurken görürüz. Nilgün, romanda aydın, düşünen, akıllı bir genç kız görüntüsü çizer.

Nilgün, aynı zamanda romanda tanık olduğumuz iki aşka hikâyesinden birinin de kahramanıdır. Öteki kahramanımız da evde çalışan Cüce Recep'in yeğeni olan Hasan'dır. Hasan, asi, biraz da tembel bir lise öğrencisidir. Aynı zamanda siyasi olaylarla da ilgilidir. Sağcı arkadaşları vardır ve faşisttir. Sağcı arkadaşlarıyla mahalle esnafına zorla bilet satarak dava adına para toplar. Hasan ile Nilgün görüş olarak zıt kutuplardadır. Hasan, fakir bir genç olduğu için zenginlerden nefret eder. Zengin olma hayalleri kuran, babasıyla arası iyi olmayan asi bir gençtir.

Hasan ile Nilgün çocukluk arkadaşıdır. Roman boyunca Hasan, bir gölge gibi Nilgün'ü izler ve sürekli onunla konuşmak için fırsat kollar. Nilgün Hasan'dan pek hoşlanmaz hatta ondan uzak durmaya çalışır. Dava arkadaşları, Hasan'ın, Nilgün'e olan ilgisini öğrenince Hasan'dan o Komünist kıza zarar vermesini isterler.

Hasan ne yapacağını bilemez. Aslında, Nilgün'e zarar vermek istemez. Konuşmak için Nilgün'ün karşısına çıkar; fakat Nilgün'ün onu terslemesiyle sinirlenir ve onu sokak ortasında

döver. Bu dayak olayı daha sonra Nilgün'ün ölmesiyle sonuçlanacak hazin sonu doğurur. Hasan, ise Nilgün'ün ölümünden habersiz trene binerek Gebze'yi terk eder. Bu hazin son, romandaki en çarpıcı sondur.

Metin, en küçük torundur. Bulunduğu konumdan şikâyetçidir, onun da ünlü ve zengin olma hayalleri vardır. Çevresindeki bütün arkadaşları zengin aile çocuklarıdır.

Romanda geçen bir diğer aşk hikâyesinin de kahramanıdır. Zengin ve şımarık bir kız olan Ceylan'a âşıktır. Metin'in girdiği ortamlar yoluyla dönemin varlıklı ailelerinin çocuklarının yaşayışlarına tanık oluruz. Bu gençlerin gezmelerini, eğlencelerini, uçarı hallerini gözlemleriz.

Bu olaylar, okurda adeta eski bir Türk filmi izliyormuş hissi uyandırır. Diğer aşk hikâyesi gibi bu hikâyenin sonu da hazin biter, mutlu sona ulaşmaz. Metin Ceylan'a duygularını açar; fakat Ceylan'dan beklediği karşılığı bulamaz. Romanın sonuna doğru Metin bir an önce Gebze'den uzaklaşmak ister.

Sessiz Ev romanı gerek konusu gerek çarpıcı sonu itibariyle yazarın ayrı bir yere konulacak romanlarından. Romanda yaşlı bir kadının geçmişini öğrenirken bazı sırları çözmeye çalışırız. Selahattin Darvinoğlu gibi dönemine göre oldukça farklı bir karakterle tanışırız. Bununla birlikte dönem gençlerinin hayat tarzına da ayna tuttuğunu söyleyebiliriz.

Romana bakarak devrin gençlerini üç gruba ayırmak mümkündür: Bunlardan ilki zengin kesim, yani toplumun içinde bulunduğu durumdan, şartlardan haberdar olmayan ya da ilgilenmeyen, baba parasıyla gezen, eğlenen gençlerdir.(Ceylan, Fikret, Metin gibi) .

İkinci grup vatani, milleti belli bir davaya mensup olarak kurtarmayı düşünen gençlerden oluşur.(Mustafa, Hasan gibi).

Üçüncü ve son grup ise okuyarak araştırarak kendini geliştirmeye adanmış gençlerden oluşur. Bu son gruba sadece Nilgün yazılabilir ki, yazar da bu gençliği bir hiç uğruna, siyasi çekişmeler sonucunda öldürür. Bu açıdan da Nilgün'e çizdiği son ilginçtir.

Konumuz itibariyle bakacak olursak, romanda yazarın gerçek hayattaki aşka bakıŐıyla ilgili düşüncelerini destekler nitelikte cümleler bulmak mümkündür. Yaşanan ilişkiler üzerinden bu konuyu inceleyelim.

3.3.1. İki Hazin Aşk Hikâyesi

3.3.1.1. Zengin Kız ve Yoksul Genç

Romanda geçen iki aşk hikâyesinden bahsetmiştik. Bunlardan ilkinin kahramanları Metin ve Ceylan'dır. Ceylan, varlıklı bir ailenin güzel kızıdır. Tatilini çevresindeki kendisi gibi varlıklı ailelerin çocukları ile geçirmektedir. Metin ise bu gençlerden farklıdır, onlara kıyasla orta sınıf bir ailede büyümüştür.

Bu aşk üçgeninde bir de zengin, yakışıklı Fikret vardır. Fikret de Ceylan'a ilgi duymaktadır. Zaten Ceylan da Metin'den çok Fikret'e yakındır. Romanın başlarından itibaren Metin Ceylan'a karşı bir şeyler hissetmeye başladığını fark eder. Sürekli bu duyguları belli edip küçük düşmekten korktuğu için kendisini kontrol etmeye çalışır.

“Ceylan’ların önünde indik. Heyecanlanmaktan utandığım için bir şeyler söylemek istedim.

Burasını çok değiştirmişler.

Ceylan’ın sert ve hafif elini sıktım. Başka bir yere bakmak istedim. Birden âşık olabileceğimi düşündüm, ama saçma, çocukça bir düşüneydi. Denize baktım ve telaşlı değil, sakin olduğuma inanmak ve öyle de olmak istedim.”⁴⁶

Kahramanımız Metin hissettiği duygulardan aslında kendisi de emin değildir. Sürekli duygularını adlandırmaya çalışır.

“Ceylan’a baktım, güzeldi. Evet, ona âşık olabileceğimi gene düşündüm, az sonra düşündüğüme inandığıma inandım.

...Hala bahçeyi sulayan bahçivana baktım, şezlongu aldım, geri döndüm, hiçbir zorluk çıkarmadan açılınca onların yanına oturdum ve âşık olup olmadığını düşünürken dalgın dalgın onları dinledim”⁴⁷

⁴⁶ Orhan Pamuk, *Sessiz Ev*, roman, İstanbul, Can Yayınları, 1983, s.50-51

⁴⁷ Orhan Pamuk, *Sessiz Ev*, s.52

Metin Ceylan'ın ilgisini zekâsıyla çekmeye çalışır; çünkü onların karşısında güvenilebileceği tek şey zekâsıdır. Metin zeki olduğu konusunda ukaladır, sorulan matematik işlemlerini akıldan çözüp cevabını hemen verebilme yeteneğine sahiptir. Bununla içten içe gurur duyar. Metin aynı zamanda aşkın bayağı bir duygu olduğuna inanır. Sonunda Metin Ceylan'a âşık olduğunu kabul eder.

“Öfkeleniyordun Ceylan nefret edecek kadar öfkeleniyordun.

Sahiden inek gibi ezberlemiştin!

Ben yalnızca gülümsüyordum ve bütün aşklar nefretle başlar diye yazan o bayağı ve aşağılık kitapların belki de doğruyu söylediklerini düşünüyordum.

Sonra Ceylan Fikret'in motoruyla su kayağı yaptı ve ben rekabet olgusu hakkında düşüncelere daldım ve gece yarısına kadar bu düşüncelerle oyalanacağımı hemen anladım galiba, çünkü Allah kahretsin: İnanarak da âşık olduğumu düşünüyordum artık.”⁴⁸

Metin kör bir âşık değildir. Ceylan ve arkadaşlarının yaşam tarzını görür ve kendi durumuyla kıyaslar. İçinde bulunduğu durumun, şartlarının farkındadır. Hayalperest bir âşık değildir. Bunlara karşılık kendi zekâsına oldukça güvenir.

“Onlar zenginler diye düşünüyordum, bir şey kırılır mı, çizilir mi, eskir mi umurlarında değil, zenginler, motorları saatte kırk mil yapıyor ve ben korkuyorum pis bir korkuyla, Ceylan seni seviyorum ben: Ama korkma Metin, korkma diye düşündüm: Sen zekisin. Zekânın gücüne inanıyorum ben; evet inanıyordum.”⁴⁹

Orhan Pamuk romanlarındaki âşıklar tamamen duygularının esiri olmazlar. Hatta yazarın da dediği gibi kitaplarda, filmlerde, şarkılarda yüceltilen bu duyguyu katıksız bir acıdan ibaret görürler. Mantıktan yana, maddeci bir anlayışı benimserler. Bu cümleler yazarın aşka bakış açısına da güzel bir örnektir.

“Aklım karmakarışık oldu, teknenin içinde sıçrayıp zıplamak, bağırıp çağırmak istiyordum, içimden tuhaf duygular geçiyordu, aşağılık bir herif olduğuma git gide inanırken, bir yandan da bütün kitapların ve şarkıların aptal aptal sözlerle sözüm ona yücelttiği o duyguya kapıldığım için

⁴⁸ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.54

⁴⁹ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.90

kendi değerim kendi gözümde artıyordu, ama bir sünnet çocuğununki gibi boş ve ahmakça bir gururdu bu; anlıyordum bu gurura kapıldıkça düpedüz sıradan biri oluyordum ve bu duygudan hoşlanıyordum; ama düşüncelerimden utanmaktan korktuğum için kendimi untabilmek istedim, sonra da bütün ilgiyi üzerime çekmek istedim, ama aklıma onlardan yoksul olduğum geldi ve bir şey yapacak cesareti ve bahaneyi bulamadım. Sanki ellerim kollarım bağlanmıştı da üzerime geçirilmiş daracık bir fukaralık gömleği bana sıkıntılar veriyordu: Zekâmla yırtarım ben seni!”⁵⁰

Metin, aşkın bir ikiyüzlülük hali olduğunu söyler. Ceylan’a kendisini anlatması gerektiğini düşünür. Yazar, aşkın insanı ikiyüzlülüğe sürüklediğini savunur.

“Şöyle düşündüm: Aşk ikiyüzlülüğe sürüklüyor insanı, oysa âşık olduğuma inandığım için, ben, bu sürekli ikiyüzlülük duygusundan kurtulacağımı sanmıştım. Ah! Bir bitse bu bekleyiş. Ama neyi beklediğimi bilmediğimi de biliyordum. Kendimi yatıştırmak için üstünlüklerimi hatırlayıp teker teker saydım ama bu da avutmadı beni.”⁵¹

Kahramanımız roman boyunca coşkulu bir âşıktır ve sık sık Ceylan’ı sevdiğini haykırır.

“Seni seviyorum Ceylan, hayatı bile bazen seviyorum!”⁵²

Yazar bu cümle de “gerçek âşıklar” olmayı tensel temaslara bağlar. Genç insanların birbirlerine sarılıp uyuyabildikleri zaman gerçek âşık olabileceklerini söyler.

“Benim yaşımda bir erkekle kızın ‘gerçek âşıklar’ gibi birbirlerine sarılıp uyuyabileceklerini düşündüm.”⁵³

Metin, Fikret’in Ceylan’a yaklaşmasından tedirgin olur, hatta bu tedirginliği korkuya dönüşür. Duyduğu bu korkuyu rezil, aşağılık bir duygu olarak nitelendirir. Aşkın bu hallerinin insanı küçülttüğü kanaatindedir. Aşkın “kıskaç” hallerini temsil eden bir örnektir.

“Az sonra Fikret’i gördüm karanlıkta ağır ağır Ceylan’a yaklaştı. Bir sigara uzattı ona, yaktı. Konuşmaya başladılar. Bana çok uzak değıllerdi, ama gelip geçen araçların gürültüsünden ne konuştuklarını duyamıyor, çok da merak ediyordum. Biraz sonra bu tuhaf merak, tuhaf bir korkuya

⁵⁰ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.92

⁵¹ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.132

⁵² Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.134

⁵³ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.135

dönüştü. Korkuyu yenmek için yanlarına gitmem gerektiğini hemen anladım; ama karanlıkta, tıpkı bir rüyadaki gibi aşıklık, rezil, bir tutukluk geçirdim”

Bu paragrafta kahramanımızın aşka ve evliliğe bakışını görürüz. Âşık Türk gençlerini, âşık olup hemen evlilik hayalleri kuran, önce sevdikleri kızları aşığlayana daha sonra da oturup sabahlara kadar aşk şiirleri yazan, duygularını saklayan abazalara benzetir. Daha sonra da kendisinin hiçbir zaman onlara benzemeyeceğini belirterek, kendi uçarı hayallerini sıralar.

Bu cümleler, toplumumuzda yaşayan genç âşıkların; aşka, birlikteliğe ve evliliğe bakış açılarını yansıtır. Yazar bir anlamda bu gençleri biraz da küçümseyerek, sefil bulur. Yazarın bu noktada yine duygulardan değil de mantıktan yana olduğunu görürüz.

“...Ceylan’a baktım, ama dertlenmiş gibi değildi, güzeldi, hafifçe gülümsüyordu, hem kederli, hem hüznü, Allah’ım ben bu kızı seviyorum, ne yapmalıyım bilmiyorum, bana yardım et, ne sefil durum böyle bu, ben de âşık olup hemen evlenmeyi kuran zavallı, iradesiz, sivilceli, genç Türk âşıkları gibi mi olacaktım ben de sonunda, bizim okulun Abazaları gibi o kızları aşığlar, ama sonra, oturup sabahlara kadar sırlıklam aşk şiirleri döktürüp herkesten gizledikleri dosyalar içinde bu zavallı duygularla dolu şeyleri saklarlar ki, sabah sana tam bir erkek olmanın gönül rahatlığıyla pandik atabilsinler, yeter düşünme Metin, iğreniyorum ben hiçbir zaman onlara benzemeyeceğim, ben soğukkanlı bir uluslar arası zengin, çapkın olacağım, evet, evet gazetelerde Kontes de Rouchfoltien ile bir resim ve ertesi yıl Amerika’daki büyük Türk fizik bilgininin özel ve günlük hayatı, Time dergisi bizi Lady filancayla İtalyan Alplerinde el ele yürürken yakalıyor ve mavi yolculuk için özel yatımla Türkiye’ye geldiğimde Meksikalı petrol milyonerinin biricik güzel kızı üçüncü karımla Hürriyet’in birinci sayfasındaki kocaman resmimi görünce sen, Ceylan, ben Metin’i seviyorum diye düşünecek misin bakalım, o gün hay Allah’ım, ne kadar çok içtim ve gene Ceylan’a baktım...”⁵⁴

Bu bölüm aslında âşık bir insanın neler düşündüğünü belirtir. Âşık olmuş insanlar sevdiklerinin her hareketini anlamlandırmaya çalışır. Sevdiği insanın her an neler yaptığını düşünmekle geçirir. Nitekim Metin’in ruh hali de böyledir, geceleri bile uykusuzdur. Yaşadığı tam bir aşk halidir.

⁵⁴ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.189

“Sonra evinde ışıklar yandıkça, Ceylan’ın odalardan odalara geçişini ve oralarda neler yaptığını gözümün önünde canlandırmaya çalıştım. Sonra şöyle düşündüm: Ne tuhaf aşk denen şey! Bir yandan bıkip usanmadan gelecekte ne olacağını düşünüyor, öte yandan da bütün hareketlerini ve sözlerini anlamlandırabilmek için olup bitenleri yeniden defalarca düşünerek geçmişte yaşıyorum. Üstelik bunun o aşağılık heriflerin aşk diye böbürlendikleri şey olup olmadığını bilmiyorum bile. Ama ne önemi var! Yastığın serin yanını arayarak kızıyan yanaklarımı ve düşüncelerimi ferahlatmaya çalışacağım o uykusuz geceler bitsin yeter.”⁵⁵

Metin ve Ceylan’ın son görüşmeleri arabayla çıktıkları bir akşam gezmesi olur. Yağmurlu bir gecedir. Arabaları bozulur ve Ceylan huzursuz olur. Bir an önce eve dönmek ister; ama arabayı çalıştıramazlar. Daha sonra petrolden Fikret’i ararlar. Fikret gelip Ceylan’ı alır. Metin bunu gururuna yediremez ve araba yarışı yapmayı teklif eder. Tipik bir Türk filmi sahnesi gibidir. Tabii ki yarışı Fikret’in son model arabası kazanır. Onlar hızla uzaklaşırken, Metin bozulan arabasıyla yolda kalır. Metin için hazin bir sonudur.

Yazarın gerek birçok romanında, gerek röportajlarında bahsettiği “aşkın şarkılarda, şiirlerde, gerçek hayatta yüceltilen bir duygu olduğunu; aslında aşk denen şeyin sırf yenilgi ve acı olduğu” fikrini yansıtan güzel bir paragraftır.

“Ama Allah kahretsin seviyorum da ben onu! Bozuk Anadol’dan biraz uzaklaştım, yeniden başlayan yağmur altında aşka ilişkin karmaşık düşünceler geçirdim aklımdan, bu felaket ve yıkıntı duygusunu yüceltikleri için şairlere ve şarkıcılara lanet okudum. Ama sonra bu duyguda da, insanın alışıp sevmek istediği bir yan olduğunu sezdim ve tiksindim: Sanki sonra ne olacak diye merak ettiğim için yakından tanıyıp sevdiğim birinin ölümünü, ya da sırf seyir zevki için, bir evin yanıp yıkılmasını gizliden gizliye istiyor, bu sapık isteklerden de suçluluk duyuyordum. Felaket duygusuna vakit geçtikçe daha çok gömüldüğümün farkındaydım.”⁵⁶

⁵⁵ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.142

⁵⁶ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.246

3.3.1.2. Devrimci Gencin Öldüren Aşkı

Nilgün, Fatma Hanım'ın tek kız torunudur. Romanda, Nilgün'ü ya kitap okurken, ya erken saatte denizde yüzerken, ya da abisi Faruk'la sohbet ederken görürüz.

Hasan, evde çalışan cüce Recep'in abisinin oğludur. Babası piyango bileti satarak geçimlerini sağlamaktadır. Tek derdi lise öğrencisi olan oğlu Hasan'ın okumasıdır. Hasan ise arkadaşları ile siyasi davalar peşindedir. Devrin sağ-sol meseleleriyle ilgilidir. Arkadaşları ile beraber esnafa zorla günü geçmiş biletler satarak dava adına haraç toplar.

Görüş olarak Nilgün ve Hasan farklı şeyleri savunurlar. Hasan sağcıdır, Nilgün ise solcudur. Hasan ve Nilgün aslında çocukluk arkadaşıdır. Hasan, Nilgün'ü görür görmez hatırlar, 'çöp gibi ince bacakları' olduğunu söyler; ama onu güzel de bulur. Nilgün'ün gün içerisinde neler yaptığını düşünür ve onu izlemeye başlar.

“Yürüye yürüye sizin evinizin önüne gelmişim Nilgün, farkına varmamışım, üzeri yosunlu o eski duvarı görünce anladım. Gittim yolun öte tarafındaki kestanenin altına oturdum, evinizin pencerelerine duvarlarına baktım. Senin içeride ne yaptığını merak ettim. Belki yemek yiyorsundur, belki başında hala örtü vardır, belki de öğle uykusuna yatmışsındır. Elime bir çöp aldım ve asfaltın kenarındaki kum birikintisine senin yüzünü dalgın dalgın çizdim. Uyurken yüzün daha güzel olur.”

57

Nilgün'ü izlemeye koyulan Hasan onun evden çıkışıyla biriyle buluşabileceği ihtimalini düşünerek öfkelenir. Sürekli, bir gölge gibi onu takip eder.

“Nilgün evden çıkmış bahçe kapısına doğru geliyor. Her şeyi yanlış anlarlar bunlar, her şeyi kötüye yorarlar. Hemen uzaklaştım biraz, kapıya sırtımı döndüm. Sesini duyduktan sonra döndüm. Bahçe kapısından çıkmış gidiyorsun, nereye merak ettim peşine düştüm.

Yürürken kendine göre tuhaf sallanışı var, erkek gibi. Koşup gidip omzuna dokunsam; beni tanımadın mı Nilgün, ben Hasan, hani biz çocukken sizin bahçede, Metin de vardı, oynardık sonra balık tutardık.

⁵⁷ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.78

Köşeye gelince dönmedi, yürüyor: Plaja mı gidiyorsun, sen de onların arasına girecek misin? Öfkelendim, ama peşini bırakmadım. Çöp bacaklı, hızlı da gidiyor, neden bu acele, yoksa bir bekleyen mi var?

Plajda durmadı, saptı yokuşu çıkıyor. Tahmin edebiliyorum artık bekleyen kim olduğunu. Belki onun arabasına binersin, belki de deniz motoru vardır. Hangisi diye merak ettiğim için peşinden geliyorum, çünkü ötekilerden bir farkın olmadığını biliyorum.”⁵⁸

Evde ders çalışırken bile Hasan, Nilgün’ü aklından çıkaramaz. Liseli âşık Hasan, Nilgün’e ithafen defterinin kenarına iki güzel dize yazar.

“Sonra oturdum ve elime kelemi aldım, çözmeye çalıştım ama elim yalnızca defterime karalamalar yaptı. Biraz sonra, bak Nilgün, defterimin kenarına ben ne yazmışım:

Değildim ben sana mail
Sen ettin aklımı zail ⁵⁹

Hasan, davranışlarıyla sadık; fakat bir o kadar da hırçın bir âşık görüntüsü çizer. Hasan sabahları erkenden plaja yüzmeye giden Nilgün’ü bir gölge gibi izler. Hatta bir bekçi gibi, kıyıdan uzaklaşan Nilgün’ün eşyalarına sahip çıkacağını düşünür. Daha sonra âşık olduğu kızın çantasında neler olduğunu merak eder ve çantayı karıştırır. Nilgün’ün yeşil tarağını yanına alır.

Bu noktada yazarın âşık adamlarla, sevgiliye ait eşyalar arasında kurduğu bağ ilginçtir. Sıradan yeşil bir tarak, Nilgün’e aidiyetiyle değer kazanır. Ayrı bir anlama bürünür.

“Sonra kalktım Nilgün’ün eşyalarının yanına gittim. Bakalım çantasında ne var? Yalnızca merak ettiğim için kimse de görüp yanlış anlamasın diye hızlı hızlı karıştırdım: Bir krem kutusu, kibrit, güneşten ısınmış anahtar, bir başka kitap daha, cüzdan, firketeler, bir küçük yeşil tarak, kara gözlükler, havlu, Samsun paketi ve bir başka küçük şişe. Baktım hala Nilgün uzakta yüzüyor. Kimse yanlış anlamasın diye her şeyi olduğu gibi bırakıyordum ki, birden o küçük yeşil tarağı aldım ve cebime koydum. Kimse görmedi.”⁶⁰

⁵⁸ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.79

⁵⁹ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.109

⁶⁰ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.113

Hasan, sürekli âşık olduğu kızı düşündüğünü fark eder. Onunla tekrar konuşma hayalleri kurar. Onu sevdiğini haykırır. Tam anlamıyla liseli, coşkulu, genç bir âşıktır. Yazarın bu cümleleri liseli, deli dolu âşık bir erkek imajı ortaya çıkarma çabasının sonucudur.

“Sonunda yağmur dinince, ne onları, ne de başkalarını, hep seni düşündüğümü anladım Nilgün! Yatağında yatıyorsundur, belki de yağmurun gürültüsünden uyanmışsındır, pencereden dışarı bakıyorsundur, gök gürledikçe ürperip düşünüyorsundur. Sabah yağmur dinip güneş açınca plaja gelirsin, ben seni beklerim ve sonunda sen görürsün beni, konuşuruz anlatırım, anlatırım: Uzun, upuzun bir hikâye: Hayat: Seni seviyorum.”⁶¹

Dava arkadaşları Hasan’ın Nilgün’e olan ilgisini fark edince, ‘Cumhuriyet gazetesi okuyan o komünist kıza’ ders vermesini isterler. Hasan da bunu bir dava adamı olarak gurur meselesi yapar ve kabul eder.

Hasan’ın asıl amacı Nilgün’ü uyarmaktır. Nilgün bakkaldan çıkmış eve giderken karşısına çıkar. Fakat Nilgün, Hasan’dan pek hoşlanmamaktadır. Hasan konuşmak istese de onu tersler. Bu durum Hasan’ın gururuna dokunur. Nilgün’ü Sokak ortasında döver. Bu dayak olayı ertesi gün Nilgün’ün ölümüne sebep olur. Romandaki en şaşırtıcı son budur.

Nilgün’e yaptıklarından sonra orda durmak istemeyen Hasan ise trenle Gebze’den uzaklaşır. Aklında gelecekle ilgili büyük hayaller kurarak oradan ayrılır. Nilgün’ün öldüğünden haberi olmaz.

Kötü sonla biten bu aşk hikâyesinden, güzel duygularına rağmen bir gencin siyasi öfkeler uğruna neler yapabileceğine tanık oluruz. Bu hazin son, devrinde farklı görüşlere sahip gençlerin birbirlerinin düşüncelerine karşı hissettikleri öfkeyi göstermesi açısından da önemlidir.

Roman yazarın bir önceki romanıyla kıyaslanacak olursa aşk açısından biraz daha hareketli bir eserdir. Devrin gençlerine yazar iki pencereden bakmamızı sağlar: 80’li yılların zengin ve varlıklı ailelerinin çocuklarının yaşamları ve yaşadıkları ilişkiler. Bir diğeri ise, siyasi çekişmelerle, sağ-sol diye kutuplaşan orta sınıf ailelerin çocuklarının yaşamları, hayalleri ve hissettikleri duygular denebilir.

⁶¹ Orhan Pamuk, Sessiz Ev, s.260

Zengin aile gençlerinin şımarık yaşamlarına, tasasız hayatlarına tanık olurken; orta sınıf ailelerin gençlerinin ünlü ve zengin olma hayallerini dinleriz. İki farklı sınıf romanda bir aradadır. Yani iki farklı sınıf arasında yaşanan iki hüzünlü aşk hikâyesine tanık oluruz.

Ceylan, Metin'e göre daha zengin bir aileye mensuptur. Nilgün de her ne kadar orta sınıfa mensup olsa da Hasan'a göre daha varlıklı ve eğitilidir. Yazar bu noktada oldukça gerçekçidir. İki aşk hikâyesini de gerçeğe uygun bir şekilde sonlandırır.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında devrin gelenek ve göreneklerine kurban edilen duygular, Sessiz Ev romanında da 80'li yılların Türkiye'sinde siyasi zorluklara ve maddi olanaklara kurban edilecektir. Bu açıdan bakılacak olursa romanlar, konumuz olan aşk hususunda da devirlerinin aynası niteliğindedir.

3.4. Yeni Hayat Romanı Özet

Osman, yirmi iki yaşında, çekingen, içe kapanık, İnşaat Fakültesinde okuyan mühendis adayı bir gençtir. Babasını kaybetmiş, annesiyle birlikte İstanbul'da yaşamaktadır. Okumayı seven, kitapların dünyasında yaşayan, mühendis olmaya çalışan bu gencin hayatı Canan'la tanışması ve "Yeni Hayat"ı okumaya başlamasıyla değişir.

Osman, kitabı Canan aracılığıyla okur. Osman'ı değişime uğratan kitaptan çok Canan'dır. Yani aşktır. Canan'ın gönlü ise Mehmet'tedir.

Mehmet, kitabı okuyan, kimlikler değiştiren (Nahit, Osman-Mehmet), kitabı defalarca el yazısıyla çoğaltan, Canan'ın sevdiği kişidir.

Rıfkı Hat-Amca, idealist, demiryolcu, milliyetçi, gayretli bir kişiliktir. Değişime kapalıdır. Demiryoluna, trenlere çok önem verir. Tommikslere inat çocuklar için hikâyeler yazmaktadır. Batılılaşma serüveninin figüranlarından denebilir. Aynı zamanda Yeni Hayat'ın da yazarıdır. Ratibe Teyze, Rıfkı Amca'nın eşidir.

Dr. Narin, Mehmet'in babasıdır. Üzgün, çaresiz babadır; çünkü oğlunun gizli güçler tarafından kandırıldığını düşünür.

Roman, 1970'li yılların ortası ile 1990'lı yılların başında geçer. Cumhuriyet'in ilk yıllarına geri dönüşlerle romandaki olaylar on dört yıllık bir zaman dilimini kapsar. Osman, romanın başında yirmi iki yaşındadır, sonunda evli ve kızı olan otuz beş yaşlarında bir yetişkindir. Roman on yedi bölümden oluşur.

Ülke büyük bir kumpasla karşı karşıyadır. Coca cola, Budak gazozunu; batılı şekerlemeler Yeni hayat karamelalarını vb. yok etmiştir.

Türkiye'nin kültürel ve ekonomik açıdan batıya entegre olmuştur. Televizyon hayatımızda önemli bir yer tutmaktadır. Ratibe Teyze'nin evinde, otobüslerdeki televizyon hayata açılan birer pencere niteliği taşır.

Roman kahramanı bir kitap okur. Biz de Yeni Hayat'ı okuruz.

Yolculuk, bir kaçış, bir arayıştır. Yeni Hayat'ı arayış, kitapta anlatılan hayatı arayış, ama daha da önemlisi mutluluğu, Canan'ı, sevgiyi, sevgiliyi, arayıştır. Yolculuk kitapta adeta bir çileye dönüşür.

“Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti.” Cümlesi romanında başında yer alır, oysa kitap daha okunmamıştır. Sonda yer alması gereken bir cümledir. Okuyucuyu kitabın içine çekip, merak uyandırma amacıyla en başa yazılmıştır.

Roman kitap okumakla başlar, ölümle biter. Kahraman yeni bir hayata geçmek ister, fakat bu geçiş ölümle olur.

Anlatıcı (Osman), bir kızın (Canan) elinde bir kitap görür, kitabı alır ve okur. Kitabı okumayı bir türlü bırakamayan anlatıcı, Canan'a âşık olur. Tanışrlar. Mehmet, Canan'ın arkadaşısıdır. Kitabı okuyup kitabın etkisinden kurtulamayan kişilerdendir. Mehmet, kitaptaki “Yeni Hayat”ın peşindedir.

Anlatıcı, Mehmet'in vurulduğunu görür. Bu olaydan sonra Canan ve Mehmet ortadan kaybolur. Anlatıcı, her yerde Canan'ı arar, bulamaz. Kendini otogarda bulan anlatıcı otobüs yolculuklarına başlar.

Dr. Narin, oğlunu takip etmesi için saat isimleri verdiği dedektifler tutmuştur. Dedektiflerin tuttıkları notlardan, Nahit'in hayatındaki değişiklikleri, kitapla ilişkisini vb. öğreniriz. Dr. Narin, oğlunu öldü bilmektedir, isim değiştirdiğini Mehmet olduğunu bilmemektedir. Narin, anlatıcıdan oğlunun yerine geçmesini ister. Canan hastalanır, Canan'ı orada bırakan anlatıcı Dr. Narin'in verdiği silahı yanına alarak Mehmet'in peşine düşer. Yine uzun otobüs yolculukları başlamış olur. Mehmet'i bulur, ama Osman olarak. Osman, üçüncü kimliğine bürünmüştür. Osman, “Yeni Hayat”ı el yazısı ile kopya etmekte, çoğaltmaktadır. Gerçek Osman, sahte Osman'ı sinemada öldürür.

Dr. Narin'in yanına dönen Osman, Canan'ın gittiğini öğrenir, her yerde Canan'ı arar. Canan kaybolmuştur. İstanbul'da, ailesinin yanında olduğunu düşünür; fakat onu bulamaz. Anlatıcı, yani Osman askere gider, askerdeyken annesini kaybeder. Kitabı yeniden okumaya

karar veren Osman, Canan'ı ve Yeni hayat'ı aramaya koyulur. Canan evlenmiş ve Almanya'ya gitmiştir. Osman da evlenmiştir ve bir kızı vardır.

Yeni Hayat kitabının yazarı çocuk çizgi romanları (Pertev ile Peter) yazan, demiryolunda çalışan Rıfki Amca'dır. Osman, Rıfki Amca'nın evine gider ve Ratibe Teyze ile konuşur. Rıfki Amca'nın kitaplığından otuz üç tane kitap alır ve bu kitapları okur. Rıfki Amca'nın Yeni Hayat'ı yazarken bu kitaplardan etkilendiğini hatta alıntılar yaptığını fark eder.

Ratibe Teyze'in verdiği şekerliğin içerisindeki Yeni Hayat karamelaları kahramanı yeni bir maceraya sürükler. Karamelaların peşinde Osman tekrar yollara düşer.

Dönüş sırasında otobüsün yaptığı bir kaza sonucunda anlatıcı yani Osman hayatını kaybeder. Roman bu şekilde son bulur.

Yeni Hayat bir arayışı anlatır. Sadece anlatıcısının okuduğu kitabın anlattığı dünyanın, aşkın, yaşamın ve ölümün anlamının arayışını değil; romandaki Yeni Hayat adlı kitabın yazarının, kaybolan Canan'ın, Canan'ın eski sevgilisi Mehmet'in aranışını da anlatmaktadır. Daha da ötesinde Yeni Hayat'ın nasıl yazılması gerektiğinin arayışını da barındırır.

Romanın anlatıcısı, âşık olduğu Canan'ın elinde gördüğü Yeni Hayat adlı kitabın anlattığı dünyayı bulmak ister. Canan da kitabı sevgilisi Mehmet'ten almıştır. Mehmet, bir suikasttan ve bir kazadan kurtulunca Osman adını kullanarak (ki anlatıcının adıdır bu) ortadan kaybolur. Yeni Hayat'ın takma ad kullanan yazarını aramaya koyulur. Anlatıcı ile Canan da Mehmet'in peşine düşerler. Anlatıcı bitmek bilmeyen otobüs yolculuklarında kentten kente, kasabadan kasabaya dolaşır.

Bu yolculuk sırasında “matbaadan çıkmış bütün kitaplar, hepsi bizim zamanımızın, bizim hayatımızın düşmanıdır” diyen ve okuduğu bir kitap yüzünden kendisine karşı çıkıp ortadan kaybolan oğlu Nahit'i arayan ve kitaba karşı gizli bir örgüt oluşturmuş olan Dr. Narin'le tanışır.

Asıl mesleği doktorluk değil avukatlık olan Narin'in anlatıcıya okuttuğu ve özel ajanlarınca hazırlanmış raporlardan oğlu Nahit'in Osman adını da kullanmış olan Mehmet olduğunu öğreniriz. Yine bu raporlardan Nahit/Mehmet/Osman'ın peşine düştüğü Yeni

Hayat'ın gerçek yazarının, anlatıcının küçüklüğünden beri tanıdığı ve çocuklar için çizgi-romanlar yazan ve babasının esrarengiz bir şekilde öldürülen arkadaşı demiryolcu Rıfki Bey olduğunu öğreniriz.

Anlatıcı, sonunda kendi adını kullanan ve çocukluğunda kendisi gibi Rıfki Amca'nın çizgi-romanlarıyla beslenmiş olan Mehmet'i bulur. Artık evlenmiş olmasına rağmen bir türlü unutamadığı ve aramayı sürdürdüğü Canan'ın eski sevgilisi olduğu için Mehmet'i öldürür.

Kendisi de evlenip bir kız babası olduktan yıllar sonra Canan'la çıktıkları sonu gelmeyen arayış gezilerinde sık sık gördüklerine benzeyen bir trafik kazasında can verir ve “yeni bir hayata” geçer. Zaten okuduğu kitapta kendi ölümünü görmüştür. Seksen dokuz gecesini otobüs koltuklarında geçirmiş ve mutlu saatin çalışını ruhunda duyamamıştır; ama sonunda ölüm anı gelmiştir.

Kitap; gerçek-sahte, yaşam-ölüm, aşk-kaza ve kader-inanç ve akıl gibi kavramlar ve kavram çiftleri üzerinde yoğunlaşan göndermeler, bir tek ana düşünceye bağlanır: Yaşamın ve gerçekliğin göreceli oluşudur.

3.4.1. Yeni Hayat ve Aşk

Romanda inceleyeceğimiz tek aşk hikâyesi vardır. Ana karakter Osman, üniversite öğrencisidir. Bir kitap vesilesiyle tanıştığı Canan'a âşık olur. Bu tek taraflı bir aşktır; çünkü Canan da başka birine, Mehmet'e âşıktır.

Osman, karşılıksız bir aşk yaşar ve roman boyunca Canan'ın kalbini kazanmaya çalışır. Dikkati çeken bir diğer nokta da yazarın kadın karaktere verdiği isimdir. Canan, yar, sevgili manasındadır. Bu, aşka oldukça uygun bir isimdir.

Yazarın aşk acısının vücuttaki yerini tespit etme çabaları bu romanda da karşımıza çıkar. Aşk acısına alışmaya çalışan Osman, bu acının yerini de belirtir.

Acı karın çevresinde başlar ve oradan tüm vücuda yayılır. Esir alır. Bu aslında biraz da yazarın, aşk gibi soyut bir kavramı etkilerine dayanarak görünür kılma hatta maddeleştirme çabasıdır.

Yazar, bunun ayrıntılı tasnifini ilk ve tek aşk romanı olan, Masumiyet Müzesi'nde sayfalarca başarılı bir şekilde yapacaktır.

“Günler geçtikçe karnımdaki bu ağrıya alıştım, onunla yaşamayı, onu biraz olsun denetleyebilmeyi başardım.”⁶²

Âşık insanın medet umduğu, tutunduğu bir diğer nokta da fallardır. Orhan Pamuk da aşağıdaki paragraftaki cümlelerine benzer örnekleri sıkça kullanır. Burçlar, gizemli işaretler, yıldızlar köşesi gibi aşkın umut etmek istediği halleri anlatır. Basamakların sayısının tek olması, vapurdan ilk atlayanın onun olması gibi günlük hareketlere çeşitli anlamlar yüklenir. Başarılı tespitlerdir.

Kahramanımız Osman da aşkı, biraz da yazarın bilindik tavrıyla, küçümseyerek, sefil bir hâl görerek uğurlu işaretlerden medet ummaya başlar.

⁶² Orhan Pamuk, *Yeni Hayat*, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995. s. 42

“Aşkın yaralı bir acı olduğunu çok işittim, çok okudum. Çoğu fal kitaplarında, gazetelerin burcunuz köşesinin hemen yanı başında, ya da ‘ev-aile-mutluluk’ sayfalarında salata resimleri ve krem formülleri arasında yer alan bu palavrayla o günlerde çok sık karşılaşıyordum. Çünkü karşımdaki demir külçesinin ağrısı yüzünden, duyduğum sefil yalnızlık ve kıskançlık beni insanlardan öylesine koparmış ve öylesine umutsuz kılmıştı ki, yalnız gazetelerin, dergilerin burçlar, yıldızlar köşesinden değil, başka bazı işaretlerden de körlemesine medet ummaya başlamıştım. Üst kata çıkan basamakların sayısı tek ise Canan üst kattadır... Kapıdan ilk bir kadın çıkarsa bugün Canan’ı göreceğim... Yediye sayıncaya kadar tren hareket ederse beni bulup konuşacak... Vapurdan ilk atlayan ben olursam bugün gelecek...”⁶³

Osman’ın Canan’ı seyrederken söylediği bu cümle, yazarın çok nadir karşılaştığımız duygusal cümlelerden biridir.

“Hiçbir derste öğrenmedim, hiçbir kitapta okumadım, hiçbir filmde görmedim; ah ne kadar güzelmış âşıkın maşukun uyuyuşunu seyretmesi.”⁶⁴

Yazar romanlarında aşka pek fazla yer vermez, verse bile bu aşkları derinlemesine işlemez. Kahramanların dilinden “Seni seviyorum” cümlesi dökülür; fakat duygular ince ayrıntılarıyla işlenmediği için bu cümleler havada kalır. Okuyuculara aşkı, o derin sevgiyi hissettirmez.

Yazar aşkla ilgili temel duygulardan bahsetmekte yetersiz olduğunu, bunu ise Yeni Hayat’ ı yazdıktan sonra anladığını, Öteki Renkler adlı kitabında şöyle ifade eder.

“Bu kitapta bir kahraman bir kahramana “seni seviyorum” desin, bu da kitabın dünyası içerisinde iğreti durmasın istedim. Başkalarının bana söylemeleriyle o zamana kadar, bu kitabı yazana kadar sanki bu konularda, aşktan cinsellikle, aşkla ilgili temel duygulardan söz etmekte sanki bir ölçüde yetersiz kalmıştım. Neden yetersiz kalmıştım? Bunu da biliyordum tabii.

⁶³ Orhan Pamuk, Yeni Hayat, s. 43

⁶⁴ Orhan Pamuk, Yeni Hayat, s. 68

Aşktan, ruhsal bir şekilde bir özneden söz etmekte başarılı olamamıştım. Bunları biliyordum ama bunları bildiğimi sanki kabul etmek istemiyordum. Sanki bunları bildiğimi anlamam için Yeni Hayat'ı yazmam gerekiyordu.”⁶⁵

Bizce yazar bu eksikliği, ilk ve tek aşk romanı Masumiyet Müzesi ile aşacaktır. Bu romanda yazar, romanı sırf “aşk”a ayırdığı için ayrıntılar ilmek ilmek işler. Öyle ki okuyucu, kahramana acır, bir an önce kavuşmalarını, bu dayanılmaz aşk acısının son bulmasını ister. Masumiyet Müzesini kast ederek, aşkı çeşitli boyutlarıyla işleyeceğini bir röportajında şöyle açıklar.

“Değişiyorum tabii bu konularda da ben. Cevaplamam. En son yazdığım kitaptan cevaplamak isterim. Saplantı kısmıyla, tutku kısmıyla daha ilgiliyim şimdi. Kırılgnlık kısmıyla değil. Elde etme, bir tür ruhsal yatırım yapıp, karşılığını alıp almama, tensel bağlılık, sevişmek, bunlarla daha ilişkilendirdim. Kırılgn ruhun aynaya bakmasından uzaklaşmışım.”⁶⁶

Aşağıdaki paragraf, içerisinde bir aşk tanımı barındırır. Yazarın eserlerinin çoğunda satır aralarına gizlenmiş küçük aşk tanımları bulmak mümkündür. Aşkın insanı bir hedefe yönelttiğini, hayatından soyutladığını ve en sonunda da dünyanın sırrına ulaştırdığını söyler.

“Aşk diye söze başlardı Canan, benim içimde yana yana sıkışıp kalmış kelimeyi usta bir seslendirme sanatçısı gibi bir anda alevlendirerek. “İnsanı bir hedefe yöneltir, hayatın eşyaları içinden çekip çıkarır ve şimdi anlıyorum ki, en sonunda dünyanın sırrına doğru götürür. Şimdi oraya gidiyoruz.”

Aşktı bu ve bazen, hani bazı filmlerdeki gibi, uzaktaki dünyayı bu dünyaya taşımanın tek yolunun da aşk olduğunu düşünürdüm.”⁶⁷

Bu cümle, aşkın mantık dışı olan yönüne güzel bir bakıştır. Güzel ve duyarlı kadınların hep hayatları kararlı mutsuz erkeklere âşık olduklarını söyler. Biraz da kıskançlık

⁶⁵ Orhan Pamuk, *Öteki Renkler* s.151

⁶⁶ Nükhet Erkmen, *Orhan Pamuk ile Aşk ve Kimlik Üzerine Söyleşi*, Ege Üni. Edb. Fak. Sosyoloji Bölümü Lisans Tezi 2007.

⁶⁷ Orhan Pamuk, *Yeni Hayat*, s.73–74

barındırır da zengin, varlıklı, akli başında erkeklerin bakış açısını yansıtır. Yazarın bulunduğu konum ve yaşam şartlarına uygun bir söylemdir.

“Neden güzel ve duyarlı kadınlar hayatı kaymış kırık erkeklere âşık olurlar?”⁶⁸

⁶⁸ Orhan Pamuk, Yeni Hayat, s. 206

3.5. Benim Adım Kırmızı Romanı Özet

Orhan Pamuk'un "en iyimser romanım" dediği Benim Adım Kırmızı, 1591 yılının İstanbul'unda geçmektedir. Roman, İstanbul'da dokuz karlı kış günü anlatır. Eser, her ne kadar Şeküre'nin romanı olarak görünse de aslında Osmanlı nakış sanatının hikâyesidir.

Şeküre evli ve iki çocuk annesidir. Kocasını savaşa gitmiş ve dört yıl geçmesine rağmen dönmemiştir. Şevket ve Orhan adlarında iki küçük oğlu vardır. Şeküre kocasının evinde kayınpederi ve kayını Hasan ile birlikte yaşamaktadır. Bir süre sonra Hasan yengesi güzel Şeküre'ye âşık olur ve onu rahatsız etmeye başlar. Şeküre için hayat daha da zorlaşır ve o evde kalamayacağını anlar. Bu bahaneyle iki çocuğunu da yanına alarak evi terk eder. Resimle uğraşan babası Enişte Efendi'nin yanına yerleşir. Evde babası, iki oğlu ve ev işlerine bakan cariye Hayriye ile yeni bir hayat sürmeye başlar.

Kocasının artık savaştan dönmeyeceğini anlayan Şeküre, kendisine bir koca aramaya koyulur. Şeküre'nin babası Enişte Efendi padişahın isteği üzerine Frenk etkisi taşıyan resimlerden oluşan bir kitap hazırlığı içindedir. Bu sebeple eve çeşitli nakkaşlar girip çıkar. Kendisine yeni bir eş arayışı içinde olan Şeküre ise onları gizlice izlemektedir.

Bu kitap üzerinde çalışmak için Şeküre'nin çocukluk aşkı olan Kara da Acem ülkesinden Enişte Efendi tarafından İstanbul'a çağırılır. Kara aradan on iki yıl geçmiş olmasına rağmen hala Şeküre'ye âşıktır. Kara aynı zamanda Şeküre'nin teyzesi oğludur. Çocuklukları beraber geçmiş, aynı çatı altında büyümüşlerdir. Ta ki yirmi dört yaşındaki Kara, on iki yaşındaki teyzesi kızına aşkını itiraf edinceye kadar.

Şeküre bu durumu hemen babasına anlatır. Enişte Efendi bu duruma çok sinirlenir. Kara'yı evden hatta İstanbul'dan uzaklaştırır. Aradan on iki yıl geçtikten sonra tekrar İstanbul'a dönen Kara Şeküre'yi unutmamıştır. Şeküre ise evlenmiş, iki çocuğu olmuştur. Yaşadığı zor hayattan kaçıp babasının evine sığınmıştır.

Enişte Efendi'nin hazırlattığı bu kitap üzerine çeşitli dedikodular yayılır. Frenk etkisi ile yapılan tehlikeli resimler bazı kesimler tarafından hoş karşılanmaz. Kitap üzerinde çalışan nakkaşlar da bu durumdan huzursuz olur. İçlerine günah işlediklerine dair şüpheler düşer.

Bunun üzerine bir de kitap üzerine çalışan nakkaşlardan olan Zarif Efendi'nin öldürülmesiyle, işler iyice karışır.

Kitap üzerinde Enişte Efendi ile birlikte Osmanlı nakkaşhanesinin en hünerli nakkaşlarından olan Leylek, Zeytin ve Kelebek lakaplı üç nakkaş çalışmaktadır. Hepsi farklı huy ve yaradılıştaki bu nakkaşlar, nakış sanatına aşkla bağlıdırlar.

Zarif Efendi'nin ardından bir gece evde yalnız olan Enişte Efendi de öldürülür. Babası öldürülünce iyice yalnız kalan Şeküre hem katilin hem de kayını Hasan'ın korkusuyla Kara'ya bir mektup gönderir. Babasının katilinin bulunması şartıyla onunla evleneceğini bildirir. Böylece Kara ve Şeküre evlenir; fakat sıkıntılar peşlerini bırakmaz. Saraydakiler bu iki cinayet için Kara'dan şüphelenirler. Kara saraya çağrılır. Yapılan birkaç işkenceden sonra Kara'nın suçsuz olduğu anlaşılır.

Gözler diğer üç nakkaşa çevrilir. Araştırmalar sonucunda katil nakkaşı yaptığı burnu kesik bir at resmi ele verir. Karalama kâğıdına çizilmiş burnu kesik at resmi Zarif Efendi'nin kuyuya atılmış cesedinin üzerinde çıkar. Bu resim nakkaşların yaptığı diğer at resimleriyle karşılaştırılır. Herat usulleri ile çizilmiş olan at resmi, bu gelenekle geçmişte bağları bulunan Zeytin'i ele verir.

Katil de bulununca Kara da biricik sevgilisi güzel Şeküre'ye yıllar sonra kavuşur. Kara'nın kalbi durup da ölünceye kadar, yani yirmi altı yıl birlikte mutlu mesut yaşarlar.

Meşhur kitap tamamlanamaz, yarım kalır. Osmanlı resminin kaderi de değişir. Osmanlı resim ustaları ne Doğulu Herat ustaları gibi nakşetmeyi, ne de Batılı ustalar gibi Frenk usulüyle resmetmeyi seçerler. Resim tamamen unutulur. Sessizce üstü kapatılır. Nakkaşhane'nin nakış ustaları da beklendiği gibi isyan etmezler. Sessiz sedasız kabuklarına çekilirler.

Böylece roman, Osmanlı resim sanatı için mutsuz; fakat Kara ve Şeküre için mutlu bir sonla bitmiş olur.

Konumuz itibariyle inceleyeceğimiz nokta Kara ve Şeküre arasındaki dönemin şartlarına uygun, aradan yıllar geçmesine rağmen süre gelen ilişkidir. Bu aşk hikâyesini

Hüsrev i Şirin mesnevisi ve nakışları ile birleştiren yazarımız bu noktada hem güzel, hem de efsanevi aşklara özgü bir atmosfer yaratmaya çalışmıştır. Bunları kitaptan aldığımız bölümlerle inceleyeceğiz.

3.5.1. Kara ile Şeküre

Kara, romanın ana kadın karakteri olan Şeküre'nin teyzesinin oğludur. Babası ölünce annesi ile birlikte varlıklı bir adam olan eniştesinin yanına sığınır. Şeküre'nin babası Enişte Efendi Kara'nın yetişmesiyle, eğitimiyle ilgilenir. Medrese eğitimi almasını sağlar. Teyzesinin kızı Şeküre ile aynı çatı altında büyüyen Kara, güzeller güzeli Şeküre'ye âşık olur.

Kara yirmi dört, Şeküre on iki yaşına basmıştır. Kara ikisinin de çok sevdiği Şirin'in Hüsrev'in ağaca asılı resmini görüp ona âşık olma anını resmedip altlarına da kendi isimlerini yazar. Bununla Şeküre'ye aşkı itiraf eder. Oldukça masum bir itirafıdır. Bin beş yüzlü yıllara uygun bir aşk itiraf şeklidir. Bir bayanla bir erkeğin birbirini görmesinin neredeyse imkânsız olduğu bir devirde aşk ilan etmelerin de ya mektup yoluyla aracılarla, ya da resimlerle yapıldığı görülür. Romanda da kahramanlar arasında mektup taşıma işini Yahudi bohçacı kadın Ester yapar. Yazar bunun sebeplerini Öteki Renklerde şöyle açıklar.

“Toplumsal kastlar yüzünden kadınla erkek kahramanlar yan yana gelmez. Ama hareketli bir romanda gerekli kararlar, kararsızlıklar, karar değiştirmeler, yani mantığın zikzaklar çizmesi için, bunların birbiriyle kırıstırıp, naz yapıp, manidar konuşup ve birbirlerini karşılıklı kovalayıp reddedebilmeleri için, yani gerçek aşk için tıpkı bir savaşta olduğu gibi, önce orduların manevra için tepeleri tutmaları gerekir. Çeşitli hilelerle birbirlerine yaklaşabilmeleri, bütün bunları yapabilmeleri, o dönemde açıktan mümkün değil.

İster Osmanlı, ister Avrupa Ortaçağında olsun, bu manevralar, bu kararsızlıklar –kitabın bir yerinde dediğim gibi, Nizami'nin bir sözüdür bu –“Bu aşk satrancı” ancak aracılarla, mektup taşıyan aracılarla olabilir. Osmanlı Devleti'nde İstanbul'da bunu bohçacı kadınlar yapardı.⁶⁹”

Kara aşkı utandığı için, belki de sözle itiraf etmek yerine romanın tınısına uygun bir şekilde nakış sanatıyla yapmış olur. Aşkı, bakarak istinsah ettiği Hüsrev ile Şirin tablosuna nakşeder ve sevgilisine sunar. Bu olayı, romanda, yıllar sonra Şeküre'nin ağzından dinleriz.

⁶⁹ Orhan Pamuk, Öteki Renkler, s. 160

“Herkesin bildiği Hüsrev ile Şirin hikâyesinde bir an vardır. Kara ile ben çok konuşmuştuk bunu. Hüsrev ile Şirin’i birbirlerine âşık etmeye niyetlidir Şapur. Bir gün Şirin nedimeleriyle birlikte kır gezintisine çıktığında, altlarında oturup dinlendikleri ağaçlardan birinin dalına Şapur gizlice Hüsrev’in resmini asar. Şirin yakışıklı Hüsrev’in o güzel bahçenin bir ağacına asılı resmini görünce âşık olur ona. Bu anı nakkaşların dediği gibi bu meclisi, Şirin’in Hüsrev’in dala asılı resmine hayranlık ve şaşkınlıkla bakışını gösterir çok resim yapılmıştır. Kara babamla çalışırken pek çok kere görüp bir iki kere de baka baka istinsah etmişti bu resmi tam aynısı gibi. Sonra bana âşık olunca bir kere de kendi için yeniden yapmış. Ama resimdeki Hüsrev ile Şirin’in yerine kendisiyle beni, Kara ile Şeküre’yi resmetmiş. Resimdeki kız ile erkeğin bizler olduğunu altındaki yazı olmasaydı bir tek ben anlayabilirdim, çünkü bazen şakalaşırken beni ve kendisini aynı hatlarla, renklerle resmederdi. Ben maviler içinde, kendisi de kırmızı olurdu. Bu yetmiyormuş gibi, bir de Hüsrev’in ve Şirin’in resimlerinin altına adlarımızı yazmıştı. Resmi bir suç gibi, benim görebileceğim bir yere bırakıp kaçmıştı. Resme bakışımı ondan sonra ne yapacağımı seyrettiğini hatırlıyorum.”⁷⁰

Bu itiraf karşısında Şeküre beklendiği gibi aşka karşılık vermez. Kara’yı babasına şikâyet eder. Bunu duyan Enişte Efendi çok sinirlenir ve Kara’yı evden uzaklaştırır.

Kara’nın bu yoğun duygularına karşılık Şeküre’nin aslına ona karşı hiçbir şey hissetmediğini anlarız. Bunu Şeküre’nin aslında daha çocuk denecek yaşta olmasına bağlamak sanırım yanlış olmaz. Yine bunu Şeküre’nin şu sözlerinden anlıyoruz:

“Şirin gibi ona âşık olamayacağımı bildiğim için önce hiç renk vermedim. Kara evine döndükten sonra, onun bana ilanı aşk ettiğini babama söyledim.

İnanın bana başka çaremiz yoktu. Umutsuz aşk umutsuz olduğunu anlar, kural tanımaz gönül dünyanın kaç bucak olduğunu kavrar da böyle zamanlarda makul insanlar kibarca “bizi birbirimize uygun bulmadılar” diyerek kısa keserler ya haklı olarak, öyle işte.”⁷¹

Bu aşk sonucunda evden hatta İstanbul’dan uzaklaştırılan kahramanımız Kara, aradan on iki yıl geçtikten sonra yine Enişte Efendi tarafından bir mektupla İstanbul’a çağrılır.

⁷⁰ Orhan Pamuk, *Benim Adım Kırmızı*, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998. s.51

⁷¹ Orhan Pamuk, *Benim Adım Kırmızı* s.52

Padişahın isteği üzerine gizli bir kitap hazırlayan Enişte Efendi, bu kitap için Kara'dan yardım ister.

Bu davet üzerine yıllar sonra İstanbul'a dönen Kara'nın aklında Şeküre vardır. Onu hâlâ unutamamış; yıllarca onun için acı çekmiştir.

“İlk bakışta şehre girdiğimde yalnızca ölüm var sanmışım, sonra aşk ile de karşılaştım. Ama aşk o ara İstanbul'a ilk girdiğimde şehirdeki hatıralarım kadar uzak ve unutulmuş bir şeydi. On iki yıl önce İstanbul'da teyzemin çocuk yaştaki kızına âşık olmuşum.”⁷²

Ama aradan geçen yıllar Şeküre'yi kalbinden silemese de hafızasındaki görüntüsünü siler, bulanıklaştırır. Bu satırlar, aslında devrin resim sanatına göndermeler yapan satırlardır.

Minyatür sanatında çizilen yüzler hep birbirine benzer; gözler, dudaklar, kaşlar hep aynı çizilir. Yıllarca nakkaşlar da bu kalıpları tekrarlamıştır. İşte Kara da yanında sevgilisinin gerçek anlamda bir resmi olsaydı yüzünü unutmayacağını söyler.

“Acem ülkesinin bitip tükenmez bozkırında, karlı dağlarında ve kederli şehirlerinde gezer, mektup taşır vergi toplarken, İstanbul'da kalan çocuk sevgilimin yüzünü yavaş yavaş unuttuğumu fark ettim. Telaşa kapılıp bu yüzü hatırlamaya çok gayret ettim ama ne kadar çok severseniz sevin, insanın hiç görmediği bir yüzü yavaş yavaş unutacağımı da anladım. Doğu'da kâtiplikler ve yolculuklarla paşaların hizmetinde geçirdiğim yılların altıncısında hayalimde canlandırdığım yüzün İstanbul'daki sevgilimin yüzü olmadığını biliyordum artık.

On iki yıl sonra otuz altı yaşında şehrimde geri döndüğümde, sevgilimin yüzünü böyle böyle çoktan unutmuş olduğumun farkındaydım.”⁷³

Kara, aradan yıllar geçmesine rağmen aynı yangınla yandığını Şeküre'nin babasıyla yaşadığı eve gelince anlar. Şeküre'nin varlığını evde hissetmesi bile bunu anlamasına yeter.

⁷² Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.13

⁷³ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.13

Burada dikkat etmemiz gereken asıl nokta yazarın aşkı yine diğer eserlerde olduğu gibi “hastalık” olarak nitelenmesidir. Kara, onca yıllık hastalığıma geri mi dönüyorum diye telaşa kapılır. Aşkı sevinçle karşılayacak bir durum olarak görmeyen yazar, aşkın bir hastalık olduğunu üzüntünün, derdin kendisi olduğunu destekler nitelikte satırlar yazmış olur.

“...ben yeniden aynı yangınla yanmak üzere olduğumu hissediyordum. Bu muydu istediğim? Onca yıllık hastalığa geri mi dönüyordum?”⁷⁴

Pencereden sevdiği kadını izleyen Kara yine eski aşklar ve nakış sanatı ile ilgi kurarak masalsı bir atmosfer yaratır. Sevdiği kadını yıllar sonra aşkla seyrederken, aşk ateşiyle yanmakta olduğunu fark eder.

“Benim atın üzerinde onun da pencerede duruşumuzun Hüsrev’in Şirin’in penceresinin altına geldiği o binlerce kere resmedilmiş meclise –aramızda ama biraz arakada kederli bir ağaç da vardı- ne kadar da çok benzediğini çok sonra, bana verdiği mektubu açtıktan, içindeki resmi gördükten sonra anladığımda sevdiğimiz, bayıldığımız o kitaplarda resmedildiği gibi aşktan cayır cayır yanmaktaydım.”⁷⁵

Aradan geçen on iki yıla ve Şeküre’yi hiç görmemesine rağmen Kara, aşkının tazelendiğini, yıllar sonra yeniden âşık olduğunu anlar.

“On iki yıldan sonra ben yine âşık olmuştum!”⁷⁶

Beşeri aşk herkesin bildiği gibi biri kadın diğeri erkek iki kişi arasındaki etkileşimdir. Fakat romanda geçen aşağıdaki cümle bu düşünceyi haklı olarak çürütür niteliktedir.

Aşk, kişinin tamamıyla kendi iç âleminde yaşatıp, büyüttüğü bir duygudur. Karşıdaki kişiyle çok da bir alakası yoktur. Âşık maşuku sever, onun için deli divane yanar; fakat maşuk aşığı sevmeye de bilir. Bu durum aşığın aşkını ne azaltır ne de artırır. Etkilemez; çünkü bu tamamen aşığın iç meselesidir.

⁷⁴ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.44

⁷⁵ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.45

⁷⁶ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.65

Yazar da burada bunu vurgular. Kara, Şeküre'ye yazdığı bir mektupta ona duyduğu aşkın kendi derdi olduğunu söyler.

“Sana olan aşkımin kendi derdim olduğunun pekâlâ farkındayım.”⁷⁷

Kara Şeküre'ye yazdığı mektupta onunla yüz yüze görüşmek istediğini belirtir. Şeküre de biraz heyecanla özenerek hazırlanır, görüşme yerine gider. Şeküre Kara'dan güzel sözler duymak ister. Kara'ya ayrı oldukları on iki yıl boyunca onu nasıl hatırladığını sorar. Kara yanında Şeküre'nin gerçek manada çizilmiş bir resmi olsaydı ona bakıp avunacağını ve bu kadar acı çekmeyeceğini söyler.

Romadaki devrin resim sanatını eleştiren satırlardır. Osmanlı resim sanatında geleneğe bağlı olarak çizilen yüzlerin hepsinin birbirine benzediği eleştirilir. Bir aşğın yanında sevdiği kızın resmini taşıyamaması; hatta bu yüzden onun yüzünü bile unutmaması mümkündür. Buna bağlı olarak da aşğın daha çok acı çektiğine dikkat çekilir. Gerek dönemin resim sanatına ve de bunun insan ilişkileri üzerindeki etkisine güzel bir bakıştır.

“Nasıl hatırlıyordun beni?”

Çocukluğumuzda birbirlerine resimlerini görüp âşık olan Hüsrev ile Şirin'den konuştuğumuzu hatırlıyorsun değil mi? Şirin, yakışıklı Hüsrev'in resmini ağacın dalında ilk gördüğünde neden âşık olmuyordu da âşık olmak için o resmi üç kere görmesi gerekiyordu? Sen, masallarda her şeyin üç kerede olduğunu söyledin. Ben, aşkın ilk resimde alevlenmesi gerektiğini söyledim. Ama Hüsrev'in resmini, ona âşık olabilecek kadar gerçek, onu tanıyabilecek kadar doğru kim çizebilirdi? Bunu hiç konuşmazdık. Bu on iki yıl boyunca, yanımda eşsiz yüzünün öyle gerçek bir resmi olsaydı belki de o kadar acı çekmezdim.”⁷⁸

Yazar, Öteki Renkler adlı kitabında resim ve aşk ilişkisini şöyle açıklar.

“Biraz da Hüsrev'i örnek olarak yarattığım kahraman Kara, aşkına karşılık alamayınca kendini sürgün eder ve yıllarca sevgilisinin yüzünü düşünür. Fakat bir noktadan sonra

⁷⁷ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.155

⁷⁸ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.170

hatırlayamaz ve batılı anlamda bir portresi olsaydı onu gözünün önünde canlandırabileceğini sezer. Bilir ki eğer birisinin resmi yanımızda yoksa onu ne kadar seversek sevelim yüzü yavaş yavaş gözümüzün önünden silinir. Yüz yerine çeşitli anların fikirleri gelir gözümüzün önüne.⁷⁹,

Kara'nın Şeküre için acı çekmiş olması Şeküre'nin gururunu okşar. Roman boyunca Kara'nın duygularından emin olursunuz; fakat Şeküre'nin duygularından olamazsınız. Körü körüne âşık değildir. Hatta kayını Hasan'ı bile beğenir, biraz zorlama ile ona âşık olabileceğini düşünür.

Kara'dan duyduğu güzel sözler onu mutlu eder, güven verir. Onun iyi, saf bir insan olduğunu düşünür. Fakat ona deli gibi âşık olduğunu duyamazsınız.

Yazar böylece yaşadığı onca zorluğa, devrin şartlarına rağmen güçlü, olgun, duygularıyla değil de mantığı ile hareket eden bir kadın imajı çizmiş olur.

Şeküre, annesi ölünce babası ile baş başa kalmış, tek çocuk olduğu için de babası tarafından sevilir ve el üstünde tutulur. Kocasını savaştan dönmemesine rağmen kendisini kayını Hasan'a teslim etmez. Evleneceği kişiyi bile kendisi seçer. Devrin şartlarını düşündüğümüzde, bunların olması neredeyse imkânsızdır. Yazar, bin beş yüzlü yılların Osmanlı şehrinde abartıya kaçmadan güçlü bir kadın karakter çizer.

“...resme bakıp âşık olma kıssası ve benim için ne kadar çok acı çekmiş olduğu yolunda pek çok güzel şey söyledi... On iki yıl ona acı çektirdiğim için suçluluk duydum. Ne güzel laflar söyleyen, ne iyi bir insandı bu Kara! Saf bir çocuk gibi! Gözlerinin içinden okuyordum bunları. Beni bu kadar seviyor olması bana güven veriyordu.”⁸⁰

Şeküre her ne kadar Kara'nın İstanbul'dan gidişine kendisi sebep olsa da suçu Kara'ya yükler gibidir. Kara'nın gidip dönmediğini, küskün bir aşığın sıkıcı olduğunu, hatta geleceğinin olmadığını söyler.

⁷⁹ Orhan Pamuk, Öteki Renkler, s.156

⁸⁰ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.171

Yine bu cümleler, Şeküre'nin ağzından aşka dair “mantık çerçevesinde” sarf edilmiş sözlerdir. Aşkta küskünlüğün sıkıcı, hatta geleceği olmayan, aşkı yıpratıcı bir durum olduğunu söyler.

“Sen gittin ve gelmedin. Küsmek aşkın belirtisidir belki, ama küskün âşık da hem sıkıcıdır hem de hiçbir geleceği yoktur.” Bu da doğrudur, ama kocası olacak haydutla evlenme nedeni değildi. Yüzündeki kurnaz bakıştan bile, Şeküre'nin ben İstanbul'u terk ettikten kısa bir süre sonra herkes gibi beni unuttuğunu çıkarmak zor değildi. Bu kuyruklu yalanı benim kırık kalbimi biraz olsun onarmak için attığını, bunun da şükranla selamlamam gereken bir iyi niyet belirtisi olduğunu düşündüm ve yolculuklarım sırasında onu aklımdan nasıl hiç çıkaramadığımı, geceler boyu hayalinin hayaletler gibi nasıl da bana geri geldiğini anlatmaya başladım. Başka birine asla anlatamayacağımı sandığım en gizli, en derin acılarımdı bunlar; bütünüyle doğrudular, ama o anda hayretle fark ettiğim gibi, samimi değillerdi hiç.”⁸¹

Romandan aldığımız aşağıdaki paragraf “aşk- evlilik” arasındaki ilişkiyi anlatması açısından önemlidir. Bu satırlar, ilişkinin mantık tarafını oluşturan Şeküre'ye aittir. Aşkın evlenmeden önce de, evlendikten sonra da her halükarda biteceğini söyler.

Şeküre, hayattaki en büyük amacın aşk olmadığını, aşkın da evliliğin de mutluluğa ulaşmak için birer araç olduğunu savunur. Evlenmeden aşkı yan yana tüketenleri ise “budala” olarak niteler. Doğru olan şeyin mutluluğu bulmak için bu iki yolu kullanmak olduğunu yineler.

“Aşk evlilikten sonra gelir. Unutma: Evlenmeden önce alevlenen aşk yangını evlilikle söner ve geriye boş ve kederli bir yangın yeri kalır. Evlendikten sonra duyulan aşk da biter elbette, ama onun yerini mutluluk alır. Buna rağmen bazı aceleci budalalar evlenmeden önce âşık olup yan yana bütün aşkı tüketirler. Niye? Çünkü hayatta en büyük amacı aşk sanırlar.

Nedir doğrusu?

Doğrusu mutluluktur. Aşk da evlilik de onu elde etmeye yarar.”⁸²

⁸¹ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s.176

⁸² Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s. 221

Şeküre'nin ağzından duyduğumuz bu cümle adeta aşkın esas amacına yöneliktir. Bu cümle, okurlara aşkın amacını sorgulatacak ve akıllarda soru işareti bırakacak kadar etkili bir cümledir.

Aşkın sadece çekilen acılardan ibaret değil de Allah'a ulaşmak gibi yüce bir amaca hizmet ettiğini düşündürür.

“Allah'ım sen bana yardım et! Aşk boşu boşuna acı çekmenin değil, sana ulaşmanın bir yolu değil mi?”⁸³

Yine aynı şekilde Öteki Renklerde, aşkı tanımlamaya çalıştığı bölümdeki şu cümle de manidardır.

“Aşk Allah'a kavuşmaktır.”⁸⁴

Şeküre ile Kara ilişkisi tüm yaşanan sıkıntılara ve zorluklara rağmen mutlu sonla biter. Yazar, efsanevi aşkların mutsuz biten sonlarını değil de yirmi altı yıl beraber geçen ve mutlu bir şekilde sonlanan bir sonu tercih eder.

Aşk, romanda ana temayı oluşturmaz. Ana tema yanında romana masalsi bir renk katar. Bu yüzden kahramanların duygularına derinlemesine inilmeden duygusal ifadeler yüzeysel anlatılır.

Buna rağmen Kara'nın yıllar süren aşkını satırlarda görmek mümkündür. Şeküre ise divan edebiyatı güzelleri gibi kaçan, aşığı hor gören bir tavır içerisindedir. Onun duygularından nerdeyse roman boyunca emin olamazsınız.

Romanda dikkati çeken bir diğer nokta ise, Şeküre ve Kara aşkını yazarın efsanevi âşıklar Hüsrev ile Şirin hikâyesinden aldığı bölümlerle beraber sunmasıdır. Roman boyunca ister istemez böyle güçlü bir aşkın peşine düşürür; fakat romandaki aşk yoğunluğu bu beklentileri karşılamakta yetersiz kalır.

⁸³ Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı s. 251

⁸⁴ Orhan Pamuk, Öteki Renkler s. 10

3.6. Kar Romanı Özet

Son yıllarda Türk ve Dünya kamuoyunda tartışılan bir isim hâline gelen Pamuk'un diğer kitapları gibi, 2002'de çıkan ve İngilizceye 2004'te çevrilen yedinci romanı Kar da çeşitli açılardan önem taşır.

Yazarın Nobel ve başka konuşmalarını içeren Babamın Bavulu'nun tanıtım sayfasına göre "Kars şehrinde, siyasal İslâmcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi hikâye eden" Kar, Pamuk'un "ilk ve son" siyasal romanıdır.

Ka adlı kahramanın, siyasal bir sürgün olarak oturduğu Almanya'dan, annesinin vefatı üzerine İstanbul'a gelince içine sürüklendiği bir Kars macerası anlatılır. Kitabın bu nedenle ana mekânı olan Kars şehrinin mimarisi ayrıntılı bir şekilde tasvir edilirken, siyasal yapısının bir ölçüde çarpıtılarak Türkiye'nin başka şehirlerinden de izler taşıdığı görülür.

Kar'ın başlıca karakterlerine gelince, bu kişilerin hemen her birinin beklenmedik bir tarafı bulunmaktadır. Örneğin, terörist kimliğiyle sahneye çıkan Lacivert aynı zamanda çapkın bir elektronik mühendisidir. Ka'nın âşık olduğu eski üniversite arkadaşı İpek'in otelci babası eski komünist olduğu hâlde, başı açık İpek'in başı kapalı kardeşi Kadife, İpek'in de sevdiği Lacivert'le birlikte. Romandaki bu karışık aşk ilişkileriyle yazar okuyucuları şaşırtmayı başarır.

Atatürk'ü canlandıran tiyatrocusu Sunay Zaim'in bir darbeci olduğu anlaşılmaktadır. Refah Partisi'nin belediye başkan adayı Muhtar hem bir eski ateist hem de İpek'in eski kocasıdır. Necip ile Fazıl, kendilerinin ateist olabileceği endişesiyle yaşayan, bilimkurgu yazan iki imam hatip öğrencisinin takma adlarıdır. Bu örnekler Kar'ın tek bir açıdan özetlenemeyeceğini göstermektedir.

Pamuk, Kar'ı zaten tam da bu özelliği hedefleyerek kurgulamış görünmektedir. Örneğin, Ka'nın kendi hayatını daha iyi anlayabilmek için çizdiği şema bir kar tanesi şeklindedir. Buna göre, romanın temelinin çok boyutlu bir simetriye dayandığı söylenebilir. Bu simetrilere çok katmanlı tezatlar da eklenebilir. Ancak bu simetri ve tezatlar, çoğu okura bir uyum duygusu yaşatmaktansa, kışkırtıcılığı bir sanat seviyesine çıkartmaktadır.

Ka, Kars'ta kendisine ilham edilen şiirleri bu kar tanesi üzerine yerleştirir. Kar tanesi kitabın adı ile özleşerek gizemli bir hâl alır.

Roman, şair Ka'yı merkeze alır ve onu anlatır. Dolayısıyla yazarın aşka dair görüşlerini de genelde bu kahramanın ağzından dinleriz.

Ka, Kars' a üniversiteden arkadaşı olan güzel İpek'in orada olduğunu bilerek gider. Bir nevi sevgi, şefkat, mutluluk, evlilik hayallerini gerçekleştirmek için yola koyulur. İpek'e bu duygularla âşık olur. Frankfurt'a onunla beraber dönmeyi düşlemektedir.

Fakat işler istediği gibi gitmez, siyasi olaylar, entrikalar derken Lacivert ile İpek arasındaki ilişkiyi öğrenir. Buna rağmen hayallerinden vazgeçmez ve İpek'i Frankfurt'a gitmeye ikna eder.

Lacivert'in öldürüldüğünü duyan İpek gitmekten vazgeçer ve Ka tek başına istemeye istemeye Frankfurt'a dönmek zorunda kalır. Ka'nın bundan sonraki hayatı üzüntü içinde geçer. Bir gece, sokak ortasında silahlı saldırıya uğrar ve ölür.

Romanın buradan sonraki kısmını Pamuk'un arkadaşı Ka'nın hikâyesini yazmak için yaptığı araştırmalar oluşturur. Önce Almanya'ya oradan da Kars'a gider. Ka'nın gezdiği sokakları, kahvehaneleri dolaşır. Onu tanıyan insanlarla tanışır, konuşur. Ka'yı anlatacağı romanı için bilgi toplar. Yazarın trenle İstanbul'a dönüşüyle roman son bulur.

3.6.1. Siyasal Romanda Aşk Kırıntıları

Özet kısmında da bahsettiğimiz gibi kahramanımız Ka, Kars'a İpek'in orada olduğunu bilerek gelir. Kars'a adeta "âşık olmak için programlanmış bir şekilde" gelmiştir.

Nitekim İpek'i görür görmez âşık olacak hatta tüm hayatını onunla geçirmeyi planlayacaktır.

Ka, bir aşk arayışından ziyade bir mutluluk arayışındadır. Hem aşk hem de mutluluk zaten kalp işidir.

Bu belirsizlik ve arayış zaman zaman Ka'ya değişik duygular hissettirecektir. Aşk arayan Ka aşkının nesnesini karıştıracaktır.

"Ablası yerine [Kadife'ye] âşık olabilir miydi?"⁸⁵

Roman yazarın siyasi roman safında saydığı ilk ve tek romanı olduğundan aşk teması romanda yan unsurdur. Yaşanan aşk ilişkilerinde derine inilmeden yüzeysel anlatımlara başvurur. Öyleki bu aşklar, birkaç kuru itiraf cümlesine sıkıştırılmıştır.

"Yanımdan ayrılmanı hiç istemiyorum dedi Ka İpek'e; çünkü sana çok fena âşık oldum.

Sana çok fena âşık oldum ve acı çekiyorum." dedi Ka."⁸⁶

Ka'nın bu itiraflarına İpek hep bir güvensizlik ve inançsızlık içeren cevaplar verecektir.

"Beni tanımıyorsun bile, dedi İpek.

Bu kadar çabuk alevlenen bir aşk aynı hızla söner korkma.

⁸⁵ Orhan Pamuk *Kar*, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002. s.115

⁸⁶ Orhan Pamuk, *Kar*, s.211

Nasıl sandviç yediğimi ve kafaya nelere taktığımı gördükten sonra aşkın sona erecek. Yani bana hiç tanımadığın için mi âşkınsın? Gerçekten aşk mıdır sence bu?”⁸⁷

Tarzındaki cümlelerle bitmiş olan evliliği ve Lacivert’le yaşadığı yasak ilişki sonucunda yaşadığı inançsızlığı Ka’ya sık sık yansıtacaktır.

Âşık insanın hissettiklerini, aşk acısının insan bedeninde yarattığı değişimlerin ayrıntılarını bu romanda da görmek mümkündür. Bu tasvirler Yeni Hayat ve Masumiyet Müzesi romanlarında da karşımıza çıkar. Ka’nın aşk acısını anlatırken şu cümleleri kullanır.

“Bekleme acısıyla aşkı birbirinden ayıran şey nedir? Tıpkı aşk gibi bekleme acısı da Ka’nın midesinin üst kısmıyla, karın adaleleri arasında bir yerde başlıyor, bu merkezden göğsünü, bacaklarının üst kısmını ve alnını işgal ederek yayılıyor, bütün gövdesini uyuşturuyordu.”⁸⁸

Adeta bu acıyı somutlaştırır ve bu acıyı düşündürecek kadar güçlü tasvir eder.

“Karnından bütün gövdesine zehir gibi yayılan o ağrıyı gene duydu.”⁸⁹

Yazar aşkın mutluluk hali olmadığını, bu duygunun öyle davulla zurnayla karşılanacak kadar eğlenceli bir hâl olmadığını dile getirir.

“Başkalarının aşk acısı dediği şey buyusa eğer, mutluluk verici hiçbir şey yoktu onda. Aşk diye sözünü ettikleri şeyin bu güvensizlik duygusu, bu aldatılma ve hayal kırıklığına uğrama korkusu olduğunu düşündü, ama herkes bundan bir yenilgi ve sefalet gibi değil de, olumlu hatta zaman zaman gurur duyulan bir şey gibi söz ettiğine göre kendi durumu biraz değişik olmalıydı.”⁹⁰

Yazar aşk halinin öyle özlenen, içinde bulunulması gereken, mutluluk verici bir durum olmadığını sık sık dile getirir. Kahramanımız Ka da zaten âşık olmaktan güvensizlik ve bekleme eziyeti yüzünden korkar.

⁸⁷ Orhan Pamuk, Kar, s.128

⁸⁸ Orhan Pamuk, Kar, s.246

⁸⁹ Orhan Pamuk, Kar, s.329

⁹⁰ Orhan Pamuk, Kar, s.329

“Âşık olmaktan, sınırlı aşk hayatlarını yalnızca bir dizi acı ve utanç olarak hatırlayanların kuvvetli içgüdüleriyle öylesiyle korkardı Ka.”⁹¹

Yine İpek’i otel odasında beklerken telaşlanır, korkularını dile getirir.

“İpek hemen gelmedi. Bu da Ka’nın hayatının en büyük işkencelerinden biri oldu. Âşık olmaktan, beklemenin verdiği bu mahvedici acı yüzünden korktuğunu hatırladı.”⁹²

Yazar kahramanı Ka’nın ağzından âşık olan erkekleri iki türe ayırır.

“Birincisi âşık olmadan önce kızın nasıl sandviç yediğini, saçlarını nasıl taradığını, hangi saçmalıkları dert edindiğini, babasına neden kızdığını, onun hakkında anlatılan diğer hikâyeye ve efsaneleri bilmelidir. İkincisi ise ki ben onlardanım, kız hakkında pek az şey bilmelidir ki âşık olsun.”⁹³

Bir açıdan ikinci türden, yani sevdiği kız hakkında bir şey bilmeden âşık olanlardan sayar kendisini. Böylesini daha makul görür. Bunu yazarın görüşü olarak da almak mümkündür. Bu cümleyle aşkın gizemli haline işaret edilmiştir denebilir. Yazara göre bir insan da ancak böylesi bir aşka her şeyini feda eder.

“İnsanın her şeyini vereceği aşk böyle olur, dedi Ka.”⁹⁴

Umutlar, tutulan dilekler Orhan Pamuk’un âşık kahramanları için sıkça kullandığı ayrıntılardır. “Şu olursa, şu olacak; bunu yaparsam, şu gerçekleşecek” tarzındaki cümlelerle âşık bir insanın ruh halini başarılı bir şekilde yansıtır. Kar romanında da bunun örneğini şu şekilde görürüz.

“O sırada hizmetçi Zahide bir elinde hünere tuttuğu iri bir tencere, öbüründe sapı lambanın ışığını yansıtan alüminyum bir kepçe masaya şefkatli bir anne gibi gülümseyerek sokulurken demişti ki:

⁹¹ Orhan Pamuk, Kar, s.14

⁹² Orhan Pamuk, Kar, s.245

⁹³ Orhan Pamuk, Kar, s.128

⁹⁴ Orhan Pamuk, Kar, s.128

Dibinde bir kişilik çorbam var, yazıktır atılmasın. Hangi kız ister?

İpek ‘ben’ derse benimle Frankfurt’a gelecek ve evleneceğiz diye düşünmüştü Ka o an.

‘Ben’ demişti hemen sonra İpek ve hiç de neşelenmeden kâsesini uzatmıştı.”⁹⁵

Yazar bu cümleleriyle aşkın farklı bir tanımını yapar. Aşkın paylaşmak ve bir nevi âşık olduğu kişiyle bütünleşmek olduğunu söyler. Aşk, yalnızlıktan kurtulmak ve bir bütünlük sağlamaktır.

“Oysa artık her şeyi paylaşmak için âşık olmak istemiyor muydu? Aşk zaten her şeyi söyleyebilme isteği değil miydi?”⁹⁶

Romanın sonunda yazar okuyucularını şaşırtacak ve romana Ka’nın arkadaşı Orhan Pamuk olarak dâhil olacaktır. Bu noktada kafaları karıştıracak ve aslında Ka’nın hikâyesinden ve İpek’e duyduğu aşktan kendi hikâyesi gibi söz etmeye çalıştığını belirtecektir.

“Ka’dan ve onun İpek’e duyduğu aşktan kendi hikâyemmiş gibi söz etmeye çalıştığımı hatırlıyorum.”⁹⁷

Bu cümleleriyle de yazar, aslında aşkın insanın kontrolünde olduğunu kişinin eğer isterse aşktan uzak durabileceğini belirtir. Mantıkla, aşk denen bu hazin duygunun kontrol edilebileceğine işaret eder.

“Dumanlı aklımın bir köşesiyle de kendimi bir kitabın ya da yazının iç sorunlarına kaptırmanın aşktan uzak durmanın tecrübeyle edinilmiş bir yolu olduğunu düşünüyordum. Sanıldığının aksine, insan isterse aşktan uzak durabilir.

Ama bunun için hem aklınızı çelen kadından, hem de sizi o aşka kışkırtan üçüncü kişinin hayaletinden kurtulmanız gerekir.”⁹⁸

⁹⁵ Orhan Pamuk, Kar, s.134

⁹⁶ Orhan Pamuk, Kar, s.247

⁹⁷ Orhan Pamuk, Kar, s.382

⁹⁸ Orhan Pamuk, Kar, s.382

İpek'in güzelliğine, cazibesine kapılan yazarın kendisi de romanın sonunda, sarhoş bir haldeyken İpek'e aşkını itiraf eder.

“Hiçbir şey mutlu etmiyordu insanı hayatta aşktan başka ne yazdığı romanlar ne gördüğü şehirler, çok yalnızım bu hayatta burada bu şehirde sizin yakınınızda hayatımın sonuna kadar yaşamak istiyorum desem bana ne dersiniz?”⁹⁹

Bu beğeni ve itiraf adeta romanda sıkıştırılmış zorlama bir bölüm gibi eğreti durur. Yazar bu şekilde yazdığı hikâyeyi kıskanmış ve orada var olmak istemiş gibidir.

Bu itiraf İpek tarafından kabul görmeyecek ve yazarımız da İstanbul'a dönecektir.

⁹⁹ Orhan Pamuk, Kar, s.422

3.6.2. Aşk Adı Altında Aranan Anne Şefkati

Ka'yı Frankfurt'tan İstanbul'a getiren, annesinin vefatıdır. Ancak, Ka Frankfurt'tan İstanbul'a, annesinin cenazesine yetişebilmek kadar on iki yalnız yıldan sonra evleneceği bir Türk kızı bulmak için de gelmiştir.

Bu durumda, Ka açısından bir anne figürü yerine başka bir anne figürünü koyma arzusu geçerli olabilir. Ka'nın İpek'te aradığının aslında kayıp anne şefkati olduğuna dair romandaki en açık ifade şudur.

“Ka'nın çok sorunlu, çok zeki, yapayalnız bir çocuk olduğunu, aradığı anne-sevgiliyi huysuzluğu yüzünden hiçbir zaman bulamayacağını...”¹⁰⁰

Ka, İpek'i anne yerine koyar öyle kullanır ve bu durumlarda çocuğa dönüşür. İpek'in yanındayken Ka çocuksu davranabilmektedir.

“Kolları bacakları mutlu çocuklar gibi durmadan oynuyor, az sonra İpek ile onu Frankfurt'a götürecek trene yetişmek zorundaymış gibi sabırsızlıkla kıpırdanıyordu.

Ka bu kâbustan ancak İpek'in sözlerini bir çocuk gibi dinleyerek çıkabileceğini hissediyordu”¹⁰¹

Onu “edebiyattan uzak tutmaya çalışan” rahmetli annesinden hâlâ onay bekler gibi Ka, yeni bir şiirini İpek'e okurken, bir-iki değil, toplam dört kez şiirinin güzel olup olmadığını sorar¹⁰²

İpek'in çekici taraflarından biri, Ka'nın ruh hâllerini isabetle sezip anlayışla karşılaşmasıdır.

“Bu anlayışın kendisini hayatı boyunca bu kadına bağımlı kılabilceğini de hissetti”¹⁰³

İpek de Ka'nın bu çocuksu bağ(ım)lılığının farkındadır.

¹⁰⁰ Orhan Pamuk, Kar, s.379

¹⁰¹ Orhan Pamuk, Kar, s.365

¹⁰² Orhan Pamuk, Kar, s.93–94,96

¹⁰³ Orhan Pamuk, Kar, s.174

“Aklının bir başka yanıyla da, Ka’nın kendisine çok âşık olduğunu, şimdiden kendisine annesinden asla ayrılamayacak beş yaşında çaresiz bir çocuk gibi bağlandığını biliyordu”¹⁰⁴

Ka’nın aklı sık sık doğrudan İpek’ten kendi rahmetli annesine kayar.

“Odasında kendini yatağa atıp [İpek’i] beklerken annesini düşündü”¹⁰⁵

Ka, İpek’i yine beklerken aklından şunlar geçmektedir.

“İpek fark etmiş olsaydı hiç bekletmeden yukarı gelirdi! Annesi bu halini görseydi dünyada bir tek o çok üzülür, saçlarını okşayarak onu teselli ederdi”¹⁰⁶

Ka, annesiyle İpek arasında sık sık karşılaştırmalar yapmaktadır. Bir keresinde, annesinin İpek’i, sigarasının külünü mandalina kabuklarının içine serptiği için “küçümseyeceğini” hayal eder. Annesinin İpek hakkında neler düşünebileceğini dillendirir.

Annesi “Kars şehrinde ‘mutfağa bakan’ ve ekmekleri kalın kalın dilimleyen bir kadına bağlı olduğunu bilseydi ne derdi?”¹⁰⁷

Bu ipuçlarının yanı sıra, Kar’da anne şefkatine duyulan özlemi, daha soyut ve genel bir şekilde ima eden ayrıntılar da bulunmaktadır. Masum bir bağlamda geçmesiyle birlikte “kız kardeşiyle birlikte annesinin babasının yattığı yatağa girişleri” ifadesi de manidar olabilir.

Ka kütüphanede Hayat Ansiklopedisi’ne rastladığında içgüdüyle dördüncü cildin arka kapağını içindeki anneyi ve şişkin karnında bir yumurtanın içinde yatar gibi yatan bebeğini arar.

¹⁰⁴ Orhan Pamuk, Kar, s.330

¹⁰⁵ Orhan Pamuk, Kar, s.210

¹⁰⁶ Orhan Pamuk, Kar, s.247

¹⁰⁷ Orhan Pamuk, Kar, s.176–177

Bu resmi ansiklopedinin tam olarak neresinde bulacağını iyi bildiği için “içgüdü” kadar alışkanlıktan da yapmış olmalıdır.

Ayrıca, Ka'nın, videokasetlerini en çok seyrettiği porno yıldızı Melinda'nın “solgun yüzünde analara özgü hakiki bir şefkat ifadesi belirmesi” de düşündürücüdür. Anlatıcı, bu özelliği nedeniyle Melinda'nın İpek'e benzediğini üç kez belirtmektedir.¹⁰⁸

Bu bağlamda, bir çayhanenin duvarında rastladığı “Anamız çıkıp gelse Cennet'ten bizi kollarıyla sarsa” dizesini “Bütün İnsanlık ve Yıldızlar” başlıklı şiirine koyması ve daha sonra başka bir çayhanede “Belli artık, Anamız çıkıp gelmeyecek Cennet'ten, bizi kollarıyla sarmayacak”¹⁰⁹ dördlüğünü görmesi önemlidir.

¹⁰⁸ Orhan Pamuk, Kar, s.260, 343, 382

¹⁰⁹ Orhan Pamuk, Kar, s.291

3.7. Masumiyet Müzesi Romanı Özet

Romanın olay örgüsü kısaca şöyledir:

Tekstil zengini Basmacı ailesinin iyi okumuş otuz yaşındaki oğulları Kemal'in Sibel ile nişanlanmaya doğru giden bir ilişkisi vardır. Sibel'e çanta almak için gittiği dükkânda yıllardır görmediği on sekiz yaşındaki uzak akrabası Füsun ile karşılaşır. Füsun'dan etkilenen Kemal, zamanla Füsun ile buluşmaya ve birlikte olmaya başlar. Füsun tezgâhtarlık yapmanın dışında üniversite sınavlarına hazırlanmakta ve Kemal ile birlikte matematik çalışmaktadır.

Günler süren buluşmaları Kemal'in Sibel ile nişanlanmasından sonra kesilir. Kemal, Füsun'u Merhamet Apartmanı'ndaki aynı dairede aynı saatte sürekli beklemektedir; fakat Füsun, buluşmaya gelmemektedir. Füsun'a ulaşamayan Kemal mutsuz günler geçirmeye başlar. Sibel'den ayrılır ve Füsun ile seviştiği dairede Füsun'un eşyaları ile birlikte zaman geçirir.

Kemal'in babasının ölmesiyle Füsun'dan Kemal'e taşındıkları evin adresini içeren bir not gelir. Kemal, verilen adrese gittiğinde Füsun'un evlendiğini öğrenir. Füsun'un beş ay önce evlendiği kocası Feridun, Füsun'a çocukluğundan beri âşık, şişman ve sevimli, işsiz bir genç sinemacıdır. İlerleyen zamanlarda Kemal, Füsunlara gidip gelmeye başlar. Füsun'un kendisine ulaşmasının asıl nedeninin kocasının çekeceği Yeşilçam filmi nedeniyle duydukları sermaye ihtiyacı olduğunu anlar. Kemal, Füsun ile olan ilişki kopmasın diye Füsun'un başrolünde oynayacağı, Feridun'un çekeceği filmin finansörü olmaya karar verir.

Füsun, Kemal ve Füsun'un kocası Feridun, akşamları beraber yazlık sinemalara gidip film izlemektedirler. Füsun, Kemal'i eve davet etmesine rağmen, ona yakın davranmamaktadır. Nadiren anlık yakınlaşmalar olsa da ortak geçmişlerine dair bir işaret vermemesi Kemal'i ondan uzaklaştırmamaktadır. Füsun'un annesi Nesibe Hanım'ın, Füsun'un evliliğinin namusu kurtarmak için yapılmış geçici bir ilişki olduğunu anlatması ve er geç Füsun'la birlikte olacaklarını ama sabırla beklemesi gerektiğini öğütlemesi Kemal'e şevk vermektedir.

Kemal zamanla Füsun'u bir gün kaybedeceği korkusuyla ona ait nesnelere gizlice alarak biriktirmekte ve suçunu örtmek için her hırsızlık ertesinde eve değerli hediyeler getirmektedir.

Kemal, Füsün'un başrolünde oynayacağı film için Limon Filmcilik'i kurar. Fakat ne Kemal ne Feridun Füsün'un filmde oynamasını isterler. Onun yerine daha sonraları Feridun'un gönül verip yaşamaya başlayacağı Papatya'yı seçerler. Film başarı getirir; fakat Füsün ile Feridun'un evliliği kopmuştur. Kemal de bu sonuçtan memnundur.

Füsün'un babasının ölmesiyle Kemal ve Füsün birlikte olmaya doğru adım atarlar fakat Füsün, kendisinin Kemal'in ailesine, arkadaşlarına Kemal tarafından takdim edilirse ve söz, nişan, nikâh, düğün törenlerini yapılırsa evleneceğini söyler. Önce sözlenirler sonra Füsün, Kemal ve Füsün'un annesi Paris'e gitmek için arabayla yola koyulurlar.

Babaeski'de Edirne yoluna bakan bir otelde dinlendikleri gecenin sabahında Füsün'un kullandığı ve Kemal'in de bulunduğu araç kaza yapar. Füsün ölür, Kemal ise ağır yaralanır. Kemal iyileştikten sonra, yıllar boyunca topladığı eşyayı sergileyeceği bir müze açmaya karar verir. Füsünların Çukurcuma'daki evini müze haline getiren Kemal, müzenin katalogunu roman biçiminde yazılması için yazar Orhan Pamuk'a teklif götürür. Pamuk kitabı yazmayı kabul eder.

Başından itibaren birinci tekil kişi anlatımıyla ilerleyen kitabın son sayfalarında, Kemal sözü kitabın kahramanı olan yazar Orhan Pamuk'a bırakır. Pamuk, Kemal'in ölümünü de anlatarak kitabı sona erdirir.

3.8. Masumiyet Müzesi Üzerine

Orhan Pamuk'un üzerinde altı yıl çalıştığı aşk romanı bu sözlerle başlar:

“Hayatımın en mutlu anıymış, bilmiyordum.”

Bir aşk romanı olan Masumiyet Müzesi, Cevdet Bey ve Oğulları'ndan sonra yazarın en uzun romanıdır. Romanın ana konusu aşk olmakla birlikte flört, nişanlılık, tartışma, evlilik öncesi ilişkiler, ayrılıklar, boşanmalar gibi konuları da irdeler.

Oldukça geniş bir şahıs kadrosu olan romanda, yaklaşık 150 karakter vardır. Bunların bir kısmı da gerçek hayattan alınmıştır. Konusu İstanbul'da geçer. Romanın adı ise Orhan Pamuk'un açmayı düşündüğü müzeden gelmektedir.

Roman 1975 yılı ile birlikte başlar ve 2007 yılına kadar uzanır. Tekstil zengini Basmacı ailesinin okumuş, otuz yaşındaki oğulları Kemal ile uzak akrabaları, yoksul Keskin ailesinin on sekiz yaşındaki güzel kızı, tezgâhtarlık yapan Füsun arasındaki aşkı konu alır.

'*Bu roman benim Anna Karenina'm*' diyen Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesinde, Kemal ile Füsun arasındaki büyük aşkı anlatmaya koyulur. Kemal, sevgilisi Füsun'un eşyalarını biriktirerek, sevgilisinin hatırasına müze açacak kadar büyük bir aşk yaşar. Kemal'in aşk yüzünden başına gelenleri anlamasının yıllarını aldığı, bu yüzden çok acılar çektiği ama fark edemediği vurgulanır.

Yazar, '*en şefkatli*', '*en saygılı*' romanım diye nitelendirdiği sekizinci romanı Masumiyet Müzesi'nde adeta 'Âşık olunca bize ne oluyor?' sorusunu yanıtlanmaya çalışır. Orhan Pamuk on yıl boyunca düşündüğü bu romanı beş yılda elle yazmıştır. Kitap 592 sayfadan oluşur. Yazarın en uzun ikinci romanıdır.

Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi kitabı için yaklaşık on yıl emek vermiştir. Yazar kitabı yazma aşamasında müzecilik ve müzecilik tarihi hakkında derin araştırmalar yapmıştır. Ülkemizde, Asya ve Avrupa'da birçok müzeyi gezmiştir.

Romanda aşkın eşyalarını toplayan karakterden esinlenerek bu eşyaların sergileneceği bir müze açılacağını açıklamıştır. Müzenin yeri kitapta Füsun'un yaşadığı yer olarak tarif edilen yere kurulmuştur. Müzenin haritadaki yeri de kitabın son sayfalarında kroki olarak belirtilmiştir. Bu müzeye giriş için ücretsiz bir bilet de kitabın son sayfalarına eklenmiştir.

Kitabın ismi sevdiği kıza ait olan ve onun dokunduğu her şeyi müze olarak yaratan bir adamın aşk hikâyesinden gelir.

Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi'yle ilk defa aşkı romanın tam merkezine yerleştirir. Açıkça ve hiç bir şeyden çekinmeden her konuya girer. (cinsellik, evlilik, bekâret vs.)

Bir adamın bir kadına duyduğu aşkın nasıl bir tutkuya dönüştüğünü, onu nasıl bir hayranlık ve dikkatle izlediğini, onu çağrıştıran her şeye nasıl bağlandığını ve hatta 'o olmak' isteyecek kadar onunla ilgili olduğunu ince ince anlatır.

Bunu yaparken, aşkı anlaşılmaz metafizik bir durum olarak değil, karakterlerin kişilikleri, normların, adetlerin yani bir kültürün yönlendirmeleri ve dayatmalarıyla birlikte tanımlar.

27 Nisan 1975'te, yakında nişanlanacağı Sibel'le birlikte Vali Konağı Caddesi'nde yürürken, Şanzelize Butik'in vitrininde ünlü Jenny Colon marka bir çanta görürler...

"A, o ne güzel çanta öyle!" der Sibel...

Böylece dükkâna nişanlısının beğendiği çantayı almaya giden Kemal'in Füsunla karşılaşmasıyla hayatı değişir.

Roman, bizi 1975'li yıllara götürür. Roman, Sibel ile mutlu bir ilişkisi olan, tekstil zengini bir ailenin çocuğu olan Kemal'in yoksul akrabalarının kızı Füsun'a âşık olması ve ona delice bağlanmasıyla başlar. Masumiyet Müzesi kısaca, Füsun'a olan aşkını bir saplantı haline getiren ve yıllarca ona kavuşma hayalleri ile bir divane gibi yaşayan Kemal'in hikâyesidir.

Kemal, zamanında Füsun'un değerini bilmez. Füsun bir başkası ile evlenir ve kendi anne-babasıyla yaşamaya başlar. Kemal, yıllarca misafir olarak Füsunların evlerine ziyarete gider. Her ziyaretinde Füsun'a ait bir eşyayı gizlice alıp Füsun ile güzel anılarının olduğu evde biriktirir. Bu tüm ziyaretler ve çabalara rağmen yıllar boyunca Füsun'dan ilgi ve karşılık görmez. Ancak yine de Kemal, hayatındaki her şeyden vazgeçer. Füsun'a yakın olma gayreti tek gayesi olur.

İşte Kemal'in Füsun'a olan bu delice aşkı romana farklı bir hava katar. Yazar bu aşkı romanında son derece başarıyla kurgular. Bu başarılı kurgu da romanı zevkle okunabilir bir hale getirir.

Masumiyet Müzesindeki bu aşk biraz da *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur* adlı romanındaki *Mümtaz ile Nuran* aşkından izler taşır. *Huzur* romanı da, tutkulu bir aşk içindeki *Mümtaz ile Nuran*'ın yıllarca birbirlerinden ayrı yaşamak zorunda kalmaları ve romanın bu şekilde kötü sonla bitmesi yönüyle Masumiyet Müzesine benzer.

Masumiyet Müzesi için yazar, kötü bir sonu tercih eder. Öyle bir son ki romanın sonunda Kemal Füsun'a ait binlerce eşyayı toplamış olur. Füsun'un içtiği sigaraların tam 4213 adet izmaritini toplayan Kemal'in aşkının büyüklüğüne tanık olunur.

Her geçen gün Kemal'in içine işleyerek daha da büyüyen bu aşk, klasik Türk filmlerindeki aşk hikâyelerine oldukça benzer. Roman, gerek samimiyeti gerek gerçekliği ve anlatım tarzından dolayı etkileyicidir.

Roman çoğunlukla Kemal'in bakış açısı ve gözlemlerinden aktarılır. Kitap, olayların geçtiği dönemi ve olayların geçtiği zamanın İstanbul'unu bize gerçekçi bir dille aktarır. Bu da romanın etkileyici bir diğer yönüdür. Roman okunmaya başladığı andan itibaren okurları, 1975'li yılların İstanbul'unda dolaştırır. Yani romanda Kemal ile Füsun'un aşkı ön planda tutuluyor gibidir; ancak bunun yanında dönemin sosyolojik özellikleri, yaşayış tarzları ve dönemin İstanbul'una ait özelliklerine ayna tutulur.

Orhan Pamuk romanın ortasında ve sonunda romana kendisi de dâhil olur. Özellikle romanın ortalarında bir nişan kutlamasında Füsun ile dans etmesi ve ondan etkilenir gibi olması, kendisinin ve ailesinin hayatı hakkınca bazı bilgiler vermesi de romanın dikkat çeken yönlerindedir.

Masumiyet Müzesi, Kemal'in "*Herkes bilsin çok mutlu bir hayat yaşadım.*" cümlesiyle son bulur.

3.8.1. İlk Karşılaşma

3.8.2. Şanzelize Butik

Orhan Pamuk'un "ilk ve tek aşk romanım" dediği Masumiyet Müzesi şu cümlelerle başlar:

"Hayatımın en mutlu anıymış, bilmiyordum. Bilseydim bu mutluluğu koruyabilir, her şey de bambaşka gelişebilir miydi? Evet, bunun hayatımın en mutlu anı olduğunu anlayabilseydim, asla kaçırmazdım o mutluluğu."¹¹⁰

Romanın ana kahramanı Kemal, her insan gibi, içindeyken yaşadığı mutlu anların farkında değildir. Bunun değerini mutluluğu kaybettikten sonra anlayacaktır.

Kemal kendisi gibi zengin bir aileden gelen, iyi eğitilmiş Sibel ile nişanlıdır. Kemal büyük aşkı Füsün'un kim olduğunu, eğitilmiş modern bir kız olan nişanlısı Sibel'i ve içinde bulunduğu durumu anlatır.

"Füsün bir ay öncesine kadar varlığını bile neredeyse unuttuğum on sekiz yaşındaki uzak ve yoksul akrabamdı. Ben ise otuz yaşındaydım ve bana herkesin çok yakıştırdığı Sibel ile nişanlanıp evlenmek üzereydim."

Romanda en önemli mekânlardan birisi Nişantaşı'nda şık bir dükkân olan Şanzelize Butik'tir. Burası Kemal ile Füsün'un ilk karşılaştığı yerdir. Kemal bu ilk karşılaşmayı romanda şöyle anlatır:

"Bütün hayatımı değiştirecek olaylar ve rastlantılar, bir ay önce, yani 27 Nisan 1975'te ünlü Jenny Colon marka bir çantayı Sibel ile bir vitrinde görmemizle başladı... Yemekten sonra Sibel'i evine götürürken, elimi onun sağlam omzuna aşkla atıp sarılmış, ne kadar mutlu ve talihli olduğumu gururla düşünmüştüm ki, "A, o ne güzel çanta öyle!" demişti Sibel. Şarapla başım iyice dumanlı olmasına rağmen vitrindeki çantayı ve dükkânı hemen mimlemiş, ertesi öğle hemen çantayı almaya gitmişim."¹¹¹

¹¹⁰ Orhan Pamuk, *Masumiyet Müzesi*, roman, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008. s.11

¹¹¹ Orhan Pamuk, *Masumiyet Müzesi*, s. 13

Kemal butiğe nişanlısı Sibel'in vitrinde görüp çok beğendiği bu çantayı almak için gelmiştir. Orada uzak akrabası Füsün ile karşılaşır. Füsün'u görünce onu güzel ve çekici bularak heyecanlanır.

“Ertesi gün saat yarıma doğru kapıya bağlı içi çift tokmaklı, küçük bronz deve çan, ben Şanzelize Butik'e girince şimdi hâlâ kalbimi hızlandıran bir sesle çınladı. Bahar vakti öğle sıcağında dükkânın içi loş ve serindi. İlk anda içeride kimse yok sandım. Füsün'u sonra gördüm. Öğle güneşinden sonra gözlerim hâlâ dükkânın karanlığına alışmaya çalışıyordu; ama yüreğim nedense sahile vurmak üzere olan koskocaman bir dalga gibi ağzımın içinde kabarmıştı.

Çok güzel diye düşündüm, çok çekici... Göz göze gelince, onun kim olduğunu hatırladım hemen... Bir an göz göze geldik.

—Merhaba Füsün. Ne kadar büyümüşsün. Beni tanımadın galiba.

—Yok, Kemal Ağabey, hemen tanıdım ama siz tanımayınca, ben de rahatsız etmeyeyim dedim.

Bir sessizlik oldu. Az önce çantada işaret ettiği yere baktım. Güzelliği, o zamana göre aşırı kısa eteği ya da başka bir şey huzursuz etmişti beni, tabii davranamıyordum.”¹¹²

Kemal Füsün'dan etkilenmiştir. Bu etkilenmenin uzun sürmesini istememektedir. Aslında Füsün'un çok güzel olmadığını, Sibel'i çok sevdiğini düşünür. Dükkândan Füsün'u unutmaya karar vererek ayrılır. Ancak Füsün o kısacık görüşmede Kemal'i derinden etkilemiştir.

“Bir an durakladım: İçimden hayaletim çıkmış bir cennet köşede Füsün'u kucaklamış öpüyordu. Hızla kapıya yürüdüm. Bu saçma bir hayaldi, üstelik Füsün aslında öyle çok güzel de değildi. Kapının çanı şingirdadı, bir kanaryanın şakımaya başladığını işittim. Sokağa

¹¹² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.14

çaktım, sıcak hoşuma gitti. Sibel'i çok seviyordum. Dükkânı, Füsun'u unutmaya karar verdim.”¹¹³

Kemal, aldığı çantayı iade etmek için tekrar dükkâna gitmek zorunda kalır. Akli karışıktır. Âşık olmaya başlayan insanların taşıdığı duyguları o da taşır. Füsun ile arasında benzer özellikler bulmaya çalışır. Aynı zamanda da harika bir kızla nişanlanacağını, bir an önce çantayı verip oradan ayrılması gerektiğini düşünür. Tamamen kafası karışık bir haldedir.

“...ama aklım hiçbir şeye yeterince yoğunlaşabilecek gibi değildi. Unutmak, olağan karşılamak istediğim çarpıcı gerçek gene içime işlemiştir. Ona bakarken, çok tanıdık birini görüyormuşum, onu biliyormuşum duygusuydu bu. Bana benziyordu. Benim saçlarımda çocukluğumda dalgalıydı ve onun çocukluğunda olduğu gibi esmerdi, yaşım ilerleyince Füsun'unki gibi düzleşmişti. Sanki kendimi onun yerine çok kolay koyabilir, sanki onu derinden anlayabilirdim. Üzerindeki basma gömlek, teninin doğallığını, saçlarının şimdiki boya sarısını daha da ortaya çıkarmıştı. “Çantayı geri ver, paranı al git. Harika bir kızla nişanlanmak üzeresin,” dedim, kendi kendime. Dışarıya, Nişantaşı Meydanı'na doğru bakıyordum, ama az sonra Füsun'un rüya gibi görüntüsü dumanlı vitrinde hayalet gibi yansdı.”¹¹⁴

Kemal aldığı Jenny Colon çantayı butiğe geri getirir, bunun sebebi çantanın sahte oluşudur. Füsun da bu konudan habersizdir. Çantayı geri alan Füsun mahcup olur ve ağlamaya başlar. Kemal Füsun'u teselli etmek ister ve Füsun'a dokunur. Bu durum Kemal'i çok etkilemiştir. Adeta aklını başından almıştır.

Kemal'in dikkat ettiği bir diğer nokta ise sanki Füsun'u yıllardır tanıyormuş hissidir.

“Bir çocuk gibi iç çekti, bir iki hıçkırdı, gene ağladı. Uzun güzel kollarına, gövdesine dokunmak, göğüslerini hissetmek, onu öylece bir an tutmak başımı döndürmüştü. Belki de ona her dokunuşumda içimde yükselen isteği kendimden gizlemek için, onu yıllardan beri tanıyormuşum, birbirimize aslında çok yakınmışız yanılması uyanıverdi içimde.”¹¹⁵

¹¹³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.16

¹¹⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 25

¹¹⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.26

Kemal'in kalp atışları hızlanmış, mutluluk, utanç, pişmanlık gibi karmakarışık hislerle dükkândan ayrılmıştır.

“Çünkü kalbim durumu hemen kavramış, deli gibi hareketlenmişti. Kendimi dışarı atmadan önce bütün gücümü toplayıp her şey olağanmış gibi son bir bakış attım ona. Sokağa çıkar çıkmaz içimi saran utanç ve pişmanlık duygusu mutluluk hayalleri ile karışınca, öğle vakti aşırı bahar sıcağında Nişantaşı'nın kaldırımları bana sihirli bir şekilde sapsarı gözükmeye başladı.”¹¹⁶

¹¹⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.27

3.8.3. Merhamet Apartmanı

Merhamet Apartmanı, bu büyük aşkın filizlendiği, yaşandığı ve Kemal'in Füsun gittikten sonra yaşadığı aşk acılarına tanık olan mekândır. Merhamet Apartmanı'ndaki bu daire Kemal'in annesinin kullanmadığı eşyalarını sakladığı, Kemal'in de öğrencilik yıllarında ders çalışmak için kullandığı dairedir. Bu daire, Füsun ile burada buluşmaya başlamalarıyla Kemal için ayrı bir önem kazanacaktır. Kemal en mutlu anlarını bu binada yaşadığı gibi en zorlu ayrılık günlerini geçirmek için de buraya sığınacaktır. Annesinin eski eşyalarını saklamak için kullandığı bu daireyi Kemal de Masumiyet Müzesi'ni oluşturacak eşyalarını saklamak için kullanacaktır.

Füsun çantayı geri aldıktan sonra Kemal'e çantanın parasını kendisinin getireceğini söyler. Kemal Füsun'a Merhamet Apartmanı'ndaki dairenin adresini verir ve dükkândan ayrılır. Kemal iki gün üst üste daireye gider ve Füsun'u bekler. Bunun için içten içe pişmanlık duyar. Tekrar kendince Füsun'u ve olanları unutmaya karar verir.

Büyük aşkın bu ilk dönemlerinde Kemal'i sürekli bir çelişki içinde görürüz. Her ne kadar gelgitler yaşasa da aklını Füsun'un çekiminden kurtarmaz.

"...iki gün üst üste boş daireye gidip Füsun'u beklememi utanç içinde hatırladım. Füsun'u sahte çantayı, her şeyi utançla unutmaya karar verdim. Ama yirmi dakika sonra saatime bir daha baktım, Füsun'un belki de o anda çantanın parasını iade etmek için Merhamet Apartmanı'na doğru yürüdüğünü hayal ettim ve Abdülkerim'e bir yalan atıp yemeği hızla bitirerek Merhamet Apartmanı'na koştum.

Apartmana girdikten yirmi dakika sonra, Füsun kapıyı çaldı. Yani kapıyı çalan Füsun olmalıydı. Kapıya yürürken, dün gece rüyamda ona kapıyı açtığımı gördüğümü hatırladım."¹¹⁷

Gelen Füsun'dur. Füsun'u içeriye davet eder. Birlikte çay içerler. Kemal Füsun'u çok güzel bulduğunu söyler. Füsun da Kemal'e karşı ilgisiz değildir. Kemal içinden geçenleri, Füsun'u küçükken tanıyıp olmanın rahatlığı ile cümlelere döker.

¹¹⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.30

“Seni çok düşündüm dedim. Çok güzelsin. Çok başkasın. Küçük şeker, esmer bir kız çocuğu olarak seni çok iyi hatırlıyorum. Ama bu kadar güzelleşeceğin benim de aklıma gelmezdi.”

Kemal, Füsün’un her hareketini inceden inceye izler. Füsün’un yaptığı en küçük hareketi bile kaçırmak istemez. Onu sevgiyle seyrederken hem utanç hem şefkat duyguları iç içedir.

“Çayı hafifçe üfleyerek soğutuşunu, sonra yudum yudum dikkatle ve aceleyle içişini seyrettim. Hayranlık ile utanç, şefkat ile sevinç arasında bir duyguyla... Elim kendiliğinden uzandı ve saçlarını okşadı. Başımı yüzüne yaklaştırdım, gerilemediğini görünce dudağının kenarından bir an öptüm. Kıpkırmızı oldu. İki eli sıcak çay fincanıyla meşgul olduğu için kendini benden koruyamamıştı. Bana hem kızmıştı hem de aklı karışmıştı, bunu da hissettim.”¹¹⁸

Füsün yanından ayrıldıktan sonra Kemal’i yine aynı akıl karışıklılığı ile baş başa buluruz. Bu akıl karışıklığına rağmen tekrar tekrar daireye gidip onu beklemekten kendisini alamaz.

“Elbiselerimle uzandığım yatakta Füsün’u düşündüm ve onu unutmaya, hayatımın sonuna kadar bir daha hiç görmemeye karar verdim.

Ben o gün daireye onunla buluşma hayaliyle gitmemiştim. Yıllar sonra başımdan geçenleri hikâye ederken, bu son sözümün doğru olmayacağını ben de düşünüyorum, ama o gün Füsün’un geleceği aklımda hiç yoktu...

Bir an gülümsemekle kaşlarını çatmak arasında kararsız kaldı. Elinden tutup çay yapma bahanesiyle onu mutfağa çekti. Mutfak toz ve nem kokuyordu, loştu. Orada her şey hızla ilerledi ve kendimizi tutamayıp öpüşmeye başladık. Az sonra ise, uzun uzun ve hırsla öpüşüyorduk. Öpüşmeye kendini o kadar vermiş, kollarını boynuma öyle bir sarıp gözlerini öylesine sıkı kapamıştı “sonuna kadar” sevişebileceğimizi hissettim.”¹¹⁹

¹¹⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.32

¹¹⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.35–37

Yazar, Kemal ile Füsün'un yaşadığı ilişki üzerinden toplumumuzda yaşanan ilişkileri sorgular. Evlilik öncesi yaşanan cinsellik, bunun ayıplanması, bireylerin yaşadığı duyguları dillendirememesi gibi hassas konuların aslında topluma nasıl eziyetler çektiğini dile getirir. Bu konuyu Pamuk, bir röportajında şöyle açıklamıştır:

“İnsanların cinsel hayatlarında özgür olmaması, cinselliğin evlilik dışında yaşanmaması, yaşanırsa ayıplanması bu ülkede herkesin iyi bildiği ama utançla geçiştirdiği şeyler... Anlattığım aşk biraz da bu temalar üzerinde şekilleniyor. Bizde ilişkiler, kadınla erkeğin aşklarını dillendirememesine, kelimelere dökememesine rağmen kurulur. Bakışmalar, inatlaşmalar, sabır, çilekeşlik, insanın niyetinin ciddi olduğunu kanıtlama çabası, çektiği ve çektiği eziyetler... Yine de bu kitapta amacım, toplumu eleştirmek değil, bir mutluluk arayışını anlatmak, insanların engeller arasında yollarını nasıl çırpına çırpına bulmaya çalıştıklarını göstermekti.”¹²⁰

Bunları söylerken asıl amacının toplumu eleştirmek olmadığını, sadece insanların ülkemizde nasıl mutlu olmaya çalıştıklarını göstermek istediğini söylemiştir.

Romanın ana konusunu oluşturan bu aşk hikâyesinin de cinsel yakınlaşmayla başladığını söylemek sanırım yanlış olmaz. Yazar da “zevk ve istek oyunu” dediği cinselliğin, her makul aşk hikâyesinde yaşanması gerektiğini savunur. Füsün ve Kemal arasındaki bağ da yaşadıkları bu ilk buluşma sonucunda oluşmuştur.

“İkimiz de, her makul aşk hikâyesinde bence yaşanması gereken bu zevk ve istek oyununun kendiliğinden gelişen müziğine kendimizi bıraktık.

Mutluluğu boynumda, burnumda, tenimde bir sızı gibi hissediyor, kendimden saklayamadığım gururu bir çeşit sevinç gibi yaşıyordum.”¹²¹

Kemal, aklının bir yanıyla, Füsün ile Merhamet Apartmanı'nda daha birçok kereler buluşup sevişebileceklerini düşünür. Bunu ancak hayatımda olağanüstü bir şey yokmuş gibi yaparsa başarabileceğini fark eder; çünkü ne Sibel'den ne de Füsün'dan vazgeçmek istemez.

¹²⁰ Gülenay Börekçi, Orhan Pamuk röportajı, Egoistokur, 14.09.11

¹²¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi, s.33

Fusun'la yaşadığı cinsel birlikteliğin ağırlığı aklını karıştıran Kemal, herkesin sırları, huzursuzlukları, korkuları vardır diyerek kendisini rahatlatmaya çalışacaktır.

Bekâret konusu romanın önemli noktalarından birisidir. Kapalı ilişkiler yaşayan toplumumuzun bu konuda batıyı taklit ettiğini; fakat başarılı olamadığını savunur. Toplumun bekâret konusundaki düşüncelerinin bugün bile değişmediğini bir röportajında şöyle dile getirir:

“...öte yandan; bekâret, yasak, kızla erkeğin katiyen yan yana gelmemesi, gelse bile ancak geliyormuş gibi yapması ya da bunların ancak yüzeysel bir Batı taklitçiliği düzeyinde kalması da, bana kalırsa- kitabımda da biraz bunları göstermeye kalktım- bizim yaşadığımız aşk ilişkilerine bazı özellikler veriyor. Bu kitapta bunları anlatmaya çalıştım. Mesela birbirimizle ‘konuşarak’ aşk ilişkilerinin bizde yaşanış şekli ta 75’lerde... Ha, bugün de çok fazla değiştiğini düşünmüyorum.”¹²²

Romanın ana kadın karakteri Fusun, on sekiz yaşındadır ve orta sınıf bir ailenin kızıdır. Kemal ile ikinci buluşmalarında hiç tereddüt etmeden onunla birlikte olur. Gerek romanın geçtiği yetmişli yıllar, gerekse toplumumuzun yapısı böyle bir olayın yaşanmasını pek de gerçekçi kılmamaktadır. Fusun’un daha çocuk denecek yaşta olması da bunun bir diğer kanıtıdır. Romanda aslında Orhan Pamuk, Fusun üzerinden aklındaki cesur kadın imajını yansıtmaya çalışmıştır denebilir.

Kemal, her ne kadar bekâret konusunda modern bir görüntü çizse de, Fusun’un ilk kez Kemal’e birlikte olması ve bunu da kararlı bir şekilde yapması Kemal’i derinden etkilemiştir.

“Fusun’u düşünerek uzun uzun yürüdüm. Aklımdan hiç çıkaramadığım, beni aşırı derece huzursuz eden şey, Fusun’un ilk defa benimle yatması kadar, kararlılığıydı. Hiç naz yapmamıştı, elbiselerini çıkarırken bile kararsızlık geçirmemişti.”

Yine bir röportajında yazar, bekâret konusunda modern görünen zengin kahramanlarının, aslında muhafazakâr kesimden çok da farklı olmadıklarını söyleyecektir:

¹²² Banu Güven, "Aşkından müze yaratan adamın hikâyesi" (Röportaj) Ntv, 2 Eylül 2008.

“Zengin kahramanlarım, başkahraman Kemal’in çevresi, bekâret, evlilik öncesi cinsellik gibi konularda, tırnak içinde söyleyeyim, Avrupalılaştı, modernleşmiş gibi; en azından görüntüde öyle davranıyorlar. Ama iş gerçeğe gelince aslında onların da toplumun geleneksel kesimlerinden, en muhafazakâr kesimlerinden fazla bir farkı olmadığı anlaşılıyor.”¹²³

Kemal Füsun’un yanında oldukça mutludur. Fakat yaşadığı duyguların derinliğini görüp korkmaktadır. Füsun’un ona sıkıca sarılmasından etkilenir. Bu hareketlerin bir aşkı besleyip büyütmesinden tedirgin olur. Bir an önce oradan ayrılıp erkeklerin arasına girmesi gerektiğini düşünür. Abisiyle maç izlemeye stadyuma gider; fakat maç esnasında ve sonrasında Füsun’un hayali onu yalnız bırakmaz.

“Tüllerin ve perdelerin arasından esen ıhlamur kokulu bahar rüzgârı bal rengi tenini ürpertirken, gözlerini kapayışı ve bana denizde bütün gücüyle can yeleğine sarılan biri gibi sarılışı beni serseme çeviriyor, yaşadığım şeyin daha derin anlamını görüp düşünemiyordum. Suçluluk duygularına, şüpheye, bir aşkı besleyip büyütecek o tehlikeli bölgelere daha fazla batmamak için erkeklerin arasına girmem gerektiğini anladım.

Ama oyunun sessizlik anlarında, futbolcuların topa vuruşunu otuz bin kişi aynı anda iştirken, ben başımı eski açık tribünlerin arkasından gözüken boğaza, Dolmabahçe Sarayı’nın önünden geçen bir Sovyet gemisine çeviriyor ve Füsun’u düşünüyordum. Öyle çok fazla tanımadığı halde beni seçip, bana kendini kararlılıkla vermesi içime işlemişti. Boyunun uzunluğu, göbeğinin kendine özgü çukuru, gözlerinde kimi zaman aynı anda beliren şüphe ve içtenlik, yatakta yatarken bana bakışındaki hüznü dürüstlük ve öpüşmelerimiz gözümün önünden gitmiyordu hiç.

Bağıra çağıra yokuşu çıkan futbol kalabalığıyla yürüyerek Divan Oteli’ne gittik ve futboldan, siyasetten konuşarak rakı içtik. Ben Füsun’u düşünüyordum.”¹²⁴

Maçtan sonra Kemal, kendisini aşk yuvaları olan, Merhamet Apartmanı’ndaki dairede bulur. Bu bölümde, dairenin Kemal için ne derece önemli olduğunu Kemal’in ağzından

¹²³ Banu Güven, "Aşkından müze yaratan adamın hikâyesi" (Röportaj) Ntv, 2 Eylül 2008.

¹²⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.52-54

dinleriz. Kemal'i Füsün ile geçirdiği dakikaları yâd ederken buluruz. Daireye o anları zihninde tekrar tekrar yaşamak için gider. Merhamet Apartmanı'ndaki daire Kemal için artık ayrı bir anlam taşımaya başlamıştır.

“Ama daireye girer girmez, aslında oraya Füsün ile geçirdiğim saatleri hatırlamak için geldiğimi anladım.

Daha o günden ben, eski eşyaların ve Füsün ile öpüşmelerimizin mutluluğuyla kıpır kıpır varlığını hissettiğim o odanın hayatımda çok önemli bir yer tutacağını anlamıştım.”¹²⁵

Kemal, ilk defa hissettiği bu yoğun duyguları sorgulamaya başlar. Hem mutludur hem de endişe içerisindedir.

“Ona âşık olabilir miydim? Derin bir mutluluk hissediyor ve endişeleniyordum. Bu mutluluğu ciddiye almanın tehlikeleriyle hafife almanın bayağılığı arasında ruhumun sıkışabileceğini, kafamın karışıklığından çıkarıyordum... Yemekte Füsün'u, öpüşmelerimizi aklımdan geçirdiğimi hatırlıyorum.

Aralarında hem arkadaş hem de “alçakgönüllü müdür” rolünü oynamaya çalıştığım memurlarımla gürültüyle şakalaşarak yemek yerken, Füsün'u, öpüşmelerimizi düşünmek, saatin bir an önce iki olmasını beklemek bana ağır gelecekti.”¹²⁶

Sık sık kendisini Füsün'u düşünürken yakalar. Yemek yerken, iş yerinde çalışırken, sinemada, yolda vs. Bir an önce onu görmek için sabırsızlanmakta ve saatin iki olmasını beklemektedir.

“Bahar sığağında sinemanın serinliğinden, küf kokan ağır havasından, hevesli bir-iki sinemaseverin fısıltısından, kalın kadife perdelerin kenarlarındaki gölgelere ve karanlık köşelere bakıp hayallere dalmaktan hoşlanıyor, az sonra Füsün'u göreceğimin bilinci, kafamın bir köşesinden bütün ruhuma bir mutluluk olarak yayılıyordu. Sinemadan çıktıktan sonra Osmanbey'in çarpık çurpuk ara sokaklarından, manifaturacılar, kahvehaneler, nalburlar,

¹²⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.55

¹²⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.55

gömlek ütöleyen kolacılar arasından Teşvikiye Caddesi'ne, buluşma yerimize doğru yürürken bunun son buluşmamız olması gerektiğini düşündüğümü hatırlıyorum.”¹²⁷

Kemal hissettiği duygulardan pek emin değildir. Yaşadığı bu mutluluğu aklıyla değil, teniyle tadıp yaşadığını düşünür. Bu mutluluk Kemal'e göre, teninin yaşayarak tattığı ve daha sonra sıradan hayatın içinde, telefonla konuşurken ensesinde ya da nişanlısı Sibel ile Taksim'de yemek yerken göğsünün ucunda hissederek hatırladığı bir şey gibi gelir. Yani tamamen tenseldir.

Yazar burada, kahramanın hissettiği duyguları, tensel hislerle bağdaştırma çabasındadır. Nitekim Kemal'i bu bölümlerde sürekli “Âşık mıyım, değil miyim” karmaşası içinde buluruz. Her ne kadar tensel zevklere indirgemeye çalışsa da aslında öyle olmadığını zaman ilerledikçe görecektir.

Hayatının normal seyrinde devam etmesi için Füsun'a âşık olmaması gerektiğini düşünür. Füsun'un insanlığına, şakalarına kapılmaması gerektiğini sezer. Aslında Kemal, bu aşkı yaşamamak için kendisini engellemeye, duygularını kontrol etmeye çalışmıştır diyebiliriz. Fakat uzak durmak istemesine rağmen üniversite giriş sınavına hazırlanan Füsun'a matematik çalıştırmak için dairede buluşmaya başlamıştır. Tabii ki bu matematik buluşmaları görüşmeleri için bahanedir.

“Güzel mutlu hayatıma bütün alışkanlıklarım ile devam edebilmek için Füsun'a âşık olmamam gerektiğini, o gecelerde Nişantaşı'nın ışıklarını seyrederken arada bir aklımdan geçiriyordum. Bunun için Füsun ile arkadaşlığa, onu dertlerine, şakalarına ve insanlığına kapılmamam gerektiğini seziyordum. Matematik derslerimizden ve sevişmekten geriye zaten çok az vakit kaldığı için bu çok zor değildi. Mutlu sevişme saatlerinden sonra, alelacele giyinip daireden çıkarken, bazen Füsun'un da bana “kapılmamak” için aynı dikkati gösterdiğini düşünmeye başlamıştım. Bu aşırı mutlu olağanüstü tatlı dakikalarda aldığımız zevklerin, yaşadığımız mutluluğun bilinmesinin, hikâyemin anlaşılması için şart olduğunu düşünüyorum.”¹²⁸

¹²⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.57–58

¹²⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.59–64

Bahsettiğimiz gibi Kemal Füsun'a olan bağlılığını yaşadıkları cinsel birlikteliğe bağlamaktadır. Yaşadıkları bu anları, aşk hikâyelerini sürükleyen temel ateş olarak görür.

“O sevişme anlarını yeniden yeniden yaşama isteği ve o zevklere bağlılık, hikâyemi sürükleyen temel ateştir elbette. Yıllar boyu ona duyduğum bağlılığı anlamak için o eşsiz sevişme anlarını her hatırlayışında, mantıklı düşünceler yerine gözümün önünde o sevişme saatlerimizden güzel görüntüler canlandı.”¹²⁹

Hatta Kemal, aşkın tanımını da bu bağ üzerinden “Aşkı doğuran şey, sevişme zevkimiz ve sürekli tekrarlanan bu istek miydi, yoksa bu isteği karşılıklı doğuran ve besleyen başka şeyler mi?” cümlesiyle sorgulayacaktır. Kahramanımızı ara ara yoklayan bu “âşık mıyım, değil miyim” sorgulamaları bu bölümde de karşımıza çıkar. Kemal henüz hissettiği duyguları biraz da Füsun'a âşık olma korkusuyla sorgulamaktan yine vazgeçecektir. “Şekerci dükkânına girmiş bir çocuk gibi” sadece yaşadığı mutluluğu düşünmeye koyulacaktır.

“Sınırsız ve çocuksu sevişme zevkimizin dışında, beni ona bağlayan şey neydi? Ya da niye onunla bu kadar içten bir şekilde sevişebiliyordum? Aşkı doğuran şey, sevişme zevkimiz ve sürekli tekrarlanan bu istek miydi, yoksa bu isteği karşılıklı doğuran ve besleyen başka şeyler mi?”¹³⁰

Romanın ana kadın kahramanı olan Füsun'un duygularından roman boyunca çok az bahsedilmiştir. Bu, roman açısından bir eksiklik denebilir. Karşılıklı yaşanan bir aşk olmasına rağmen, roman tamamen Kemal'in duyguları, yaşadığı aşk acıları üzerinden kurgulanmıştır. Romanda duygular açısından Kemal ön plandadır. Kemal'in tutkusunun iki yanı da yakıp kavuran bir ateş mi, yoksa tek taraflı mı olduğu bir türlü anlaşılmaz. Yazar da bir röportajında Füsun karakterini ortaya çıkarmak için çaba sarf ettiğini dile getirir:

“Ama Füsun'u da ortaya çıkarmak için çırpındım. Bütün bunlar, Kemal'in bütün dikkatinin Füsun'a açılabilmesi için.”¹³¹

¹²⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 64

¹³⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.65

¹³¹ Orhan Pamuk röportajı, Zaman Gazetesi, 06.09.09

Fusun, roman boyunca karşılık bulamayan aşkının intikamını almaya çalışan birinden, film yıldızı olmak için her şeyi yapabilecek hırslı kadına uzanan geniş bir yelpazenin iki ucunda gider gelir. Onunla ilgili elimizdeki en net bilgi çok güzel olduğudur ki bu da bir karakteri canlı kılmak için yetersiz bir veridir. Fusun'un en çok vurgulanan özelliğinin görünüşü olması feminist bakış açısından çok anlamlı bir göstergedir.

Bu durumu yazarın kadın ruhunu yeterince tanımaması, onlara tarafsız bir gözle bakamamasına bağlayabiliriz.

Fusun'un neler hissettiğine roman boyunca çok az tanık oluruz. Bu bölümde Fusun'un aşk hakkındaki düşüncelerini az da olsa öğreniriz. Fusun on sekiz yaşında olmasına rağmen hayalperest bir genç kız değildir. Aksine yazarımız oldukça gerçekçi, gururlu, sağlam bir genç kadın imajı çizmiştir. Fusun'un daha toy denebilecek yaşta olmasına rağmen, aşk gibi duygusal bir konuya da gerçekçi bir şekilde yaklaşması bu düşüncemizi doğrular niteliktedir. Bu yazarın, görmek istediği kadın tipidir.

Romanda eleştirilecek bir diğer nokta da Fusun için seçilen yaştır. Tanıştıklarında Kemal otuz, Fusun ise on sekiz yaşındadır. Yaşına göre aşırı olgun hareketleri, cinsellik konusundaki rahatlığı –yetmişli yıllar ve orta sınıf bir aileye rağmen- abartılıdır. On sekiz yaşında olmasına rağmen otuz yaşlarında olgun bir kadın gibi davranmaktadır. Yazar Fusun'da, birçok şey görmüş geçirmiş, feleğin çemberinden geçmiş bir kadın imajı yaratmaya çalışmıştır, fakat on sekiz yaş bunun için oldukça genç bir yaştır.

“ Dergilerde, televizyonda, şarkılarda durmadan aşktan söz edilmesinden hoşlanmasına rağmen bu duygudan her an bahsedilmesini dürüst bulmuyor, âşık olmayan pek çok insanın ilgi çekmek için duygularını abarttığını düşünüyordu. Onun için aşk, bir insan uğruna bütün hayatını verebileceği, her şeyi göze alabileceği şeydi, evet. Ama hayatta da bir kere olurdu ancak.”¹³²

Fusun, Kemal'in gözünde 'güzel, masum bir yavrucaktır.' Kemal'den öğrendiğimiz davranışları değerlendirildiğinde karşımıza farklı bir kimlik çıkar. Romanın temel izleği olabilecek kadar önemsenmiş, sayfalar boyunca anlatılarak o yıllarda son derece önemli

¹³² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 70

olduğu kafamıza kazınmış bekâret gerçeğine karşın başka bir kadını sevdiğini çok iyi bildiği Kemal’le sevişir. Romanda Füsun’un, arzusunu hissettiren ama çok da ısrarcı olmayan Kemal’le ikinci buluşmada sevişmesine gerekçe oluşturacak tek cümle yoktur.

Füsun Kemal’le bir kurban teslimiyetiyle değil, bekâretinden kurtulması gereken bir yük gibi görerek sevişir. Üstelik Kemal’e bunu ilk defa yaşayacak kadar büyük bir sevgi de duymamaktadır. Anlık bir arzuyla yakınlaşır, ardından her gün buluşup sevişmeye başlarlar. İlişkileri epey ilerledikten sonra “ Ben sana âşık oldum,” diyerek bundan sonrasının ne olacağını sorar.

Kemal’in nişanlısını bırakmayacağını anlayınca da hemen başka biriyle evleniverir. Bir kurbanın tavrı değildir bütün bu olup bitenler, aşk hiç değildir.

Yazar, aşkın en önemli belirtisinin sevgili adayını sürekli düşünmek ve onu kıskanmak olarak belirler. Kemal de bu tez doğrultusunda Füsun’a âşık olmak üzere olduğunun farkına varır. Zihninde, yaşadığı bu aşkı kabullenememe hali de devam etmektedir. “Âşık mıyım, değil miyim” sorgulamaları sürekli Kemal’in aklını karıştırır.

“İnsanın aklının sevgili ya da sevgili adayıyla sürekli meşgul olması aşkın en önemli belirtisi ise, Füsun’a âşık olmak üzereydim. Ama içimdeki akılcı, soğukkanlı adam, kafamın sürekli Füsun’la uğraşmasının öteki erkeklerden kaynaklandığını söylüyordu. Kıskançlığın da çok önemli bir aşk belirtisi olduğu yolundaki itiraza ise, mantığımın telaşlı cevabı bunun geçici bir kıskançlık olduğu yolundaydı.”¹³³

Kemal, Füsun’u göreceği ve ona sarılacağı zamanın gelmesi için kalan saatleri hesaplar.

“Bu hediyeyi ona vereceğim ve ona sarılıp bütün kıskançlığımı unutacağım zamana daha on beş saat olduğunu hesaplayıp, ona telefon edemediğim için ilk defa bir acı hissettim.

Şu anda ne yapıyordu acaba? Ayaklarım beni eve değil, tam aksi yöne götürüyordu... İçimdeki mantıklı kişi bütün sarhoşluğuma rağmen ölmemişti, kapıyı Füsun’un babasının

¹³³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.70

açacağını söylüyordu. Uzaktan evlerini ve aydınlık pencerelerini görünceye kadar yürüdüm. İkinci katın kestane ağacına yakın pencerelerine baktıkça yüreğim hızlanıyordu.

Aklı sürekli Füsun ile meşguldür. Füsun'un yaşadığı evi uzaktan görmek bile kalp atışlarını hızlandırmaya yeter.

Bu manzaraya bakarken, buraya aslında Füsun'u bu mehtaplı gecede bir kere görebilmek, öpebilmek onunla konuşabilmek kadar bu akşam bir başkasıyla beraber olmadığından emin olmak için de geldiğimi, sarhoş aklım şimdi bana dürüstçe söylüyordu.”

134

Kemal hissettiği duyguların hayatını ne derece kötü etkileyeceğinin farkındadır. Kendi ailesine denk olan Sibel'le nişanlıdır, işinde gücünde, düzenli bir hayat sürmektedir. Yoğun bir aşka kapılmanın korkunç olacağını bilir; fakat bunu engelleyemez.

“Yoğun bir aşka kapılmam, o sıralar korkunç olurdu.”¹³⁵

Butikte karşılaşmaları sonucunda filizlenen ve Merhamet Apartmanı'ndaki dairede büyüyen bu büyük aşkın ilk itirafını Füsun yapar. Kemal'e âşık olduğunu ağlayarak haykırır. Füsun, Kemal'e olan aşkını da kendince “Sabahtan akşama kadar bir insanı düşünmek” olarak cümlelere döker.

“-Sana âşık oldum. Sana çok fena âşık oldum!

Sesi hem suçlayıcıydı, hem de beklenmedik ölçüde şefkatliydi.

Bütün gün seni düşünüyorum. Sabahtan akşama kadar seni düşünüyorum.

Ellerini yüzüne kapayıp ağladı.

Kemal de Füsun'u sevdiğini söyler; fakat kendi sözlerini Füsun'unkiler kadar samimi bulmaz. Hatta bu itiraf karşısında salakça gülmeyi bile düşünür; ama çok da sevinir.

¹³⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.78-79

¹³⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 79

İçimden gelen ilk tepkinin salakça gülümsemek olduğunu itiraf edeyim. Ama bunu yapmadım. Hatta aşırı sevincimi gizleyip, duygulu bir ifade takınarak kaşlarımı çattım. Hayatımın en içten ve yoğun anlarından biriydi, ama halime bir yapmacıklık sinmişti.

-Ben de seni seviyorum.”¹³⁶

Bütün içtenliğine rağmen Kemal, kendi sözlerini onunkiler kadar güçlü ve sahici bulmaz. Füsun’dan sonra söylediği için kendi hakiki aşk sözlerine bir teselli, nezaket ve taklit tınısı sindiğini düşünür. Hatta gerçekten Füsun’a, âşık olsa bile(bir ihtimal bu doğrudu da) aşkının aldığı bu korkutucu boyutu ilk Füsun itiraf ettiği için, oyunu onun kaybettiğini belirtir.

Aşağıdaki paragrafta yazar bir ruh doktoruna aşkın tanımını yaptırır. Tanımda dikkat edilecek nokta, yazarın tekrar burada aşk ile cinselliği özdeşleştirmesidir. Yazar, aşkı “Bir insanın sürekli aynı kişiyle sevişmek istemesidir” cümlesiyle tanımlar. Böylece, bu cümleyle cinsellikle aşk duygusu arasında sıkı bir ilişki kurmuş olur. Dikkat edilirse Kemal ve Füsun arasındaki bu tutkulu aşkı da cinsel duygular üzerinden örer. Cinselliği bu denli öne çıkarması, hatta aşkın temeline oturtması abartılı bir tespittir. Aşk gibi masum bir duyguyu her seferinde tensel hazlarla bağdaştırmak yetersizdir.

“Amerika’dan yeni dönmüş ve muayenehanesini yeni açmış bir “ruh doktoru” , orta yaşlı ama fıkır fıkır bir kadının ısrarlı soruları üzerine, çevresinde toplanan kalabalığa aşkın tarifini yaptı: Bir insanın başka fırsatları olmasına rağmen onları reddedip sürekli aynı kişiyle sevişmek istemesine, bu mutluluk verici duyguya “aşk” denirdi.”¹³⁷

Kemal, bir cenaze törenine katılan Füsun’u Nişantaşı’ndaki evinin balkonundan seyreder. Sosyete kadınları arasında Füsun’u görür görmez kalbi saçma bir hızla atmaya başlar. Yetmiş-seksen metre mesafeden onun soluk alıp verişini, kaşlarını çatışını, öğle sıcaklığında yumuşak teninin hafif hafif terleyişini, kalabalıkta başörtülü kadınlar arasında sıkışıkça, canı sıkıldıkça alt dudaklarının sol yanını ön dişleriyle hafifçe ısırışını ve incecik gövdesinin yükünü bir bacağından ötekine verişini gibi ayrıntıları olduğu yerden yalnızca görmez, adeta içinde hisseder. Sevgilisinin her hareketini ince ayrıntılarıyla inceler. Aşkın en önemli belirtisi olan kalp atışı hızı da fazladır.

¹³⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 79

¹³⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.91

“Tıpkı bir rüyadaki gibi çaresizlikle balkondan aşağı bağıırıp ona el sallamak geliyordu içimden, ama ağzımdan bir ses çıkmıyor, kalbim bütün gücüyle atmaya devam ediyordu.

Aşağı inip Füsün’u seyrettim. Başörtüsü ona mağrur ve kutsal bir güzellik vermişti.”¹³⁸

Füsün ile yaşadığı bu gizli mutluluk Kemal’i arkadaş toplantılarında daha sessiz yapar, olup bitenleri seyretmekten daha çok hoşlanır hale gelir. Bu aşk onu oldukça sessizleştirir. Kendi içerisine, ruh dünyasına kapanır.

“İçime yavaş yavaş bir keder çöküyordu, ama o günlerde açık seçik hissetmiyordum bunu, hikâyemin üzerinden yıllar geçtikten sonra, şimdi görebiliyorum. O günlerde en fazla “sessizleştiğimi” fark etmişim.

Böyle durumlarda sözler değil, tavırlar, acımızın hakikiliği hatta gücü değil, çevredeki havaya uyum yeteneğimiz önemlidir. Sigaranın o kadar sevilmesi, nikotininin gücünden değil, bu boş ve anlamsız âlemde, insana anlamlı bir şey yaptığı duygusunu kolaylıkla vermesindedir, diye düşünürüm bazen.”¹³⁹

¹³⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 95

¹³⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 110–111

3.8.4. Füsün'un Gölgesinde Hilton'daki Nişan

Kemal, Füsün ile tanışmadan önce Sibel ile nişanlanmak üzeredir. Akli her ne kadar Füsün'a takılmış olsa da Sibel'le nişanlanır. Hilton'daki bu büyük nişana uzak akrabaları olan Füsünlar da katılır.

Kemal, aklının bir köşesiyle sürekli olarak Füsün'u düşündüğünü, arkalarda bir yerde Füsün'un oturduğunu içinde hep hissettiğini, hep onu düşündüğünü, yalnız okurlardan değil, kendinden de utançla saklamaya çalıştığını fark eder. Bunu başaramadığını da itiraf eder.

“Zaten görüyorsunuz, başaramadım. Bari bundan sonra okura dürüst olayım.”¹⁴⁰

Kendi nişanı olmasına rağmen Kemal'in, Füsün'un orada olduğunu bilmesi bile onu heyecanlandırır. Böyle bir durumda bile Kemal'in hissettiği duygular üzüntü ve telaştan ziyade heyecan ve mutluluktur.

“Çok güzeldi. Sırf onu uzaktan olsun biraz görmek bile, içimi mutluluk ve heyecanla dolduruyordu.”¹⁴¹

Kemal'in aşkla kendisine yaklaştığını fark eden Füsün'un yüzünde tarifsiz bir mutluluk belirir. Yazar Füsün'un heyecanını şöyle ifade eder.

”Bir anda kıpkırmızı kesildi ve koyu pembe renk tenine harika bir canlılık geldi.”¹⁴²

Kemal, Füsün'a bir öğretmen şefkatiyle gülümser. Kalabalığın ve müziğin uğultusunda –bir rüyadaki gibi- Füsün'un seyreder. Füsün ile gelen mutluluk onu mest etmeye yeter.

“...yarısı gözükten güzelim göğüslerine, harika omuzlarına, çocuksu kollarına son bir bakış attım. Geri dönerken mutluluğun sahile vuran dev bir dalga gibi ağır çekimle içimde

¹⁴⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 129

¹⁴¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 131

¹⁴² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 132

büyüdüğünü, bütün geleceğime bir zafer duygusuyla vurmak üzere olduğunu derinden hissettim.”¹⁴³

Kemal nişanda görüştüğü Füsun ve annesinin tavırlarından bu ilişkinin bitmeyeceğini anlar. Bu durum onu çok mutlu eder.

“Çünkü annesinin sözlerinden ve Füsun’un öfkeli ve kırık bakışlarından ilişkimizi bitiremeyeceği, annesinin bile, bazı beklentilerle şimdiden buna razı olduğu sonucunu çıkarmıştım. Büyük dikkat ve ihtimamla davranır ve onu ne kadar çok sevdiğimi ona hissettirebilirim, hayatım boyunca Füsun’un benden kopmayacağını anlamıştım!”¹⁴⁴

Bu çarpık ilişkiyi ileride, evlendikten sonra da devam ettireceğini düşünerek sevinir; çünkü hiçbir şekilde Füsun’u kaybetmeyi göze alamamaktadır. Yazarın evlilik dışı ilişkilere bakış tarzı ilginçtir. Bunu, hayatta kendisine genç yaşında bahşedilmiş bir şans olarak görür.

“Allah’ın bazı özel kullarına, babamlara, amcamlara ancak elli yaşlarında ve büyük eziyetlerden sonra birazcık bağışladığı ahlak dışı erkek mutluluğunu; yani bir yandan eğitimi, kültürü uygun, akli başında ve güzel bir kadınla mutlu bir aile hayatını bütün zevkleriyle paylaşırken, diğer yandan güzel, çekici ve vahşi bir kızla gizli ve derin bir aşk ilişkisini yaşayabilme talihini, bana daha otuz yaşındayken ve çok da bir acı çekmeden neredeyse karşılıksız olarak bağışladığı anlamına geliyordu bu.”¹⁴⁵

Nişan boyunca Füsun’un hayali Kemal’i bırakmaz. Bu hayal, tüm gecesini hatta geleceğini aydınlatır.

“Masaya oturur oturmaz, tıpkı fişe takılmış elektrikli bir alet gibi, Füsun’un hayali içimde gene bütün gücüyle ışımaya başladı. Ama bu sefer hayalin ışınları huzursuzluk değil, mutluluk saçıyor ve yalnız geceyi değil, bütün geleceğimi de aydınlatıyordu.”¹⁴⁶

¹⁴³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.133

¹⁴⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.133

¹⁴⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.133

¹⁴⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.138

Kemal ne Sibel'den ayrılmak ne de Füsün'ü bırakmak ister. Bu şekilde ikisi ile de beraber olmak ister. Sibel ve Füsün ile birlikte süreceği hayatı düşünür. Evlilik dışı yaşanan ilişkilere bir erkeğin bakış tarzını yansıtmaya açısından ilginç satırlardır.

“Mutluluklarının asıl kaynağı gizli sevgileri olan, ama karıları ve aileleri sayesinde mutluymuşlar gibi davranan erkekler gibi yapmaya başladığımı, Sibel sayesinde çok mutluymuşum gibi davrandığımı kısa bir an açıkça hissettim”¹⁴⁷

Kemal nişan boyunca Füsün'ü izler. Füsün'ü nişanda Satsat'ın genç ve yakışıklı yeni memuru Kenan ile dans ederken görür ve kıskanır. Aşk beraberinde kıskançlığı da getirir.

“...piste bir göz attım ve Füsün'un dans ettiğini gördüm... Satsat'ın genç ve yakışıklı yeni memuru Kenan ile... Vücutları birbirlerine fazla yakındı... Karnıma bir ağrı yayıldı. Masaya oturdum.”¹⁴⁸

Romanın birçok yerinde yazar aşk açısından bahsederken “karna yayılan bir ağrı” cümlesini kullanır. Hatta aşktan bir hastalık olarak bahseder. Aşkı, can yakan bir hastalıktan farklı görmez.

Yazara göre aşk sevinçle karşılanacak bir duygu değildir, aksine aşk sade acının kendisidir. Bu yüzden romanın ileriki bölümlerinde yazar aşktan bahsederken aşk kelimesi yerine “hastalık” kelimesini kullanacaktır. Kemal'in düştüğü bu durumu bir hastalıktan bahseder gibi anlatacaktır.

Orhan pamuk romanları ince ayrıntılarla birbirinin devamı niteliği taşır. Bunun bir örneğiyle de bu bölümde karşılaşırız. Kara Kitap romanının ana kahramanlarından olan Celal Salik burada, Kemal'in nişanında karşımıza çıkar.

Yazar, Celal Salik'e “iyi bir köşe yazısı ile iyi bir aşkı birleştiren şeyi” sorar. Bir nevi köşe yazarına aşkı sorgular. (Daha önceki satırlarda psikolağa yaptırdığı gibi) Köşe yazarının verdiği cevap çok yerindedir. İkisi de yaşadığımız anı mutlu kılmalıdır; fakat

¹⁴⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.138

¹⁴⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.148

ikisinin de gücü, güzelliği kalıcılığındadır diye yanıtlar. Dikkat edersek aslında yazar satır aralarına ufak ufak “aşk” tanımları sığdırmıştır. Celal Salik’in yanıtı da bu tanımlardan biridir.

“... Gazeteci Celal Salik ile iki şarkı arasındaki sessizlikte gene yan yana geldik. “İyi bir köşe yazısı ile aşkı birleştiren şeyi buldum Kemal Bey,” dedi bana. “Nedir?” “Aşk da köşe yazısı da, tabii ki bizi şimdi mutlu etmelidir. Ama ikisinin de güzelliği ve gücü, akıldan hiç çıkmamasıyla ölçülür.” “Üstat, bunu bir gün yazın” dedim ben.”¹⁴⁹

Kemal kendi nişanında sevdiği kızla dans eder. Romanda ‘tam da aşk romanı tadında’ dedirten sahnelerden biridir. Füsün ile bir an bakışır, sonra elini Füsün’un beline koyar ve dans ederek hafifçe onu oradan kız kaçıran bir aşğın heyecanı ile uzaklaştırır. Yaşadığı mutluluğu şu cümlelerle ifade eder:

“Onu kollarımın arasına alır almaz hissettiğim huzuru nasıl anlatmalı? Gözyaşları ancak tek bir kişinin kucağında dinen bebeklere olduğu gibi, içimi derin, yumuşacık ve kadifemsi bir mutluluk sessizliği sarmıştı. Bakışlarından Füsün’un da aynı mutluluğu hissettiğini anlıyor; sessizliğimizin karşılıklı olarak birbirimize verdiğimiz mutluluğun farkında olduğumuz anlamına geldiğini hissediyor; dansın hiç bitmemesini istiyordum.”¹⁵⁰

Dans sırasında Kemal Füsün’a ilişkilerinin durumunu değerlendirir. Kendi nişanında olduklarını unutmuş gibidir. Kemal’in tavırları aşkın sınır tanımaz, gözü kör hallerinin izlerini taşır.

“İki insan bizim gibi birbirini severse, kimse giremez onların arasına, kimse” dedim hiç hazırlamadan ağzımdan çıkıveren sözlere kendim de hayret ederek. “Bizim gibi sevgililer, hiçbir şeyin aşklarını bitiremeyeceğini bildikleri için en kötü günlerinde bile, içlerinde hiç bitmeyen bir teselli duygusu taşır. Ama bundan sonrasını durduracağımdan, düzeltereğimden emin ol.”¹⁵¹

¹⁴⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.157

¹⁵⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.157

¹⁵¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.158

Yanlış bir zamanda tanıştıklarından, her şeyi yoluna koyacağından, düzeltereğinden bahseder. Füsun'u kaybetme korkusu yaşamaktadır, bir nevi âşık olduğu kızın gönlünü almaya çalışır.

“Çok talihsiz bir zamanda karşılaştık” dedim. “Ne kadar hakiki bir aşk yaşayacağımızdan hemen ilk günlerde emin olamazdık. Ama bundan sonra her şeyi yoluna koyacağım.”¹⁵²

Füsun Kemal'in aklını o kadar meşguldür ki, nişan gecesinde bile Füsun ile Merhamet Apartmanı'ndaki dairede buluşacakları saate ne kadar zaman kaldığını hesaplamaktadır.

“Her şeyi şimdiden yoluna koymuştum ve on üç saat kırk beş dakika sonra Merhamet Apartmanı'nda Füsun'la buluşacaktım.”¹⁵³

Kemal, Füsun'u kaybetmeyi göze alamaz. Nişan gecesinde dahi ileride Sibel ile değil de Füsun ile evleneceğini aklının bir köşesiyle düşünür.

“Danslardan yorgun düşmüş, kıyafetleri hoş bir şekilde açılmış güzel kızlarla, gecenin sonuna kalmış olan konuklarla, çocukluk arkadaşlarımla ve otuz yıldır tanıdığım şefkatli teyzelerle gülüşüp şakalaşıyor; aklımın bir yanıyla da tedbir olarak, iş oraya gelirse sonunda Sibel ile değil, Füsun ile evleneceğimi düşünüyordum.”¹⁵⁴

Füsun'un nişan gecesi dans ettiği Satsat'ın genç ve yakışıklı memuru Kenan, Füsun'a Kemal ile Sibel'in her akşam ofiste buluştuklarını anlatır. Bu olay Füsun'u çok incitir.

“Kenan Füsun'a anlatmış o da bana anlattı... Kalbi kırık Füsun'un. Çünkü Satsat'ta herkes, her akşam orada Sibel'le buluşup herkes gittikten sonra patron odasındaki divanın üzerinde seviştiğinizi biliyormuş... Şakalar da bunun üzerineymiş.”¹⁵⁵

Bu olayla birlikte romanda sekiz yıl sürecek acı dolu ayrılık günleri başlamış olur. Aşk acısını anlatmak için yazar âşık ile maşuku ayırmıştır da denebilir. Bu bölümden sonra yoğun

¹⁵² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.158

¹⁵³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.159

¹⁵⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.160

¹⁵⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.163

bir şekilde Kemal'in tutulduğu “aşk hastalığı” ile mücadelesine tanık oluruz. Yazar Füsun’u uzun bir süre romandan çıkarır ve Kemal’i sekiz yıllık derin bir aşk acısı içerisine gömer.

Bu bölümden itibaren -yazarın da birbirine denk gördüğü “aşk ve acı zamanları” başlar. Aşkın en yoğun hali de bu bölümle başlamış olur. Bu dönem sekiz yıl sürmüştür. Kemal için çekilmez ve zor günlerdir. Füsun romandan bir süreliğine çıkar; çünkü aşk acısını yaşatmak ve anlatmak için ayrılık gereklidir. Yukarıdaki paragrafta bahsettiğimiz sebeple yazar, kadın kahramanımızı romandan bir süreliğine çıkarır. Kemal, Füsun’un hayaliyle ve hatıralarıyla yaşamaya başlar.

Füsun’un bu ayrılık süresince neler yaşadığından, neler hissettiğinden yine habersiz kalırız. Onun da bu ayrılık süresince neler yaşadığından ve neler hissettiğinden biraz dahi olsa haberdar olamayız, bu durum romanı bir açıdan eksik bırakmıştır. Büyük aşkın yoğun; fakat tek taraflı bir şekilde yaşandığı izlenimi yaratmıştır.

3.8.5. Ayrılık Acısıyla Dolu Aşk Günleri

Kemal nişanının ertesi günü Füsun'un Merhamet Apartmanı'ndaki daireye geleceğinden pek de emin olmayarak daireye gider. Beklemeye koyulur; fakat Füsun o gün de, sonraki dört gün de gelmez. Kemal için ayrılık acısıyla alevlenen bekleme günleri başlamıştır.

“...ertesi gün her zamanki buluşma saatimizde Füsun'un geleceğine kendimi inandırmaya çalıştım. Ama ertesi gün de, sonraki dört gün de gelmedi.”¹⁵⁶

Bu paragrafta dikkat edeceğimiz nokta yazarın aşk acısının vücutta hissedildiği yerin tarifidir. Yazar aşk acısının vücuttaki yerini “karnıyla yüreği arasında” belirler. Acının okurlar tarafından etkili bir şekilde hissedilmesi ve anlaşılması açısından oldukça başarılı bir tasvirdir.

“Her gün Merhamet Apartmanı'na her zamanki buluşma vaktinde gidiyor, beklemeye başlıyordum. Oraya erken gidip beklemenin acımı artırdığını anlayınca, ikiye beş kaladan önce gitmemeye karar verdim. Sabırsızlıktan titreyerek içeri girerdim; ilk on-on beş dakikada aşk acıyla umut birbirine karışır, karnımla yüreğim arasındaki ağrıyla, burnumun ve alınımın içinde hissettiğim heyecan çatışırdı.”¹⁵⁷

Kemal baş başa kaldığı bu acıyı ruhunda, beyninde ve bedeninde yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Bu bölümde “aşk ve umut” ilişkisini gözlemleriz. Âşık olan ve bekleyen her insanın mutlaka bir umudu vardır. Kemal de ara ara içinde yanıp sönen umut ışıklarıyla Füsun'u bekler.

“Her zamanki buluşma saatimize doğru akan dakikalarda, içimde “bugün, evet, şimdi geliyor” duygusu bir bahar çiçeği gibi kendiliğinden açılırdı. O anlarda, vaktin daha çabuk geçmesini bir an önce güzelime kavuşabilmek için isterdim. Ama o beş dakika hiç geçmezdi.”¹⁵⁸

¹⁵⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.164

¹⁵⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.164

¹⁵⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.165

Bu bölüme başlık olarak “Aşk ve Zaman Karmaşası” dersek sanırım yanlış olmaz. Yazar sevgilisiz geçen her anın nasıl hesaplandığını, nasıl sindire sindire her salisesiyle hissedildiğini başarılı bir şekilde kelimelere döker. Geçen her saniye Kemal’i sevgilisinden uzaklaştırmaktadır. Acıyı adeta dakikalara böler. Dakikalardan aklında desteler oluşturur. Her saniyede, her dakikada değil beş dakikada bir üzülmeye gerektğini hesaplar. Tamamen zaman ve bekleyişin mücadelesidir. Yazar kahramanın yaşadığı aşk acısını ve sevgilisiz geçen zamanın ağırlığını okuyuculara bu cümlelerle etkili bir şekilde hissettirmeyi başarır.

“İskeleden uzaklaşan bir gemideki yolcu gibi, geçen her saniyenin beni arkada bıraktığım sevgilimden aslında uzaklaştırdığını bildiğim için, geçen dakikaların o kadar çok olmadığına kendimi inandırmaya çalışır, bu amaçla anlardan ve dakikalardan aklımda küçük desteler yapardım. Her saniyede her dakikada değil, ancak beş dakikada bir üzülmeliydim! Bu yöntemle beş tek dakikanın acısını son dakikaya kadar ertelemiş olurdum. İlk beş dakikanın geçtiğini inkâr etmek artık imkânsız olunca, yani geç kalma gerçek olunca, acı çivi gibi içime batar; can havliyle, Füsün’un buluşmalarımıza hep beş-on dakika geç geldiğini düşünür(bunun ne kadar doğru olduğunu o sırada çıkaramazdım artık) ondan sonraki beşlik dakika destesinin ilk dakikalarında daha az acı çeker, az sonra kapıyı çalacağını, az sonra tıpkı ikinci buluşmamızda olduğu gibi, onu birden karşımda buluvereceğimi umutla düşlerdim. Kapıyı çalınca önceki günlerde gelmediği için ona kızacağımı ya da onu görür görmez affedeceğimi kurardım.

Beşer dakikalık destelerin dördüncüsünün ve beşincisinin de geçtiğini de kabul etmek için umutsuzlukla biraz direndikten sonra, mantığım en sonunda Füsün’un o gün de gelmeyeceğini kabul etmek zorunda kalır, o zaman içimdeki acı bir anda öyle artardı ki, dayanabilmek için kendimi bir hasta gibi yatağa atardım.”¹⁵⁹

Yazar yaşanan bu aşk ve acı halinin beden üzerinde etkili olduğu bölgeleri ve bu acının başlangıç noktasını belirlemeye çalışır. Bunu insan bedenini gösteren bir resim üzerinde yapar. Yani soyut bir kavram olan aşk acısını somutlaştırmaya çalışır. Aslında birçok insanın yaşadığı bu duyguları somut bir şekilde anlatmaya çalışır. Bu satırları okuyan birçok okur “evet tamamen böyle oluyor, burada hissediyorum” cümlelerini içinden geçirecektir.

¹⁵⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.166

Acının başlangıç noktasını daha önce de belirttiğimiz gibi “acının en yoğun olduğu midemin sol yanının yukarı kısmı” olarak belirler. Acı sadece başlangıç noktası olan sol tarafta kalmaz tüm iç organlara yayılır ve insanı boğacakmış gibi sıkıştırır.

Belirttiğimiz gibi aslında herkesin yaşadığı, hissettiği bu durumları yazar, en açık ve somut bir şekilde kelimelere dökmüş olur. Aşk acısının beden üzerindeki etkisi ancak bu kadar güzel bir şekilde tarif edilebilirdi. Romandaki bu bölüm o yüzden oldukça etkileyicidir.

Yine aşağıdaki paragrafta aşk acısı güzel bir şekilde tasvir edilir: “Sanki içime bir tornavida ya da kızgın bir demir sokulmuş içeriden kanırtılıyormuş hissine kapılırdım.” Başka bir cümlede: “Sanki midemden başlayarak bütün karnımda keskin asitli sıvılar birikiyordu, sanki yakıcı ve yapışkan küçük denizyıldızları iç organlarıma yapışıyordu.” Diyen yazarımız kahramanın yaşadığı o yoğun aşk acısını okura hissettirecek kadar başarılı benzetmeler yapmıştır.

“...acının en yoğun olduğu başlangıç noktasının, midemin sol yanının yukarı kısmında olduğunu belirteyim. Acı güçlendiği vakit, şekilde görüldüğü gibi, göğsümle midem arasındaki boşluğa hemen yayılırdı. O zaman gövdenin yalnız sol kısmında kalmaz, sağa da geçerdi. Sanki içime bir tornavida ya da kızgın bir demir sokulmuş içeriden kanırtılıyormuş hissine kapılırdım. Sanki midemden başlayarak bütün karnımda keskin asitli sıvılar birikiyordu, sanki yakıcı ve yapışkan küçük denizyıldızları iç organlarıma yapışıyordu. Şiddetlendikçe hacmi genişleyerek artan acı, alnıma, enseme, sırtıma, hayallerime, her yerime vurur, beni boğar gibi sıkıştırırdı.

Bazen göbeğimde, tam göbek çukurunun etrafında, resimde gösterdiğim gibi, sanki bir yıldız şeklinde birikir ve asitli sert bir sıvı gibi boğazıma, ağzıma dolup sanki beni boğup öldürecekmiş gibi korkutur, oradan bütün gövdemi zonklatır, beni inletirdi. Elimi duvara vurmak, jimnastik hareketleri yapmak, gövdemi bir sporcu gibi zorlamak, bir an için acıyı unuttururdu; ama en zayıfladığı zamanlarda bile, bir türlü tam kapanamayan bir musluktan damlayan damlalar gibi, acının kanıma karıştığını hep hissederdim. Acı bazen boğazıma kadar çıkar, yutkunmamı zorlaştırır, bazen sırtıma, omuzlarıma, kollarıma yayılırdı. Ama her zaman asıl midemdeydi, merkezi orasıydı.”¹⁶⁰

¹⁶⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.167

Kemal yaşadığı bu acının ruhu ve aklı ile ilgili bir durum olduğunu bilir; fakat bundan kurtulmak için harekete geçmez. Bu acıdan kurtulmaya çalışmaz. Tek avuntusu da Füsun'un bir gün Merhamet Apartmanı'na geleceği umududur. Tek sığınağı bu düşüncedir. Tam bir aşk ve umut halidir.

“Bütün bu elle tutulur niteliklerine rağmen, acının aklım ve ruhum ile ilgili bir şey olduğunu da bilirdim, ama ondan kurtulmak için kafamda yapmam gereken temizliği yapmaya da girişmezdim. Daha önce böyle bir şeyi hiç yaşamadığım için, ilk defa baskına uğrayan mağrur komutan gibi, tam bir akıl karışıklığına sürüklenmişim. Üstelik içimdeki acıyı dayanılır kılan ve bu yüzden de uzatan bir umudum ve Füsun'un her yeni gün Merhamet Apartmanı'na gelebileceğine ilişkin pek çok neden ve hayal vardı kafamda.”¹⁶¹

Bütün öfkeler, umutlanmalar ve kendisini kandırmak için yaptığı diğer hilelere rağmen gene gelmeyeceğini anlayınca Kemal, yenik düşer, büsbütün yıkılır.

“Şimdi acı, öldürücü ve zalimdi ve beni, kurbanının canına hiç değer vermeyen vahşi bir hayvan gibi tüketiyordu.”¹⁶²

Merhamet apartmanında buluştukları dairede ölü gibi yatağa uzanır, Füsun'un çarşafına sinmiş kokusunu koklar, altı gün önce bu yatakta nasılda mutlulukla seviştiklerini hatırlar ve onsuz nasıl yaşayabileceğini düşünür.

Bu üzüntüye bir de kıskançlık duygusu eklenince hayat tamamen çekilmez olur. Hem kıskançlık hem de ayrılık acısı yerini midede belirlediği aşk acısını tetikler.

“...direnemediğim bir kıskançlık duygusu, içimdeki öfkeye karışarak yükselmeye başladı. Füsun'un kendine hemen yeni bir sevgili bulduğunu düşünüyordum. Kıskançlık acısı zihnimde başlıyor, kısa zamanda midemdeki aşk acısını tetikleyerek beni bir çeşit yıkıma sürüklüyordu.”¹⁶³

Bu derdin tek dermanı ise sevdiği kadını, yani Füsun'u bir kere bile olsa görmektir.

¹⁶¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.167

¹⁶² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.168

¹⁶³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.168

“Onu görür görmez, bütün acımın en azından bir süre için dineceğini biliyordum”¹⁶⁴

Kemal Füsün’un ne yaptığını bile düşünürken acı çekmektedir. Bu acı ve sürekli düşünme hali hayatının tamamına yayılmıştır. Nişanlısı ile konuşurken bile dağınıktır; çünkü akli Füsün’dadır. Hatta nişanlısı Sibel ve arkadaşı Nurcihan’ın kıyafetlerini, davranışlarını fazla yüzeysel bulur. Nurcihan ve Sibel’in deri çizmeli, şık kemerli ve blucinli fazla alafranga kıyafetlerinden ve serbest havalardan yüzeysel bir şekilde sıkılır ve “Füsün, Füsün, Füsün” diye sessizce atan yüreğini yatıştırmaya çalışır. Onların yanında olmaktan sıkılır.

“Füsün’un ne yaptığını karnımdan yukarıya doğru ve ensemden bacaklarıma doğru çift yönde hareket eden bir acıyla merak ederken, gene Sibel’in sorusu üzerine ağabeyimle sözde çatışmamız hakkında bir anda bir sürü ayrıntı uydurdum.”¹⁶⁵

Kemal yaşadığı bu ağır acıya rağmen doğayı seyrederken hayatın aslında kendisine sunulan bir lütuf olduğunu düşünür. Bu güzelliklerin yaşadığı bu derin aşk acısıyla zehirlenmesinin yanlış olduğunu farkındadır. Bunu bir zayıflık olarak görür, hatta utanır. Bu düşünceler çok kısa bir süre devam edecek daha sonra Kemal tekrar saf acıyı yaşayacaktır.

“Toprağın hoş kokusunu, Bentler’in arkasındaki gölden gelen serin havanın taşıdığı çam ve gül rayıhasını içime çekiyor, önümdeki harika hayatın Allah’ın bana bir lütfu olduğunu ve bana karşılıksız verilen bütün bu güzelliklerin karnımdan gövdeme ölüm gibi yayılan aşk acısıyla zehirlenmesinin ne büyük bir aptallık hatta günah olduğunu düşünüyordum. Füsün’u görememenin verdiği acının altında bu kadar ezilmek, bana utanç veriyordu; bu utanç kendime olan güvenimi zayıflatıyor, bu zayıflık yüzünden de kıskançlığa kapılıyordum.”¹⁶⁶

Bu bölümde, aşkın en güzel hallerinden birine tanık oluruz. Bir insan bedenen acı çektiğinde, gerçekten canı yandığında bile aklına sevdiği insanı düşünür. Kemal de parmağını derin bir şekilde kesmiş, kanlar içinde kalmıştır. Bu anlarda bile aklında Füsün vardır.

¹⁶⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.169

¹⁶⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.170

¹⁶⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.172

“... nişan yüzüklü parmağımı derinden kesip kanlar içinde kalmanın beni oyaladığını, bu yoğun anlarda onu düşünmemeyi başarabildiğimi keşfediyorum.”¹⁶⁷

Parmağını kesmiş olma bahanesiyle nişanlısı ve arkadaşlarının yanından ayrılan Kemal büyük bir hızla Merhamet Apartmanı'na koşar. Her zamanki buluşma saatlerinden on dört dakika önce apartmana varır. Hatta öyle ki parmağını tam vaktinde kestiğini bile düşünür.

“Çünkü ayağım gaza bastıkça, kalbim Füsun'un en sonunda bugün Merhamet Apartmanı'na geleceğine daha çok inanıyordu. İlk buluşmamıza da birkaç gün sonra gelmemiş miydi? Arabayı park edip vaktinden on dört dakika önce (parmağımı tam zamanında kesmiştim)”¹⁶⁸

Sonuç yine hüsrandır. Kemal yatağa uzanır ve yaşadığı acıyı çaresizlik içinde dinlemektedir. Kemal için yaşadığı bu acı dayanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Bekleme eziyeti tüm ağırlığıyla devam etmektedir.

“Kırk beş dakika sonra Füsun hâlâ gelmemiş, ben de ölü gibi yatağa uzanmış, karnımdan bütün gövdeme yayılan acıyı, ölmekte olan bir hayvanın kendi gövdesini dinlediği dikkat ve çaresizlikle dinliyordum. Acı o güne kadar hiç hissetmediğim bir derinliğe ve sertliğe ulaşmış, bütün gövdemi ele geçirmişti. Yataktan kalkmam, başka şeylerle oyalanmam, bu durumdan, en azından bu odadan ve Füsun'un kokusuyla dolu bu çarşafardan ve yastıktan kaçmam gerektiğini hissediyordum, ama hiç halim yoktu.”¹⁶⁹

Aşk acısı Füsun'un yokluğunda Kemal'in hayatına dalga dalga yayılır. Anılar bir süre Kemal'i oyalıyor fakat yaşadıkları anları hatırlamak bir süre sonra daha yoğun bir acıyı beraberinde getirir. Bu anlarda adeta kahramanımızın kafasının içindeki mücadeleye tanık oluruz.

¹⁶⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.172

¹⁶⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.173

¹⁶⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.174

Kemal, ilk defa Füsün'un dokunduğu eşyaların varlığının aşk acısına iyi geldiğini fark edecektir Bu bölümden sonra Kemal'in eşyalarla arasında duygusal bir bağ kuruşuna tanık oluruz.

Böylece Kemal, kitaba da ismini veren Masumiyet Müzesi'nin eşyalarını toplamaya başlayacaktır. Füsün'un elinin değdiği, onunla ilgili olan her nesne büyük bir önem taşıyacak ve bu parçalar büyük aşkı ölümsüz kılan somut tanıklar olacaktır. Kemal, edebiyatımızda aşkından müze kuran kahraman olacaktır.

“Acımın içine iyice girdiğimde, yani küçük asit bombaları kanımın ve kemiklerimin içinde sanki havai fişekler gibi patlarken, bir yığın hatıranın her biri, önce beni kısa bir süreliğine, bazen on-on beş, bazen bir-iki saniye oyalıyor; sonra da arkasından daha yoğun bir acı bırakarak şimdiki zamanın boşluğuna bırakıyor; bu boşluğu da, şaşırtıcı derecede güçlü yeni bir acı dalgası sırtımı, göğsümü acıtarak, bacaklarımın gücünü keserek dolduruyordu. Bu yeni dalganın acısından kurtulmak için ortak hatıralarımızla, onların havasıyla dolu bir eşyayı içgüdüyle elime alıyor ya da ağzıma sokup tadıyor ve bunun acıma iyi geldiğini keşfediyordum.”¹⁷⁰

Kemal için küllükte Füsün'un içtiği sigaranın izmariti bile büyük önem taşır; çünkü o izmarit sevdiği kadının dudaklarına değmiştir. Onu yakıp içmeyi düşünür ama biteceğini düşünerek vazgeçer. Yok, olmasını göze alamaz. Eline alır ve ona dokunarak teselli bulmaya çalışır. Bu bölüm, âşık olmuş bir insanın yaşadığı buhranı ne yapacağını bilemez hallerini anlatan etkili bir paragraftır.

“Üzerindeki küllükte Füsün'un bastırıp söndürdüğü bir sigara izmariti olduğunun bir haftadır farkındayım. Bir ara onu elime aldım, küflü yanık kokusunu kokladım, dudaklarımın arasına koydum, yakıp içecektim(ve belki bir an aşkla o olduğumu düşünecektim) ama sigaranın biteceğini düşünerek vazgeçtim. İzmaritin onun dudaklarına değmiş ucunu, tıpkı bir yaraya dikkatle pansuman yapan şefkatli bir hemşire gibi yanaklarıma, gözlerimin altına, alnıma, boynuma hafif hafif dokundurdu.”¹⁷¹

¹⁷⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.175

¹⁷¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.176

Yazarın özellikle acının yoğunluğunu okura en iyi, en ince ayrıntısına kadar hissettirme çabası dikkate değerdir. Bunda da başarılı olmuştur. Aşk acı demektir, vuslat olduğu zaman zaten aşk ortadan kalkar. Yazar da bunu bildiği ve aşkı da acıya eşdeğer gördüğü için bu bölümleri oldukça uzatmıştır. Romanı etkili kılan da zaten bu acılı zamanlarda Kemal'in yaşadıkları ve ne olursa olsun Füsun'dan vazgeçmemesidir.

Kemal, bu yataktan, odadan ve çok özel bir eskimişlik ve mutlu aşk kokusuyla kokan ve her biri kendi kendine çıtırdayan eşyalardan kurtulması gerektiğini düşünür. Ama içinden tam tersini yapmak, eşyalara sarılmak gelir. Kemal, hem bu eşyalarla mutlu olmakta hem de avunmaktadır.

Böylece o yılın Temmuz ortasına kadar her gün saat ikide Merhamet Apartmanı'ndaki daireye gider. Füsun'un gelmeyeceğine ikna olduktan sonra çektiği acının gün geçtikçe azalmasına bakarak, bazen onun yokluğuna kendisini yavaş yavaş alıştırdığını zanneder, ama yanılır. Yalnızca dairedeki eşyaların verdiği mutlulukla oyalanmaya koyulur.

Kemal'in hayatının çoğu bu dairede ve Füsun'un dokunduğu eşyalarla geçmeye başlamıştır. Onun dokunduğu eşyalarla avunarak yaşamaya çalışır.

“Dairede geçirdiğim iki saatin çoğunda, yatağımızda yatıp hayaller kurar, elime geçirdiğim ve mutluluk anlarımızla pırıl pırıl ışıldayan hayaletimsi bir eşyayı, mesela bu ceviz kıracağı, Füsun'un pek çok kere çalıştırıp harekete geçirmek için uğraştığı, elinin kokusunu taşıyan balerinli bu eski saati yüzüme, alnıma, boynuma dayayıp acımı dindirmeye çalışır, iki saat sonra hüzünden ve acıdan yorgun, her zamanki hayatıma dönmeye çalışırdım.”¹⁷²

Hayatının tümünü dolduran bu acıdan kurtulmak isteyen Kemal dua eder ve her gün onu biraz daha unutmuş olarak uyanacağını umarak güne başlar. Fakat ertesi gün hiçbir şeyin değişmediğini hatta acının artarak devam ettiğini fark eder. Nerdeyse Füsun'u düşünmediği an yok gibidir. Bu cümleler âşık bir insanın yaşadığı gelgitlerin, acıdan kurtulma isteğinin güzel ifadeleridir.

¹⁷² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.177

“Geçen zaman, Allah’tan yalvararak dilediğim gibi, hatıralarımı zayıflatmıyor, çektiğim acıyı daha dayanılır kılmıyordu. Her güne ertesi günün daha iyi olacağını, onu birazcık olsun unutmuş olacağımı umarak başlıyor, ama ertesi gün karnımdaki ağrının hiç değişmediğini, acının sürekli yanan kuvvetli bir kara lamba gibi içimi karartmaya devam ettiğini hissediyordum. Onu birazcık daha az düşünebilmeyi, zamanla onu untabilmeyi başardığıma inanabilmeyi ne de çok isterdim! Onu düşünemediğim dakika artık çok azdı, daha doğrusu hiç yoktu. Belki bazı geçici anlar vardı, o kadar. Bu “mutlu” anlar da çok kısa sürüyor, bir-iki saniyelik bir unutma süresinden sonra, kara lamba tıpkı bir apartmanın kendiliğinden sönen otomatiği gibi kendiliğinden yanıp karnımı, genzimi, ciğerlerimi zehirliyor, nefes alp verişlerimi bozuyor, var olmayı sürekli gayret gerektiren bir zorluğa çeviriyordu.”¹⁷³

Kemal en sonunda dayanamaz ve Füsunların evine gider. Kapıyı Füsun’un annesi açar. Kemal eve girer girmez dikkatini evdeki eşyalar çekecektir. Çünkü sonuçta bu eşyalar Füsun’un yaşadığı evdeki eşyalardır. Her birine Füsun’un eli değmiştir. Füsun bu eşyalarla büyümüştür. Kemal’in de Füsun’un dokunduğu eşyalarla teselli bulunduğu düşünülürse bu evdeki eşyalar onun için adeta bir hazine değeri taşır.

“Bütün eşyalar güzeldiler, çünkü en sonunda Füsun denilen harika şeyin oluşmasına katkıda bulunmuşlardı.

...aklım Füsun’un evin içine sinmiş kokusu ve onu görme umuduyla iyice dumanlandığı için, bu sonucu çıkaramıyordum. Şanzelize Butik’ten bildiğim dost kanarya Limon’un kafesindeki sabırsız tıkırtıları aşk acıma merhem gibi geliyor, aklıma daha da dağıtıyordu.”¹⁷⁴

Kemal Füsun’a ait bir cetveli bile oldukça önemser. Eline alır ve kokusunu duymak için koklar. Cetveli alır ve evden ayrılır. Merhamet Apartmanı’na gider ve Füsun’un cetveliyle birkaç saat avunur. Acısını dindirmeye çalışır. Sevgilisine ait bir cetvel bile büyük önem taşır. Kemal cetvelle geçirdiği birkaç saat sonrasında Füsun’u görmüş kadar mutlu olur.

¹⁷³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.179

¹⁷⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.182

“Cetveli elime aldım, burnuma götürüp Füsun’un elinin kokusunu hatırladım ve gözlerimin önünde canlandı.

Cetveli kullandığı saatleri hatırlamak için, orada onunla oynayarak yatakta iki saat yatmışım. Bu o kadar iyi geldi ki, sanki Füsun’u görmüşüm gibi mutlu hissettim kendimi.”¹⁷⁵

¹⁷⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.182–183

3.8.6. Aşk Acısı ve Unutma Çabaları

Kemal tüm yaşadıklarını unutmaya ve eski günlük hayatına dönmeye karar verir. Yani zihnine hükmedecek Füsun’u düşünmemeye çalışacaktır. Onu hayatından tamamen çıkarıp önceki hayatına dönmek ister. Bu bölümde Kemal’in zihni ile mücadelesine tanık oluruz.

Planlar yapacak, zihninde gitmemesi gereken kırmızıçizgili sokaklar, yerler belirler. Onu hatırlatan her şeyden her nesneden uzak durur. Fakat bütün bu çabalarına rağmen sonuç yine hüsrana olur, acı Kemal’i terk etmez.

“Onu unutmak için bir plan, program yapmazsam, eski günlük hayatımı da sürdüremeyeceğimi artık anlıyordum.

Merhamet Apartmanı’na gitmeyi, Füsun’u beklemeyi, oradaki eşyaları elime alıp onu hatırlamayı kendime bütün irademle yasakladım.

Kırmızıyla boyalı yerlere ve sokaklara gitmeyi kendime kesinlikle yasaklamıştım. Valikonağı ile Teşvikiye Caddesi’nin kesiştiği yere yakın olan Şanzelize Butik, Merhamet Apartmanı’nın yer aldığı Teşvikiye Caddesi, karakol ve Alâeddin’in dükkânının köşesi, kafamda bu haritadaki gibi kırmızıydı.

Bütün hayatımı geçirdiğim sokakları yasaklarla daraltmam ve onu hatırlatan eşyalardan uzaklaşmam, ne yazık ki Füsun’u bana hiç unutturmadı. Sokaklarda kalabalık içinde, davetlerde hayalet görür gibi Füsun’u görmeye başlamıştım çünkü.”¹⁷⁶

Kemal nişanlısı ve arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirirken onlardan farklı bir âlemedir. Aklı sürekli bir tek şeyle meşguldür. Gezme ve eğlenme zamanlarında bile Füsun hep Kemal’in aklında ve kalbindedir. Füsun gibi değerli bir hediyein kıymetini bilemediğini ve sonsuza kadar kaybettiğini düşünerek kahrolur. Füsun’un zannettiği hayaller görmeye başlar.

¹⁷⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.183–185

“Bu dayanılmaz özlem anlarında, Zaim ile deniz topu oynayan Sibel’in yanından ayrılır, uzakta bir yerde kuma uzanır, aşksızlıktan sertleşmiş hamhalat gövdeyi kavruşun diye güneşle bırakırken, yan gözle kumsallara, rıhtımlara bakıp koşa koşa bana yaklaşan kızın o olduğunu zannederdim. O kadar istediği şeyi yapıp niye onunla bir kerecik bile Kilyos Plajına gitmemiştim! Niye Allah’ın bana verdiği bu büyük hediyenin kıymetini bilememiştim! Onu ne zaman görebilecektim? Kumsalda güneş altında uzandığım yerde ağlamak ister, ama suçlu olduğumu bildiğim için onu da yapamaz, başımı kuma gömüp kahrolurdum.”¹⁷⁷

Kemal oyalanmak için kendisini kitaplara verir. Yaşadığı aşk yüzünden kendini asarak intihar eden Fransız şair Gérard de Nerval’in düşüncelerini kendi durumuna uygun bulur. Şair hayatının aşkını kaybettiğini anlayınca hayatın artık sırf kaba oyalanmalardan ibaret olduğunu yazmıştır. Kemal de şairin bu cümleleriyle kendi durumunu benzer bulur.

“Yıllar sonra kendimi kitaplara verdiğim zaman, o günlerde hissettiğim sıradanlığı ve bayağılığı en iyi ifade eden satırları Fransız şair Gérard de Nerval’in bir kitabında okudum. En sonunda aşk acısından kendini asan şair, hayatının aşkını sonuna kadar kaybettiğini anladıktan sonra, Autélie adlı kitabının bir sayfasında, bundan sonra hayatın kendisine yalnızca “kaba oyalanmalar” bıraktığını söyler. Ben de öyle hissediyor, Füsunsuz geçirdiğim günlerde yaptığım her şeyin kaba, sıradan ve anlamsız olduğu duygusundan kurtulamıyor ve bütün bayağılıklara yol açan şeylere, kişilere öfke duyuyordum. Ama en sonunda Füsun’u bulup onunla konuşacağıma, hatta ona sarılacağıma olan inancımı kaybetmemiştim hiç ve bu beni hem iyi-kötü hayata bağlıyor hem de daha sonra pişmanlıkla düşüneneğim gibi acımı artırıyor.”¹⁷⁸

Kemal Füsun’u unutmak için sürekli çabalar. Zihnindeki haritada kırmızı ile çizdiği, Füsun’ u hatırlatan sokaklara, mekânlara uzun süre gitmez. Bir süre sonra Füsun’un çalıştığı dükkânın önünden geçmeye karar verir. Dükkânı uzaktan görmüş olmak bile Kemal’in aklını başından alır. İçeride gördüğu bir kız Füsun’ a benzetir; fakat içerideki Füsun değildir. Bu durum bile Kemal’i heyecanlandırmaya yeter.

¹⁷⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.188

¹⁷⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.189

“Bu iyimserlikle, Şanzelize Butik’in önünden de hiçbir aşk acısı hissetmeden geçerek her şeyin normale döndüğüne kendimi inandırma hatasına düştüm. Ama dükkânı uzaktan görmek bile akılımı başımdan almaya yetti.

Hemen bir çare bulabilme umuduyla Füsun’un dükkânda olabileceğini düşündüm; kalbim hızlandı. Kafam karışıp kendime güvenim azalınca, karşı kaldırıma geçtim ve vitrinden içeri baktım. Füsun ordaydı! Bir an bayılacak gibi oldum, kapıya koştum. Tam içeri girmek üzereyken gördüğümün o değil, bir hayaleti olduğunu anladım.”¹⁷⁹

Yaşadığı bu heyecandan sonra Kemal kendisini Merhamet Apartmanı’ndaki dairede bulur. Bu mekân romanda büyük bir önem taşımaktadır. Yatağa uzanır ve Füsun’un çarşafına sinmiş kokusunu bulmaya çalışır. Kemal’in yaşadığı acı had safhadadır. Yine tek tesellisi Füsun’un dokunduğu ve kokusunun sinmiş olduğu eşyalardır.

“Sekiz-on dakika sonra Merhamet Apartmanı’ndaki yatağımızda yatıyor, Füsun’un çarşafına sinmiş kokusunu bulmaya çalışıyor, onu gövdemin içinde hissetmek, sanki o olmak istiyordum. Yataktaki kokusu azalmış, hafiflemişti. Çarşafa bütün gücümle sarıldım. Acı dayanılmaz olunca, uzanıp sehpanın üzerindeki camdan kâğıt ağırlığını elime aldım. Camın üzerine Füsun’un elinin, teninin ve boynunun o özel kokusu hafifçe sinmişti ve kokladıkça ağzıma, burnuma ve ciğerlerime hoş bir şekilde vuruyordu. Bu kokuyu koklayarak, cam ağırlıkla oynayarak yatakta çok uzun bir süre öyle kalmışım.”¹⁸⁰

Füsun’a ait bu eşyalar Kemal’i her ne kadar avutsa da, acısını dindirirse de onu unutmasını zorlaştırır. Zaman zaman kendisini onu unutacağına inandırmaya çalışır. Bu düşünceler kısa bir süre devam eder ve daha sonra Kemal kendisini yine Merhamet Apartmanı’nda bulur.

“Bir yandan da artık bu işe alıştığımı, tıpkı bir uyuşturucu gibi, bana teselli veren eşyalara bağımlı olduğumu ve bu bağımlılığın da Füsun’u unutmama hiç yaramayacağını düşünüyordum.”¹⁸¹

¹⁷⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.198

¹⁸⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.199

¹⁸¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.199

Kemal, Füsün'ü hatırlatan eşyalara acısını dindirmek için hem ihtiyaç duyar hem de hastalığını hatırlattığı için bu eşyalardan ve bu evden kaçmak ister. İyimserlikle hastalığının hafiflediğini düşünür. Bu iyimserlik ona cesaret verir. Eski hayatına yeniden döneceğini, Sibel ile sevişmeye başlayabileceğini, sonra onunla evleneceğini ve normal ve mutlu bir evlilik hayatına başlayacağını, hem sevinç hem de acıyla hayal eder.

Ama bu ilk iyimserlik anları kısa sürer, bir gün geçmeden özlem ağır bir acıya, iki günde de dayanılmaz bir ıstıraba dönüşür. O zaman yine Merhamet Apartmanı'na gitmesi gerekir.

Özellikle romanın bu bölümleri yoğun aşk acısının anlatıldığı bölümlerdir. Adeta Kemal'in zihninde gezinir dururuz. Yaşadığı bu acı esnasında aklından geçen her şeye tanık oluruz. Yazar da bu noktada okuyucuların bu kasvetli halden sıkılacağını bile düşünür.

“Aşk acılarımın kasvetinden bıkmış olan müze gezere güzel bir gazete kesigi sergiliyorum burada.”¹⁸²

Çok zaman geçmesine rağmen acı hafiflemez aksine düzenli bir şekilde artmaya devam eder. Kemal artık teselli usullerinin ve aldığı önlemlerin hiçbir işe yaramadığını anlar.

Aşk artık üçüncü evresindedir. Birinci evre Füsün'ü ilk gördüğü zamandan başlayarak ona âşık olup olmadığını anlamasına kadardır. İkinci evre Füsün'ü kaybettiği ve onsuzluğa alışmaya çalıştığı evredir. Üçüncü evresi ise Füsün'un dokunduğu ya da ona ait olan eşyalarla avunduğu evredir.

“Ağustos ayının başında, bir sabah, aldığım bütün önlemlere teselli usullerine rağmen, acımın hiç hafiflemediğini, tam tersi hâlâ düzenli bir şekilde arttığını kabul etmek zorunda kaldım. Yazıhanede çalışırken ya da telefonda birisiyle tartışırken, aklım Füsün hakkında bir düşünce üretmiyordu, ama karnımdaki ağrı bir çeşit düşünce şeklini almış, aklımın içinde elektrik akımı gibi sessizce ve hızla dolaşıyordu. Aşk acımı yatıştırarak küçük bir umut için yaptığım çeşitli şeyler de ilk başta belli bir rahatlık veriyor ya da beni oyalıyordu, ama uzun vadede hiçbir işe yaramıyordu.”¹⁸³

¹⁸² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.201

¹⁸³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.203

Âşık olan her insan gibi Kemal de burçlara, fallara, uğurlu işaretlerle ilgilenir. Yazar, bu bölümde aşk yaşayan bir insanın ruh halini, aklından geçenleri başarılı bir gözlemle anlatır. Umutsuz kalan kahramanımız, burçlara işaretlere bakarak sevgilisine dair umut beslemeye çalışır. Onun geri döneceğine dair işaretler aramaya koyulur.

“Uğura esrarengiz işaretlere ve gazetelerdeki yıldız falı köşelerine merak salmıştım. En çok Son Posta’daki “Burcunuz, Gününüz” köşesine ve Hayat dergisindeki gözlemlere inanıyordum. Uzmanın akıllısı, biz okurlara, özellikle de bana hep “Bugün sevdiğiniz birinden bir işaret alacaksınız.” derdi. Burç, yıldız falı köşelerini dikkatle okurdum, ama yıldızlara, astrolojiye hiç inanmaz, içi sıkılan ev kadınları gibi saatlerce saatlerce burçlarla oyalanamazdım. Derdim acildi. “İçeri giren kadın olursa, Füsun’a en sonunda kavuşacağım, erkek olursa, kötü olacak” derdim kendi kendime.”¹⁸⁴

Bu ruh hali o kadar başarılı anlatılmıştır ki, okurlar bu satırları okudukları zaman kendilerinin de bu anları yaşadıklarını fark edeceklerdir. Aşk denen takıntının en başarılı aks ettirildiği bölümlerden birisidir. Caddeden geçen kırmızı bir araba, merdivenlerin basamak sayıları, vapurdan iskeleye atlayanın ilk onun olması gibi küçük düşünceler Kemal için bir anlam kazanmaya başlamıştır. Dünya, hayat, her şey Kemal’e insanın her an falına bakabilmesi için Allah’ın yolladığı işaretlerle dolu gibi gelir.

“Caddeden geçen ilk kırmızı araba soldan gelirse Füsun’dan bir haber alacağım, sağdan gelirse daha bekleyeceğim.” der. Satsatın penceresinden yoldan geçen arabaları sayardım. “Vapurdan iskeleye ilk atlayan ben olursam, Füsun’u yakında göreceğim.” derdim ve daha halat atılmadan iskeleye atlardım.” Sonra bir vapurun düdüğünü işitir, bunu bir uğur olarak görür, gemiyi hayal ederdim. “Üst geçitteki merdivenin basamakları tek sayıysa, Füsun’u yakında göreceğim” derdim. Basamakların çift çıkması acımı artırır, uğrumun tutması ise beni bir an rahatlatırdı.”¹⁸⁵

En sonunda Kemal dayanamaz ve zihninde gidilmeyecek yerler arasında belirlediği Füsunların Kuyulu Bostan Sokak’taki evlerine gider. Fakat evin perdelerinin yerinde

¹⁸⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.203

¹⁸⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.203

olmadığını görür. Kapıyı çalsa da açan olmaz. Bu anlarda Kemal öleceğini sanacak kadar korkar ve telaşa kapılır.

“Uzaktan pencerelerine bakınca, perdelerin yerinde olmadığını gördüm. Kapıyı çaldım, kimse açmadı. Kapıyı vurdum, yumrukladım, gene kimse açmayınca öleceğim sandım.”¹⁸⁶

Füsun ve ailesi yaşadıkları evden taşınmıştır. Geriye kalan birkaç parça eşya kahramanımızı hüznlendirmeye yeter. O evde Füsun’un neler yaşadığını düşünür, hatta Füsun’un eve sinmiş kokusunu bile alır. Yazar, Kemal’in yaşadığı duygu yoğunluğunu, terk edilmiş evdeki ayrıntılarla birleştirerek başarılı bir şekilde anlatır.

Boş odaların acıklı yalnızlığından, yıpranmış ezilmiş mutfak fayansların döküntü halinden, kayıp sevgilisinin bütün hayatı boyunca yıkandığı kırık dökük küvetle, onu korkutan şofbenin büyüünden, duvarlara çakılı çivilerle, onlara asılı aynaların ve çerçevelerin yirmi yıllık gölgelerine kadar tüm ayrıntılar değer taşır.

“Füsun’un odalardaki kokusunu, bir köşeye sinmiş gölgesini, onu Füsun yapan ve bütün hayatını geçirdiği bu evin planını, duvarlarını ve pul pul dökülen derisini aşkla hafızama kazıyordum.”¹⁸⁷

Kahramanımız burada da aşk acısını hafifletecek eşyalar toplamaya devam eder. Füsun’a ait olduğunu düşündüğü odanın kapı kolu, kırık bebek kolu, bilyeler, firketeler alır. Kemal’in yanına aldıkları aslında bir evde, ev boşaldıktan sonra kalabilecek önemsiz eşyalardır. Fakat bu eşyalar Füsun’a ait oldukları, ya da onun dokunmuş olabileceği eşyalar oldukları için değerlendirilir.

“Füsun’un olduğunu sandığım küçük odanın kapısının kulpunu da, onun bu kulpu on sekiz yıl ellediğini düşünerek cebime indirdim.

Bir köşeye atılmış kâğıtlar, çerçöp içinden, Füsun’un kırık bir bebeğinin kol parçasını, iri bir mika bilyeyi ve onun olduğundan şüphem olmayan firketeleri cebime attım ve yalnız

¹⁸⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.206

¹⁸⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.206

kalınca onlarla biraz teselli bulacağımı düşünüp rahatlayarak kapıcı kadına kiracıların onca yıldan sonra niye çıktığını sordum.”¹⁸⁸

Evden ayrılan Kemal topladığı yeni eşyalar ile avunmak için kendisini Merhamet Apartmanı’na atar. Merhamet Apartmanı’ndaki yatağa uzanır, boş evden aldığı eşyalarla acısını hafifletmeye çalışır. Onlara dokunur, okşar; adeta onlara Füsun diye sarılır.

“Füsun’un dokunduğu ve onu Füsun yapan bu şeyleri elimde tuttukça, onları okşayıp, seyredip boynuma, omuzlarıma, çıplak göğsüme, karnıma deşdirdikçe, eşyalar içlerinde birikmiş hatıraları, bir teselli gücüyle ruhuma salıveriyorlardı.”¹⁸⁹

Füsun’u acıyla hayal ederek, eşyaları ile oynayarak, teselli bularak yaşamak her ne kadar Kemal’i kendi gözünde düşürse de, içine daha fazla dalmak istediği bir başka dünyanın kapılarını da açmış olur.

Kemal yaşadığı duygunun yoğunluğunun farkına varır ve Füsun’u artık hiç unutamamaktan korkar.

“Füsun’u hiç unutamamaktan korkuyordum.”¹⁹⁰

Sonunda Kemal çektiği acıları nişanlısı Sibel’e anlatır. Sibel bu duruma çok üzülür. Fakat fedakârlık yaparak Kemal’e yardım edeceğini söyler. Kemal de başka bir çaresi olmadığı için kabul eder. Kemal çok üzgündür, o da bu acıdan kurtulmak istemektedir. Bu yüzden Sibel’i dinler ve birlikte Sibellerin yalısına yerleşirler. Kemal için yeni bir hayat başlamış olur. Hatta bu yeni hayat Kemal’e, Füsun’u unutabileceğini bile düşündürür.

“Yeni bir hayata başlamanın coşkusuyla hemen benimsediğim yalı hayatının tesellileri, ilk günlerde beni hastalığımdan hızla kurtulmakta olduğuma inandırdı.”¹⁹¹

¹⁸⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.207

¹⁸⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.207

¹⁹⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.208

¹⁹¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.216

Sibel, olağanüstü bir irade ve aşkla Kemal'i "iyileştirme" çabası gösterir. Fakat bir işe yaramadığını hatta Kemal iyileşse bile gelecekte hem onu hem Füsun'u idare edeceğini düşünür.

Kemal de aklının bir köşesinde Sibel ile aynı şeyleri düşünmektedir. Sibel ile eski hayatlarına dönebileceklerini, evlenebileceklerini düşünse de Füsun'dan da vazgeçemeyeceğini hatta onunla da Merhamet Apartmanı'nda buluşabileceğini düşünür. Bu şekilde her şeyin normale döneceğini hayal eder.

"Bu son ihtimale en kötü zamanlarda ben de inanmak ister, bir gün Füsun'dan haber alacağımı, bir anda eski mutlu günlerimize dönüp gene her gün Merhamet Apartmanı'nda buluşacağımızı, aşk acımdan böylece kurtulduktan sonra da, tabii ki Sibel'le de sevişebileceğimi ve onunla evlenip çocuklu, mutlu normal bir aile hayatı yaşayacağımızı hayal ederdim."¹⁹²

Kemal, zamanının çoğunu Füsun'u düşünerek geçirir. Yaşadığı acının sonunu bir türlü göremez.

"Vaktin çoğunda onu bir türlü unutamıyordum ve artık aşk acımı biçimlendiren şey, Füsun'un yokluğu değil, acının sonunun bir türlü gözükmemesiydi."¹⁹³

Ara sıra da olsa yoğun aşk acısı yaşayan kahramanımızı yaşadığı âlemin, tarihin ve zamanın genişliğinin farkına varırken görüyoruz. Bu duygularla Kemal yaşadığı aşkın ya da acının önemsizliğinin farkına varır; fakat bu düşünceler kısa sürelidir.

"Akıntının ve dalgaların içinde geri geri ilerlerken gözlerimi açınca, tersinden gördüğüm Boğaz'ın renk değiştirerek koyulaşan karanlığı, aşk acıma hiç benzemeyen bambaşka bir sınırsızlık duygusu uyandırdı içimde.

Bazen paslanmış konserveler, gazoz kapakları, ağzı açık kara midyeler, hatta çok eski zamanlardan kalma gemi hayaletleri görür, tarihin ve zamanın genişliğini, kendi önemsizliğini hatırlardım. Böyle zamanlarda aşkıma yaşadığımdaki gösteriş meraklı, kendini

¹⁹² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.217

¹⁹³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.218

önemseyen yanı fark eder, bu zaafımın da aşk dediğim acıyı derinleştirdiğini anlar, arınırdım. Altımda kıpırdanan sınırsız, esrarengiz âlemin parçası olmaktı önemli olan, çektiğim acı değil.”¹⁹⁴

Nişanlısı Sibel’in tüm çabaları sonuçsuz kalır. Acının zamanla bir türlü geçmemesi ikisini de yıldırır.

“Tek tuhaflık, geçen zamanın herkeste olduğu gibi aşk acımı dindirmemesiydi. Sibel’in beni teselli etmek için söylediğinin tersine, acımın bir türlü “yavaş yavaş” geçmemesi ikimizi de yıldırıyordu.”¹⁹⁵

Kemal tekrardan Merhamet Apartmanı’ndaki daireye gitmeye başlar. Yine Füsun’un dokunduğu eşyalarla avunmaya, acısını dindirmeye koyulur. Tüm çabalar, yasaklar, eğlenceli yalı hayatı hiçbiri işe yaramaz.

“Eylül ayında sadece Sibel’den değil, kendimden de gizleyerek Merhamet Apartmanı’na üç kere daha gitmiş, yatağa yatıp Füsun’un dokunduğu eşyaları elime alıp okuyucunun bildiği şekilde kendimi teselliye çalışmışım. Onu unutamıyordum.”¹⁹⁶

Sibel’in Kemal ile bir tartışmaları sırasında söylediği bu cümle aslında aşkın bencil tarafını özetleyen güzel bir ifadedir. Sibel, Kemal’in hâlâ kendisi ile birlikte olmasının sebebini, tek başına kalırsa Füsun’un acısına dayanamayacağını bilmesine bağlar. Oldukça doğru bir tespittir. Bu cümle, yazarın çizdiği hastalıklı, aciz, bencil âşık kahraman tipine oldukça uygun bir cümledir.

“ Çünkü tek başına kalırsan Füsun’un acısına dayanamayacağını, belki de acından öleceğini biliyorsun!”¹⁹⁷

Bu tartışmadan sonra yalıdan ayrılan Kemal eski hayatına, yani Merhamet Apartmanı günlerine geri döner. Merhamet Apartmanı’ndaki daire, oradaki eşyalar, bu kadar yakındayken bir görmesinin kendisine iyi geleceğini düşünür.

¹⁹⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.218

¹⁹⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.219

¹⁹⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.220

¹⁹⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.223

“Daireye girer girmez üstümü başımı yıkadım, ceketimi gömleğimi ameliyata hazırlanan bir doktor gibi dikkatle çıkarıp Füsün ile kırk dört kere seviştiğimiz yatağın kenarına oturdum ve çevremdeki hatıralarla dolu bitin o eşyalar arasından, burada sergilediğim üçünü sevip okşayarak bir buçuk saat mutlu oldum.”¹⁹⁸

Romanda geçen şu cümle Divan Edebiyatı’nda anlatılan aşklara ait motifler taşır. Aşk sadece acı olarak tanımlayan yazar, aslında bu acıyı aşkın da temeli sayar. Israrla acı olmadan aşkın gerçek aşk olmayacağını söyler. Yazara göre acı, aşkı vazgeçilmez kılan, aşkı aşk yapan temel öğedir.

Romanın büyük bir kısmı da zaten bu acıların gerek zihinde gerekse fiili olarak yaşandığı bölümlerden oluşur. Mutlu zamanlar çok azdır. Mutlu zamanlar birkaç ay, aşk acısının yaşandığı bölümler ise yıllar sürer. Yazar aşk romanı yazmak istemiştir, aşk da acının kendisidir. Romana bu açıdan tam anlamıyla bir aşk romanı teşhisi konabilir.

“Biraz diken olmazsa, aşk gülünün kokusunu alamazsın.”¹⁹⁹

Kemal, adeta kendisine yeni bir dünya kurmuştur. Sabahları uyanıp yazıhaneye gider daha sonra Merhamet Apartmanı’ndaki daireye gidip topladığı eşyalarla avunur. Adeta sevgilisi ile hasret giderir. Biriktirdiği eşyalara sarılır. Akşamları ise içip uzun yürüyüşler yapar. Bu şekilde acısını yatıştırmaya çalışır.

“Her gün öğle saatinde yazıhaneden çıkıp Merhamet Apartmanı’na gidiyor ve gün geçtikçe daha bir özenle koruduğum ve bulup hatırladığım yeni parçalarla her geçen gün çoğalan eşyalarımı oynatarak aşk acımı yatıştırıyor, akşamları da içip uzun uzun yürüyordum.”²⁰⁰

Kemal’in yakın arkadaşlarından olan Zaim, kötüye giden durumu için Kemal’i uyarır. Herkesin hayatta böyle şeyler yaşadığını; fakat bu durumdan hayatlarını mahvetmeden çıktığını söyler. Zengin ve başarılı bir gencin aşk yüzünden düştüğü durumu göstermesi

¹⁹⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.225

¹⁹⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.226

²⁰⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.235

bakımından ilginçtir. Aşkından gözü hiçbir şey görmeyen Kemal, çevresindeki insanların neler düşüneceğini, konuşacağını önemsemeden aşkını kendi dünyasında umarsızca yaşamaya devam eder.

“Yanlış bir yere gidiyorsun Kemal... Hepimiz en olmadık kişiye tutuluyoruz... Herkes âşık oluyor. Ama herkes sonunda düştüğü durumdan hayatını berbat etmeden çıkıyor.”²⁰¹

Nişanlısı Sibel de artık bir şeylerin düzelmeyeceğinin yani eskisi gibi olmayacağını farkına varır. Biraz da öfke ile Kemal ile Füsun’un arasındaki statü farkını dile getirir. Bu durum her ne kadar Füsun’a çok âşık olsa da gururuna dokunur ve Sibel’e aslında Füsun’a âşık olmadığını söyler. Fakat bu durumu ikisi de inandırıcı bulmazlar.

“Aylardır hastalığın geçecek diye bekliyoruz. Bu kadar sabrettikten sonra, senin hiç iyileşmediğini, hatta hastalığını benimsediğini görmek çok üzücü Kemal. Paris’te hastalığın geçsin diye dualar ettim.”²⁰²

Yazar bu noktada aslında aşkın hiçbir engel tanımayacağı tezini savunur. Nitekim aşk hiçbir engel tanımamış Füsun ile Kemal arasında ayrı olmalarına rağmen yıllarca devam etmiştir. Zaman, şartlar, statü farkı, zenginlik, yoksulluk kısaca her şey devre dışı kalmıştır. Kemal ile Sibel arasındaki bu diyalog ilginçtir:

“Sandığın gibi o kıza âşık değilim tabii...” dedim. Ama tartışmak için söylüyorum, insan kendinden yoksul birine hiç âşık olamaz mı? Zengin-fakir aşkı olmaz mı hiç?

Sibel, bu durum da oldukça gerçekçi bir tablo çizer. Aşkın bir denge sanatı olduğunu, zengin erkek-fakir kız aşkının ancak Türk filmlerinde olabileceğini söyler. Bu cümle aynı zamanda, romanı böyle bir aşk üzerinden kurgulayan yazarımızın, Yeşilçam tadında bir aşk romanı yazmak istediğinin de kanıtı gibidir.

Bizim ilişkimizde olduğu gibi aşk, dengi dengine sanattır. Sen hiç zengin bir genç kızın, yakışıklı diye kapıcı Ahmet Efendi’ye, inşaat işçisi Hasan Usta’ya âşık olup evlendiğini Türk filmleri dışında bir yerde gördün mü?”²⁰³

²⁰¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.239

²⁰² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.242

Geç de olsa sonunda beklenen olmuş ve Sibel nişanı atmıştır. Bu durum da bile Kemal'in aklında sadece Füsun'un bir yerlerden bu haberi duyacağı ve etkilenip ona geri döneceği fikri vardır. Nişanın atılmasına sevinmiştir desek yanlış olmaz. Nişanın bozulması umurunda değildir. Kemal bu olayda bile sevgilisine kavuşma umutları arar. Hastalığıyla birlikte yaşamayı da öğrenmiştir.

“Nişanın bozulduğu haberini işitince Füsun'un etkileneceğini, saklandığı yerden bana haber yollayacağını kuruyordum. Hastalığımı iyileştirmekten de umudu kesmiştim artık; iyileşmektense acımın tadını çıkarıyor, Nişantaşı'nın turuncu renkli yasak sokaklarında da artık hiçbir şeye aldırmadan geziniyor, haftada dört beş kere Merhamet Apartmanı'na gidip eşyalarla, Füsun'un hatıralarıyla huzur buluyordum.”²⁰⁴

Aşk hiçbir durumda hatta yaşanan en acı olaylarda bile Kemal'i terk etmez. Kemal babasını kaybeder. Aşağıdaki cümle, aşkın hastalıklı ruh halini göstermesi bakımından oldukça ilginçtir. Babasının ölümüne üzülen Kemal dürüst bir şekilde ağlamak istemesini, asıl üzüntü sebebine yani Füsun'un yokluğuna bağlar. Adeta “Aşk acısı, ölüm acısının bile üstündedir” mesajı verilir.

“Bir ara oda kapısını kilitleyip babamı düşünerek, Füsun için uzun uzun ağlamaya hazırlandım, ama ağlayamadım.”²⁰⁵

Bu durumda da aynı nişan olayında olduğu gibi Kemal sadece Füsun'u düşünür. Akraba oldukları için Füsun ve ailesinin cenaze törenine katılabileceğini düşünür. Hatta bunun için çabalar. Gazeteye verdiği vefat ilanlarına uzak akrabalarının adlarını da yazdırır.

“Ama kalbime kendimden saklayamadığım bir heyecan veren şey bu değil, cenazeye Füsun'un gelme ihtimaliydi. Sırf bu yüzden gazetelerdeki vefat duyurularına, ailenin uzak kanadının adlarını da yazdırmıştım. İstanbul'da bir yerde, Füsun'un annesiyle babasının gazetelerdeki ilanlardan birini okuyup cenazeye geleceğini hiç durmadan düşünüyordum.”²⁰⁶

²⁰³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.243

²⁰⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.247

²⁰⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.249

²⁰⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.251

Cenaze töreni biter. Füsün ve ailesi gelmez. Kemal'in tüm umutları ve çabaları boşa gitmiştir. Hayal kırıklığı yaşar ve sanki babasıyla birlikte kendisinin de toprağa verildiğini düşünür. Aşkın en karamsar halidir.

“Ne Füsün'un ne annesiyle babasının cenazeye ve mezarlığa gelmediğini, gelmeyeceğini iyice anlayınca, babamın tabutuyla birlikte soğuk toprağa kendim veriliyormuşum gibi hissettim.”²⁰⁷

Yaşanan bu yoğun üzüntü anlarından sonra Kemal'i yine dairede buluruz. Füsün'a ait ufak tefek eşyalar tek ilacıdır. Füsün'un hiç yıkamadığı çay fincanı, kurşun kalemi elinde yatağa uzanır ve onlara dokunarak acısını bir süreliğine hafifletir.

“...taksiyle Merhamet Apartmanı'na gittim. Dairenin kokusu bile bana huzur veren havasını içime çekerken, teselli gücünün en yüksek olduğunu tecrübeyle bildiğim eşyalar arasından Füsün'un kurşun kalemini ve o kaybolduktan sonra hiç yıkamadığım çay fincanını yanıma alıp yatağıma uzandım. Bu eşyalara dokunmak, onları tenimin üzerinde gezdirmek kısa sürede acımı azalttı, beni rahatlattı.”²⁰⁸

Kemal hayatındaki diğer acılarla, sıkıntılarla yaşadığı aşk acısını kıyaslar. Sonuç olarak yazarın vardığı temel nokta şudur: Gerçek aşk acısı insan ruhunda en temel noktaya yerleşir ve diğer tüm sıkıntılar ona eklenerek çoğalır. Böylece insan hayatı çekilmez bir hâl alır. Bir nevi yazar şu mesajı vermek ister: Hayattaki en büyük acılardan biri insanın babasını kaybetmesidir; fakat aşk acısı bunların hepsinden daha büyük, daha dayanılmaz bir acıdır.

“O gün babam için mi yoksa Füsün cenazeye gelmediği için mi acı çektiğimi soran okurlara ve müzegezerlere, aşk acısının bir bütün olduğunu söylemek isterim. Gerçek aşk acısı, varlığımızın en temel noktasına yerleşir, bizi en zayıf noktamızdan sınıksız yakalar ve diğer bütün acılara derinden bağlanarak bütün gövdemize ve hayatımıza hiç durdurulamayacak bir şekilde yayılır. Eğer umutsuzca âşiksak, baba kaybından en sıradan talihsizliğe, mesela anahtarımızı kaybetmeye kadar her şey, diğer bütün acılar, dertler ve huzursuzluklar, her an yeniden kabarmaya hazır olan bu asıl ıstırabımızın tetikleyicisi olur. Benim gibi aşk yüzünden bütün hayatı alt üst olmuş biri, diğer bütün dertlerinin çözümünün

²⁰⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.253

²⁰⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.253

de aşk acısının sona ermesiyle mümkün olacağını sandığı için, içindeki yarayı istemeden daha da derinleştirir.”²⁰⁹

Bu bölüme aşk ve mantık ilişkisi adını vermek sanırım yanlış olmaz. Yazar bu paragrafta aşkın insan beyni üzerinde etkilerinden bahseder. Aşkın nasıl insan zihnini ele geçirdiğinden, kişinin sonunun hüsrana olacağını bile bile nasıl bu duruma devam ettiğini anlatır. Aşk hem kişiyi olgunlaştırırken mantığı daha az kullandırır. Mantık her zaman doğrudur, saf gerçeği söyler; fakat bu söylemler aşığı acıdan kurtarmaya yetmez.

“Aşk verdiği ıstırap ile ruhumu bir yandan terbiye ediyor ve beni daha olgun bir adam yapıyordu, ama diğer yandan da aklıma bütünüyle el koyarak, olgunluğun verdiği mantığı kullanmama çok az izin veriyordu. Benim gibi uzun bir süre yıkıcı bir şekilde âşık olmuş birisi, yanlış olduğunu bildiği bir mantığı, hareketi, sonunun hüsrana olacağını bile bile sürdürmeye devam eder, zaman geçtikçe yaptıklarının yanlış olduğunu daha da açık görür. Bu durumda insanoğlunun üzerinde durmadığı ilginç şey, mantığımızın en kötü günde bile hiç susmaması, tutkunun gücüne karşı çıkmaya da, yaptıklarımızın çoğunun aslında aşkımızı ve acımızı artırmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini dürüstlikle ve acımasızlıkla bize fısıldamasıdır. Füsün’u kaybettikten sonra geçen dokuz ayda mantığımın bu fısıltısı gittikçe güçlenerek artmış, bir gün aklımın bütününe hâkim olarak beni bu acıdan kurtaracağı umudunu da vermişti. Ama aşk ile birlikte umut (bu bir gün hastalığımızdan kurtulacağımızın umudu bile olsa) bana acıyla birlikte yaşama gücü verdiği için, çektiğim ıstırapın süresini uzatmaktan başka bir sonuç da vermiyordu.”²¹⁰

Hem babasını kaybetmiş olması hem de Füsün’un yokluğu Kemal’i iyice melankolikleştirir. Merhamet Apartmanı’nda biriktirdiği eşyalarla yaşam devam eder. Füsün’un ortadan kaybolması ve babasının ölümü Kemal’i iyice yalnızlığa iter. Bu iki büyük yokluk Kemal’e yalnızlıkla beraber seilmeme acısını tattırır.

“Merhamet Apartmanı’ndaki yatakta Füsün’un eşyalarıyla acılarımı (baba kaybıyla sevgilinin kaybı, şimdi tek bir yalnızlık ve seilmeme acısı olmuştu) hafifletirken, bir yandan da Füsün ve ailesinin cenazeye neden gelmediklerini kavırıyordum.”²¹¹

²⁰⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.253

²¹⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.254

²¹¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.254

Füsun’u bir daha göremeyecek olma ihtimali bile Kemal’i kahreder. Bu acıya dayanamayarak zihninde onu görebileceğine dair umut kırıntıları aramaya koyulur.

“Öyleyse hayatımın sonuna kadar Füsun’u göremeyecektim. Bu düşünce öylesine dayanılmazdı ki, onu fazla düşünemiyor ve yakında Füsun’u görebileceğime ilişkin bir umut aramaya başlıyordum.”²¹²

Kemal, biraz olsun acıdan kurtulmak için arkadaşları ile görüşmeyi dener. Sonuç yine hüsrandır. Acı bir türlü peşini bırakmaz.

“Arkadaş sohbetiyle biraz eğlendimse de, dertlerimi unutabilecek kadar ileri gidemedim.”²¹³

²¹² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.254

²¹³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.256

3.8.7. Sekiz Yıl On Ay Süren Çukurcuma Akşamları

Çekilen bunca acıdan sonra Kemal Füsün'dan bir mektup alır. Adeta Kemal'in ruhu ışıldar. Yaşadığı tüm kötü günleri unuttur. Hatta onu bugünlere ulaştırdığı için yaşadığı acıya şükran bile duyar. Kahramanımızın bu mutluluk dakikaları maalesef çok kısa sürecektir. Kemal Füsünlara gittiği zaman hiç tahmin etmediği bir manzara ile karşılaşacaktır; çünkü Füsün evlenmiştir. Aslında yazar bu bölümde de bize tekrar aşkın özü acıdır, kavuşamamaktır tezini vurgular. Aşk acının kendisidir. Âşıklar yine kavuşamazlar. Böylece roman farklı bir yola girmiş olur.

“...onu son görüşümden o güne kadar geçen 339 gün boyunca çektiğim acıları bütünüyle unutmuştum sanki. Hatta beni bu mutlu sona ulaştırdığı için saniye saniye kıvranarak yaşadığım acıya şükran duyduğumu, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi suçlamadığımı hatırlıyorum.”²¹⁴

Aylar sonra sevdiği kadınla aynı masada oturan Kemal'in tek tesellisi Füsün'u bir resme bakar gibi seyretmek olacaktır.

“Tek teselli onun karşısında oturabilmek, bir resmi seyrederek gibi onu şimdi seyredebilmektir.”²¹⁵

Kemal'in dikkatini çeken bir diğer nokta ise yoğun bir aşkla bağlı olduğu insanla aynı şeyleri hissedip, düşünebileceğini hatta onun ağzından konuşabileceğini fark etmesi olmuştur. Başka bir deyişle “o” olabileceğini fark etmiştir.

Bu cümleler bize Divan edebiyatı aşklarını anımsatır. Divan edebiyatındaki aşklarda da sevgiliyle tek ruh, tek beden olma bir nevi onda kendini yok etme fikri mevcuttur. Kemal'den dinlediğimiz bu cümleler de bize ister istemez aynı şeyi düşündürür. Tabi bunu hissettiği yoğun aşka bağlar.

“Küçükken aynadaki görüntüme deneylere giriştiğim zamanların oyunculuğu ve saflığı vardı üzerimde ve şimdi Füsün'u taklit ederken kendimden kopabileceğimi, ona duyduğum aşkın gücüyle, onun kalbinden ve aklından geçen her şeyi hissedip

²¹⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.260

²¹⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.263

düşünebileceğimi, onun ağzından konuşabileceğimi, onun ne hissettiğini daha o hissederken anlayabileceğimi, “o” olabileceğimi de şaşkınlıkla seziyordum.”²¹⁶

Kemal kendince, biraz da kızgınlıkla Füsun’a duyduğu bu aşkın Füsun’un güzelliğinden ya da kişiliğinden kaynaklanmadığını, yalnızca evliliğe duymuş olduğu tepkiden kaynaklandığını söyler. Yine kendini kandırır.

“Ona duyduğum aşk, Füsun’un güzelliğinden ya da kişiliğinden değil, Sibel ile evliliğe bilinçaltımda duymuş olduğum tepkiden kaynaklanıyordu yalnızca.”²¹⁷

Bu bölümden sonra yine Kemal’i Füsun’u unutmaya çabalarken görürüz. Bunun için yeni bir mücadele başlatacaktır. Zaman zaman bu hastalıktan kurtulduğunu düşünerek mutlu olacak, onu görmek istemediğini düşünerek rahatlayacaktır. Sürekli zihniyle mücadele halindedir.

Füsun’u görmüş olmanın aylar süren acısının büyük bir kısmını alıp götürdüğüne inanmaya çalışır. Yazıhanede çalışırken, aşk hastalığından kurtulduğunu aklımın bir yanılla ve sık sık içtenlikle düşünür. İçinde onu görmek için hiçbir istek kalmadığını garip bir sevinçle dile getirir. Kemal’in zihniyle oynadığı bu oyun pek uzun sürmeyecektir. Gel gitler, acıdan kurtulmaya çalışmalar tüm hızıyla devam eder. Aşk bir insanın ruh hallerini, kurtulma çabalarını yansıması açısından başarılı cümlelerdir.

“...hayatımda yeni bir sayfa açmalı, Füsun ile ilgili her şeyi unutmalıyım.

Satsat’a gittim ve Füsun’dan ve Sibel’den önceki normal hayatıma döndüğüme kendimi inandırarak işlere sarıldım.

Yeni bir hayata başladığıma, aşk acımın bittiğine kendimi inandırmak istiyor, bu yeni ve güçlü duygularımı da hayatımın değiştiğinin kanıtı olarak görüyordum.”²¹⁸

²¹⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.269

²¹⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.271

²¹⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 271–273

Geç de olsa Kemal, acısının dindiğini zannetmesinin sebebinin Füsun’u uzun süre sonra görmek olduğunu fark eder. Bu görmeler Kemal’i bir süre avutur, acısını dindirir. Bu sayede Kemal, kısa bir süre dahi olsa aylarca acı çekmiş ruhunu dinlendirir. İlacına kavuşmuş bir hasta gibidir.

“Füsun’u görmenin acılarımı şimdilik yatıştırdığını anladım. Onca acıdan sonra, o günlerde bunun bana yetmesi gerektiğine karar vermişim. Daha fazlasını istemek gözümü korkutuyordu. Şimdi bütün bu aşk işkencesinden sonra sanki biraz dinlenmeliydim.”²¹⁹

Bütün bu yaşadıklarından sonra Kemal kendince mutluluğun tanımını yapar. Mutluluğu kısaca, kişinin sevdiği insana yakın olması diye tanımlar.

“Mutluluğun çok basit ve herkesin bilmesi gereken reçetesini keşfedip kendi kendime mırıldandığımı hatırlıyorum: Mutluluk, insanın sevdiği kişiye yakın olmasıdır yalnızca.(Ona hemen sahip olmamız gerekmez)”²²⁰

Kemal Füsun’un yanında kendini daha iyi hissettiğinin, acılarının hafiflediğinin farkına varır. Kendisini daha iyi hissettiğini, eski normal haline döndüğünü düşünür.

Kemal, Füsun ile aynı masaya oturunca o dayanılmaz aşk acısı bir anda çekip gitmez, fakat çok yakın zaman önceye kadar bu ağırlar yüzünden kendisini öldürmeyi aklından geçirdiğini unutturur. Böylece Füsun’un yanında, eski “normal” zamanlarıma döndüğünü sanır. Kendisini güçlü, kararlı, hatta özgür hissetme yanılgısına kapılır.

Kemal, sonraki günlerde Füsun’u özleyince çekeceği acıları düşünüp masadaki bazı eşyaları onun karşısında oturma mutluluğunu Kemal’e hatırlatsınlar ve yalnızlık anlarında ona güç versinler diye yanına alır ve saklar. Bunlar öyle çok değerli şeyler değildir. Sevgilinin temasıyla değer kazanmış nesnelere. Bir tuzluk, kenarı Füsun tarafından ısırılmış bir külah v.s

“Mesela bu küçük teneke kaşığı, sıkıldığı için Füsun ağzına sokup uzun uzun oynamıştı. Bu tuzluğu tam kullanırken pencerenin önünden çok yakınımızdan geçen,

²¹⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s. 283

²²⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.283

pervanesinin dönüşü masamızın üzerindeki şişeleri ve bardakları titreten paslı bir Sovyet gemisine bakarken uzun bir süre elinde tutmuştu. Dördüncü buluşmamızda, İstinye'deki Zeynel'den aldığımız dondurmayı yedikten sonra, kenarı ısırılmış bu külahı Füsun yere atıvermiş, arkadan gelen ben külahı kaşla göz arasında cebime indirivermiştim.

... Ağır ağır yükselmeye başlayan acımı onlarla yatıştırmaya çalışırdım.”²²¹

Füsun'un senarist olan kocasının adı Feridun'dur. Füsun'un kocası Feridun'a yakınlaşması Kemal'in çok üzer, canını yakar. Tüm bunlara rağmen yine de kendisini Füsun'u görmekten alıkoyamaz. Çünkü bu sayede bir nebze de olsa acıları hafiflemektedir. Derdinin ilacını bulmuştur, uzak kalmak istemeyecektir.

“Füsun, bütün bunların kocasını üzdüğünü düşünerek Feridun'a sokulunca içim yandı.”²²²

Yazar, romanın başından beri cinselliği de aşkın içinde olması gereken doğal bir olgu gibi gösterir. Hatta bu büyük aşk bile cinsel yakınlaşmalar sonucunda başlar. Bunu daha önceki bölümlerde de belirtmiştik. Bu paragrafta da Kemal, aylar sonra yan yana otururken teninin Füsun'un tenine temas etmesinin mutluluğunu yaşar. Bu kadar acıya, engele, zorluğa rağmen bu cümleler, insanın tensel duygulardan arınamayacağını kanıtı gibidir.

“...bir an kolum kolunun kadife tenine değer, bu çarpışmanın verdiği harika tadı kaybetmemek için, kolumu hiç kıpırdatmaz, filmi anlamadan seyrederken onun da kolunu hiç kıpırdatmadan tenini benim tenimin dokunuşuna bıraktığını hisseder, mutluluktan bayılacağımı sanırdım.”²²³

Geçen zamanın etkisi ve tekrar Füsun'u görmüş olmak Kemal'in acısını oldukça hafifletir. Adeta acıyla beraber yaşamaya alışır, acıyla savaşmaktan vazgeçer. Öfke, telaş ve umutsuzluk yerini ağır bir kıvamda akan acıya bırakır.

²²¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.284

²²² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.293

²²³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.295

“Artık acı kanımda daha ağır bir kıvamda akıyordu, çünkü Füsun’u her gün ya da iki günde bir görüyor olmam ıstırabımın gücünü azaltmıştı ve bu yeni acıyla yaşayabilmek için yeni alışkanlıklar edinmiş, bu alışkanlıklar da bütün yaz boyunca ruhuma yerleşerek beni başka bir insan çevirmişti. Günlerimin çoğunu acıyla savaşıyor değil, acıyı bastırarak, üstünü örterek ya da böyle bir şey hiç yokmuş gibi yaparak geçiriyordum.”²²⁴

Bu bölümde Kemal, yaptığı bazı rakamsal hesaplamalardan bahseder. Yaklaşık sekiz yıl boyunca, Füsun’un evli olduğunu bile bile Çukurcuma’daki evlerine akşam yemeğine gitmiştir.

Masumiyet Müzesi, her türlü zorluğa ve imkânsızlığa rağmen aşkından vazgeçmeyen bir adamın hikâyesidir. Bir aşk hikâyesinde olabilecek tüm olumsuzluklar (ayrılık, evlilik, statü farkı gibi) mevcuttur. Kemal zengin, Füsun fakirdir. Kemal başka biriyle nişanlıdır. Derken uzun süren bir ayrılık yaşanır ve en son fakir kız, yani Füsun başka biriyle evlenir.

Sancılı ve gerçek bir aşk hikâyesi için bütün şartlar oluşturulmuştur. Nitekim de yazar, öyle bir hikâyeye vücuda getirmiştir. Zaten yazarımıza göre aşk acının ta kendisidir. Romanı başarılı, aşk açısından akılda kalıcı kılan da bu olumsuzluklardır. Füsun evlidir; fakat Kemal bıkmadan usanmadan onu görmeye gider. Bu kadar da olur mu dedirtecek cinsten bir aşktır. Romandaki Çukurcuma ziyaretlerinin anlatıldığı bu bölümler, mantığı devre dışı bırakan ve adeta aşığın gözünün kör olduğu etkileyici bölümlerdir.

“Tam yedi yıl on ay, Çukurcuma’ya Füsun’u görmeye akşam yemeğine gittim. İlk gidişim Nesibe Hala’nın “Akşamları bekliyoruz!” demesinden on bir gün sonra, 23 Ekim 1976 Cumartesi olduğuna ve Çukurcuma’daki son akşam yemeğimizi Füsun, ben ve Nesibe Hala 26 Ağustos 1984 Pazar günü yediğimize göre, aradan 2864 gün geçmiş. Hikâyesini anlatacağım bu 409 haftada, notlarıma göre onlara 1593 kere akşam yemeğine gitmişim.”²²⁵

Kemal’in hayatı bu aşk çerçevesinde şekillenmiştir. Askeri darbe gibi siyasi bir olayı bile sırf Füsun’a doymadan evlerinden alelacele ayrılmak zorunda kaldığı için sevmez.

²²⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.299

²²⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.310

“...askeri darbenin kötülüğü olarak aklıma ilk Füsun’a doyamadan eve alelacele dönmelerim gelir.”²²⁶

Füsunlara akşam yemeğine gittiği süre boyunca Kemal, aslında herkesin durumun farkında olduğunu bilir. Herkes Kemal’in Füsun’a sıırıslıkam âşık olduğunun farkındadır. Ev halkı imkânsız bir aşk olduğunu bildiği için böyle bir durum yokmuş gibi davranır.

“Duyduğum aşk ve oturduğumuz aile sofrası o kadar çok incelikle yasakla çevrilmişti ki, her şeyimden Füsun’a sıırıslıkam âşık olduğum anlaşılabilir, hepimiz böyle bir aşkın olmayacağını kesinlikle biliyormuş “gibi yapmak” la yükümlüydük.”²²⁷

Kendi ile baş başa kaldığı zamanlarda Kemal, normal yaşantısına dönmek için Allah’a yalvarır; fakat her ne kadar kurtulmak için dualar etse de tam olarak kurtulmak isteyip istemediğinden de emin değildir. Acı hem canını yakar hem de garip bir haz verir. Kurtulmak istediğinden de emin olamaz. Kemal’in zihni ile mücadelesi devam eder.

“En sonunda eve dönüp uyumadan önce son bir kadeh içerken, normal hayata dönebileyim diye bir gece Allah’a yalvardığımı hatırlıyorum. Ama gerçekten bu aşktan, Füsun’a olan takıntımın kurtulmak istiyor muydum, şimdi yıllar sonra bile bunu tam anlayamıyorum.”²²⁸

Kemal her türlü olumsuzluğa rağmen, bıkmadan usanmadan Füsunlara gitme sebeplerini kendince analiz eder. Bu durumu iki sebebe bağlar: Birincisi, dünyanın Füsun’a yakın olmakla anlamlı olduğu fikri; diğeri ise oraya tekrar gitme zaferi ve Füsun’u bu şekilde etkilemiş olma düşüncesidir.

“Füsun’u görür görmez beni oraya çeken iki şeyi hemen anlardım.

1. Füsun’dan uzaksam, dünya, tıpkı parçaları karmakarışık olmuş bir bilmece gibi beni huzursuz ederdi. Füsun’u görünce, bilmecenin her şeyin bir anda yerli yerine

²²⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.326

²²⁷ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.345

²²⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.351

oturduğunu hisseder, dünyanın anlamlı ve güzel bir yer olduğunu hatırlayarak rahatlardım.

2. Akşam evlerine girip onunla göz göze geldiğimde, her seferinde içimde bir gurur duygusu yükselirdi. Bütün umut ve gurur kırıcı belirtilere, her şeye rağmen o akşamda oraya gelebilmiş olmanın zaferiydi bu ve çoğu zaman bu mutluluğun ışığını, Füsun'un gözlerinde de görürdüm. Ya da öyle sanır, inadımın ve kararlılığımın onu etkilediğini hisseder, yaşadığım hayatın güzelliğine inanırdım.”²²⁹

Kemal, Füsun'un dokunduğu eşyaları toplamaya da devam eder. En ufak bir ayrıntıyı bile gözden kaçırmaz. Bu kez koleksiyona katılan parça Füsun'un okuduğu bir takvim yaprağıdır. Günlük hayatta önemsiz olan bu ayrıntı Kemal için sevdiği kadının elinin değmesiyle değerlenir, ayrı bir anlam kazanır.

“Füsun'a olan aşkı yüzünden o kadar derin ve özel olduğunu anlıyor ve onları bana hatırlatacak şeyleri dikkatle saklıyordum. O gün Füsun'un okuduktan sonra bir kenara bıraktığı takvim yaprağını, bir kere daha okuma bahanesiyle böyle elime almış, kimse bakmazken cebime indirip saklayabilmişim.”²³⁰

Kocası Feridun senaristtir. Füsun da film yıldızı olmak istemektedir. Kemal de bildiğimiz gibi ailenin zengin akrabasıdır. Füsun'a yakın olmak için onlara yardım edeceğini ve bir film şirketi kuracağını söyler. Bir taraftan da Füsun'un meşhur bir yıldız olmasını istemez; çünkü bu yüzden Füsun'u kaybedeceğini düşünür. Aşk her türlü engele rağmen sahiplenme güdüsünü ve kıskançlığı beraberinde getirir.

“İstediği gibi bir yıldız olur olmaz Füsun'un yalnız bana değil, Feridun'a bile kötü davranacağını, hatta bizi bırakacağını düşünürken yakalıyordum kendimi.

Meşhur bir yıldız olursa Füsun'a daha fazla âşık olacaktım ve onu kaybetme korkum çok daha büyük olacaktı.”²³¹

²²⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.352

²³⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.365

²³¹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.374

Bu cümlelerde Pamuk, kahramanımızın müzeyi kurmadaki amacını anlatır. Amaç Kemal'in yaşadığı bu aşkı ve bu aşkla gelen mutluluğu tüm insanlıkla paylaşmak istemesidir.

“Zaten romanın ve müzenin amacı, hatıralarımızı içtenlikle anlatıp mutluluğumuzu başkalarının mutluluğu haline getirmek değil midir?”²³²

Kemal yaklaşık dokuz yıl boyunca Füsunların Çukurcuma'daki evlerine akşam gezmesine gider. Aşağıdaki beş paragraf orada yaşadıklarına ve hissettiklerine dairdir. Kemal gerçekten Füsun'u anlayıp anlamadığını sorgular. Yine Kemal'in ağzından, onu gördüğü zaman aklından geçenleri, onunla göz göze geldiği zaman nasıl tepkiler verdiğini, nasıl içe dönük bir insan haline geldiğini öğreniriz.

Gerçekten Füsun'u anlayıp anlamadığını sorgular. Âşık olduğunuz kişiyi anlamamanın önemli olduğunu vurgular. Cümlelerinden anlaşılacağı üzere, kahramanımız bu duyguyu sekiz yıl boyunca çok az tadar.

“Önemli olan âşık olduğunuz kişiyi anlamaktır elbette. Bunu yapamıyorsak, hiç olmazsa anladığımızı sanmak da iyi bir şeydir. Bu ikincisinin vereceği tatmin duygusunu bile sekiz yılda seyrek tattım, itiraf edeyim.”²³³

Aşağıdaki paragraf müzenin maksadıyla ilgilidir. Soyut olan aşkı, Füsun' a ait ya da onun hayatında yer bulmuş eşyalarla özleştirecek, bir bakıma maddeleştirecektir. Ölümün, yitip gitmenin karşısında yazar, maddeye sığınacaktır. Aslında bu müze fikri aynı zamanda Pamuk'un hayata bakış tarzının da yansımasıdır.

“Füsun'a olan aşkımin, yavaş yavaş onun bütün dünyasına, onunla ilgili her şeye, onun bütün anlarına ve eşyalarına yayıldığını, müze gezerler özellikle akıllarında tutsun isterim.”²³⁴

Kemal, Füsun'a olan bu aşkın bir inat ve içe kapanma hikâyesi olduğunu hisseder. Bu aşk, ya da yazarın deyimiyle “takıntı” başka biriyle özgürce, dünyayı paylaşmasına engel

²³² Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.376

²³³ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.389

²³⁴ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.397

olur. Kemal, içine döner, Füsün’u kendi içinde arama yolunu tutar. Aşk, kahramanı kendi zihninde yaşar hâle getirir. Kemal içten içe Füsün’a haykırır, onu ne kadar özlediğini söylemek ister. Şartlar imkânsız denecek kadar zordur. Bu cümleler bize aşkın en acınası, en çaresiz hallerini anlatır.

“Aslında her zaman demek istediğim gibi, “Canım seni çok seviyorum, çok özledim, senden uzak kalmak ne büyük bir acıymış, seni görmek de ne mutluluk!” gibi bir şey demek isterdim.”²³⁵

Topladığı eşyalar, daha doğrusu maddeler geçmiş zamana dair kalan tek izlerdir. Kemal adeta bu parçalarla o anları diri tutar, yok olmasını önler. Topladığı eşyalarla, geçmişte yaşadığı o güzel anlar arasında köprü kurar. Özlem dayanılmaz bir hal aldığı zaman Füsün’a ait eşyalara sarılır, hem acısını hafifletmiş hem de o anları tekrar diriltmiş olur.

“Merhamet Apartmanı’na biriktirdiğim eşyaları elime almadan, yalnızca onları bir kere görmekle bile Füsün ile geçmişimizi, akşamları sofrada oturuşumuzu artık hatırlayabiliyordum. Eşyalarla, porselen bir tuzluk ya da köpek biçiminde bir terzi mezurası ya da korkutucu bir konserve açacağı ya da Füsünların mutfağında hiç eksik olmayan Batanay marka ayçiçeği yağı şişesi ile birleştirdiğim tek tek anlar, yıllar geçtikçe hafızamda sanki geniş bir zamana yayılıyordu. Merhamet Apartmanı’nda biriken eşyalara, tıpkı izmaritler gibi baktıkça Füsünların evinde sofrada otururken yaptıklarımızı tek tek hatırladım.”²³⁶

Buldukları şartlar itibariyle Kemal ve Füsün sadece gözleriyle konuşmak zorunda kalır. Ülkemizde yaşanan ikili ilişkilerde gerek şartlar, gerek toplumun yapısı çiftlerin görüşmelerini yadırgar. Flört olayına toplumumuz daha yeni yeni adapte olmaktadır. Yazar, bu durumun 75’li yıllarda da böyle olduğunu hatta günümüzde bile pek değişmediğini söyler. Konuşmadan bakışlarla, inatlaşmalarla yaşanan ilişkilerin bu halini de “aşkın diplomasisi” olarak değerlendirir. Bu diplomasi ise aşkı aşk yapan esas noktadır. Masumiyet Müzesi üzerine yapılan bir röportajında tespitini şu şekilde dile getirir:

“Mesela birbirimizle ‘konuşarak’ aşk ilişkilerinin bizde yaşanış şekli taa 75’lerde... Ha, bugün de çok fazla değiştiğini düşünmüyorum. Taraflar birbirleri ile açık açık

²³⁵ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.415

²³⁶ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.443

konuşmazlar ama bakışlarla, ifadelerle, sessizliklerle, inatlarla anlaşılır. Aşkta iletişim ve gerekli diplomasiyi ancak böyle yaparlar. Bu da özellikle sabır, testten geçirme, deneyden geçirme, niyetinin sağlamlığını, ciddiyetini, sabırla eziyet ederek ve inat ederek sına... Bunlar kapalı bir toplumda, bizimki gibi toplumlarda tarafların birbirlerine olan ciddiyetini, aşkın derinliğini sınamak için yapılan şeyler gibi anlatılır. Doğru, katılıyorum ama yalnızca böyle değil, aslında aşk dediğimiz şeyi yapan da bu diplomasidir. Kitap bunları anlatıyor uzun uzun; bakışmak falan gibi şeyler...”²³⁷

“Bazen orada olduğumu unuttur, sanki baş başaymışız gibi kendimden geçer, Füsun’a bütün aşkı göstererek uzun uzun aşkla bakardım.

Saat on bire dokuz kala, Füsun yeni bir Samsun’u hafifçe ağırlaştırılmış hareketlerle dudaklarının üzerine koyarken, benim gözlerimin içine dikkatle baktı. Bakışlarımızla bir anda birbirimize o kadar çok şey söyledik ki, onunla bütün bir gece saatlerce konuşmuşuz duygusuna kapıldım.”²³⁸

Ayrılık acısı ile geçen dokuz yılın sonunda Kemal Füsun’un aslında Feridun ile anlaşmalı bir evlilik yaptığını öğrenir. Bu durum Feridun’un günlerce eve gelmemesiyle açığa çıkar. Böylece aradaki tek engel de ortadan kalkmış olur. Füsun Feridun’dan boşanır ve aşkı için bu kadar fedakârlık yapmış olan Kemal’e bir şans tanımaya karar verir. Kemal için kısa sürecek dahi olsa mutluluk dolu günler başlamış olur. Aşağıdaki diyalog çiftin roman boyunca az tanık olduğumuz mutlu anlarından birine aittir. Kemal, Füsun’a kendi penceresinden aşkın ne olduğunu anlatır. Tekrardan aşkı hastalık olarak nitelendirilir.

“Aşk nedir?

Neymiş?

Aşk, Füsun’un karayolları, evler, bahçeler ve odalarda gezinirken ve çay bahçelerinde, lokantalarda ve akşam yemeği sofrasında otururken, ona bakan Kemal’in duyduğu bağlılık duygusuna verilen addır.

Hımm... Güzel cevap” derdi Füsun. “Beni görmediğin zaman aşk olmuyor mu?

O zaman fena bir takıntı, bir hastalık oluyor.”²³⁹

²³⁷ Banu Güven, "Aşkından müze yaratan adamın hikâyesi" (Röportaj) Ntv, 2 Eylül 2008.

²³⁸ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.445–450

²³⁹ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.480

Kemal'in annesi Vecihe Hanım'a ait aşığıdaki cümleler, Türkiye şartlarında yaşanan aşklara ilginç, bir o kadar da doğru bir bakıştır. İnsanların aşk konusunda yanıldıklarını, bastırılmış cinsel dürtüleri ise aşk zannettiklerini söylemek ister. Ülkemizde yaşanan aşklara bir eleştiridir.

“Kadınla erkeğin yan yana gelmediğı, birbiriyle görüşüp konuşamadığı memlekette aşk olmaz.” dedi iddialı bir havayla. “Neden biliyor musun? Çünkü erkekler uygun bir kadın görür görmez, iyi-kötü, güzel-çirkin hiç bakmaz, haftalardır aç kalmış hayvanlar gibi üzerine atlarlar. Hepsinin alışkanlığı budur. Sonra da bunu aşk zannederler. Böyle bir yerde aşk olur mu? Sakın kendini kandırma.”²⁴⁰

Kitabın sonlarına doğru herkes Füsun ile Kemal'in kavuştuğunu ve bu uzun aşk romanının mutlu bir sonla bittiğini düşünür. Fakat yazar bu noktada okurları şaşırtmayı başarır. Nitekim bu kadar acı ile yaşanmış aşk hikâyesine bizce de mutsuz bir son yakışacaktır. Bütün büyük aşk hikâyelerinin sonu hüsrandır. Aşk kavuşamamaktır zaten, eğer Füsun ile Kemal hikâyesi mutlu sonla bitmiş olsaydı bu denli akılda kalıcı olmayacaktı.

Romanın sonunda yazar, Kemal, Füsun ve Füsun'un annesi Nesibe Hanım'ı Avrupa seyahatine çıkarır. Edirne yolunda bir otelde konaklarlar. İki sevgili burada son güzel dakikalarını yaşar. Füsun tüm geceyi Kemal'in yanında geçirir. Sabaha karşı Füsun dışarı çıkar, otelin bahçesinde oturur. Uyanınca telaşlanan Kemal Füsun'u bahçede görünce yanına gider. Füsun Kemal'e ünlü bir yıldız olma yolunda engel olduğunu tatlı sert bir şekilde söyler.

Füsun sarhoştur, kalkar ve yolda yürümeye başlar. Kemal de oturduğu yerden onu seyreder. Gözden kaybolduğunu görünce telaşlanır ve arabayla peşinden gider. Füsun'un yanına geldiğı zaman Füsun, bir şartla döneceğini arabayı kullanmak istediğini söyler. Dönüş yolunda Füsun arabayı hızla çınar ağacına doğru sürer.

Kazayı isteyerek mi yoksa gerçekten kazara mı yaptığı tartışmalıdır. Bu açıdan zorlama bir mutsuz son olmuştur denebilir. Kaza sonrasında Füsun orada ölür, Kemal ise

²⁴⁰ Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi s.499

komaya girer. Aylar sonra kendine gelir. Bu hikâyeyi de Kemal'in ağızından yazara anlatılmış şekliyle dinleriz.

Dediğimiz gibi Kemal ile Füsün'un ayrı kalması için hiçbir sebep kalmamıştır. Fakat yazarımız mutsuz bir sonun daha etkileyici olduğunu düşündüğü için sanırım, hikâyeyi bu şekilde sonlandırmıştır. Oldukça şaşırtıcı fakat zorlama bir son olmuştur.

3.9. Masumiyet Müzesi Sonuç:

“Bu roman benim Anna Karenina'm” diyen Orhan Pamuk’un Masumiyet Müzesi romanı tez konumuz açısından bizim için oldukça önemliydi. Orhan Pamuk romanlarında aşk konusu üzerine çalıştığımız için roman ayrı bir özenle değerlendirildi. Masumiyet Müzesi, yazarın ilk ve tek aşk romanıdır. Roman, bilindiği gibi, yetmişlerde başlayıp iki binli yıllara kadar uzanan Yeşilçam filmi tadında bir aşk hikâyesini konu alır.

Masumiyet Müzesi’nde aşk konusuna dair en küçük soruların bile cevabını bulmak mümkündür. Yani Pamuk’un aşka bakışını açık bir şekilde öğrendiğimiz tek eserdir. Nitekim tüm romanlarını değil de sadece bu romanı incelemiş bile olsaydık yazarın aşka bakışını öğrenebilirdik.

Romandan çıkardığımız bu sonuçla yazarın aşka bakışını maddeler halinde özetlemeye çalışırsak:

1. Cinsellik aşkta olması gereken doğal bir olgudur. Nitekim Füsün ile Kemal arasındaki bu büyük aşk bunun sonucunda gelişmiştir.
2. Aşk öyle davulla zurnayla karşılanacak, insanı mutlu eden bir duygu değildir, aksine aşk acının kendisidir.
3. Romanda yazar “Biraz diken olmazsa aşk gülünün kokusunu alamazsın” der. Yani acı aşk için gerekli bir olgudur. Güzelliğini fark etmek için acısı şarttır.
4. Aşka hiçbir durum ve konum engel olamaz. Ne zenginlik ve fakirlik, ne yaş farkı, ne de medeni durum v.s. Bunların hiç biri aşkın karşısında duramaz.
5. Sevgili ile ilgili olan her eşya anlam kazanır. Bazen bir ayva rendesi, takvim yaprağı, sigara izmaritleri, küpeler, tokalar, kapı kolları v.s. aslında sıradan günlük eşyalar olan bu varlıklar sevgilinin temasıyla adeta değerli mücevherlere dönüşür.
6. Eşyaların da ruhları vardır. Eşyalar zaman kavramını ortadan kaldırır. Geçmişle bugün arasında köprü kurar. Geçmişte yaşanmış anları diri tutar. Bu sayede özlem giderilir.

Nitekim Kemal'i romanda sık sık Merhamet Apartmanı'nda topladığı bu eşyalarla özlem giderirken görürüz.

7. Gerçek aşk ne olursa olsun fedakârlık yapmayı, sevgiliden vazgeçmemeyi gerektirir. Romanda Füsün'un evli olduğunu bile bile Kemal'in bıkmadan sekiz yıl boyunca akşam yemeğine Füsünlara gitmesi bunun en güzel örneğidir.
8. Aşk mantığı ele geçiren, zihni devre dışı bırakan bir olgudur. Mantık her durumda konuşur, tutkunun gücüne karşı çıkar ve doğru olanı fısıldar, âşık kişi de bunu farkındadır; fakat tutkularına engel olamaz.
9. Aşk bir nevi "o" olmaktır. Yani sevgili gibi düşünebilmek, sevgili gibi hissedebilmek hatta onun ağzından konuşabilmektir. Bazen hiç konuşmadan bakışlarla anlaşabilmektir.
10. Aşk kişinin ruhunu terbiye ederek olgunlaştırır ve kişiyi içe kapanık bir hale sokar.
11. Aşk bir hastalıktır. Yazar romanın birçok yerinde aşk için bu kelimeyi kullanır. Çünkü insan sürekli kendisiyle meşguldür, sürekli beyniyle mücadele eder durur. Bazen deli gibi özlerken bazen unutmaya söz verir. Kararlar alır, yasaklar koyar. Devamlı bir mücadele halindedir.
12. Âşık olan kişi kurtulmayı isteyip istememe konusunda bir kararsızlık yaşar. Aklının bir yanıyla kurtulmak ister, dualar eder; bir yanıyla da istemez. Yani aşk acısı garip bir haz da verir.
13. Âşık olan insan için küçük işaretler, izler, fallar, gazetelerdeki günlük burç yorumları ayrı bir anlam kazanır. Sanki yeryüzü âşığın fark etmesi gereken işaretlerle doludur.
14. Aşk içerisinde kıskançlık da barındırır. Kemal'i ara ara kıskançlık buhranlarıyla baş başa görürüz.
15. Mutluluk sevdiğin kişiye yakın olmaktır. Ona sahip olması gerekmez, yakın olması bile yeterlidir.

EKLER
RÖPORTAJLAR

4.1. Masumiyet Müzesi Üzerine Yapılmış Bir Röportaj I

Banu Güven: Orhan Bey, Masumiyet Müzesi'nin konusu, fikri ne zaman ve nasıl ortaya çıktı? Aslında Kar'da da biz Masumiyet Müzesi'nin adının geçtiğini görüyoruz, okuyoruz.

Orhan Pamuk: Masumiyet Müzesi'nden Kar romanı içersinde, benim bundan sonraki kitabım olarak zaten bahsedilmiş, dikkat etmişsiniz. 10 yıl evvel romanı düşünmeye başladım. Bu bir aşk hikâyesi, aşk romanı... 10 yıl evvel düşünmeye başladım ama altı-yedi yıl evvel yazmaya başladığım Kar romanı yayınlandıktan sonra, arada bir İstanbul hatıralarımı yazdım. Sonra, aşağı yukarı yedi yıldır ben hep bu kitapla meşgulüm.

Peki, bu aşk romanını yazma duygusu ne zaman geldi size? Ne uyandırdı bu ihtiyacı sizde, hatırlıyor musunuz?

Pek çok şey yan yana geldi ama kafamda ta eskiden işittiğim bir hikâye vardı. Ama şu da vardı: Ben mesela Kar romanında Türk toplumuna siyasetin içinden baktım. Benim Adım Kırmızı'da resim sanatının içinden baktım. Kara Kitap'ta İstanbul'dan ve birazcık kültürel tarihten baktım. Burada da yaşadığımız toplum, bizler nasıl bir aşk yaşıyoruz... Ya da aşkı yaşayış şekillerimizle ilgili bir roman yazmak istiyordum. Bunun daha yaygın şekilde söylenişi, aşk romanı yazmak istiyordum. Ama değişik bir aşk romanı yazmak istiyordum.

Bu bir aşk romanı. Peki, nasıl bir aşk romanı? Biraz ipuçlarını verdiniz ama soruyu doğrudan ben size yönelteyim, siz anlatın...

Masumiyet Müzesi'nde esas hikâyenin çoğu, 1975 ile 85 arasında geçiyor ama 85'ten2005'e kadar geliyor. Yani aslında 30 yıllık süreyi kapsayan bir aşk hikâyesi, bir aşk ilişkisi anlatılıyor romanda. Nişantaşılı, tekstil zengini Basmacı ailesinin zengin oğlu Kemal - bunları söylerken biraz gülümsüyorum- 30 yaşındadır. Bir de onun uzak akrabası Füsün diye güzel bir kızımız var. Hısım; akraba sayılmaz... Hısım diyor zaten annesi ona... Fakat ailenin yoksul kanadından... O da bir, o zamanlar elbiseçidükkânı mı desek, butik mi desek; 1975'lerde Nişantaşı gibi yerlerde canları sıkılanev hanımları, o zamanlar sanat galerisi değil, butik açarlardı. O da bir butikte; üniversiteye giriş imtihanında çakmış, iyi puan alamamış, vakit geçirmek için, biraz da para kazanmak için, butikte çalışıyor. Oğlumuz Kemal zengin

çocuğu. Bir de o sırada Sibel diye, kendi gibi iyi aileden, zengin kızı var, Avrupalarda okumuş... Bunu da biraz gülerek söylüyorum; kitabın başlardaki havası da böyle; hafif şaka, yarı şaka, yarı ciddi ve hafif bir kitap gibi başlıyor. Sibel’le nişanlanmak üzere Kemal ama dikkati Füsün’a çekiliyor. Ve oradan romanın asıl hikâyesi başlıyor. Ve ondan sonra Kemal ile Füsünun aşkını -Sibel de etrafta olmak üzere- bir 10 yıl yakın bir şekilde izliyoruz. Bir aşk hikâyesi bu ama buralardan geçerken bir aşkı anlatıyoruz. Ama bence, ona çok dikkat ettim, bizimki gibi bir toplumda, istiyorsanız Türkiye toplumu diyelim, istiyorsanız Ortadoğu toplumu gibi diyelim, aşk ilişkilerinin kurulabileceği, bunların açıkça dile getirilebilmesinin zor olduğu bir toplumda yaşanan bir aşkın hikâyesi... Bildiğimiz gibi bizimki gibi toplumlarda, hele 1970’lerde birbirleri ile -batılıların flört dediği ya da bizim görüşüp tanışma, birlikte gezme eskiden gezme denirdi- çıkma, ondan sonra daha ciddileşme, nişanlanma, evlilik öncesi sevişme, evlilik öncesi sevişmenin ciddileşmesi, sonuna kadar gitmek... Ya da açıkça dillendirelim, çok söylenmez ama bekâret konusu, evlilik, cinsel ahlak, arkadaşlık, evlilik ve mutluluk gibi konular kitabın ta kalbinde yer alıyor. Bunları şimdi size ciddi bir dille getirdim, çünkü kaygılarım, anlatmak istediğim şeyler ciddiydi. Ama bir yandan da hani magazin basınının yüksek sosyete diye alay edeceği çevrede de geçiyor kitabım. Hem o çevrede geçiyor, hem de Cihangir’in, Beyoğlu’nun arka sokaklarında ve daha yoksul mahallelerde geçiyor. Bir yandan da zengin-yoksul ilişkisi, hepimizin bildiği ve Türk filmlerinin konusu olan bu ilişki de var kitapta.

Ve bu ilişkinin kahramanların gittiği filmlerde de yine karşımıza çıktığını görüyoruz.

Evet, zengin-yoksul ilişkisi bildiğimiz gibi Türk sinemasının melodramatik bir konusudur. Romanım bu melodramatik konuları, son derece adım adım -yıllarımı buna verdim- çözümleyerek, anlamaya çalışarak, kaba-acele yargı vermeden anlatıyor. Kitapta hiç kimseyi kötü göstermek istemedim ama elbette ki aşk konusunda kapalı bir toplumda yaşadığımızı bunun aslında siyasi düşünce özgürlüğüyle ilgili olduğunu söyledim. O zamanlar Türk sinemasında sansür vardı, sinemadaki filmdeki sansürle –ki hepimiz onu içselleştirmiştik- ilgili bir ilişki olduğunu da ima ediyorum. Bütün toplumun kapalılığıyla, aşk ilişkisinin kapalı olması arasında bir ilişki var. Aşk ilişkisinin serbestçe dile gelememesi söz konusu. Bunlar tabii Batı’ya göre; Habermas “kamusal alan” diyor. İnsanlar birbirleri ile konuşuyor, bir demokrasinin olması için hepimizin her şeyi söyleyebileceği özel bir alan gerekiyor ki tam bir demokrasi olsun. Dediği gibi gerçek bir aşk ilişkisinin olabilmesi için de

herkesin aşk ile ilgili her şeyi birbirinin gözünün içine bakarak konuşabilmesi lazım. Ama öte yandan; bekâret, yasak, kızla erkeğin katiyen yan yana gelmemesi, gelse bile ancak geliyormuş gibi yapması ya da bunların ancak yüzeysel bir Batı taklitçiliği düzeyinde kalması da, bana kalırsa- kitabımda da biraz bunları göstermeye kalktım- bizim yaşadığımız aşk ilişkilerine bazı özellikler veriyor. Bu kitapta bunları anlatmaya çalıştım. i... Mesela birbirimizle ‘konuşarak’ aşk ilişkilerinin bizde yaşanış şekli taa 75’lerde... Ha, bugün de çok fazla değiştiğini düşünmüyorum. Taraflar birbirleri ile açık açık konuşmazlar ama bakışlarla, ifadelerle, sessizliklerle, inatlarla anlaşılır. Aşkta iletişim ve gerekli diplomasiyi ancak böyle yaparlar. Bu da özellikle sabır, testten geçirme, deneyden geçirme, niyetinin sağlamlığını, ciddiyetini, sabırla eziyet ederek ve inat ederek sınaama... Bunlar kapalı bir toplumda, bizimki gibi toplumlarda tarafların birbirlerine olan ciddiyetini, aşkın derinliğini sınamak için yapılan şeyler gibi anlatılır. Doğru, katılıyorum ama yalnızca böyle değil, aslında aşk dediğimiz şeyi yapan da bu diplomasidir. Kitap bunları anlatıyor uzun uzun; bakışmak falan gibi şeyler

Kitabın başından sonuna kadar ilişkilerde görüyoruz, memleketin yönetim şekliyle ilgili görüyoruz. Ama sanata da yansıdığını görüyoruz. Bir tespit var: Modern olmak için aşırı bir gayret içinde olmak taklitçilik ve bunun sonucunda ortaya çıkan ikiye bölünmüşlük ya da modern olmayan o görüntü...

Zengin kahramanlarım, başkahraman Kemal’in çevresi, bekâret, evlilik öncesi cinsellik gibi konularda, tırnak içinde söyleyeyim, Avrupalılaştırmış, modernleşmiş gibi; en azından görüntüde öyle davranıyorlar. Ama iş gerçeğe gelince aslında onların da toplumun geleneksel kesimlerinden, en muhafazakâr kesimlerinden fazla bir farkı olmadığı anlaşılıyor. Ama ben burada “Bak bu insanlar ne sahtekâr, hem böyle diyorlar hem böyle yapıyorlar” demiyorum. Geleneklerin gücünü, insanın bunlardan bireysel olarak kurtulmak istemese, çalışsa bile kurtulamayacağını; özgürlük özleminin, bireysel başkaldırının, toplumun kanaatleri karşısında yenik olacağını anlatmaya çalışıyorum... Aslında kitabın kalbinde yatan bekâret, masumiyet, el dokunulmamışlık duygusuyla, biz Füsün gibi kendimizi ne kadar özgür hissedersen hissedelim, toplumun, geleneğin baskısının, karşı çıktığımız şeylerin bizi ezeceğini biraz anlatmaya çalışıyorum. Burada “Bu alçak adamlar hem böyle derler hem böyle yaparlar” demiyorum.

Moderni taklit etmeye çalışmak, bizim toplumumuzda birçok alana yansımıyor mu? Sadece ilişkiler arasında değil de...

Moderni taklit etmeye çalışmak kötü bir şey değil. Ama taklitte başarılı olamadığımız için... Onun için modernliğe özenelim ama 'Biz modern olduk' deyip toplumun geri kalan kısmı ile kendimiz arasında çizgi çizmenin yanlış olduğunu düşünüyorum. Modernliği taklit etmek; Kemal Atatürk'ün yapmak istediği buydu. Ben doğru bir şey olduğunu düşünüyorum. Ama 'Biz bunu yapıyoruz, siz geri kalan hepiniz haksızsınız, bilmezsiniz' demenin yanlış olduğunu düşünüyorum.

Bir de sınıflar arası bir farklılık gidiyor hikâye boyunca. Burada her ne kadar bir sınıf kendini daha modern olarak tanımlasa da onların da aslında aşamadıkları bir takım tabuları olduğunu görüyoruz. Ve iş dönüp dolaşip orada bağlanıyor. Yani bu bekâret konusu orada da göze çarpıyor.

Bildiğimiz gibi basınımızda da töre cinayetleri diye adlandırılıyor, sanki sadece bu iş Anadolu'ya ilişkin bir konumuş, zenginlerin, orta yukarı sınıfların ilgilenmediği bir konumuş gibi anlatılıyor ama benim çok iyi hatırladığım gibi ve hepimizin de bildiği gibi, 75'lerde ve hâlâ, bu konuşulmasa da önemli bir konu. Bunun satır aralarında önemli olması da kitabın bir konusu. Ben bütün bu konuları bilirdim, 75'lerde de bilirdim. Ama öğrendiğim bütün bu şeyleri 30 yaşındayken yazamazdım. Çünkü aradan geçen bu 30 yılda, biraz da Türkiye'nin açılmasıyla, birazcık daha her şeyi konuşmayı, sorunların içine birazcık daha bakabilmeyi öğrendik. Bu konularda şimdi daha rahat yazabiliyorum ve düşünebiliyorum.

Kız çocuklarının karşılaştığı tacizlerle ilgili bir bölüm var...

Türkiye'de yaşayan tüm kadınlar tacize uğruyor ama kimse bunu anlatmıyor. Belki en fazla annesine gidip biraz ağlıyor. Herkes bunu saklıyor. Bu da saklanan bir konu. Kitabımı yazarken bunlar hakiki olsun diye, tanıdığım insanlara tüm bu tacizleri sordum. Onlar içersinden en tipik olanlarını eleyerek yazdım. Bence Türkiye'de bir kadının hayat hakkında, evlilik hakkında, cinsellik hakkında, özellikle cinsellik ve bekâret hakkında, kendi vücuduna sahip çıkması özgürlüğü hakkında, çocukluğunda ve gençliğinde kaçınılmaz olarak herkesin

başından geçen o tacizlerden bahsetmedikçe, o konuya sahiden girilmiş sayılmaz. Bizde bir genç kızın manevi dünyasının, erkekler hakkındaki düşüncelerinin oluşumu, tacizlerle başlıyor. Ve bu tacizleri herkes herkese, tüm kızlara yapıyor. Ama bunlardan bahsedilmiyor. Ve eğer kitabımın bir kısmı da Türkiye’de kızların, kadınların baskı altında tutulması, ezilmesi, özgür olamaması ile ilgili ise bundan da bahsetmeden bu kitabı bitirmek olmazdı.

Kitabın adını sorabilir miyim size? Masumiyet Müzesi olmasına ne zaman karar verdiniz, neden?

Müze kısmını belki sonra anlatırım size ama masumiyet kısmı, sözünü ettiğimiz bekâretle ilgili. İnsanın niyeti ile ilgili, suç ve ceza ile ilgili, yaptığımız bir şeyin sonuçlarını taşımakla ilgili, hayat hakkında önyargılı olmamakla ilgili ve hayat hakkında rahat olmakla ilgili, içinde insanın sanki şeytanın olmamasıyla ilgili bir şey. Ama bütün kitaplarımın başlıkları gibi Benim Adım Kırmızı’nın adı için ‘Neden?’ diye sorduklarında birazcık bir şeyler geveleyebiliyorum, orda da duruyorum. Ama buradaki kitabın başında da böyle bir epigrafi var. Kara Kitap’ın kahramanı Celal Salık’ten; onlar fakirliğin, para kazanmakla, zengin olmakla unutulacağını sanacak kadar masum insanlardı anlamında bir bilinç, bir ruh durumu olarak masumiyet, belki kitabın irdelemeye çalıştığı şeylerden biri.

Sadece kitabın içinde karakterin zamana dair, eşyalara dair yaklaşımıyla paralellik kurmak açısından değil, aşka bakışı açısından da... Tanpınar’ın başta da koyduğunuz bir alıntısı var...

Tam kitabı bitirirken Tanpınar’ın hatıra ve not defterleri yayınlandı. Orada da benim tüm kitabımda anlattığım, yıllardır da meşgul olduğum şeyleri tesadüfen ama çok da bana yakın bir şekilde ele aldığını görünce... E, Tanpınar da benim yazarım. Ondan bir alıntı yaptım.

Bu aşk romanı bugüne kadar ki aşk romanlarından daha farklı özellikler taşıyor. Aşk duygusunu bu kadar yoğun, bu kadar ayrıntılı, o duyguyu yaşadığı her anı bu kadar canlı tutabilmeyi başaran, bunları böyle yaşayan bir karakter var. Ve anlatımı da öyle...

Romeo ve Juliette’i okuruz, Leyla ile Mecnun’u okuruz. Ama Mecnun’un Leyla’da ne gördüğünü ya da Romeo’nun, Juliette’in elma yiyişini, sigara içişini görmeyiz. Benim kahramanım, olayların gelişi yüzünden de, sekiz yıl, sevdiği kadın başkasıyla evlendiği için, evine gidip geldiği için, onun sigara içişini, hep birlikte akşam yemeklerinde televizyon seyredişlerini, konuşmasını, öfkelerini, duygusallıklarını, adım adım, sürekli kayıt yapan canlı bir kamera gibi çekiyor. Ve bunları da okurlarla paylaşıyor. En sonunda kitabı yazarken şunu düşündüm: Kitaptaki kahraman Füsun, Kemal’in çok derin bir şekilde âşık olduğunu sabrından anlayacak. Ama kitabımızın okuru Kemal’in Füsun’a âşık olduğunu, sayfalar boyu onun Füsun hakkında yaptığı gözlemlerden, her bir sigarasını hangi duygusal, hangi öfkeli, hangi sevinç durumunda nasıl söndürdüğüne bakmasından anlayacak. Yani kitabımda aşk dediğimiz şeyin ‘aman ne yüce bir duygu’ diye kelimeyle söyleyip sonra şöyle oldu, böyle oldu yok. Âşık adamın kafasının nasıl çalıştığının, algılarının nasıl açıldığının, sahip olmak, elde etmek istediği kadının her jestine, kafasını her çevirişinde ağızındaki sigaranın dumanını nasıl üflediğine kadar takip etmesinin hikâyesi de. Bunları yazarken çok zevk aldım. Ayrıca o zamanlar, benim âşık kahramanım Kemal, Füsun’u izlerken, benim zihin durumum da kahramanıma yakındı. Çünkü o Kemal’in gözlemleri benim romancılığımın uygun düşüyordu.

Karakterlerinizde hep biraz Orhan Pamuk vardır, yani kendini anlatma durumu söz konusudur. Burada da o seziliyor, biraz önce Kar’da karşımıza bir Orhan Pamuk çıkıyor demiştiniz ama burada da çıkıyor yine. Bununla ilgili olarak; Kemal karakteri ne kadar sizsiniz? Veya gözlemlediğiniz bir başkası?

Kemal benden sekiz yaş büyük. Zengin bir ailenin çocuğu. Onun çocukluğunda ve orta yaşlarında gördüğü şeyleri ben de biraz gördüm. Ben de Kemal gibi, özellikle çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımda, ’70lerin ortalarına kadar, ailem parasını çok fazla kaybetmeden evvel, zenginler arasında öyle gezindim. Oraya kadar diyebilirim ki Kemal’e benziyorum. Ama herkesin, kitabı okuyan gazetecilerin dediği gibi “Orhan Bey siz de Kemal gibi âşık oldunuz, birisinin eşyalarını biriktirdiniz, yıllarca birisinin peşinden gittiniz mi?” Sorusunu geçelim. Ama şu bakımdan Kemal’e benziyorum ve asıl oranın altının çizilmesini isterim. Kemal en sonunda, bir noktadan sonra yalnızca Füsun’un kahve fincanını tutmasını, yoksul evindeki sobaya maşayı tutup kömür atmasını, kapıyı açmasını, annesine yemek yaparken ve dikiş dikerken yardım etmesini, öfkeli öfkeli sigara içmesini, annesine yemek yaparken ve dikiş dikerken yardım etmesini, sinirlenmesini, hep birlikte televizyon seyredirken duygulanıp acayip bir jest yapmasını sessizce kendisine bakmasını sekiz yıl boyunca izlemiyor. Aslında

onunla birlikte önce Füsun'un yaşadığı ve Keskin ailesinin Çukurcuma'daki evinde olup bitenleri izliyor. Sonra sokakta olup bitenleri izliyor. Aslında Kemal, bütün hayatı Füsun'u izler gibi izliyor. O bakımdan, Kemal'in Füsun'a gösterdiği dikkat neredeyse bir romancının hayata gösterdiği edebi dikkat olduğu için, Kemal'le ben aslında gözlemcilikte, gözlemleyip hayatı kelimelere geçirmekte benzeşiyoruz. Sekiz yıl, kitabı yazmam aslında altı yıl sürdü, altı yıl birlikteydik. Yalnız en sonunda Kemal'in Füsun'a hissettiği aşk yalnızca Keskin ailesinin evinde kalmıyor, sokağa çıkıyor ve tüm İstanbul'a yayılıyor. Birlikte kitabın sonuna doğru Füsun'un ehliyet alması için İstanbul sokaklarında geziyorlar, araba kullanıyorlar, Boğaz'da denize giriyorlar. Oralarda Kemal'in Füsun'a gösterdiği olgun aşk, yani âşık olduğumuz kişinin, -cananın diyelim, divan edebiyatının diliyle- her türlü insani durumuna, jestlerine, elini kolunu tutuşuna, kıyafetine, takılarına, sigarayı içişine, öfkelenmesine, çay içmesine, pencereden bakmasına, arada bir dalgınlaşmasına, suskunlaşmasına... Ve hatta bir noktadan sonra kendilerini de bir çift olarak görüyor. Bazen susuyorlar, artık yoruluyorlar, söyleyecek bir şeyleri yok, hayat da onları çok mutlu etmemiş. Bütün bunlara gösterdiği dikkat aslında bir noktadan sonra birlikte yürüdükleri sokaklara, İstanbul'un insanlarına, şehirde olup bitenlere, bir yerde yapılan bir inşaata ya da Boğaz'dan geçen bir gemiye, bir noktada İstanbul üzerinden bütün âleme duyulan sevgiye dönüşüyor. Bu biraz divan edebiyatında cananın yalnız aşk duyduğumuz kişi değil, Allah olması ya da başka derin bir anlam olması gibi bir şey. Kemal'in Füsun'a duyduğu aşk en sonunda, Füsun'u aşıyor ve Kemal'in Füsun'la ilgili her şeye, daha sonra da bütün âleme duyduğu bir aşka dönüşüyor. Ve bu da birazcık kitabımda da anlatmaya çalıştığım gibi ancak biraz da kapalı toplumda olabilecek bir şey diye düşünüyorum. Çünkü aşkın dile gelebileceği açık bir iletişim alanı olmayınca hepimiz aşkı daha bastırıyoruz ve hayal kuruyoruz. Daha gözlemci dikkatli oluyoruz. Ama kitabım aşkın çok sevilebilir bir şey olduğunu da söylemiyor. Kitabımı okuyanlar sekiz yıl büyük bir aşk yaşayan Kemal'in aslında bu aşkı trafik kazasına uğramış biri gibi yaşadığını, şu geçse de normal hayatıma bitsem diye çırpındığımı, üç ay sonra bu iş biter de normal hayatıma dönerim diye umduğunu ama üç ay sonra hiç bitmediğini, sekiz yıl çırpındığımı da göreceklerdir.

Kazalar, önemli metaforlar sizin için, değil mi?

Evet. Bu kitapta trafik kazalarının da bir yeri var. Aşkın rastlantısallığı mı diyelim, bu bir melodramatik tema gösterdiği için de hikâyeyi çok da fazla anlatmayalım. Çocukluğumda bir trafik kazası geçirdiğim için böyle. Pek çok şey benim kitaplarımda çocukluğumdan, yaşadıklarımın, içime attıklarımın gelir.

Peki, bu kitapta biz sizin daha önceki romanlarınızda kurmuş olduğunuz ve birbirleri ile bir şekilde bağlantılandırmış olduğunuz dünyaların biraz daha büyüdüğünü de görüyoruz belki. Yeni bir hikâye ekleniyor, yeni karakterler ekleniyor bunun içine ve daha önce yazmış olduğunuz romanlarınızdan çıkan karakterler de karşımıza çıkıyor.

Evet, Cevdet Bey ve ailesi var, Kara Kitap'ın kahramanı Celal Salik var. Evet, uzun bir kitap, Cevdet Bey'den sonra en uzun kitabım. 592 Sayfa.

Bizi Kar'a da götürüyor, Kar'ı da hatırlatıyor bazı noktalarda... Aynı zamanda sizin bir röportajınızda şöyle bir şey dediğinizi hatırlıyorum: Metinler arası göndermeler var ama her romanınızda bir sonraki romanın, ya da iki sonrakinin belki konusunun da kafanızda canlandığını söylemişsiniz bir kere. Böyle bir şey burada da söz konusu mu?

Bundan sonra ne yazmak istediğimi biliyorum. Aslında bundan sonra yazmak istediğim şey aslında Benim Adım Kırmızı içinde çıkan ve yıllardır kafamda hazırladığım bir kitap. Bundan sonra herhalde onu yazacağım. Belli değil, bir başka kitaba da başladım, o da yine Cihangir, Çukurcuma gibi yerlerde geçiyor. Ama bundan sonraki kitabım hakkında konuşmayayım.

Bu romanda Kemal'in Füsün'la ilişkisini sürdürebilmesi için bir araç da onun kocasının elinde bulunan bir senaryo. Aynı zamanda da sinemalar...

Birlikte yaz sinemalarına gidiyorlar. Sonra da sinema çevrelerine gidiyorlar, sinemacı barlarına gidiyorlar. Çünkü sinemacı barları, sinema piyasasının, sanayinin ve bu sanayiye iş bulmak isteyen insanların bulunması gereken yerler. Füsün bir filmde rol almak istiyorsa yalnızca kocasının değil, kendisinin de sinema mekânlarında görünmesi lazım.

Ama burada bir Yeşilçam çevresinin o dönemde nasıl olduğuna dair önemli tespitler görüyoruz. Bu bende bir merak uyandırdı. Orhan Pamuk bunu nasıl bu kadar iyi biliyor diye...

Sinema bilgilerim kitabı değil, hayattan. Ben 1983'te bir senaryo yazdım Ali Özgentürk'e. Çekilmedi... Sonra da 1990'da Ömer Kavur'a bir senaryo yazdım, çekildi. Özellikle Ali Özgentürk'e senaryo yazdığım zaman, o beni birazcık da ağabey havasıyla,

göstermek için işte o zamanın, Beyoğlu'sunda sinemacıların gittiği Papirüs,daha sonra da Çiçek Bar -hâlâ Arif'in Yeri- gibi yerlere de götürdü. Ve oradaki havayı da gördüm. Bir film nasıl çevriliyor. Sansürden nasıl geçiriliyor. Nasıl sansür senaryosu yazılıyor. Nasıl bir asıl senaryo oluyor. Sinema salonları nasıl film istiyor. Nasıl yıldız olunuyor. Nasıl yalan magazin havası yapılıyor. Bunların bir kısmını işte o zaman, 30 yaşında gördüm.

Kadınların uğradığı haksızlıklar ve gördükleri muameleler konusunda bu Yeşilçam çevrelerinden verdiğiniz örnekler de var kitabın içinde.

Kitapta Füsun'un uğradığı ya da o dönemlerde, hâlâ da tabii, Türk kadınının uğradığı acımasız tacizler de sergileniyor. Yeşilçam çevrelerinde ise kadına aşağılayıcı kötü davranma, bütün kızlarla yatma isteği, ya da tüm zampara baş erkek oyuncuların birlikte film çevirdikleri tüm kızlarla yatmış gibi havalara bürünmeleri, magazin basınının ve film üreticilerinin ürettiği, setteki öpüşmenin hayatta hakikiye dönüştüğü klişesine uyma zorunluluğu... Bütün bunlarla da tatlı tatlı dalgamı geçtim. Ama hiçbir zaman kitabımın değeri bu dalgalarda olsun istemedim. Bu küçük mizahlarda... Daha arkada, toplumla ilgili, var olmakla ilgili ya da Füsun'la Kemal'in aşkı ile ilgili daha derin şeyler anlattığımı da söyledim.

Kitabın bir bölümünde müzeden söz ederken, gururdan da söz ediyorsunuz. Böyle bir cümle var. Bunu anlatır mısınız?

Kitabın bir yerinde Kemal, bütün dünya müzelerini benim gibi gezdikten sonra müzelerin esas gizli konusunun gurur olduğunu söylüyor. Aynı fikirdeyim. Orada belki Kemal benim düşüncelerimi seslendiriyor. Evet, müze dediğimiz şeyi, Batı medeniyeti keşfetmiştir. Batı dışındakiler yalnızca Batı'dan almışlardır. Bir zengin, bir prensin, güçlü bir insanın, kendi gücünü, zenginliğini, ne kadar kültürlü ve ince biri olduğunu gösterme azmi vardır. Birinci müze dalgası böyle olmuştur. Onun arkasından devletler... Louvre'u Fransız devleti ele almıştır. Bu sefer bir prensin değil; bir devletin, bir milletin, bir halkın en kadar kültürlü, gelişmiş, sanat sahibi olduğunu, ne kadar çok tarihi ve kültürü olduğunu, efsaneleri olduğunu göstermek için de kurulmuştur müzeler. Müzeler genel olarak, ister bireysel, Kemal'in gezdiği ve benim ilgi duyduğum kişisel müzeler olsun, ister büyük milli müzeler olsun, milli gurur ya da kişisel gurur hakkındadır. Kemal'in kendi aşkı konusundaki düşüncesi şu: Toplum ona o aşkı utanç içinde yaşamaması gerektiğini söylüyor. Ama o en sonunda -

Kemal’de sevdiğim yan bu- gururla karşı çıkıyor. Yaşadığı her şeyi gidip Orhan Pamuk’a anlatıyor. O da 600 sayfalık, adamın aşk acılarını anlatan bir roman yazıyor. Yaşadıklarını sahipleniyor ve utanmıyor.

Yıllar öncesinde yazmış olduğunuz bir romanda da, bende benzer bir duygu oluşturan bir paragraf gördüm. Galip, Rüya’nın eşyaları elinde durur, tokası elinde... Sonra onları hiç bozmadan eski yerlerine koymak ister. Envanterini çıkarmak fikri geçer aklından...

Bu fikir bende var. Yeni Hayat’ta da vardır. Kendi hayatının müzesini yapma fikri. Yaşadığımız hayatın eşyalarını koruma fikri var. Kahramanım Kemal de, Füsun’un eşyalarını önce acısına teselli olsun diye, çünkü bir ara sevgilisi yok oluyor, onu göremiyor bile. O zaman birlikte gülüşüp eğlendikleri zamanın eşyaları ile kendini teselli ediyor. Aşk acısını dindirdikleri için onları güzel saklıyor. Sonra ne olur ne olmaz diye daha başka eşyalar biriktiriyor. Sonra birazcık alışkanlık, birazcık inat oluyor. Ama bunlar bir süre sonra bir koleksiyon oluyor. Sonra da kahramanımız –kitabın sonlarına doğru- bu koleksiyonu bir müzede sergilemek gibi derin, tuhaf, beklenmedik bir şey yapıyor.

Zamanı bir mekânda kaybetmek de diyebilir miyiz bu müzede sergileme işine? Kitapta eşyalarda teselli bulmaya dair yazmış olduğunuz bir bölüm var.

Müzeler zamanın mekâna dönüştüğü yerlerdir. Ve müzelerin bence çekici gücü de şu; zamanın geçtiği duygusunu bir anlık da olsa bize hissettirirler. Müzeler, dışarıdaki hayattan, sesiyle, havasıyla, atmosferiyle değişik yerlerdir. Kitabımın özellikle son kısımlarında Kemal, Füsun’un biriktirdiği eşyalarından bir müze kurmak istediği için batının pek çok müzesini geziyor. Özellikle küçük müzelerin havası üzerinden Füsun’u hatırlıyor. Ama bir yandan da kitabım, Kemal’in biriktirici yanını, koleksiyoncu yanını, yani romanda da anlattığım gibi batı dışındaki toplumlarda acı çeken insanların -bu aşk acısı olabilir, kimsesizlik acısı olabilir, parasızlık acısı ya da daha derin ruhumuza işleyen bir acı olabilir- acı ile acıya teselli olarak eşyalara sarılmasını eşyalara bağlanmasını, özel bazı eşyalarla takıntılı olmasını da irdeliyor, seviyor, bu konu üzerinde düşünüyor. Kemal de zaten önce bir toplayıcı, Füsun’unküpesinden kolyesine, içtiği sigaranın izmaritinden tuttuğu tuzluğa, hep birlikte yemek yerken yedikleri eşyalara, Füsun’un ilk gördüğü zaman giydiği sarı ayakkabısına ve Füsunların evindeki televizyonun üzerinde uyulamakta olan köpeklere... Pek çok eşyasına yalnızca ilgi

duymuyor, onları saklıyor. Çünkü onların önce bir teselli edici gücü var. Hepimizin bildiği gibi bir hatıra gücü var. Ve bunlarla sonra bir müze yapıyor. Kemal in Füsün için kurduğu müzeyi ben Çukurcuma'da kuruyorum. Bu karara vardıldıktan sonra, bundan dokuz yıl evvel Çukurcuma'da bir binasatın aldım. Sonra o binayı bir müze mekânı haline getirdim. Sonra da kendimi Kemal gibi hissederek eşyalar toplamaya başladım ve romanımı da zaman zaman bu eşyalar üzerinden anlattım. Bu gördüğünüz, romanda bir bölüm yazılmasına neden olan bir ayva rendesi. Ben bunun paslı, kaba halini sevdim. Füsünların evinde, bu ayva rendesi ile ayva reçeli yapılıyor. Kemal bir gün bundan hoşlanarak bunu alıyor. Zaten bir dönemden sonra çaldığını biliyorlar, o da onlara para veriyor. Romanda, belkibahsetmeyi unuttuk; zengin uzak akrabanın, güzel kız sahibi yoksul akrabalara yardım yapması ve bunun diplomasininin incelikleri de bir tema. Ve sonunda da Kemal bunu evine, ardından da kendi müzesine gönderiyor. Benim elimde bir eşya var, sonra kitaba bu eşyayı sokuyorum ve kitapta ondan bahsediyorum. Kitapta anlatılan, aslında roman sanatında tasvir edilen pek çok eşyayı ben kitabı yazarken yazdığım sırada ya da yazmadan evvel buldum. Önce elimde bir sarı ayakkabı oluyor, sonra Füsün'a sarı ayakkabı giydiriyorum. Terside oldu; Füsün'un bazen şöyle bir elbisesinin olması ya da şöyle bir sigara içmesi gerekiyor. Benim onu bulmam gerektiği gibi... Ama sonuçolarak, elimde kitap bittiği zaman yüzlerce, binlerce bir eşya oluştu.

Rendenin konu olduğu bölümde başka bir şey daha var. Bütün bu roman boyunca sadece bir kahramanın aşkı nasıl yaşadığı, o takıntılı yaşayış halinin dışında bir toplumun da romanı var. Aynı zamanda o dönemde o toplumun yaşadığı bir takım değişikliklerin de romanı var.

1980 darbesinden sonra, Füsün'la Kemal'in aşkı 75–85 arası sürdüğü için 80 sonrası olayları da var. 70'ler olayları da var. Darbe demek, benim çocukluğumda da normal vatandaşın akşam sokağa çıkma yasağı demektir. Kemal da haftada üç-dört kere Füsünlara gidiyor. Oradan da bazen bir eşya çalarak dönüyor. Ama akşam 11'den sonra sokağa çıkma yasağı var. Sıkıyönetimci askerler onu çeviriyor ve “Bu nedir?” diye soruyor. Ben de onun üzerine aslında aşk ilişkisinin diplomatik bir şekilde dile gelmediği bir toplumun aslında açık bir toplum olmadığını, baskıcı bir toplum olduğunu, siyasi baskıların, siyasetle kalmadığını, aynı zamanda ilişkilerimize ve başka pek çok şeye yayıldığını anlatmak için, sezdirecek şekilde yazdım. Bazı şeyleri niçin yazdığınızı da bilmiyorsunuz. Roman yazmanın güzelliği

de o. İlla ki şunu göstermek değil, içinizden geldiği için de yazıyorsunuz. Ben bu ayva rendesini sevdiğim için yazdım; çok da uyduğunu, güzel durduğunu düşünüyorum.

Bu bisiklet de belki dolaylı bir şekilde omurgasına oturan eşyalardan biriydi romanın. Öyle değil mi?

Mesela bu bisiklet; aramıza koyduk... Bu bisikletin kitapta önemli bir yeri var ve kitapta altı-yedi kere geçiyor. Altı-yedi sahnesi var diyelim bu küçük bisikletimizin. Çünkü uzak akrabalar oldukları için tam bir Türk usulü, zengin akraba çocuklarına verdiği eşyaları sonra fakir akrabalarına verir. Kemal'in çocukluk bisikleti de Füsün'un annesine "Biz kullandık, alın şimdi siz kullanın" diye verilmiş. İkisi de çocukluklarında aynı bisiklete, çocukluk bisikletine binmişler. Ben romanımı yazarken bir yerde böyle bir bisiklet gördüm. Ve hemen aldım. Kitapta bu bisikleti uzun süre tasvir etmedim ama kitabı yazarken kitapta geçen bu bisiklet de benim hep yanımdaydı. Bunu da Masumiyet Müzesi'nde sergileyeceğiz inşallah.

Burada gördüğümüz köpekler de romanda önemli yer tutuyor. Onlar üzerinden başka bir sürü şey de anlatılıyor aslında.

Kahramanım Kemal, sekiz yıl Füsün'u tekrar ikna edebilmek için Çukurcuma'daki evlerine gidiyor. Her akşam da herkesin yaptığı gibi önce akşam yemeği yiyorlar. Sonra akşam yemeği yerken de zaten televizyon seyrediyorlar. Ama Kemal'in gözleri yalnız Füsün'a değil, Füsün'un sayesinde tüm dünyaya açık olduğu için bir süre sonra televizyonun üzerinde sürekli bir köpeğin uyumakta olduğunu görüyor. Bu yalnız Türklere özgü değil, tüm dünyada yapılan bir şey. Ve bu köpeğe kafası takılıyor ve bir gün bir tanesini çalıyor diyelim. Zaten bir süre sonra fark ediyorlar ve onları alıp götürüyor. Bir süre sonra evinde -müzemde de sergileyeceğim gibi- bir köpek koleksiyonu oluyor. Bu köpekler aracılığı ile aslında şu soruları da soruyor Kemal, ya da benim yardımım ile soruyoruz: Televizyonun üzerinde neden köpek var? Kemal daha sonra dünyayı gezerken, dünyadaki bitpazarlarını, dünyanın her bir köşesindeki ortasını hayatın ayrıntılarını, küçük müzeleri incelerken bu köpek merakını görüyor ve bu konularda sorular soruyor.

Küpeler de önemli yer tutuyor...

Kemal'in babasının bir acıklı aşk hikâyesi var. Bir gizli sevgilisi varmış. Ona aldığı küpeleri kendi oğluna veriyor. Okurun dikkatle izleyeceği bu küpelerin ayrıntılı bir trafiği var kitapta. Hem simgesel hem gerçek değeri var. Bildiğimiz gibi küpe, inci küpe ve kitapta da inci küpeler gibi geçiyor. Sonunda Kemal bunu Füsun'a hediye ediyor, Füsun bunlara kızıyor. Kemal'in Füsun'a geri vermesi gereken ve Füsun'un romanın başında düşürdüğü bir başka küpe var. O küpe bu küpenin yerini tutar mı, gibi simgesel anlamlar oluyor. Ya da manevi olarak unuttuğu şeye Kemal'in hayatta para ile karşılık vermesi -ki Türk filmlerinin en melodramatik konusudur- gibi başka yerlere açılıyor. Kitapta sevdiğim şeylerden biri, her eşya pek çok başka hikâye ile ilişkiye geçiyor ve hepsi birlikte bir zenginlik, bir şiir yaratıyor. İnsanın hayatı boyunca elinden geçen, dokunduğu oyuncaklar, trenler, babasının takma dişleri, davetiyeler, havagazı makbuzları, kelebek şeklindeki pek çok takı, anahtarlar, kaşıklar, tombala hediyeleri, paslanmış konserveler, sigara paketleri, eski rakı şişeleri, rakı bardakları -romanda çok çok rakı içiliyor- çantalar, Kemal'in sürekli Füsun'un babası Tarık Bey'e aldığı hediyelik çakmaklar, kibritler, boya kalemleri, Kemal'in gene Füsunlarda her akşam kendisine verilen kolonya şişelerinden yaptığı koleksiyonlar ve daha pek çok şeyi müze için topladım, hikâyemin bir parçası olarak müzede sergileyeceğim.

Bunun gibi başka birçok obje daha var. Bu müzeyi oluşturma fikri de kitap yazma fikriyle beraber sizde bundan yıllar önce oluştu. Siz müzelere ilgi duyan biriydiniz ama ne zamandan beri bu düşünceyle beraber daha çok müze dolaşmaya başladınız? Birçok müzenin adı da geçiyor kitapta çünkü.

Romanı ilk yazmaya başladığım zaman dünya müzelerinde, özellikle önce Avrupa'dan başlayarak dünya müzelerinde gezmeye başladım. Defterlere notlar tuttum. Romanın düşüncesi, romanın ayrıntıları müze gezintilerim sırasında tuttuğum notlarla birlikte gelişti. Müzede neyi sergileyebilirim, Füsun'un nesini gösterebilirim, Kemal Füsun'unnesini almış olabilir... Aslında Avrupa müzelerini, daha sonra dünya müzelerini gezerken bunları geliştirdim. Yani bu kitabın hikâyesinin gelişmesinde benim müzelere yaptığım gezintilerim, buralarda tuttuğum defterlerin, notların da önemli bir yeri var.

Aynı zamanda o müzeleri yaratan kişilerin de hayatta oldukları sürece o müze ile ilişkilerinin sürebilmesi düşüncesi size çok heyecan vermiş gibi görünüyor.

Özellikle büyük müzeler, Louvre gibi, büyük, herkesin gittiği ve kitlesel turistlerin kalabalığı ile ezilen müzeler ile ilgili değildim. Çünkü ben kişisel müzeleri, takıntılı insanların hayatlarındaki bir acı yüzünden yaptıkları koleksiyonları ile birlikte yaşamalarını önemsedim. Birazcık da hani bizdeki çöp evlerde yaşayan insanlar gibi... Sonra bunları bir müzeye çevirip aslında kendi hayatlarını ve acılarını, eşyalar üzerinden başkalarına anlatmaları benim ilgimi çekiyordu. Bu yüzden buna benzeyen müzelere gittim. Küçük müzelere... Ve burada kendi koleksiyonlarını sergileyen insanların hikâyelerini anlamaya çalıştım. Ve özellikle küçük müzelerde hayatlarının sonunda yaşadıkları evi kendi hayatlarının müzesine çeviren ve ölünce de yaşadıkları ev müzeye dönüşen ve hayatlarının sonunu yaşadıkları evi bir çeşit ansiklopedi, hayatlarının hikâyesinin müzesi halinde yaşayan insanlarla ilgilendim. Müzemi de öyle yapmaya niyetliyim.

Roman okurken bir film gibi de akıyor. Siz de biraz önce konuşurken “sahnelerden biri” dediniz. Sizin de zihninizde böyle canlanıyor sanırım. O dönemin İstanbul’una dair kahramanımızın arada bir gidip baktığı manzaraya dair görsel malzeme de bulunacak mı?

Bütün bu aşk hikâyesi yaşanırken -bütün İstanbullulara olduğu gibi, hepimizin fark etmeden hissettiği gibi- vapur düdüklüğü duyuluyor. Çeşit çeşit şehir hattı gemisinin ya da büyük petrol taşıyan tankerlerin gürültüsü. Onların sesleri de olacak. Yalnız eşyalar değil, sesler, resimler müzemde sergilenecek. Ama tüm bunlar en sonunda bir hava oluşturmak için. Hikâyemin biraz acıklı olduğunu da düşünüyorum. Hüzünlü hikâyenin atmosferini müzede yaratmak benim için söz konusu. Ama şunları söylemek isterim. Müzem, benim hikâyemin resimlenmesi olmadığı gibi, romanım da müzenin anlaşılması değil. Romanı hiç müzeye gitmeden, zaten böyle bir şey olduğuna hiç inanmadan da okuyabilirsiniz. Umarım, inanıyorum ki öyle okurlarım olacak. Diyelim ki, bu kitabı Arjantin’de ya da ne bileyim Kore’de, Japonya’da okuyan okurlar belki de böyle bir müze olduğunu bilmeyecekler, bilmeleri de gerekmiyor. Ama bazıları da bilecek ve gelecekler, o zaman okudukları kitaptaki eşyaların okudukları kitabın şiirine benzer bir şiirsel atmosferde sergilendiğini görecekler. Müzeden zevk almak için romanı okumak gerekiyor. Ama romanı okumak için müzeye gitmek gerekmiyor.

Masumiyet Müzesi ne zaman açılacak?

Daha önceden Frankfurt'ta, bu sene kitap fuarında Kemal'in koleksiyonunu, Masumiyet Müzesi koleksiyonu olarak sergileyecektik ama ne yazık ki eşyaları yetiştiremedik. Ama Kemal'i de çok fazla üzmem istemiyorum. Masumiyet Müzesi Çukurcuma'da sanırım 1-2 yıl içerisinde açılacak.

O müzeye kitapla ilk kez gelen ziyaretçiler bir de 574. sayfayı açacaklar değil mi?

Sayfasını unuttum ama orada bir bilet olduğunu göreceksiniz. O biletin olduğu sayfayı açarsanız müzenin kapısında bekleyen bekçi, sizin biletinizin içine bir damga vuracak, içeri gireceksiniz. Ve kitabınızdaki bu boş eksik de tamamlanmış olacak. Yani kitapla müzeye gelerseniz bedava girebilirsiniz. Kitabın sonunda bir de müzenin kurulduğu yerin nerede olduğuna dair bir harita var. Yani bu kitabı satın alırsanız Masumiyet Müzesi'ni İstanbul'da bulabilirsiniz, içindeki biletle de bedava girebilirsiniz.

Kitabın kapağından da söz edelim. Ve arkadaki resimden de...

Kitabın kapağı benim bu romanı yazarken, müzeyi yaparken oluşturduğum fotoğraf koleksiyonundan, eski fotoğraflardan yapılmış bir kolaj. Kapağın ön kısmında 50'lerde, 60'ların başında, benim kahramanlarıma benzeyen, her yerinden de Türk oldukları anlaşılan neşeli bir grup, havalı bir üstü açık Amerikan arabayla geziyorlar. Arka planda da İstanbul var.

Arkada da sizi görüyoruz.

Kitabın arkasında ise benim bir fotoğrafım var. Bu romanı yazmak için dünya müzelerini gezerken çok da not aldım. Çok defter doldurdum. Dünya müzelerini gezerken, kitapta da önemlice bir yeri olan Paris'teki ressam Gustav Moreau'nun müzesinde kızım Rüya'nın beni çektiği fotoğraf var.

Orada yazar Orhan Pamuk ile bir araya gelip ona ne hayal ettiğini anlatıyor tüm bu hikâyeden başka. Orada özellikle “Nasıl bir müze olmalı bu?” dediği bir bölüm de var. Aslında o bölüm, kitapta sizin anlatmaya çalıştığınız; kapalı bir toplumda ilişkilerin nasıl yaşandığına dair de çok çarpıcı bir saptama. Öyle değil mi?

Gene de ama Kemal hiç neşesini bozmuyor. Ve müzesinin İstanbul’da –müzelerde benim gençliğimde öyleydi; çiklet çiğneyenlere bile müze bekçisi böyle yapardı- çiklet çiğneyenlere ve öpüşenlere sonsuza kadar açık kalacağını söylüyor.

Banu Güven / 02.09.08

Ntv

4.2. Masumiyet Müzesi Üzerine Yapılmış Bir Röportaj II

Romanın sonundan başlayalım sorulara. Masumiyet Müzesi bir Türk filmi andırıyor. Bu filmler hep mutlu sonla biter; ama romanınız mutlu bitmiyor...

İnanın bunlarda peşin verilmiş hükümlerim yok. Benim için en zevkli şey bir romanla 5-6 yıl yaşadktan sonra onun sonunu düşünmektir. Kitabı yazmaya başladığımda sonunu biliyordum; ama sonunu inandırıcı bir şekilde oraya doğru çekmek gerekiyordu. Kitaplarımda kahramanlarımla kişiliklerini ve ne yapacaklarını kontrol ederim. Ama onların da bir özerkliği vardır, onlar da biraz sizi sürükler. Yavaş yazıyorum kitaplarımı; çünkü önce, nasıl söyleyeyim, kahraman yaratmak, hayalî şeylerden ortaya çıkarmak, sonra ona inanmak, sonra kitabı bitirmeye çalışırken o varmış gibi yaşamaya çalışmak, onun gibi, onun yapacağı şeyleri takır takır ruhunuza sindirmek... Bunların bir kısmı çocukluğumuzdaki taklitten gelir, bir kısmı edebiyat bilmekten gelir. Bir insanı inandırıcı bir şekilde kahraman olarak benimsemedikçe -ki çabuk benimseyemiyorum- bir kitaba başlamak çok zor. Çünkü herkes yabancı etrafta. Benimserseniz ona inandırıcı olmayan hiçbir şey yaptırmazsınız sonunda. Siz inanmışsınızdır, o inandırıcıdır, arkadaşlarınıza okursunuz inandırıcı der. ‘Kitabın sonuna geldik, mutlu son değil.’ diyorsunuz. Sorunuz, ‘Niye mutlu son değil?’ Bunun birçok sebebi var. Bir, mutlu biten aşk hikâyesi, sonunda hikâyeye olmaktan çıkar. İki, ben Füsün kadar Kemal’in Füsün’u sevmesiyle ilgiliyim.

Zaten kitapta da bahsediyorsunuz, ‘Ben olayları Kemal Bey’in gözünden anlatmaya çalışıyorum’ diyorsunuz.

Ama Füsün’u da ortaya çıkarmak için çırpındım. Bütün bunlar, Kemal’in bütün dikkatinin Füsün’a açılabilmesi için. Bu kitabın sonunun mutlu olmaması lazım, ama kitaptaki mutluluk hikâyesinin sonuyla ilgili değil; Kemal’in Füsün’a duyduğu şeyden dolayı dünyaya bakışındaki derinlikle ilgili.

Kemal Bey’in Füsün’a olan aşkı, okura bu metnin ancak yaşanmışlık sonucunda yazılabileceğini düşündürüyor. Ne dersiniz?

Şimdi romancının her zaman karşılaştığı soru budur: ‘Orhan Bey, siz bunları yaşadınız mı?’ Her kitabımda karşılaştım bu soruyla, şimdi daha çok karşılaşıyorum. Tabii konu burada

aşk olduğu için öyle oluyor. Aşk romanının şöyle bir çekiciliği var: Herkes bunu yaşamış, ama gene bu konuda başka ülkelere göre aşk konusu bizde konuşulur. Ama şiirsel bir duygulanma anlatılır, ‘Aşk ne yüce’ denir ve orada bırakılır. Akılcı çözümleme ile konunun bütün sayfalarının teker teker dökümü yapılmaz. Bunu ilk defa yaptığımı düşünüyorum, yalnız Türkiye’de değil, dünya edebiyatında da... Ben bütün bunları birazcık çözümleyerek kendi tecrübelerimden ve başkalarıyla konuşmamdan, okuduklarımdan yaptım, yaşadıklarımdan. Ama siz şimdi bunu ‘Orhan Bey, siz Kemal misiniz?’e getirmeyin...

Ama Kemal karakterinin içinde Orhan Pamuk’un da olduğunu söylüyorsunuz zaten...

E yani... Roman yazmak bir kahramanın yerine kendini koymak, o olabilmek ama görüyorsunuz ki ben daha mutlu bir adamım. Ama şu da var. O acıları insan kendi tecrübesinden yazabilir, onun derecesinde yaşamış mıyım, yaşamamış mıyım, artık o konulara girmeyeyim.

Orhan Pamuk’un hayal dünyası inanılmaz derecede geniş...

Hem o hem de o yaşanmışlıkları söylemem. Bir gün hatıralarımı yazarsam, onu da özene bezene cümle cümle dikkatle yazarım. Ben de tam aynı şeyleri yaşamış olsam bile, size söylüyorum mesele o değil, ben bunu söylemem.

O çevrede birlikte yaşadığınız arkadaşlarınızdan bu kitabı okuyan ve arayıp ‘Orhan, ben burada kendimi görüyorum’ diyenler var mı?

Onları da bekliyorum. Kitap çıkmalı daha 7 gün oldu. Kendimi buldum diyenler çıkacaktır. Mutlaka burada yaptığımız özel şakalar, arkadaşlar, bilmem neleri ne güzel anlatmışsın aynen öyle yapardık, diyenler çıkacaktır; ama yedi gündür telefonlarımı açmıyorum.

Romanınızın bir Türk filmine benzetilmesinden rahatsız oluyor musunuz?

Olman. Benzetme var benzetme var. Bir, romanım Türk filmlerinin bazı çok önemli temalarını ele alıyor; ama Türk filmi gibi ele almıyor. Daha çözümleyici bir şekilde ele alıyor ve aynı konuları, melodram konularını melodram olmadan ele alıyor. Türk filmlerinin ya da

herhangi bir filmin hiçbir vakit veremeyeceği, ayrıntılı ve sabırlı şekilde çözümlene yapıyor. Yani şimdi bu romanı film yapsak diyelim.

Tam onu soracaktım, film yapılmasını ister misiniz?

Bu söylediklerimize paralel olarak şu düşünce geliyor: Bu romanı film yapmak sadece olayları resimlendirmek olacaktır. Hâlbuki Kemal'in, okuyucunun sevdiği ve sevmesini beklediğim, bir de sesi var, önemli bir şey. Kemal'le arkadaşlık etmekten umarım okuyucu hoşlanıyordur. Kemal bir yandan acı çekiyor, bir yandan da aradan 30 yıl geçtiği için ince ince kendisiyle alay ediyor, bunu çevresine de gösteriyor. Filmde Kemal'in o sesini, duygusunu vermek çok zor olur. O zaman olayları resme indirgeyecekler.

Hollywood çeker belki bu filmi?

Yoo Hollywood değil, burada Türkler yapar tabii de, büyük bütçeli bir film olması lazım.

Bakarım diyorsunuz yani.

Bakarım, ilgilenirim. Ama huysuz olduğum da bilinsin, kimseye eziyet etmek istemem.

Kitap 'mutlu bir hayat yaşadım' diye bitiyor. Ama Kemal'in yaşadıklarına bakılırsa pek mutlu bir hayat sürdüğü söylenemez...

Artık ona okur karar verecek, 'Kemal doğru mu söylüyor? Kemal son sözünde samimi midir, niçin böyle demiştir?' diye. Öğretmen olsam öğrencilerime böyle bir kompozisyon ödevi verirdim, ama kendi kitabımın kompozisyonunu bana yazdırmayın.

Masumiyet Müzesi kitabını yazma düşünceniz 10 yıldır var. Müze kurmak fikri ne zaman oluştu?

O da kitapla birlikte vardı. Hatta hikâyeden önce müze fikri vardı, ama ilk başlarda müze fikri yanlış bir yerdedi. Yaşayan bir ev alayım, sonra onu sanki o evde yaşayan

insanlar nötron bombası saçılmış evlerinden çıkmışlar ve bir daha gelmemişler gibi bu evi aynen koruyayım fikri vardı. Orta sınıf yoksulca bir ev olsun istedim. Her şey yerli yerinde dursun dedim. Ama böyle yapmadık. Çünkü çok sorun çıktı. Sonra o evi bulduk müzeye çevirdik.

Neden Çukurcuma peki?

O mahalleleri çok severdim. Kızımı okula götürdüm oralarda. Şimdi bile niye çok severdim oraları diyorum. Belki de hayatımın o dönemini çok sevdiğim için. Her sabah kızımı okula götürürdüm, o sokaklarda yürüyerek buraya yazıhaneme gelirdim.

Ne zaman açılacak müze?

2010'a yetişecek inşallah...

Peki, bu müze sürekli mi olacak?

Tabii... Onu inşallah vakfa devredeceğim. Kültür Bakanlığı'na vakfedeceğim ya da kendim ilerleteceğim, bilmiyorum ne yapacağımı, biraz da kanunlara bakar. Açık müze olacak herkese.

Sadece kitapta geçen objeler mi sergilenecek?

Hayır, kitapta anlattığım gibi Kemal Bey"nin koleksiyonu sergilenecek.

Yılın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz ABD'yi konu alan bir roman yazacak mısınız?

Geçmeyecek, ondan eminim. Yazamam. Ben buraları seviyorum, buralara bağlıyım. Bir de yaşım ilerledikçe bir kitap projem 10 yıl sürüyor, kafamda o kadar çok kitap projem var ki...

Bundan sonraki romanınız belli mi?

Başladım bile... Adını bile biliyorum, ama şimdi söylemek erken. Bu romanla meşgul olalım, onun da zamanı gelecek.

Masumiyet Müzesi'ni Kar'da müjdelemiştiniz. İpuçları var mı?

Bu kitapta geçen yerlerde geçiyor. Çukurcuma'da, Cihangir'de, Firuzağa'da, Beyoğlu'nda geçiyor bundan sonraki kitabım. Ben Çukurcuma'da, Nişantaşı, Cihangir, Beyoğlu en çok oralarda yaşadım, 50 yıldır orada yaşıyorum. Oralarda büyüyorum, oraları biliyorum insanoğlu denen yaratığı da en çok oralarda gördüm.

6 Eylül 2008 /Zaman Gazetesi

4.3. Masumiyet Müzesi Üzerine Yapılmış Bir Röportaj III

Nobelli yazarımız Orhan Pamuk ile aşk merkezli romanı Masumiyet Müzesi’ni konuştuk.

Orhan Pamuk: Masumiyet Müzesi’nde uzun süren bir fakir kız-zengin erkek aşkını günlük hayat ayrıntılarını ve tarafların makul davranışlarını izleyerek anlatıyorum. Efsane aşk peşinde değilim.

Masumiyet Müzesi, Nobelli yazarımız Orhan Pamuk’un son romanı. Bir aşk romanı. Fakir Füsün ile zengin Kemal’in aşkını, bir araya gelemeyişini anlatıyor. Yeşilçam filmlerinden çıkma bir konu bu, diyebilirsiniz. Evet, öyle ama Pamuk, bu klişeden gerçek, incelikli, oylumlu bir roman çıkarıyor. Üstelik bir buçuk yıl sonra kahramanların aşkına işaret olsun diye, romanla aynı adı taşıyan, romanda bahsi geçen bir müze kuracak. Orhan Pamuk ile romanını, aşkı, mutluluğu konuştuk.

10 yıl önce zihninize düşen fikir üstüne 6 yıl bilfiil çalıştınız ve Masumiyet Müzesi nihayet çıktı. Rahatladınız mı?

Rahatladım tabi. Özellikle son yıl olağanüstü yoğundu. Günde 10 saat roman yazıyor sonra da Frankfurt’ta Masumiyet Müzesi sergisini açabilmek için toplantılar yapıyordum. Uyku hapiyle uyuyordum ki sabah erkenden kalkıp romanımı güzel güzel yazayım. Yorucu bir süreçti, bitti rahatladım.

Memnun musunuz romandan, okurun geri dönüşlerinden?

Çok memnunum. Herkes okumakla meşgul. Ya okuyup beğeniyorlar ya da ‘daldım gidiyorum’ diyorlar. Bir de tabi ‘Orhan bey siz bunları yaşadınız mı’ (*gülerek taklit ediyor*) diye soruyorlar.

Anlatıcı birinci tekil şahıs olunca konumlamak kolay oluyordur herhalde.

(Gülümseyerek susuyor).

Cevdet Bey ve Oğulları'ndan Cevdet Bey, Kara Kitap'tan Celal Salik, Kar'dan Ka, İstanbul'dan Pamuk ailesi ve siz varsınız Masumiyet Müzesinde. Kahramanlarınızı çok sevmenizle mi ilgili bu, küçük bir oyunla mı?

Oyun yanı da var, romana düşünsel bir derinlik katma yanı da. Abartmamak lazım ama. Bunlar diğer kitaplarımı okuyanlar için, benim kendi dünyama inancımı gösteren küçük sevimlilikler. Bu tür küçük göndermeler Balzac'ın bulduğu bir şey zaten. Okur bunu sever. Ben de başka yazarlarda seviyorum.

Romanın yapısı melodramatik...

Roman melodramatik temaları ele alıyor ama melodramatik bir yapısı yok.

Elbette. Bizler zengin erkek-fakir kız klişesini işleyen filmleri hafif alaysı bir hoşgörülüyle izler severiz ama inandırıcı da bulmayız. Bugünün okurunu, melodramlarda işlenen bu tür bir aşkın gerçek olduğuna inandırmak baştan göze lduğunuz bir şey miydi?

Evet. Kitabın 'iddiası' böyle uzun sürmüş bir aşkı 'aman ne büyük bir aşk' söylemi içinde değil, günlük hayatın sıradan ayrıntıları ve bu aşktaki tarafların makul davranışlarıyla izlemek. Efsane aşk peşinde değilim ben. Kitap, böyle bir aşkın aslında makul olduğunu, hayatın hepimizi böyle bir yere getirebileceğini ima ediyor.

Romanda Kemal Füsün'u 8 yıl boyunca umutsuzca seviyor. Bu çağ ise 'anı yaşa ve unut' diyor. Bu buyurganlık aşk ilişkilerine de yansıyor...

Kitabıma bakan insanlardan böyle bir şikâyet duyuyorum ama bence böyle bir şey ancak medyada var. Hayatta yok. Belki bazı insanlar -yukarı orta sınıflarda- evlenene kadar

daha serbest birkaç ilişki yaşıyordur ama genelde Batıdaki aksine ilişkiler aşklarla, evliliklerle yürüyor. Kitapta da anlattım, eskiden ‘Nişantaşı’nda kızlar varmış, herkesle tavşanlar gibi yatıyorlarmış’ gibi bir inanış vardı. Erkekler arabalarla arardı ama böyle bir kız yoktu etrafta. (*gülüyor*) O günden beri belki mahcup, küçük bir cinsel devrim oldu Türkiye’de. Yine de Batıya göre kadın ve erkeklerin birbirleriyle kolay yakınlık kuramadığı, kuranların da ‘vay reziller, ruhsuzlar’ diye ayıplandığı bir ülkede yaşıyoruz.

Kemal’in tensel çekimle başlayan ilişkisi önce saplantılı bir aşka, sonra tatminkâr bir tür ilahi aşka dönüşüyor!

Bunlar sizin kelimeleriniz ama katılırim. Katılmadığım ise aşkın tenselliği ile ruhsallığı arasındaki fark. Ama toplum bunu gelenekler, töreler, şarkılar, önyargılarla belirginleştirmiş. ‘Ha ha, gönül eğlendirdim seninle’ (*taklit ediyor*) demeler Yeşilçam temasıdır ama bu da kültürün aşk söylemini taşıyış şeklidir. Ben buna inanmasam da kahramanlar inanıyor, toplum inanıyor.

Kahramanlar bir araya gelemeyip acı çektikçe, yaşadıkları yeni durumun toplum tarafından yüceltilmiş halini benimsiyorlar. Kemal de, yükselen arabesk ve Gencebay çilekeşliğiyle ‘kaybetmenin bilgeliği’ ne varıyor...

Güzel bir konu bu. Başta Kemal de, Füsün da, toplum yokmuş gibi davranıyor sonra cezasını çekiyor. Öyle bir söylem var ve o söyleme uyuyor ama bunun ne kadarı bilgelik ne kadarı mecburiyet? O çizgiyi göstermiyorum romanda.

Aşk mutluluğa mı yoksa mutsuzluğa mı daha yakındır?

Bence aşktaki gerilimler, kalbimizin pat pat etmesi, elde edememe, güvenme ihtiyacı, kaybetme endişesi aşk denilen duygunun yarısı. Diğer yarısı da onun verdiği mutluluk, kendini o insana çok yakın ve onun yanında rahat hissetmek. Ama ben bir aşk doktoru

değilim. En fazla bir aşk romancısıyım. Bunları kabaca düşünüyorum tabi ama bu düşüncelerimi bir hikâyeye, hiç bu kelimeleri kullanmadan ifade etmeye çalıştım.

Masumiyet Müzesi ‘Hayatımın en mutlu anıymış, bilmiyordum’ cümlesiyle başlıyor ve ‘Herkes bilsin, çok mutlu bir hayat yaşadım’ cümlesiyle bitiyor. Bilinmeyen, görünmeyen mutluluk eksik midir?

Mutluluk ve bilme ilişkisi önemli. Bence bu ikisi birbirine yakın şeyler. Mutluluğu derin yapan şey bu bilgidir. Zihin özürü birinin mutluluğundan söz edemeyiz, değil mi? Benim bir eniştem vardı. Çok katılmasam da bazen söylediği şu sözde gerçek payı olduğunu da düşünüyorum: ‘Mutlu olman yetmez, komşunun da mutsuz olması gerekir’. (gülüyor) Mutluluk yaşadığımız hayatın filmini çekip bir de o filme bakarak ne kadar mutlu olduğumuzu görmemizdir.

Bilincin devreye girmesi, ‘mutluyum çünkü...’ şeklinde gerekçeler üretmek mutluluğun saf halini bozmaz mı?

Ee, zaten mutluyum demek de biraz yapay bir şey. En büyük mutluluk, mutlu olup olmadığımızı düşünmemek belki de ama derin mutluluklar bu bilmelerle, cemaatle ilgili bir şey sonuçta.

Romanı kızınız Rüya’ya ithaf etmişsiniz. Beğendi mi Rüya romanı?

Evet. Rüya ilk kez bir romanımı hemen yayımlandıktan sonra okuyor. Okurken de kıkır kıkır gülüyor. Bu da benim çok hoşuma gidiyor.

Yeni romana başladınız değil mi?

Başladım, müjdesini de vereyim. Olaylar yine günümüzde geçiyor.

Masumiyet Müzesi için ‘en şefkatli romanım’ diyorsunuz. Yaşın getirdiği bir durum mu bu?

Yaşlanmakla tek tek insanlarla uğraşmamamın terbiyesini aldım. Öyle polemikçi bir ruha da sahip değilim. Belki hayatta birine kızar, içimden geleni söyler, takıntı yaparım ama romanda hiçbir karakterimi aşağılamak istemem. İnsanların niyetlerinin saf ve iyi olduğuna inanıyorum. Sonradan ilgisizlikten çaresizlikten kötü oluyorlar. En büyük siyasal düşmanımı bile romanda insan olarak inandırıcı ve aslında iyi biri olarak göstermek isterim. Romancı olarak görevim de bu diye düşünürüm. Ee, yavaş yavaş yaşlanmak da buna elverişli.

İyiler ve kötüler yok yani...

Zaten modern roman insanları iyiler ve kötüler diye ayırmaz. ‘İyiler tamamen iyidir’ anlayışıyla Batılılar biyografiler yazar, bizler menkıbeler dizeriz. Atatürk şöyle büyük, böyle büyük deriz. Onun bir insan olduğunu bile görmek istemeyiz. Ne yazık ki Atatürk konusundaki tavrımız budur. Ama modern roman bizim Atatürk’e baktığımız gibi yazılamıyor. Onu bir insan olarak anlamak ve anlatmak gerekiyor.

Masumiyet Müzesi’ne tam 6 yıl boyunca çalıştınız; yeniden yeniden yazdınız, düzelttiniz... Diğerlerini de öyle yazmıştınız. Ne oluyor, nasıl bir duygu geliyor da ‘artık tamam, oldu bu kitap’ diyebiliyorsunuz?

O duygu hiçbir zaman gelmez. En sonunda yayıncınız ‘Ee, ne zaman basacağız kitabı’ der ve siz de bir tarih verirsiniz. O tarih gelince yine bitirmek istemezsiniz ama artık ayıp olacaktır. Toplumsal baskıyla bitirirsiniz aslında kitabı, benim bütün kitaplarım böyle çıkmıştır. Benim Adım Kırmızı’da, yayınevini tam bir yıl sükûtu hayale uğrattım. Bu ertelemeler hem beni çok üzdü hem de hiç pişman olmadım. Daha ince ince işliyorsunuz çünkü.

Ama sizi biraz daha rahat bıraksalar, romanın bir yerlerini daha değiştirecek, bir Şeyler daha ekleyeceksiniz belki. Okurda değilse de sizde, yayınlanmış romana ilişkin bir noksanlık ya da kusur hissi kalıyor mu geride?

Kitap bittiğinde olur belki o, ‘Ah iki ayım daha olsaydı ben bunu ne yapardım’ diye. Ama kitap yayınevine tarih verdikten sonra kafamdaki hamursu halini kaybeder. Katılaşır, bir Őey ekleyemem. Ama içinde yūzerken durmadan orasını burasını değiştiririm. Çok keyifli bir dōnemdir.

Mūze Őlū medeniyetlerin, geride kalanın teřhir mekânı. Masumiyet ise her zaman yařanabilecek bir hal. Mūze ve masumiyet kelimelerinin yan yana geliřinde masum ařkın geride kalmıřlıęı mı vurgulanıyor?

Hayır. Kitap adının būyūk simgesel deęeri de yok. Ama yařayan kūltürlerin mūzeleri var artık. İnsanlar yařarken evlerini mūzeye çeviriyor.

Fadime ÖZKAN/Star Gazetesi

08 Eylūl 2008 Pazartesi

4.4. Masumiyet Müzesi Üzerine Yapılmış Bir Röportaj IV

Masumiyet Müzesi'ni yazmayı neden bu kadar çok istediniz?

Bu kitabın iyi olacağına çok inandım. Yazarken, bir gün en çok bu kitapla hatırlanacağımı biliyordum. Kitabın etkileme gücünü görüyor, hissediyordum. Beni ruhsal olarak koruduğu için de ona müteşekkirim. Kederli bir aşk hikâyesi olmasına rağmen, yazarken beni mutlu etti. İstanbul'un 1970'ler ve 80'lerdeki hızlı değişimini, yaşanan ilişkileri, zenginlerin, orta sınıfların, sinema çevrelerinin, entelektüellerin anlaşmak için oluşturdukları farklı dilleri yazmaktan zevk aldım. Bu dünyayı kaşık kaşık, düğme düğme, tuzluk tuzluk kurmak beni neşelendirdi. Politik sıkıntılar üzerime geldikçe romana dönerek onları unuttum. Bütün bunlar yaşanırken, iyi bir insan olduğumu biliyor, kitabımın çok sevileceğini seziyordum. Battaniyesini yanından ayırmayan bir çocuk gibi, ben de onu dünyanın her yerine taşıdım. Birlikte güzel zamanlar geçirdik.

Müzelerde kullanılmış, 'yaşlı' nesnelere sergilenir. Masumiyetse doğası gereği el değmemişliği, 'gençliği' temsil eder. İsimdeki bu tezat nedendi?

Kitap, bu sorunuzun cevabını açıklamasa bile, sezdiriyor. Masumiyet saflık demek, suçsuzluk demek, hesapsızlık demek, insanın yaptıklarının sonucunu düşünmeden içtenlikle hareket etmesi demek, hayat hakkında kötü niyetli olmamak demek... Kitaplarımın adlarını biraz da sezgisel olarak seçiyorum.

Öte yandan cinsel taciz ve aşılmaz bir tabu olarak bekâret sorunu var...

İnsanların cinsel hayatlarında özgür olmaması, cinselliğin evlilik dışında yaşanmaması, yaşanırca ayıplanması bu ülkede herkesin iyi bildiği ama utançla geçiştirdiği şeyler... Anlattığım aşk biraz da bu temalar üzerinde şekilleniyor. Bizde ilişkiler, kadınla erkeğin aşklarını dillendirememesine, kelimelere dökememesine rağmen kurulur. Bakışmalar, inatlaşmalar, sabır, çilekeşlik, insanın niyetinin ciddi olduğunu kanıtlama çabası, çektiği ve çektirdiği eziyetler... Yine de bu kitapta amacım, toplumu eleştirmek değil, bir mutluluk arayışını anlatmak, insanların engeller arasında yollarını nasıl çırpına çırpına bulmaya çalıştıklarını göstermekti.

Ötesi sadece ayrıntı mıydı?

Aşkın, kadının bir kutudan alınıp başka bir kutuya yerleştirilmesi şeklinde işleme, erkeğin kadın üzerinde hâkimiyet kurma çabası, bunlar ayrıntı sayılmaz. İnsana mutluluk vermesi gereken bir şey olan cinselliğin baskıya dönüşmesi de öyle...

Hikâyedeki masumiyet timsalleri çok da masum değiller bence. Ne artık üretilmeyen gazozlar, ne Yeşilçam kartpostalları... Kemal onları hayatındaki utanç verici zamanlara ait sayıyor...

O nesnelerin masum olduklarını söyleyemem, kitaba girme sebepleri bu değil. Bir dönemi, bir kültürü resmetmek ve hikâyeye hizmet etmek için varlar. Kitapta onları kahramanımın ruhundaki fırtınayı yatıştırmak için kullandım ve onun takıntısını herkesten önce ben ciddiye aldım. Parlak bir fikirdi. Edebiyatta bir kez de bu yapılsın, romandaki nesnelere bir müzede yerlerini alsınlar istedim, bu fikri peşinden gitmeye değer buldum. Edebi bir oyundu ve başarısızlık tehlikesi de vardı.

Neden ertelediniz müzeyi?

Müze ve romana birlikte başladım. Yazdıklarımın memnun kalmadığım günler oluyordu. Neyse, diyordum; müzemiz var hiç değilse... Bitirdiğimde fark ettim; roman güçlüydü ama müze o kadar güçlü değildi. Müze kurmak konusunda tecrübem yok, çok zormuş, onu gördüm. Kararlıyım ama olacak.

Kahramanınız Kemal'in gözünü kırpmadan yalan söyleyebildiğini ve bundan ötürü suçluluk duymadığını düşünürsek, onun masumiyet tarifine güvenebilir miyiz?

Kemal 'masumiyet' kelimesini pek kullanmıyor. Masumiyet onun aradığı bir şey değil, bilakis kapılıp gittiği bir şey... Müzesinin adını okuyucuyla gizli gizli fısıldaşarak seçmiş sanki. Kusurlarına gelince; doğrusu ben birlikte altı yıl geçirdiğim kahramanımı yargılamak istemem. Onu hikâyeye yargılıyorum zaten, dışarıdan bakamam. Şimdi ne ahlakçı bir bakışla eleştireceğim, ne de doktormuşum gibi tıbbi çözümler yapacağım.

Sizin romanlarınızda sebepsiz bir şey olmaz...

Olur. Hoşuma gitmiştir, sebebini izah edemesem de buraya yakıştı demişimdir. Mesela şu gördüğünüz nesnelere bazılarını Çukurcuma'dan, romanıma gideceklerini düşündüğüm için alıp sonra onları hikâyede yaşatacak ayrıntılar aradım.

Şundan sordum, Kemal niçin Füsün'a âşık?

Yok, buna cevap vermem. Sol yanağında bir ben olduğu için, ona kendini saflıkla teslim ettiği için, çok güzel bir kadın olduğu için desem bile doğru olmaz. Kitabım bununla meşgul değil. Çok güzel bir cinsel hayatları vardı, birlikte çok eğleniyorlardı ama bütün bunlar günün birinde tak diye kesildi... Bu saplantılı bir aşka yol açabilir gibi geliyor ama sadece bir ihtimaldir. En sıradan kararlarımızın arkasında bile en azından iki-üç farklı sebep yok mu? Aşkın bir cevabı varsa bile, ben bilmiyorum. Aşkın tarifinde sebebini bilmemek de olmalı.

Müzedeki sergilenen tuzlukları, kıyafetleri, saatleri seviyor musunuz?

Hiçbirine bayılmıyorum, özel bir sevgi de duymuyorum. Hikâyemi dokunulur, görülür kılma fikri beni eğlendirdiği için aldım hepsini.

Peki, sizin koleksiyon nesnelerinizi var mı? Kitaplar mesela...

Çok kitabım var, görüyorsunuz ama koleksiyoncu ruhuna sahip değilim. Kitap koleksiyonculuğunun birinci şartı, kitap okumamaktır. Koleksiyonculuk insanın kendisinin bile bilmediği, bilmek istemediği bir yaraya, bir iç acıya işaret eder. Benim de iç yaralarım vardır ama o yaraları koleksiyon yaparak değil, yazarak yatıştırıyorum... Bu tür derin ruhsal enerjiler, acılar tek bir yerde odaklanır çünkü dağılmaz.

Yazmak nasıl iyileştirir yaraları?

İyileştirmek fazla tıbbi oldu. Yazmak benim için vazife değil, tatil...

'Babamın Bavulu'nda "Kendi hayatını başkalarının hikâyesi olarak yavaş yavaş anlatabilmesi, bu gücü içinde hissedebilmesi için, yazarın yıllarını bu sanata ve zanaata

sabırla verip, bir iyimserlik elde etmesi gerekir’ diyorsunuz. ‘Masumiyet Müzesi’nin ne kadarı sizin hikâyeniz?

“Bütün romanlarım bir büyük itiraftan parçalardır...” Goethe’nin lafı bu. Yine de ben romanımın şurası benim hayatım, burası değil demem. Yazarlığın zevkli yanı, yaşadığımız şeyleri başkası yaşamış gibi anlatabilmeniz. Sadece bu değil, hayal ettiklerinizi, zihninizde tekrarlaya tekrarlaya size hakikaten yaşamışsınız gibi gelen ve artık inanmaya başladığımız şeyleri de yaşatırsınız kahramanlarınıza.

Okura ne olur bu sırada?

Okur durmadan anlam arar, bu adam bu kitabı niye yazmış der, eğlenmek ister, zaten bildiği şeylerin ayrıntılı bir biçimde pırl pırl çizildiğini fark ederken bir yandan da hayat hakkında yeni gözlemler yapar, olgunlaşır, derinleşir, sonra başa dönüp yeniden soru sorar... Acaba diye merak eder, bu adam bunların ne kadarını yaşadı... Böyle böyle gider. Yazar der ki sonunda, anlattıklarımın birazını yaşadım, birazını hayal ettim, yazarlık da budur zaten.

İnsani ilişkilerde nasıl birisiniz? Hangi durumlarda temkinliliği elden bırakmazsınız?

Temkinli miyim, bilmiyorum ama sosyal olmadığım kesin. Bu halim 15 yıl önce daha vahimdi, şimdi ilerledim. Eski utangaçlığım kalmadı, yine de kalabalıkta canım sıkılıyor. Sabırsız, aceleci ve aksi biriyim, huyumu bildiğim için de böyle davranmamaya çalışıyorum. Bir tek yazarken sabırlıyım, çünkü roman aceleye getirilmeyi kaldırmayan bir sanat.

Nobel sonrasındaki ilk kitabınızın sizde uyandırdığı coşkular ya da endişeler neler oldu, diğer kitaplarınıza kıyasla?

Bazı yazarlar, Nobel’den sonra artık yazamazlar, alışılmış bir durumdur bu. Yaşlandıklarındandır. Yazmak yerine, Nobel’in tadını çıkarmayı tercih ederler belki de. Bende öyle olmadı. Talihliydim. Nobel alırsam ve ardından ‘Masumiyet Müzesi’ çıkarsa, ne biçim okunur diye geçti aklımdan. Komik bir hikâye anlatayım size... Bunu yazmaya 2000 yılında karar vermiştim. Müze için Yapı Kredi’nin desteği söz konusuydu, karşılığında ben de onlara ‘İstanbul’ kitabımı verecektim. Bunu esas evim olan İletişim’e anlatmam şarttı. Öyle

heyecanlıydım ki, yemekte bir başladım, bütün gece anlattım da anlattım. İçlerinden biri nihayet dedi ki, “Orhan, sen bu kitabı yazarsan, vallahi bir gün Nobel alırsın.”

Hamdi Koç’la yaptığım söyleşiyi anlatayım ben de o zaman. “Orhan Pamuk’un Nobel’ine sevinenlerden misin, üzülenlerden misin?” diye sormuştum. “Kıskananlardanım” demiş ve “Artık kendimizi sevmek için daha güçlü bir sebebimiz var” diye eklemişti. Nobel sizin kendinizi daha çok sevmenizi sağladı mı?

Sevindim, mutlu oldum ama kendimi daha çok sevmemi sağladığını söyleyemem. Hah işte, dedim kendi kendime, ayaklarıma daha da kaygan patenler verdiler, daha zor yollara gideyim diye... Nobel benim yokuştan daha hızlı inmemi sağlayacak bir çift paten. Yaşlandığımda duvara asıp bakarım belki ama şimdi sadece başka hangi kitapları yazabilirim diye düşünüyorum.

‘Benim Adım Kırmızı’da “Kimi savaşlarda hissettiğim gibi, Allah’ın çok sevdiği ve kayırdığı bir kulu olduğuma, onun beni koruduğuna, bu yüzden işlerin yolunda gideceğine inanıyordum. Bu güveni bir kere içinizde hissederseniz, aklınıza ne gelirse, içinize ne doğarsa yaparsınız, yaptıklarınız da doğru çıkar” dedirtiyordunuz bir karakterinize. Siz bu inancı, iyimserliği ve güveni hissediyor musunuz?

Başkalarıyla paylaştığım bir şey değil bu. Evet, o söz aslında bana ait. Allah’ın koruduğu bir kul olduğum duygusunu hayatım boyunca hiç kaybetmedim. En zor günde bile. Bunun bir yarısı kendine güvendir belki ama öteki yarısı masumane hatta çocukça bir iyimserliktir. 35 yıldır yazıyorum, içimdeki çocuğu yazarlık sayesinde muhafaza ettim, edebildim. Hayatın yasaklarla, ‘şunu yapma, bunu yapma’larla sürdüğü toplumumuzda, bu büyük bir şeydir. Yaşar Kemal’in ve tanıdığım, değer verdiğim bütün öteki yetenekli yazarların da çocuk olduğunu bilirim. Yatağın altına ya da dolaba gizlenmiş çocuklar değil, herkesin içinde kendisi olarak ayakta durabilen çocuklar...

Hayatta çok şey kaçırdım ama...

Masa başında geçen yıllarınız sizi de bir roman kahramanı haline getiriyor bence. Bu yüzden çok şey kaçırdığınız duygusu olmuyor mu?

Çok şey kaçırdığım kesin ama bu bir şeyi değiştirmiyor. Hayatta bazı şeyleri kaçırmak sizin kararınız, ahlakınız haline geliyor çünkü. Gençler eğlencelere katılır, kızlarla tanışmak ister... Bense o yaşta hep kitap okurdum. Bunda gurur verici bir yan var, bunlarla oyalanmak yerine hayatı anlayacağım, daha derin biri olacağım diyorsunuz. Bir iddia bu, meydan okuma, yüzeysel geçip daha derinde bir yere ulaşma çabası...

Nobel bile değiştirmedim mi bunu?

Değiştirmedim. Hâlâ hayatı kaçıyorum. Nobel'in tadını siyasi baskılar yüzünden değil çalışmak yüzünden çıkarmadım. Hiçbir şey bundaki o müthiş tatmin duygusunun yerini tutamaz. Oyuncaklarıyla oynayan bir çocuk, ben kim bilir neler kaçıyorum diye düşünür mü? Ben de düşünmüyorum.

Hiç merak etmiyor musunuz 'dışarıda' olup bitenleri?

Pek çok şeyi merak ediyorum ama merakımı gidermeye vaktim yok. Hmmm, düşünüyem şimdi sizin için merak ettiğim bazı şeyleri... Mesela TV dizileri şimdilerde eski zamanlardaki edebiyatın tuttuğu yeri aldı. Dahası bu diziler milli kültürün ta kendisi. Ne kadarı taklit, ne kadarı değil, bilemem. Taklit olsalar ne yazar! Uzaktan bakıyorum tabii. Yakından baksam, berbat şeyler olduklarını görürdüm belki ama bunu öğrenmeye vaktim yok. Haklısınız, bazı şeyleri dışlamış oluyorum fakat nihayetinde bu bir tercih meselesi.

Aldığınız tepkiler, popülerliğinize yönelik düşmanlıktan kaynaklanıyor olabilir mi?

Doğrusu, beni eleştirenlerle eskisi kadar meşgul değilim. 15-20 yıl önce olsa, değerim bilinmedi diye üzülürdüm ya da kültürsüz aptallar, hiçbiri edebiyattan anlamıyor diye öfkelenirdim. Şimdiyse, hayatta benim kadar talihli olmayanların düşmanlığı pek de umurumda değil, dilediklerini yazsınlar.

Hiç mi kızmıyorsunuz kimseye?

George Orwell Londra'nın bombalanışını anlatırken, "Ah, nerede o eski bombalar!" der. Önce U1'ler vardı. Seslerini duyuyordun, 'viyuuu' diye geliyor, 'buuum' diye patlıyorlardı. U2'leri icat ettiklerinde durum değişti, onları duymuyordun, birden bire BUM! Oluyordu ve sen ölüyordun. Eski bombalara duyulan nostalji; benim durumum biraz bu. Bakın, kıskançlık olur, eleştirisi olur, hep olacak. Adam hikâyenizi beğenmez, gramerini beğenmez. Romanınızı anlamamıştır ya da anlamış ama sevmemiştir, hatta sadece anlamazlıktan gelmiştir... Ne bileyim, derin bir kültür birikimi yoktur, modern romandan habersizdir, hepsi mümkün. Fakat benim de, hedefi beni vatan haini durumuna düşürüp öldürtmek olan bazı yazarlara kızma hakkım yok mu? İnsanları öldürtmek için yazı yazanların yanında, gramer eleştirisi yapanların, pazarlamacı diyenlerin başımın üstünde yeri var. 'Durun, bi öpiim sizi' denir onlara sadece...

Aşk zihninizde, kalbinizde, hayatınızda ne kadar yer tuttu?

Romanımda anlattım bunu, daha fazlasını söyleyemem. Elbette Kemal'le Füsün'unkinden mutlu aşklar da vardır ya da onlar kadar acı çekmemiş insanlar... Kendim için şu kadarını söyleyebilirim: Aşk hayatımda ben, Kemal'den çok daha fazla mutlu bir adam oldum.

Aşk romanda canlandırmanın zorlukları ve tuzakları neler?

Hah, işte bunu cevaplamak isterim. Çok zordu, baştan söyleyeyim. Aşk, Atatürk heykeli gibi bir şey çünkü... Herkes hayranlıkla ona bakıyor ve çok önemsiyor. Dahası bildiğini sanıyor. İkincisi, gençliğimde şarkılar, şiirler, filmler hep aşk hakkındaydı ve ben bu aşk kültürünü çok sıkıcı bulurdum. Geçenlerde kızım da bir şarkı çalınırken, 'Bıktım artık' diye isyan etti. 'Gözlerin, ah o gözleriin'... Manayı gözlerde aramak bana uzaktı. Ben gözlere bakınca bir şey hissetmezdim. İnsanlar aşktan ne kadar edepsizce bahsediyorlar, ne kadar rahatlar derdim. İlk romanlarımda belki bu yüzden aşk konusunda tutuk ve çekingendim.

O genel aşk kültürüne dâhil olma korkusu yüzünden mi?

Evet, aşkı, evlilik öncesinde mutlaka hissedilmesi gereken bir duygu sayan bir toplumda ben, üzerine kalın bir şerbet dökülerek şekerlendirilmiş bu söylemin parçası olmak istemiyordum. Aşk, bizimki gibi toplumlarda evliliği haklı çıkaran bir iksir, insanın onu üzmecek doğru kişiyi bulduğuna inanmasını sağlayacak bir büyü... Bunu anlıyordum ama hoşuma gitmiyordu. Ben bu kitapta aşkı yaprak yaprak çözülemeyi denedim, onun çekim gücünü, kendine has diplomasisini, âşıkken kendimizi olduğumuzdan başka türlü biri gibi gösterme güdümüzü, aşkla beraber hayatı da anlamlandırma arzumuzu... Şimdi artık şunu biliyorum, insan kalbi dünyanın her yerinde aynıdır ve o romantik söylemde bir gerçeklik payı da vardır. Yani hepimiz aşkı şu ya da bu ölçüde yaşamışızdır, bu yüzden aşk konuşmalarını, öfkelenmeleri, kırgınlıkları, kıskançlıkları yazıya dökmek çok zor iştir. İki siyasetçinin ya da iki iş adamının tartışmasını yazarken yanlış notaya basabilir, uygun olmayan bir ayrıntı eklediğinizde bunu rahatlıkla okura unutturabilirsiniz. Aşk ilişkilerini romanlaştırırken ise hakikilik ve inandırıcılık şarttır.

Nasıl emin oldunuz Masumiyet Müzesi’ndeki inandırıcılığınızdan?

Yazarken başkalarına en çok okuduğum kitap bu oldu, arkadaşarımla, editörlerimle tartışa tartışa bitirdim. Ve memnunum.

Rüya’dan söz ettiniz. Kız babası olmak sizi nasıl değiştirdi?

Rüya’yla birlikte, hayatın olumlu yanlarını görmeye başladım, sorumluluk almayı öğrendim. Kızım diye bakmıyorum ona, çocuğum o, evet ama aynı zamanda arkadaşım. “Öyle değil, oğlum” derim bazen. O da kızar bana, “Ben senin oğlun değil kızınım” der. Böyle şakalaşırız. Erkek doğsaydı aramızda bir baba-oğul rekabeti olurdu belki ama şimdi iyiyiz.

Gülenay Börekçi / Egoistokur

14.09.2011

SONUÇ

Yazmış olduğu eserler ışığında Orhan Pamuk'un aşkı hangi yönleriyle ele aldığını inceledik.

Yazara göre, aşk öyle davulla zurnayla karşılanacak, insanı mutlu eden bir durum değildir, aksine aşk acının kendisidir. İnsanı yoran, yıpratın, hırpalayan yanı ağırlıktadır. Orhan Pamuk'a göre gerçek aşk ne olursa olsun fedakârlık yapmayı, sevgiliden vazgeçmemeyi gerektirir. Zira Masumiyet Müzesi adlı romanda Füsün'un evli olduğunu bile bile Kemal'in bıkmadan sekiz yıl boyunca akşam yemeğine Füsünlara gitmesi bunun en güzel örneğidir.

“Biraz diken olmazsa aşk gülünün kokusunu alamazsın” diyen yazar, acıyı aşk için gerekli bir olgu olarak görür. Yani, güzelliğini fark etmek için acısı şarttır.

Orhan Pamuk birçok eserinde aşkı bir hastalık olarak niteler. Yazar romanlarının birçok yerinde aşk için bu benzetmeyi yapar. Çünkü insan sürekli kendisiyle meşguldür, sürekli beyniyle mücadele eder durur. Bazen deli gibi özlerken bazen unutmaya söz verir. Kararlar alır, yasaklar koyar. Yani sürekli bir mücadele halindedir.

Âşık olan kişi ise kurtulmayı isteyip istememe konusunda bir kararsızlık yaşar. Aklının bir yanıyla kurtulmak ister, dualar eder; bir yanıyla da istemez. Yani aşk acısı aynı zamanda aşğa garip bir haz da verir.

Aşk mantığı ele geçiren, zihni devre dışı bırakan bir olgudur. Mantık her durumda konuşur, tutkunun gücüne karşı çıkar ve doğru olanı fısıldar, âşık kişi de bunu farkındadır; fakat tutkularına engel olamaz. Aşka hiçbir durum ve konum engel olamaz. Çeşitli sınıfsal farklılıkların hiç birinin aşkın karşısında duramayacağını söyler. Zira Masumiyet Müzesi romanında Füsün fakir, tezgâhtar bir kızdır; Kemal ise zengin bir fabrikatörün oğludur.

Aşk kişinin ruhunu terbiye ederek olgunlaştırır ve kişiyi içe kapanık bir hale sokar. Bu şekilde içe kapanan insan kendisine yeni bir dünya kurar. Küçük işaretler, izler, fallar, gazetelerdeki günlük burç yorumları ayrı bir anlam kazanır. Sanki yeryüzü aşğın fark etmesi gereken işaretlerle doluymuş gibi gelir.

Sevgili ile ilgili olan her eşya aşğın gözünde ayrı bir anlam kazanır. Eşyalar zaman kavramını ortadan kaldırır. Geçmişle bugün arasında köprü kurar. Geçmişte yaşanmış anları diri tutar. Bu sayede özlem giderilir. Nitekim Masumiyet Müzesi romanında Kemal'i sık sık Merhamet Apartmanı'nda biriktirdiği Füsun'un eşyalarıyla özlem giderirken buluruz.

Aşk, içerisinde yoğun bir biçimde kıskançlık ve umutsuzluk barındırır. Romanlarında sık sık, özellikle erkek kahramanları kıskançlık buhranları içerisinde buluruz.

Aşk bir nevi “o” olmaktır. Aşk, sevgili gibi düşünebilmek, sevgili gibi hissedebilmek hatta onun ağzından konuşabilmektir.

KAYNAKÇA

AKSOY, Barış Engin. (2007). *Türk Basınında Orhan Pamuk'un Nobel Ödülünü Kazanmasının Sunum*. Ankara: Ankara Ün. Sosyal Bilimler Enst. Radyo Televizyon Sinema Ana Bilim Dalı.

ALTINTAŞ, H. (1998). *İbn Sînâ Metafiziği*. Ankara: A.Ü.İ.F. Yay.

“*Aşk Güzel Şey Peki ya Aşk Bağımlılığı*”, NTVMSNBC, 11 Şubat 2010.

AYDIN, M. S. (1994). *Din Felsefesi*. (4. Baskı). Ankara: Selçuk Yay.

BARIŞTA, Pakize. Görüşme. Masumiyet Müzesi, Taraf [İstanbul], 7 Eylül 2008.

BAYRAKTAR, M. (1997). *İslâm Felsefesine Giriş*. Ankara: T.D.V. Yay.

BÖREKÇİ, Gülenay. Görüşme. Orhan Pamuk Röportajı. Egoistokur. 14 Eylül 2011.

CEVİZCİ, A. (2010). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yay.

ÇUBUKÇU, İ. Â. (1997). *İslâm Düşünürleri*. Ankara: A.Ü.İ.F. Yay.

DJİKİC, M. & OATHLEY, K.(2004). Love and personal relationships: Navigating on the border between the ideal and the real. *Journal for the Theory of Social Behavior*.

Diyamet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (1991). AŞK maddesi. C.4,s.11–17. Ankara: Diyanet Vakfı Yay.

ECEVİT, Yıldız, (2004). *Orhan Pamuk'u Okumak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

EĞİN, Oray, Görüşme. “Orhan Pamuk'un Sabah'ı” Akşam, [İstanbul], 2 Eylül 2008.

EMRE, İsmet, “Orhan Pamuk İyi Bir Romancı mı?” <<http://www.edebiyatufku.com/>>. Erişim Tarihi: 05 Ocak 2009.

ERCIYES, Cem, "Orhan Pamuk'tan Karlı Türkiye Manzarası", *Radikal* Kitap Eki, [İstanbul] 18 Ocak 2002.

ERKMEN, Nükhet, *Orhan Pamuk ile Aşk ve Kimlik Üzerine Söyleşi*, Yayınlanmış Lisans Tezi, İzmir: Ege Üni. Edb. Fak. Sosyoloji Bölümü, 2007.

GÖZ, Kemal. (2011). *İbn Sînâ'da Aşk ve Varlık*, AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi.

GÜVEN, Banu, Görüşme, Aşkından Müze Yaratan Adamın Hikâyesi, Ntv, 2 Eylül 2008.

GÜVEN, Banu, Görüşme, Orhan Pamuk: Eşyaların Teselli Gücü Vardır, Ntv, 2 Eylül 2008.

İBN-İ SÎNÂ, (1953). *Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale*, (Risale Fî Mahiyeti'l-Işk). İstanbul: İst. Üniv. Ed. Fak. Yay.

KILIÇ, Engin, (1999). *Orhan Pamuk'u Anlamak*. İstanbul: İletişim Yay.

"*Kitapla Birlikte Müze*" Sabah, [İstanbul], 2 Eylül 2008.

KUTLUER, İ. (2002). *İbn Sînâ Ontolojisinde Zorunlu Varlık*, İstanbul: İz Yay.

MORAN, Berna, (1983) *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yay.

MORAN, Berna, (1990) *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yay.

"*Orhan Pamuk'tan Bir Aşk Romanı*", Sabah, [İstanbul], 2 Eylül 2008.

Oxford Illustrated American Dictionary (1998).

ÖZKAN, Fadime, Görüşme. Masumiyet Müzesi Üzerine Bir Röportaj, Star, 08 Eylül 2008.

PAMUK, Orhan. (1982). *Cevdet Bey ve Oğulları*. İstanbul: Can Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1983). *Sessiz Ev*. İstanbul: Can Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1985). *Beyaz Kale*. İstanbul: Can Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1990). *Kara Kitap*. İstanbul: Can Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1992). *Gizli Yüz*. İstanbul: Can Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1995). *Yeni Hayat*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1998). *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (1999). *Öteki Renkler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (2002). *Kar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (2003). *İstanbul: Hatıralar ve Şehir*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

PAMUK, Orhan. (2007). *Babamın Bavulu*, İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (2008). *Masumiyet Müzesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (2010). *Manzaradan Parçalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PAMUK, Orhan. (2011). *Saf ve Düşünceli Romancı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PARLA, Jale. (2000). *Don Kişot'tan Günümüze Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.

RİLEY, Nathaninel Brann, *Orhan Pamuk'un Kar'ında Epigrafiik Kişiler*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

SEVER, Şirin, Görüşme. Tolstoy Zamanına Ne Yaptıysa Ben de Çağıma Onu Yaptım, Sabah, 31 Ağustos 2008.

SOLMAZ, Yusuf, *Cevdet Bey ve Oğulları Romanında Anlam Arayışı*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

SOYSAL, Zerrin, *Arzudan Tutkuya, Tutkudan Yüceltmeye: Masumiyet Müzesi ya da Bir Takıntının Romanı*, <<http://www.focafoca.com/>> Erişim Tarihi: 15 Aralık 2008.

TDK Büyük Türkçe Sözlük, 2000.

TEKŞAN, Mesut, *Orhan Pamuk'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

TULUHAN, Tekelioğlu, Görüşme, Babam için Yazarlar, Din Adamları ve Paşalardan Çok daha Önemliydi, Aktüel Dergisi, 26 Ağustos 2008.

TÜRKEŞ A. Ömer, Görüşme. Kırık Bir Kalbin Romanı, Radikal, 5 Eylül 2008.

UĞURLU, Ayşegül, *Orhan Pamuk Romanında Atmosfer*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2003.

ULUDAĞ, Süleyman. (2009). Kuşeyrî Risalesi. İstanbul: Dergâh Yay.

ÜLKEN, H. Z. (1995). *İslâm Düşüncesi*, (2.Baskı), İstanbul: Ülken Yay.

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, (2006). *Kur'an ı Kerim Türkçe Meali*, Haz. Doç. Dr. Abdülvehhab Öztürk. İstanbul: Kahraman Yay.